

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SINIF ÖĞRETMENLİĞİ
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**TÜRKİYE VE İNGİLTERE TEMEL EĞİTİM DÜZEYİ
DİN DERSİ PROGRAMLARININ KARŞILAŞTIRILMASI**

AKIN AKAR

MANİSA

2014

**TÜRKİYE CUMHURİYRTİ
CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SINIF ÖĞRETMENLİĞİ
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**TÜRKİYE VE İNGİLTERE TEMEL EĞİTİM DÜZEYİ
DİN DERSİ PROGRAMLARININ KARŞILAŞTIRILMASI**

AKIN AKAR

YRD. DOÇ. DR. METİN AŞÇI

MANİSA

2014

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DOKÜMANTASYON MERKEZİ

TEZ VERİ FORMU

Tez No:

Konu: Eğitim ve Öğretim

Üniv. Kodu:

Tezin yazarının

Soyadı: AKAR

Adı: Akın

Tezin Türkçe Adı: Türkiye ve İngiltere Temel Eğitim Düzeyi Din Dersi Programlarının Karşılaştırılması

Tezin Yabancı adı: The Comparison of Primary Religion Curriculum of the England with Turkey

Tezin yapıldığı

Üniversite: Celal Bayar Üniversitesi

Enstitü: Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yılı: 2014

Diğer kuruluşlar:

Tezin Türü: Yüksek Lisans

Dili: Türkçe

Sayfa sayısı: 167 + XIII

Referans sayısı: 10007617

Tez Danışmanının:

Ünvanı: Yrd. Doç

Adı: Metin

Soyadı: AŞÇI

Türkçe anahtar kelimeler: Din Öğretimi, Amaçlar, İçerik, Öğretim Süreçleri, Değerlendirme, Karşılaştırmalı Eğitim Araştırması

İngilizce anahtar kelimeler: Religions Education, Objectives, Content, Instructional Methods, Evaluation Techniques, Cross National Comparative Study.

12/09/2014

İmza :

ÖZET

TÜRKİYE VE İNGİLTERE TEMEL EĞİTİM DÜZEYİ DİN DERSİ PROGRAMLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

AKAR, Akın

Yüksek Lisans Tezi, İlköğretim Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr.Metin AŞÇI

2014, 167 + XIII

Bu çalışma, Türkiye ve İngiltere Temel Eğitim Düzeyi Din Dersi Programlarını karşılaştırarak benzerlik ve farklılıkları belirlemek amacıyla yapılmıştır. Çalışmada Türkiye 4.-8. sınıflar Temel Eğitim Düzeyi Din Dersi Programları ile İngiltere Temel Eğitim Düzeyi Din Dersi Programının 2. ve 3. anahtar evreleri hedef, içerik, eğitim durumları ve sınama durumları bakımından karşılaştırılarak elde edilen bulgular alt problemlere göre yorumlanmıştır. Çalışmada var olan durumu olduğu gibi ortaya koymak amaçlandığından tarama modeli kullanılmıştır. Ülkelerin eğitim sistemleri, öğretim programları ve sınama durumlarına ait bilgiler literatür taramasıyla kütüphanelerden ve internetten elde edilen belgelerden sağlanmıştır. Bu bilgiler belge çözümleme yöntemiyle değerlendirilerek çalışma için gerekli olan veriler elde edilmiştir. Ülkelerin temel eğitim düzeyinde din dersi programı hedefleri, Türkiye Temel Eğitim Düzeyi Din Dersi Programı'nın yapısı temel alınarak 4 bölüm halinde tablolastırılarak incelenmiştir. 1.ve 2. bölüm İngiltere Temel Eğitim Düzeyi Din Dersi programında yer alan 2. anahtar evreye karşılık gelen Türkiye Temel Eğitim Düzeyi Din Dersi Programı'ndaki ilköğretimin 4., 5. ve 6. yılını temel almaktadır. 3.ve 4. Bölüm ise İngiltere Temel Eğitim Düzeyi Din Dersi programında yer alan 3. anahtar evreye karşılık gelen Türkiye Temel Eğitim Düzeyi Din Dersi Programı'ndaki ilköğretimin 7. ve 8. yılını temel alarak düzenlenmiştir.

Sonuç olarak Türkiye Temel Eğitim Düzeyi Din Dersi Programı'nın İngiltere Temel Eğitim Düzeyi Din Dersi Programı'na göre daha zengin ve esnek bir yapıya sahip olduğu saptanmıştır. Fakat Türkiye Temel Eğitim Düzeyi Din Dersi Programı'nın

geliştirilmesinde ve uygulanmasında da bir takım eksikliklerin olduğu belirlenmiştir. Çalışma sonucunda elde edilen veriler ve değerlendirmeler doğrultusunda, Türkiye Temel Eğitim Düzeyi Din Dersi Programı ile ilgili eksikliklerin giderilmesi için çözüm önerileri sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Din Öğretimi, Amaçlar, İçerik, Öğretim Süreçleri, Değerlendirme, Karşılaştırmalı Eğitim Araştırması

ABSTRACT

COMPARISON OF PRIMARY RELIGION CURRICULUM OF THE ENGLAND AND TURKEY

AKAR, AKIN

Master's Thesis, Department of Primary

Thesis Advisor: Asst. Proff. Dr. Metin AŞÇI

2014, 167 + XIII

This study aims to determine the similarities and differences by comparing Primary Religion Curriculum of England and Turkey. In this study, 4 to 8 grades of Primary Religion Curriculum of Turkey and 2nd and 3rd key stages of England's Primary Religion Curriculum in terms of their objectives, content, instructional methods and evaluation techniques have been compared. The obtained findings have been expounded according to sub-problems. Since the actual situation is aimed to be put forward, survey method has been used in this study. Information regarding educational systems, curriculums and testing situations of the countries have been supplied from libraries by literature review and from internet search. This information obtained for the research was evaluated by the use of "document analysis" method. The aims of countries Primary Religion Curriculum have been examined by creating tables of 4 parts based on the structure of the Primary Religion Curriculum of Turkey. The first and second parts of Primary Religion Curriculum of England have been arranged to base on 4th, 5th and 6th years of primary education which corresponds to the 2nd key stage of Religion Curriculum of Turkey, where as the 3rd and 4th parts of Primary Religion Curriculum of Turkey have been arranged to base on the 7th and 8th years of primary education which corresponds to the 3rd key stage of Religion Curriculum of England.

As a result, Primary Religion Curriculum of Turkey is richer than England and it has a flexible structure. But, it has been found that Primary Religion Curriculum of Turkey has a number of deficiencies in development and implementation. In the light of

the data obtained from research and evaluations, the solutions are presented to remedy the deficiencies of Primary Religion Curriculum of Turkey.

Key Words: Religion Course Curriculum, Objectives, Content, Instructional Methods, Evaluation Techniques, Cross National Comparative Study.

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Türkiye ve İngiltere Temel Eğitim Düzeyi Din Dersi Programlarının Karşılaştırılması” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

12/09/2014

Akın AKAR

TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü ... /.../.... tarih vesayılı toplantısında oluşturulan jürimiz tarafından Lisans Üstü öğretim Yönetmeliği'nin 8. Maddesi gereğince Enstitümüz İlköğretim Anabilim Dalı Sınıf Öğretmenliği Programı öğrencisi Akın AKAR'ın "Türkiye ve İngiltere Temel Eğitim Düzeyi Din Dersi Programlarının Karşılaştırılması" Konulu tezi incelenmiş ve aday .../...../.... tarihinde saat 'da/de jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra..... dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından jüri üyelerine sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin,

BAŞARILI olduğuna OY BİRLİĞİ ()
DÜZELTME yapılmasına * OY ÇOKLUĞU ()
RED edilmesine ** ()
ile karar verilmiştir.

* Bu halde adaya 3 ay süre verilir.

** Bu halde adayın kaydı silinir.

.....
BAŞKAN

.....
ÜYE

.....
ÜYE

	<u>Evet</u>	<u>Hayır</u>
Tez, burs, ödül veya Teşvik prog. (Tüba, Fullbright vb.) aday olabilir.	()	()
Tez, mutlaka basılmalıdır.	()	()
Tez, mevcut haliyle basılmalıdır.	()	()
Tez, gözden geçirildikten sonra basılmalıdır.	()	()
Tez, basımı gereksizdir.	()	()

ÖNSÖZ

Bu tezde Türkiye ve İngiltere Temel Eğitim Düzeyi Din Dersi programları incelenip karşılaştırılmıştır. Temel Eğitim Düzeyi Din Dersi programlarının hedefleri günlük yaşamda; kullanabilme ve anlayabilme ihtiyacı önem kazanmakta ve sürekli olarak bu durum artmaktadır. Bundan dolayı Temel Eğitim Düzeyi Din Dersi Programları, hem çağın gerektirdiği değişimi yakalamak hem de bireylerin bu ihtiyaçlarını karşılamak için kendini yenilemek zorundadır. Bunun için günümüzde Temel Eğitim Düzeyi Din Dersi programlarında yenilikler ve değişiklikler yapılmakta, yapılan bu yenilik ve değişiklik çalışmalarıyla öğrencilerin temel eğitim düzeyinde din eğitimini anlayarak öğrenmelerine yardımcı olabilecek bir sistemin oluşturulması sağlanmaya çalışılmaktadır. Bu bağlamda mevcut programlar geliştirilerek, temel eğitim düzeyi din eğitimini anlayan ve hayatında kullanan öğrenciler yetiştirebilecek bir temel eğitim düzeyi din dersi programı oluşturulması gerekmektedir. Bu çalışmaya konu olan ülkenin ve temel eğitim düzeyi din dersi öğretimindeki tecrübesinin Türkiye için de önemli olduğu düşünülmektedir.

Bu çalışma beş ana bölümden oluşmaktadır. Bu bölümlerden ilki, giriş bölümüdür. Bu bölümde din kavramı açıklanmaya çalışılarak, tarihsel gelişimi ve çalışma kapsamında incelenen ülkelerdeki temel eğitim düzeyi din öğretimi, problem durumu, çalışmanın amacı ve önemi ele alınıp sunulmuştur. İkinci bölümde ise ilgili kuramsal açıklamalar yapılmış ve diğer çalışmalara ait bilgiler verilmiştir. Yine bu bölümde karşılaştırmalı eğitim çalışmalarında benimsenen model ve yaklaşımlar hakkında genel bilgiler sunulmuştur. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise yöntemden söz edilmiştir. Çalışmanın nasıl bir modele göre yapıldığı, hangi ülkelerin hangi ölçütlere göre çalışmaya katıldığı, ihtiyaç duyulan verilere nasıl ulaşıldığı ve ne şekilde analiz edildiği bu bölümde açıklanmıştır. Çalışmanın dördüncü bölümünde yapılan bu uluslararası karşılaştırmalı eğitim çalışmasının bulgularına yer verilmiştir. Çalışma kapsamında incelenen ülkelerin temel eğitim düzeyi din dersi programlarına ait verilere bu bölümde yer verilerek, gerekli görülen karşılaştırmalar tablolar halinde sunulmuştur. Bu veriler doğrultusunda çalışmada ele alınan ülkelerin, temel eğitim düzeyinde din dersi öğretim programlarının amaç, içerik, öğretim süreçleri ve değerlendirme teknikleri analiz edilerek gerekli yorumlar yapılmıştır. Tüm bunların sonucunda, iki ülkedeki

temel eğitim düzeyi din dersi programlarının genel yapısının nasıl olduğu sonucuna ulaşılmaya çalışılmıştır. Beşinci ve son bölümde ise çalışmada hangi sonuçlara ulaşıldığı belirtilerek, ulaşılan bu sonuçlar ışığında Türkiye’deki temel eğitim düzeyi din dersi programı için önerilerde bulunulmuştur.

Tez konumun belirlenmesinde, araştırmamın her aşamasında bana destek ve emek veren, yardımını esirgemeyen, beni azimle çalışmaya güdüleyen, daima moral vererek kendime olan güvenimin güçlenmesini sağlayan, kısıtlı zamanına ve yoğunluğuna rağmen tezi tüm detaylarına kadar dikkatle okuyan ve düzeltmeler konusunda detaylı açıklamalar yapan değerli danışmanım Yrd. Doç. Dr. Metin AŞÇI’ya, Yrd. Doç. Dr. Temel TOPAL’a, Yrd. Doç. Dr. Bedri KATİPOĞLU’na, ve Araştırma Görevlisi Okay IŞLAK’a çok teşekkür ederim. Ayrıca Celal Bayar Üniversitesi Demirci Eğitim Fakültesi’nin değerli hocaları ile yüksek lisans öğrenimime başlamam ve bitirmem konusunda beni hiç yalnız bırakmayarak destekleyen sevgili eşim Figen AKAR’a da sonsuz teşekkür ederim.

Manisa, Eylül, 2014

Akın AKAR

İÇİNDEKİLER	<u>Sayfa No</u>
TEZ VERİ FORMU.....	I
ÖZET.....	II
ABSTRACT.....	IV
YEMİN.....	VI
SAVUNMA TUTANAĞI.....	VII
ÖNSÖZ.....	VIII
İÇİNDEKİLER.....	X
TABLolar LİSTESİ.....	XIII

1. BÖLÜM:

GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu.....	12
1.2. Araştırmanın Amacı.....	15
1.3. Araştırmanın Önemi.....	15
1.4. Sınırlılıklar.....	17
1.5. Tanımlar.....	18
1.6. Kısaltmalar.....	19

2. BÖLÜM

KURAMSAL TEMELLER	20
2.1. Din'in Tarihsel Gelişimi.....	20
2.2. Bir Ders Olarak Din Eğitimi.....	30
2.3. Türkiye'de Din Öğretiminin Tarihsel Gelişimi.....	32
2.4. Türk Eğitim Sistemi ve Din Eğitimi.....	34
2.5. İngiltere'de Din Öğretiminin Tarihsel Gelişimi.....	38
2.6. İngiltere Eğitim Sistemi ve Din Eğitimi.....	41
2.7. Karşılaştırmalı Eğitim.....	45
2.7.1. Dünyada Karşılaştırmalı Eğitimin Tarihsel Gelişimi.....	47
2.7.2. Türkiye'de Karşılaştırmalı Eğitimin Tarihsel Gelişimi.....	52
2.7.3. Türkiye'de Yapılan Bazı Karşılaştırmalı Çalışmalar.....	54

3. BÖLÜM

YÖNTEM	61
3.1. Çalışmanın Modeli.....	61
3.2. Verilerin Toplanması	62
3.3. Verilerin Analizi.....	63

4. BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR	64
4.1. Çalışmanın Birinci Alt problemine İlişkin Bulgular ve Yorum.....	64
4.1.1. Türkiye ve İngiltere Temel Eğitim Düzeyi 4. Sınıflar Din Dersi Programlarındaki Benzer ve Farklı Hedefler.....	64
4.1.2. Türkiye ve İngiltere Temel Eğitim Düzeyi 5. Sınıflar Din Dersi programlarındaki Benzer ve Farklı Hedefler.....	75
4.1.3. Türkiye ve İngiltere Temel Eğitim Düzeyi 6. Sınıflar Din Dersi programlarındaki Benzer ve Farklı Hedefler.....	85
4.1.4. Türkiye ve İngiltere Temel Eğitim Düzeyi 7. Sınıflar Din Dersi programlarındaki Benzer ve Farklı Hedefler.....	96
4.1.5. Türkiye ve İngiltere Temel Eğitim Düzeyi 8. Sınıflar Din Dersi programlarındaki Benzer ve Farklı Hedefler.....	105
4.2. Çalışmanın İkinci Alt problemine İlişkin Bulgular ve Yorum.....	116
4.2.1. Temel Eğitim Düzeyi 4. Sınıflar Din Dersi Programları İçeriklerindeki Benzer ve Farklı Konular.....	116
4.2.2. Temel Eğitim Düzeyi 5. Sınıflar Din Dersi Programları İçeriklerindeki Benzer ve Farklı Konular.....	120
4.2.3. Temel Eğitim Düzeyi 6. Sınıflar Din Dersi Programları İçeriklerindeki Benzer ve Farklı Konular.....	123
4.2.4. Temel Eğitim Düzeyi 7. Sınıflar Din Dersi Programları İçeriklerindeki Benzer ve Farklı Konular.....	127
4.2.5. Temel Eğitim Düzeyi 8. Sınıflar Din Dersi Programları İçeriklerindeki Benzer ve Farklı Konular.....	132
4.3. Çalışmanın Üçüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum.....	137
4.4. Çalışmanın Dördüncü Alt problemine İlişkin Bulgular ve Yorum	142

5. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Çalışmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Sonuçlar.....	145
5.2. Çalışmanın İkinci Alt Problemine İlişkin Sonuçlar	147
5.3. Çalışmanın Üçüncü Alt Problemine İlişkin Sonuçlar	148
5.4. Çalışmanın Dördüncü Alt Problemine İlişkin Sonuçlar.....	149
5.5. Öneriler.....	150
5.5.1. Çalışmanın Birinci Alt Problemine Yönelik Öneri.....	150
5.5.2. Çalışmanın İkinci Alt Problemine Yönelik Öneri.....	151
5.5.3. Çalışmanın Üçüncü Alt Problemine Yönelik Öneri.....	151
5.5.4. Çalışmanın Dördüncü Alt Problemine Yönelik Öneri.....	152
KAYNAKÇA.....	153
ONLİNE KAYNAKÇA.....	166

TABLoların LİSTESİ

Tablo 1. 4. Sınıflar Din Dersi Programlarındaki Benzer ve Farklı Hedefler	64
Tablo 2. 5. Sınıflar Din Dersi Programlarındaki Benzer ve Farklı Hedefler	75
Tablo 3. 6. Sınıflar Din Dersi Programlarındaki Benzer ve Farklı Hedefler	85
Tablo 4. 7. Sınıflar Din Dersi Programlarındaki Benzer ve Farklı Hedefler.....	95
Tablo 5. 8. Sınıflar Din Dersi Programlarındaki Benzer ve Farklı Hedefler.....	105
Tablo 6. Türkiye ve İngiltere’deki Temel Eğitim Düzeyi Din Dersi Programlarında Hedef Yazma Yaklaşımları.....	115
Tablo 7. Türkiye ve İngiltere’deki Temel Eğitim Düzeyi 4. Sınıflar Din Dersi Programları İçeriklerinin Ülkelere Göre Dağılım.....	116
Tablo 8. Türkiye ve İngiltere’deki Temel Eğitim Düzeyi 5. Sınıflar Din Dersi Programları İçeriklerinin Ülkelere Göre Dağılım.....	119
Tablo 9. Türkiye ve İngiltere’deki Temel Eğitim Düzeyi 6. Sınıflar Din Dersi Programları İçeriklerinin Ülkelere Göre Dağılım.....	122
Tablo 10. Türkiye ve İngiltere’deki Temel Eğitim Düzeyi 7. Sınıflar Din Dersi Programları İçeriklerinin Ülkelere Göre Dağılım.....	127
Tablo 11. Türkiye ve İngiltere’deki Temel Eğitim Düzeyi 8. Sınıflar Din Dersi Programları İçeriklerinin Ülkelere Göre Dağılım.....	131
Tablo 12. Türkiye ve İngiltere’deki Temel Eğitim Düzeyinde Din Dersi Programlarında İçerik Oluşturma Yaklaşımları.....	136
Tablo 13. Temel Eğitim Düzeyi Din Dersi Programlarında Kullanılan Öğretim Süreçlerinin Ülkelere Göre Dağılımı.....	139

BÖLÜM 1

GİRİŞ

1. Giriş

İnsanlığın ortaya çıkışından bu yana din olgusu herkesin ilgisini çekmiştir. Ulaşılmaza ulaşma çabası, büyük bir gücün hayatı yönlendirdiği düşüncesi ve daha fazla farklı nedenler din kavramını değerli kılmıştır. Geçmişten günümüze doğru gelindiğinde, inanç sistemlerine yerleşen kavramların insanın hayatına yön vermede etkili olduğu görülmektedir. Sosyal bir varlık olan insanın, bireyler arası çoklu ve sosyal iletişimde inanç sistemlerinin payının büyük olduğu da bilinmektedir. Küreselleşen dünyada, objektif birey yetiştirme çabasının ortaya çıkardığı sonuçlardan biri de din programlarının daha ayrıntılı düzenlenerek, bireylerin sosyal ve bireysel dünyasındaki kazanımlarının arttırılacağı gerçeğidir.

Çoğu kültürde din olgusu farklı şekillerde ortaya çıkmıştır. Bu çıkış yöneticilerce sözü edilen bu kavramın uluslararası bir değer olarak algılanmasına yol açmıştır. Din, bireyin davranışlarını ortaya çıkaran, yaşam tarzını yönlendiren, bir veya daha fazla kutsal güçten meydana geldiğine inanılan; inançlar, törenler, semboller ve objelerden oluşan bir sistemdir (Budak, 2000).

Fromm (2004) ise dini, bir grup tarafından paylaşılan, grup üyelerince ortak davranış biçimleriyle, bireylerin kendilerini adadıkları, belirlenmiş olan hedeflere yönelik davranış ve düşünce formları oluşturulan bir değerler sistemi olarak açıklar.

“Antik dönemden başlayarak bazı filozofların dinle ilgili görüşlerine şöyle yer verilmektedir. Antik Çağ düşünürlerinden sofist filozof Keoslu Kritias; din, insanları ahlâk ve adalete yöneltebilmek için onları korkutmak amacıyla uydurulmuştur derken, Platon ise din’e yönetenlerin yönetilenlere devlet yararı için söylenmesi gerekli bazı

güzel yalanlardan biri olarak bakıyordu. Hegel ise din'i insan ile mutlak arasındaki ilişkinin gerçeği simgesel biçimde dile getiren anlatımı olarak ele alıyordu. Feuerbach'ta din; insan özleminin manevi dünyadaki izdüşümü, insanın kendisi ile yabancılaşması, insanın hayal konusu dinsel dünya ile gerçek dünya biçiminde ikiye ayrılması ve dinin özü insanın yansımasıydı. Marx'a göre din, ezilmiş insanın iç çekişi, taş yürekli bir dünyanın ruhu ve halkın afyonuydu. Engels için din, insanların günlük yaşamına egemen güçlerin doğaüstü güçler biçimine dönüşüp onların zihnine yansımasıydı” (Tanilli, 2006).

Diğer taraftan din, insanları ruhen güçlü kılarak, bireye güç verir. Aynı zamanda psikolojik rahatlık sağlar. İç huzurun ve bireyin öz güveninin oluşmasında etkin rol oynar (Tümer-Küçük, 2000).

Ayrıca din olgusal olarak insanın vicdani yanıdır. Kişinin gelecek kaygısını en aza indirgeyerek, mutlu hayat sürme çabasını artırır. Toplumsal ilişkilerde şefkat ve merhamet yanlarının ağır basmasına yol açar. Bireyin karşılaştığı zorluklara karşı sebat (sabır) göstermesini sağlar (Armaner, 1978). Aynı zamanda din; sosyal bir kurum olarak da işlevini sürdürür. Bireyin öznel yaşamına katkı sağlarken onun toplum hayatına hazırlanması, aktif olarak rol alması ve toplumsal rollerinin yerine getirilmesini sağlar. Yani din, toplum içerisinde bireylerin tutum ve davranışlarda iyiliğin tarafında olmayı sağlama, adalete ve doğruya önem verme; haksızlığın ve yanlışın karşısında durma gibi değerleri önemsediğinden sosyal düzenin kendiliğinden disiplinler bir yapıya bürünmesini ortaya koyar. Bireyin kendisine ve topluma karşı öz saygısını geliştirir. Toplum içerisindeki yanlış düşünce ve tavırların önüne geçer. Diğer taraftan din, kutsal oluşumu ve farklı sembolleriyle kültürel yapılaşmanın da temellerinden birini oluşturur. Özet olarak din yaşamın her alanında kendini farklı biçimlerle ortaya koyar (Tümer-Küçük, 1995).

Dinin gelişim ve değişim yönündeki rollerinde, toplumsal yapıların şekillenerek belli bir yol haritası izlemesinde büyük bir payı vardır (Weber, 1985).

Kavramsal olarak din hakkında yapılan açıklamalarda bütünsel bir dağılım olduğu görülmektedir. Din; bireyin yaşamını tek noktadan değil farklı farklı yerlerden değişik biçimlerde etkilemektedir. Bunlar eğitsel, sosyal, psikolojik, ekonomik, siyasal, kişisel

vb. gibidir. Din olgusu her ne kadar bu kavramlarla etkileşim halinde olsa da, çalışma konusu gereği eğitsel temelleri öncelikli olarak ele alınmıştır.

Durheim'e (Akt.: Ergun, 1999) göre eğitim; bireyde fiziksel, etik, bilişsel değer ve davranışların uyandırılarak geliştirilmesi durumudur. Eğitim, Gökalp'e (1992) göre ise, geçmişte eğitim kurumunda yetişen neslin, şu an yetişmekte olan neslin üzerindeki istendik etkilerin toplamıdır. Ertürk'e (1972) göre eğitim, bireyin bizzat eğitim sürecine katılarak, davranışlarda istendik ve kasıtlı olarak değişim meydana getiren süreçtir. Fidan (1986) eğitimi, bireyleri önceden belirlenmiş hedeflere ulaşmak olarak tanımlarken; Güvenç (1996) ise eğitimi, bir kültürel etkileşim süreci olarak ele almakta, kültürlenmeyi de toplumun, bireyleri kendi istek, hedef ve amaçları uğruna değişme meydana getirmek olarak tanımlamaktadır.

Bu değişimde eğitim toplumsal bir süreçtir. Sürecin devamlılığında insanın bilişsel olarak değişimler meydana getirme amacı eğitimi alan olarak genişletir. Bu noktada Tezcan (1981) eğitimi, bireyin toplumsal kazanımlarını en uygun şartlarda kişisel gelişiminin de katkısı ve değişimiyle meydana getirmesini sağlayan toplumsal bir devamlılık olarak açıklar. Eğitimin genel amaçlarından biri de var olan bilgi birikiminin gelecek nesile aktarılmasıdır. Toplumun kendini daha iyi tanıtmayı ve etkili bir biçimde kültür aktarımının gerçekleşmesi için eğitim önemli bir araçtır (Büyükdüvenci, 1987).

Eğitimin sonal amaçlarından biri de toplumun bireylerine, gelecekte, şu anki yaşamın daha ilerisinde; mutlu, iyi ve de daha güzel nasıl yaşanacağını ve bu hedeflerin nasıl gerçekleştiğini öğretmektir (Koçer, 1980).

Bireyin yaşamını etkileyen eğitimin en genel amacı ise bireyi psikolojik ve fizyolojik yetenekleri bakımından geliştirmektir. Kişiyi bazı yetenekleri bakımından geliştirmek diğer yeteneklerinden yoksun bırakmak organizmayı huzursuz edecek ve ortalama performansını da ortaya koyamayacaktır. İşte din öğretimi bu noktada bireyin içsel yaşantısını düzenleyerek ruh, duygu, zekâ ve heyecan gibi etkenleri bir arada tutarlı hale getirerek toplum içerisinde başarılı bir birey olma amacı güder (Ayhan, 1985).

Bireyde kasıtlı olarak, istendik yönde değişim meydana getirme süreci eğitimidir. Bu süreçte kasıtlı ve istendik kelimelerinin altı çizilmelidir. Çünkü din öğretimi bir yandan iç dünyası huzurlu, iyi huylu ve topluma yararlı birey yetiştirme ereğini taşıırken, öğretim ilke ve kuramlarına uymama gibi nedenler veya bireyin kapasitesinin üstünde bilgi yoğunluğuna boğulması zararlı ve kişilik bozukluğu olan bireylerin yetiştirilmesine de neden olabilir (Koçer, 1981; Taştekin, 2003).

Eğitimin görevleri arasında sosyalleşme de önemli bir yer tutar. Sosyalleşme, insanın tek başına yaşamını sürdüren bir canlı olmasının ötesinde belli bir forma ait olarak bir arada sorumluluklarını yerine getirerek yaşamını devam ettirme sürecidir. Başka bir ifadeyle farklı grup ve formların birbirleriyle karşılıklı olarak saygı ve sevgi çerçevesinde bir arada olmasıdır (Erkal, 1998). İşte bu noktada bireyler toplumuyla millet ve devlet bütünüyle evrensel değerlerdir. Bu unsurlardan hiçbiri tek başına değerlendirilemez. Çünkü diğer toplulukları anlayabilmek, onlar hakkında bilgi sahip olabilmek, evrenselliği yakalamak her şeyden önce onların değerlerini anlamak ve saygı duymakla başlar. Bu da farklı toplumların kültürlerini anlamayı ve dinleri hakkında bilgi sahibi olmayı gerektirir (Doğan, 2002; Tosun, 2005).

Sosyal bir süreç içerisinde kendini gerçekleştirme çabası güden bireyin ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan eğitim kurumu, ülkenin de nitelikli birey ihtiyacını karşılamayı sağlar. Topluma açık bir sistem olan bu kurum, toplumla birlikte bireyin de huzur içerisinde yaşamasını nihai amaç edinir. Eğitimle birlikte insana yapılan yatırımın en kazançlı yatırım olduğu gerçeği artık genel geçer bir öngörüdür. Eğitimin böylelikle; bireysel, ekonomik ve sosyal gelişmeyi de sağladığı söylenebilir (Hoşgörür ve Gezgün, 2007).

Eğitim kavramının eğitim kurumları ile birlikte hareket edebilmesi belli bir eğitim programını gerektirir. Bu programların; uygulanabilirliği, hedeflenebilir özellikleri kazandırması, ekonomik olması önemlidir.

Bu önem eğitim programlarının uluslararası ve ulusal düzeyde bir eğitim sistemi kurmasında gereklidir. Ülkenin kalkınmasında; nitelikli insan gücü yetiştirmede, bireysel, toplumsal, kültürel değerlerin korunmasında bu değerlerin geliştirilmesinde eğitim programları ön planda yer almaktadır.

Eğitim programları, ulusal ya da uluslararası düzeyde kaliteli bir eğitim sistemi kurma, ülkenin kalkınmasını ve gelişmesini sağlayacak nitelikli insan gücü yetiştirme, toplumsal ve kültürel değerlerin korunmasını ve geliştirilmesini destekleme gibi amaçlara yönelik olarak geliştirilirler. Varış'ın (1998) ve Kısakürek'in (1969) de belirttiği gibi eğitim programları eğitilecek veya öğretilecek grubun davranış formlarından, eğitim durumlarındaki değişikliklere kadar olan çalışmalara yol göstermede önemli bir araçtır.

Bu programların eğitsel işlevlerini yerine getirirken sistemli, koordineli ve bilimsel çalışma anlayışıyla geliştirilmeleri gerekir. Program geliştirme sisteminin, bir birleriyle tutarlı etkinlikler aracılığıyla eğitilenlere ve öğretilenlere yönelik öğrenme yaşantılarının tasarlanmasıyla (Wiles ve Bondi, 1993) ve eğitim programlarının etkili bir biçimde değiştirmeye ve geliştirmeye yönelik olan yoğun bir süreç olduğu (Marsh ve Willis, 2007) kabul edilirse eğitim programlarının sürekli olarak yenilenmesine gerek vardır.

Eğitim programına göre daha ayrıntılı ve daha dar kapsamdaki sosyal bilimlerin önemli kavramlarından olan öğretim programları diğer kavramları gibi sürekli olarak tartışılmaktadır. Öğretim Programı hakkında farklı yazarların farklı açıklamaları bulunmaktadır. Oliva (1988) öğretim programı kavramının M.Ö birinci yüzyıla kadar gittiğini, Gaius Julius Caesar ve askerlerinin kullanmış oldukları yarış arabalarının, üzerinde yarıştıkları oval piste verilen "izlenen yol" anlamındaki "curriculum" kelimesinin günümüzdeki eğitimcilerle miras olarak bırakıldığı ve bu kavramın bugün günümüz okulları için büyük önem taşıdığını belirtmektedir.

Öğretim programı, önceden belirlenmiş olan bilgi kategorilerinden oluşan, bazı eğitim kurumlarında psikomotor beceri ve uygulamaya dönük olan, eğitim programlarının amaçları doğrultusunda ve planlı bir biçimde kazandırılmaya dönük olan program türüdür (Varış, 1996).

Tan'a (2005) göre; öğretim programı, eğitim kurumlarının belli bir öğretim basamağındaki sınıflarında okutulacak derslerin, amaçlarını, içeriğini, süresini, eğitim yaşantılarını ve değerlendirme süreçlerini kapsayan çalışmalar şeklinde tanımlanmaktadır.

Bu noktada ğretim programının, eğitim programına göre daha dar kapsamlı fakat daha ayrıntılı olduğu ve eğitim programı amaçları doğrultusunda belli bir ğretim kademesindeki amaçların, işlenecek konuların, ders sürelerinin, derste işlenecek yöntem ve tekniklerle, lme değerlendirme çalışmalarının olduğu bir program olduğu gerçektir (Gürol ve Güven, 2004).

Bireylerin kendilerinden farklı bir toplumu inanç ve kültürel bakımdan tanımlarını sağlamak ile bireylere çoğulcu olarak yaşayan bir toplumda olumlu tutum ve davranış kazandırmak din öğretiminin amaçlarındandır (Skeie-Kaymakcan, 2006).

Evrensel bir değer olarak algılanan din anlayışında temel ilke, bireyin öncelikle kendi kültürünü ve dinini bilmesidir. Çünkü kendi inanç sistemini kavramamış ve bilmeyen kişi başka kültürlerdeki din anlayışını da anlamada güçlük çekecektir. Din ğretimi de bu noktada bireye gerçekçi katkılar sağlamada gerekli olacaktır (Doğan, 2002; Tosun, 2005).

Türkiye’de program geliştirme çalışmaları iki farklı şekilde olmaktadır. Bunlardan ilki Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Temel Eğitim Düzeyi ve Ortaöğretim Genel Müdürlükleri ile Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığınca hazırlanan ve uygulanması sağlanan programlardır

(<http://ttkb.meb.gov.tr/www/ogretim-programlari/icerik/72>).

Program geliştirme alışmaları Türkiye’de ikinci olarak özel ve bireysel yapılan çalışmalardır ki, üniversitelerde görev yapan akademisyenlerin ve araştırmacıların lisansüstü tez, makale ve kongre/sempozyum bildirileri şeklinde gerçekleştirdikleri program değerlendirme çalışmaları bu türdendir.

Yazılı dokümanı bulunan ilk program değerlendirme alışması, 1948 İlkokul Programı üzerinde, programın esasını değerıştirmeden yeni bir ğretim yöntemi (proje metodu) uygulamasının raporudur. Bolu ve İstanbul illerinden seçilen deneme ilkokullarında yapılan bu uygulamada, daha sonra ilkokul program taslağı adıyla bilinen program hazırlanıp denenmeye koyulmuştur. Araştırma, taslak programı, 1948 programı ile karşılaştırmak amacıyla düzenlenmiştir. Araştırma süresince ğrenci başarısı, öğrencilerin yetenek gelişimleri, taslak hakkında ğretmen, yönetici ve ğrenci

velilerinin görüşleri ölçülmüş, bulgular bilimsel yöntemlerle analiz edilmiştir (MEB, 1963; Angel, 1963 , Akt. Turgut, 1983).

1961 yılında kabul edilen 222 sayılı “Temel Eğitim Düzeyi Kanunu’nun getirdiği hükümler programların geliştirilip değiştirilmesini zorunlu kılmıştır. 1962 yılında toplanan VII. Milli Eğitim Şurasında;

“Programların günün gerçekleri ve ihtiyaçları dikkate alınarak geliştirilmesi, hazırlanacak ve uygulanacak bir deneme programının komisyonlarca incelenip değerlendirildikten sonra çeşitli bölgelerde iki yıl süreyle denenmesi, deneme programının geliştirilerek bütün yurt çapında uygulanması kararlaştırılmıştır. Hazırlanan program taslağı yapılan bir uygulama planı çerçevesinde önce 14 ilden başlayarak, daha sonraları deneme sahası genişletilerek beş yıl süreyle ülke çapındaki tüm deneme okullarında uygulanmıştır. Bu programla ilgili çalışmalar, illerde kurulan program geliştirme komisyonları tarafından yürütülmüş ve desteklenmiştir. Bu çalışmalar sonucunda ortaya çıkan program taslağı değerlendirilmek üzere Milli Eğitim Bakanlığında kurulan Merkez Değerlendirme Komitesi’ne aktarılmıştır. Daha sonra yurdun çeşitli bölgelerinden gelen 120 il temsilcisi düzenlenen seminerde bir hafta süreyle, geliştirilmiş olan program taslağını incelemiş ve gerekli değişiklik ve önerilerle birlikte Talim Terbiye Kuruluna gönderilmiş, 1968-1969 öğretim yılında uygulanmaya başlanmıştır. 1968 programı uygulanmaya konduktan sonra, bu programla ilgili geliştirme çalışmaları yakından izlenmiş ve çeşitli değerlendirme çalışmalarıyla gerekli düzeltme ve önlemler alınmıştır” (Demirel, 1992).

1980’li yıllarda program geliştirmede sürekliliğin ve standartlaşmanın sağlanması yönünde bir görüşün oluşması ile X. Millî Eğitim Şûrası’nda (1981); millî eğitim sisteminin, bu sistemin bütünlüğü içinde eğitim programları ve öğrenci akışını düzenleyen kurallar konusunda önemli kararlar alınması sağlanmıştır. Bunun yanında MEB 1982 yılında bir program geliştirme modeli oluşturmak ve bundan sonra hazırlanacak ve geliştirilecek tüm programların bu modele uygun olarak yapılmasını sağlamak amacıyla üniversitelerdeki bilim adamlarıyla işbirliği içerisinde yeni bir program modeli oluşturmuştur (Meb, X. Milli Eğitim Şûrası, 1981).

Selvi'nin (1996) de altını çizdiği program değerlendirme çalışmalarının MEB tarafından belirlenen programların denenerek geliştirilmesi daha sonra farklı okullarda yaygınlaştırılarak yapılmasına karşın, deneme programlarının çok boyutlu değerlendirilmemesi bu yapılan çalışmaların tam bir değerlendirme çalışması olarak kabul edilmemesine sebep olmaktadır (Akt. Güven ve İleri, 2006).

Bu bağlamda, bu yıllarda geliştirilen programların 2000'li yıllara kadar küçük değişikliklerle revize edilerek uygulandığı; kapsamlı, sistematik ve süreklilik içeren program değerlendirmesi çalışmasının yapılmadığı söylenebilir.

Program geliştirme kapsamı içerisinde 1929 yılında program içinde yer verilen din derslerinin, önce şehir ilkokullarında olmak üzere sınava tabi olmayacağına, daha sonra 1930'da anne babasının isteğine bağlı olarak öğrencilere haftada bir gün program dışında yarım saat verilmesine karar verilmiştir (Doğan, 2001).

1936 yapılan değişiklik ile ilkokul programında din dersleri şehir Temel Eğitim düzeyi okullarında ne isteğe bağlı ne de program dışında hiçbir şekilde yer almamıştır. Köy ilkokullarında ise 1938'e kadar din dersleri program dışında okutulmaya devam etmiştir. Bu tarihten 1949'a kadar din derslerine program dışı da dahil olmak üzere hiç yer verilmemiştir. Bu tarihten itibaren, isteğe bağlı olarak okullarda verilmesi planlanan din dersleri ile ilgili pek çok tartışma, toplantı ve komisyon çalışmaları yapılmıştır (Ayhan, 2004).

Doğan'a (2003) göre 1980'lere kadar din öğretimi konusunda devam eden isteğe bağlı olunması gibi çeşitli uygulamalar sonucunda, 1982 yılında anayasadaki değişikliklerle birlikte din dersleri ilk ve ortaöğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer almıştır.

Türkiye'de temel eğitim düzeyi, şu anda uygulamada olan DKAB dersi öğretim programı, Din Öğretimi Genel Müdürlüğünün 20.12.2010 tarih ve 2748 sayılı teklif yazısı üzerine Talim Terbiye Kurulunun 30.12.2010 tarih ve 328 sayılı kararı ile 2011–2012 öğretim yılından itibaren uygulanmak üzere kabul edilmiştir. Dersin program kılavuz kitabı bir öncekine kıyasla oldukça geniş ve öğretmenlere yol gösterici bir takım bilgileri ihtiva edecek şekilde hazırlanmıştır. Öncelikle nasıl bir din öğretimi olması

gerektiği, din öğretiminin nasıl temellendirilebileceği gibi hususların ele alındığı uzunca bir girişten sonra program amaçlar, kazanımlar, etkinlikler, temel beceriler, değerler, kavramlar, öğrenme alanları ve bunların hangi ünitelerden oluşturulduğu, dersle ilgili ara disiplinler üzerinde durulmuştur. Programın felsefesi ve yapısıyla ilgili bu temel bilgilerden sonra sınıflara göre öğrenme alanları, üniteler ve içerikleri verilmiş, bu yapılırken aynı zamanda öğretmenleri yönlendirici bir takım açıklamalarda bulunulmuş ve sınıflara göre yapılabilecek bazı etkinliklerden örnekler sunulmuştur. Son olarak da öğretmen bilgi notları başlığı altında ve eski programa göre oldukça yeni sayılabilecek; değer öğretiminde kullanılabilecek bir takım yaklaşımlar, kavram öğretimi ve kavram haritaları, din dili çalışmaları, din öğretiminde ayet ve hadislerle çalışma yöntemleri ve ölçme ve değerlendirme üzerinde durularak öğretmenlere yol gösterilmeye çalışılmıştır (Meb, 2010, <http://dogm.meb.gov.tr/www/ogretim-programlari/icerik/14>).

Temel Eğitim Düzeyi programlarının yenilenerek güncelleştirilmesi çalışmalarıyla beraber Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı yeniden geliştirilmiştir. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders içeriğinin belirlenmesinde dinin temel bilgi kaynaklarının dikkate alınarak İslam'ın kök değerleri çerçevesinde mezhepler üstü (herhangi bir mezhebi esas almayan, mezhebî tartışmalara girmeyen) ve dinler açılımı anlayış olarak ifade edilebilecek bir yaklaşım benimsenmiştir. Yeni programda, öğrencilerin din ve ahlak hakkında sağlıklı bilgi sahibi olmaları, temel becerilerini geliştirmeleri ve böylece Milli Eğitimin Genel Amaçlarının gerçekleştirilmesine katkıda bulunulması hedeflenmiştir

(Meb, 2010, <http://dogm.meb.gov.tr/www/ogretim-programlari/icerik/14>).

Yenilenen bu programla öncelikle öğrencilerin din ve ahlak hakkında objektif bilgi sahibi olmaları, öğrenme-öğretme sürecinde öğretim programı aracılığıyla kazanmaları hedeflenen bilgi, beceri, tutum, değer, kavram ve öğrenci merkezli yaklaşımlarla bir arada yaşama bilincine ulaşmaları hedeflenmiştir

(Meb, 2010, <http://dogm.meb.gov.tr/www/ogretim-programlari/icerik/14>).

Türkiye’deki Temel Eğitim Düzeyi Din Dersi Programından sonra İngiltere’deki eğitim sistemini incelemek faydalı olacaktır.

İngiltere’de 1988 Eğitim Yasası, din eğitiminin devlet ve kilise okullarında zorunlu olduğunu belirtmiş fakat bu derse haftalık ders programı içerisinde ne kadar yer verileceği konusunda herhangi bir düzenleme getirmemiştir. 1994 yılında yayınlanan eğitim yönetmeliği bu konuya açıklık getirmiş ve okullar için din eğitimi dersine tahsis edecekleri en az süre konusunda düzenlemede bulunulmuştur. Buna göre haftalık ders programının en az % 5’lik bölümünün din eğitimine ayrılması istenmektedir. Bu süre, okullarda beden eğitime ayrılması istenen süre ile aynıdır (Kaymakcan, 2004). İngiltere’de din eğitimi ile ilgili bilinmesi gereken iki önemli konu, toplu ibadet ve kilise okullarıdır. Bu konuları Kaymakcan (2004) şu şekilde anlatmaktadır.

Toplu İbadet; tarihsel olarak kilisenin eğitim faaliyetlerindeki etkinliği sonucu İngiltere okullarında eğitimin bir parçası olarak kabul edilmiştir. 1944 Eğitim Yasası ile devlet ve kilise okullarında toplu ibadet zorunlu hale getirilerek uzun geçmişe dayalı uygulama hukukî olarak da tescil edilmiştir. 1988 Eğitim Reformu Yasası ise toplu ibadetin yerini birkaç değişiklikte birlikte korumuş ve pekiştirmiştir. Türk eğitim sisteminde toplu ibadete karşılık gelebilecek dinî nitelikli okul faaliyeti bulunmamaktadır (Kaymakcan, 2004).

Toplu ibadetin amacı, İngiliz Eğitim Bakanlığı Religious Education and Collective Worship başlığını taşıyan 1/1994 tarihli yönetmeliğinde şöyle açıklanmaktadır (Kaymakcan, 2004):

“Okullarda toplu ibadetten, Tanrı’ya ibadet için fırsat oluşturma, manevî ve ahlâkî konuları göz önüne alma, öğrencilerin kendi inançlarını ifade edebilme, icra edilen ibadete katılarak veya dinleyerek katılma ve cevap verme konusunda öğrencileri cesaretlendirme, birliktelik ruhunu geliştirme, ortak değerleri savunma ve olumlu davranışları kuvvetlendirmeyi hedeflemesi beklenmektedir” (Kaymakcan, 2004).

Toplu ibadetin açıkça ifade edilmeyen amacı ise, devlet okullarında liberal yorumla da olsa Hristiyan değerlerinin İngiliz okul sistemi içerisindeki varlığını sürdürmesine fırsat vermektir. Toplu ibadetin içeriğine bakıldığında 1988 Eğitim

Yasası, toplu ibadetin içeriğinin Hristiyanlığa göre olması gerektiğini ortaya koymuştur. İlgili yasa maddesi şöyledir: “*Toplu ibadet tamamen veya çoğunlukla genel Hristiyanlık karakterini yansıtacaktır*”. Devlet okullarında yasalar mezhebe bağlı toplu ibadete izin vermemektedir. Eğitim yasası, Hristiyan mezheplerince kabul edilebilecek ortak bir içerikle toplu ibadet yapılmasını öngörmektedir. Ayrıca devlet okullarında Hristiyanlık dışı dinlere göre de toplu ibadet yapılması en azından teoride mümkündür (Kaymakcan, 2004).

Kilise Okulları; İngiltere’nin Hristiyanlığı kabul etmesiyle birlikte tarihi süreç içinde din, İngiliz eğitiminde önemli görevler üstlenmiş ve eğitim ile kilise arasında tarihe dayanan uzun bir ortaklık oluşup gelişmiştir. XIX. yüzyılın sonlarına kadar eğitimin tamamına yakınında başta İngiltere Kilisesi olmak üzere kiliselerin belirgin etkililiğini görmek mümkündür. Hızlı endüstrileşme ve zorunlu eğitim uygulamasıyla birlikte kilisenin eğitim alanındaki yeri ve önemi, yeni açılmaya başlayan devlet okulları lehine azalmaya başlamıştır. Başka bir deyişle Hristiyan değerlerinin ve kilisenin okullardaki eğitim üzerindeki etkisi azalmakla beraber günümüze kadar varlığını devam ettirmiştir. İngiltere’de okulları ana hatlarıyla kilise ve devlet okulları olarak ikiye ayırmak mümkündür (Kaymakcan, 2004).

Kilise okulu kavramından kesinlikle din adamı yetiştirmek için kurulmuş ve okul programının oldukça önemli sayılabilecek bölümü dini nitelikli konular için ayrılmış okullar anlaşılmamalıdır. Kilise okulu, kilise tarafından kurulan ve okul idare heyetinin çoğu veya bir bölümü kilise tarafından belirlenen, bağlı bulunduğu mezhebin eğitim alanında değer ve ideallerini devam ettirmek için ilk ve ortaokul seviyesinde kurulmuş okullar olarak tanımlanabilir. İngiltere kilisesi okulları için hazırlanan çerçeve programdaki din eğitiminin hedeflerinin devlet okullarındaki din eğitiminden önemli sayılabilecek bir farkının olmadığı görülmektedir. Din eğitiminin amacı öğrencilerin (Kaymakcan, 2004);

- 1) Hristiyanlık ve ülkede temsil edilen diğer dinleri anlama ve bilmelerini geliştirmek,
- 2) İnanç, değerler ve geleneklerin fertler, toplumlar ve kültürler üzerindeki etkisini anlamalarına yardımcı olmak,
- 3) Kendi manevi yolculuklarına yardımcı olmak olarak ifade edilmektedir.

Geniş bir bakış açısıyla bakıldığında bireyin mutluluğu, varlığı, geleceği, felsefi ve ideolojik görüşlerin belirlenmesinde dine dayalı açıklamalar zenginlik oluşturmaktadır (Bilgin, 1995).

Din kavramına dair yapılan ve daha da arttırılabilir açıklamalar bize göstermektedir ki dinin kişi ve toplum üzerinde olumlu bir etkisinin var olduğu ve dinin eğitsel yönünün de bu etkileşimde rol oynadığıdır. Sadece eğitsel yönünün bu değişimleri gerçekleştirmedeki payının büyüklüğü bile dinin öğrenilebilir ve öğretilmeye değer olduğunu gösterir. Gerçekleştirilen değişimlerin oluşmasında eğitimin, bireylerin davranışlarını istendik yönde geliştirmesi en önemli hususlardandır (Sönmez, 1996).

Din eğitiminde bireyin davranışlarında istendik değişim meydana getirme çabası, bu süreçte bireyin öğrenme davranışının sergilenmesini önemli kılar. Davranım içsel, sezgisel, bilişsel veya devinişsel olabilir. Mutlak surette davranışın gerçekleştirilmesi gerekir.

Bu noktada din öğretiminin amaçları ile eğitim-öğretimin amaçları örtüşmektedir. Din öğretiminin amaçlarının ruhen ve motivasyona dayalı olması bu kazanımların somut olarak gerçekleştirilmesini gerektirir. Bu da eğitimin başat açıklamalarından olan istendik değişim meydana getirme sürecinde somut ürünler ortaya çıkmasını sağlar.

1.1. Problem Durumu

Bu çalışma, Türkiye ve İngiltere Temel Eğitim Düzeyi Din Dersi Programlarının incelenmesi ve iki ülke arasındaki Temel Eğitim Düzeyi Din Dersi Programlarının karşılaştırılarak, Türk Eğitim Sistemindeki Temel Eğitim Düzeyi Din Dersi Programının yeterlilik ve eksikliklerini ortaya koymayı amaçlayan bir karşılaştırmalı eğitim çalışmasıdır.

İnsanların inanılan dini bilme ve sonraki nesillere aktarma ihtiyacı sonucu ortaya çıkan din eğitimi, tarihten günümüze değişen yaşam koşulları ile birlikte farklı uygulamalar geçirmiştir. Yaygın ve yetişkinlere yönelik olarak başlayan ve çoğunlukla eğitimin tamamını oluşturan din eğitimi, eğitimin kurumsallaşması ile yeni boyutlar kazanmıştır. Okullarda verilen din dersleri bu boyutlardan biridir.

Son yıllarda din eğitimi, toplumsal alandaki değişimler, teknolojik ilerlemeler, din alanındaki değişmelerin etkisi ile sorgulanmaktadır.

Din alanında yaşanan teolojik tartışmalar, verilmesi planlanan din öğretiminin doğasında da değişimleri beraberinde getirmektedir. Geleneksel olarak inanılan dinin sorgulanması, kutsal metinlere bakış açısındaki farklılaşmaların gündeme gelmesi, din öğretiminin teorisinde de farklılıklar meydana gelmesini ve doğal olarak uygulanmakta olan geleneksel yöntem ve içeriklerin gözden geçirilmesi sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Eğitim bilimleri alanındaki değişimler de din öğretimi alanında uygulanmakta olan hedef, içerik, öğretim süreçleri ile öğrenci başarılarının değerlendirilme yöntemlerinin tartışılmasını gündeme getirmiştir. Öğrenci merkezli bir eğitim anlayışının son dönemlerde vurgulanması, metin ve öğretmen merkezli din öğretimi uygulamalarının da eleştirilmesine sebep olmuştur.

Pek çok alanda etkili olan modern dönemlerdeki farklı toplumsal ve kültürel değişimler de din öğretimi alanındaki yeni yöntem arayışlarının sebeplerini oluşturmaktadır. Özellikle küreselleşme, demokrasi gibi kavramların vurgulanması din öğretimi alanında değişimlerin temel nedenleri arasında sayılmaktadır. Teknolojik alanda meydana gelen gelişmeler de bu değişimlerle beraber düşünüldüğünde, geleneksel olarak uygulana gelen bu yöntemin, genç nesillerin ihtiyaçlarını tam olarak karşılayamadığı öne sürülmektedir. Bu sebeplerden dolayı modern insanın farklı ihtiyaçlarına cevap verecek yeni din öğretimi yaklaşımları geliştirilmektedir.

Günümüzde Türkiye’de okullardaki din derslerinin statüsü ile ilgili farklı uygulamalar ve tarihsel tecrübenin yanı sıra, dünyada din öğretimi alanında yaşanan yeni gelişmeler de din eğitimcileri tarafından takip edilmektedir. Din öğretimi alanında ülkemizde olduğu gibi dünyada da yeni gelişmeler yaşanmaktadır. Bu gelişmeler çerçevesinde geleneksel olarak uygulanmakta olan doktriner din öğretimi, gerek din ve eğitim alanındaki farklı yönelimlerin gerekse toplumsal ve teknolojik alandaki değişimlerin etkisi ile özellikle son dönemlerde eleştirilmeye başlamıştır. Küreselleşme, çok kültürlülük, demokrasi, laiklik gibi kavramlar pek çok alanda olduğu gibi din öğretimi alanında da yeni fikirlerin oluşmasını gündeme getirmiştir. Bununla birlikte eğitim anlayışındaki farklı fikirler ve din alanındaki tartışmalar da din öğretimi üzerinde

yeni yöntem arayışlarını etkilemektedir. Özellikle Batı’da okullardaki din derslerinin niteliği üzerinde yeni arayışlar geliştirme çabaları dikkat çekmektedir. Bu gelişmeler bütün dünyada olduğu gibi ülkemizde de izlenmekte ve bu alana ülkemizden de farklı açılımlar getirme çabası görülmektedir. Bu çabaların bir sonucu olarak İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders programı yeni bir anlayış ile geliştirilmiştir

Son dönemlerde din eğitimi alanında yaşanan dünyadaki bu program geliştirme çabalarının etkisi, hazırlanmış olan İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders programı üzerinde de hissedilmektedir. Bunun yanında din alanındaki bilimsel çalışmaların, dini yeniden anlama çabalarının ve Türkiye’nin içinde bulunduğu özel kültürel ve dinî şartların programın hazırlanması aşamasında etkili olduğu görülmektedir.

Araştırmanın problem durumuna bakıldığında Temel Eğitim Düzeyi Din Dersi Programlarının karşılaştırılması ile ilgili uluslar arası alanda yapılan çalışmaların niceliksel olarak az olduğu görülmektedir. Uluslar arası eğitim alanında kendini ispatlayan ülkeler arasında yer almakla beraber, program alanında model alınan ülkeler arasına da giren İngiltere bu karşılaştırmalı çalışmada programı karşılaştırılan diğer ülke olmuştur. Türkiye Temel Eğitim Düzeyi Din Dersi programının uygulanarak, din öğretiminde uluslar arası bakış açısı yakalamak için bu karşılaştırmalı çalışmanın yapılmasına ihtiyaç duyulmuştur.

İngiltere’deki Temel Eğitim Düzeyindeki Din Dersi programları, Türkiye’deki Temel Eğitim Düzeyindeki Programlara göre biraz daha farklı bir biçimde geliştirilmiştir. Bu çalışmanın temel amacı Türkiye ve İngiltere’de Temel Eğitim Düzeyinde Din Dersi Programlarının karşılaştırılarak Din Dersi Programı hakkında bilgi vermektir. Her iki ülkenin 4-8. sınıflar din dersi öğretim programlarına ait kazanımlar, içerik, eğitim durumları ve sınama durumları ile ilgili benzerlik ve farklılıkları belirtmektedir. Ulaşılan sonuçların Türkiye’de 4-8. sınıflar din dersi öğretim programına ilişkin uygulamalara ışık tutacağı, ayrıca yeni çalışmalara ve düzenlemelere katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.2. Amaç

Bu çalışmanın amacı; Türkiye’de Temel Eğitim Düzeyi 4-8. Sınıflar Din Dersi programı ile İngiltere’nin Temel Eğitim Düzeyi 4-8. Sınıflar Din Dersi programının karşılaştırılmasıdır. Alt problem olarak da aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

- 1-Türkiye’de Temel Eğitim Düzeyi 4-8. sınıflar Din Dersi programının amaçları ile İngiltere’de okutulan aynı düzey ve aynı alan programlarının amaçları ne tür benzerlik ve farklılıklar göstermektedir?
- 2-Türkiye’de Temel Eğitim Düzeyi 4-8. sınıflar Din Dersi programının içeriği ile İngiltere’deki Temel Eğitim Düzeyi Din Dersi programının içeriği arasında ne tür benzerlik ve farklılıklar bulunmaktadır?
- 3-Türkiye’de Temel Eğitim Düzeyi 4-8. sınıflar Din Dersi programında kullanılan öğretim süreçleri ile İngiltere’deki Temel Eğitim Düzeyi 4-8. sınıflar Din Dersi programında kullanılan öğretim süreçleri ne tür benzerlik ve farklılıklar göstermektedir?
- 4- Türkiye’de Temel Eğitim Düzeyi 4-8. sınıflar Din Dersi programında öğrenci başarısının değerlendirilmesi ile İngiltere’deki Temel Eğitim Düzeyi 4-8. sınıflar Din Dersi programında öğrenci başarısının değerlendirilmesinde ne gibi benzerlik ve farklılıklar bulunmaktadır?

1.3. Önem

21. yüzyılda bilim alanlarında gerçekleştirilen yeni buluşlar davranış bilimlerindeki bulgular, çocukların ve gençlerin yetiştirilmesindeki tutumun değişmesini etkilemiş, bu durum bir toplumsal kurum ve toplumsal değişme sürecinden sorumlu olan eğitimi etkilemiştir (Varış, 1996; Başaran, 1998). Bu süreçte çağa uygun eğitim, öğrencilere belli başlı bazı alanlarda birikmiş ve zamanla değişebilecek bilgileri öğretmekten çok, onlara şimdiki ve gelecekteki yaşamları için anahtar olacak öğrenmelerin öğretilmesi şeklinde bir görüş geliştirmiştir (Başaran, 1998). İnsanı etkileyen varlıkların, olayların, düşüncelerin tümü onun yaşadığı yeri oluşturur. Bir eğitim kurumunun veya sosyal çevrenin bireylerin yaşantılarını düzenlemek veya zenginleştirmek için yürüttüğü tüm etkinlikler eğitim programı kapsamına girmektedir (Varış, 1996; Başaran, 1998). Kısacası eğitim programı, bireylerde istendik değişimler oluşturmak için girişilecek her türlü etkinliği içeren tasarımıdır. Spencer’e göre eğitimin

temel amacı tüm yaşam için hazırlıktır ve eğitim programları da buna göre düzenlenmelidir (Demirel, 2004). Eğitimde kalite ve verimi artırma, süreyi daha etkili kullanma, öğretmen ve öğrenciyi karmaşadan kurtarma, öğretmenlerin rehber görevi görmeleri, eğitimde birliği sağlama, bireysel farklılıkların dikkate alınmasını sağlayarak, planlı çalışmayı yaşam becerisi haline getirme ile düşünme becerilerini geliştirme eğitim programının faydaları arasında sayılmaktadır (Büyükkaragöz, 1997; Saban, 2000; İşman ve Eskicumalı, 2003).

Eğitim programlarında yer alan din dersi; dinin geniş yelpazesi nedeniyle kişisel ve toplumsal birikim üzerinden fikir yürütme, tartışma imkânı sunan birçok konuyu içinde barındırır (Ipgrave, 2003; Weisse, 2003). Öğrencilerin din ve din ile bağlantılı kültürel meseleler üzerine fikir yürütmelerinin teşvik edilmesi onların bilişsel yeteneklerinin gelişmesine katkı sağlar. Bilişsel olarak gelişimlerini tamamlayamamış; dini meseleler ile tarihi, toplumsal ve kültürel meseleler arasındaki ilişkileri fark edemeyen kişilerden oluşan toplumda bireylerin birçok toplumsal değeri, gereği gibi takdir edemeyeceği, kişilere karşı evrensel ve bütüncül bir ahlak anlayışı ile değil de stratejik ve menfaat odaklı yaklaşacakları öngörülebilir (Çiftçi, 2003).

Din öğretiminde uygulanacak eğitim durumları bilişsel, ahlaki gelişimi destekleyici, öğrencileri ahlaki problemler üzerinde düşünmeye ve davranımda bulunmaya yönlendirici öğrenci merkezli yöntemlerden seçilerek öğrencilerin dini meseleleri daha geniş sosyal meselelerle ilişkilendiren ve bir arada yaşamada dini değerlerin rolünü fark eden bireyler olmalarına katkıda bulunulabilir.

Din dersi eleştirci özelliği sayesinde de okul birikimine ve demokratik toplum kültürüne katkıda bulunabilir. Değişik felsefi görüşler ve ideolojiler, insanın varlığı, geleceği ve mutluluğu ile ilgili değişik yorumlar getirirken, dinin getirdiği yorum, bir imkân olarak onların yanında yer alacak, onların da eleştiri konusu yapılabileceğini ortaya koyacaktır. Böylece toplumda gerçeğin farklı görünümüne bakışta ufuk açıcı işlev görerek daha anlayışlı bir diyalog ortamı oluşumuna katkı yapacaktır (Bilgin, 2001).

Din dersinde öğretim konusu yapılan muhteva duyuşsal özelliği gereği öğrenciye bir takım değerlerin kazandırılmasını sağlamaktadır. Bu değerler tahlil edildiğinde

önemli bir kısmının demokratik değerler olarak isimlendirilen; saygı, işbirliği, nezaket, hoşgörü, insan onuru, arkadaşlık, eşitlik, adalet, çevreye saygı ve sorumluluk gibi değerler olduğu görülecektir (Akbaş, 2004; Sarı, 2007). Söz konusu demokratik değerler, toplumsal yaşamda fikir çatışmalarının geniş hoşgörü perspektifine oturtulması ve barışçı yollarla çözümlenmesi için her bireyin sahip olmasının beklendiği değerler olarak din öğretimi ile karşılıklı bağımlılık ilişkisine sahip değerlerdir (Büyükkaragöz, 1995).

Din öğretimi ele aldığı konular itibariyle büyük oranda sınıfta fikir alış-verişi sağlayan; beyin fırtınası, münazara, tartışma ve grup çalışmalarına imkân veren bir derstir. Eğer ders ortamı bilinçli bir öğretici tarafından fikirlere ve akademik standartlara saygılı biçimde idare edilebilirse öğrencilere fikirlerini bir delile dayanarak temellendirme fırsatı doğar. Bu da kendi fikirlerinden daha iyi olanları takdir edip onlardan da yararlanma, barışçıl çözüm arama isteği ve ortaklaşa alınan kararlara uymada istekli olma gibi önemli toplumsal ve bilimsel değerleri kazandırabilme yeteneğine sahip olmayı ortaya çıkarır (Ipgrave, 2003).

Bu çalışmayla amaçlanan, Türkiye ve İngiltere’de Temel Eğitim Düzeyinde Din Dersi Öğretim Programları karşılaştırıldıktan sonra, elde edilen bulgular doğrultusunda ülkelerin artı ve eksi yönlerini tespit etmek, yeni bir sentez oluşturup öğretim programları açısından gerekli önerilerde bulunmak ve bundan sonra yapılacak olan çalışmalara ışık tutmaktır. Bunun yanında çalışmada Temel Eğitim Düzeyinde Din Dersi Programlarını karşılaştırırken hedef, içerik, eğitim durumları ve değerlendirme kısımları tek tek, bütüncül olarak incelenmiştir. Her iki ülkenin temel eğitim düzeyindeki sınıflarının program çerçevesinde kazanımlarının bire bir karşılaştırılması ve genel bir değerlendirme yapılmasıyla çalışma, bugüne kadar bu alanda yapılan çalışmalardan bu yönleriyle ayrılmaktadır.

1.4. Sınırlılıklar

Bu çalışma;

- 1- Türkiye’de uygulanan Temel Eğitim Düzeyi 4-8. sınıflar din dersi programı,
- 2- İngiltere’de uygulanan din dersi programının 2. ve 3. Anahtar Evreleri ile sınırlıdır.

1.5 Tanımlar

Din: Bir grup tarafından paylaşılan ve grubun bireylerine kendilerini adayabilecekleri bir hedef ve onlara ortak bir davranış biçimi sunan düşünce sistemidir (Fromm, 2004).

Eğitim: Bireyin davranışında, kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istenilen yönde değişme meydana getirme sürecidir (Ertürk, 1972).

Eğitim Programı: Bir eğitim kurumunun, çocuklar, gençler ve yetişkinler için sağladığı milli eğitimin ve kurumun amaçlarının gerçekleşmesine dönük tüm faaliyetlerini kapsar (Varış, 1996).

Öğretim Programı: Belli bir öğretim basamağındaki sınıflarda okutulacak derslerin, amaçlarını, içeriğini, süresini, eğitim yaşantılarını ve değerlendirme süreçlerini kapsayan çalışmalar şeklinde tanımlanmaktadır (Tan, 2005).

Hedef: Eğitimde bir öğrencinin, planlanmış ve tertiplenmiş yaşantılar sayesinde kazanması kararlaştırılan ve davranış değişikliği veya davranış olarak ifade edilmeye elverişli bir özelliktir (Ertürk, 1975).

İçerik: Disiplin, yapı ve düzenlemedir. Program geliştirme süreçlerinde ikinci önemli aşama, amaçlara uygun içerik ve etkinliklerin seçimidir (Varış, 1996).

Öğretim Süreci: Öğretmen-öğrenci etkileşimini, kullanılan öğretim yöntemlerini, kullanılan araç-gereçleri, zamanlamayı ve kısaca öğrenme-öğretme durumunu etkileyen tüm değişkenlerdir (Varış, 1996).

Değerlendirme: Ölçme sonuçlarını bir ölçüte vurarak, ölçülen nitelik hakkında bir değer yargısına varma sürecidir. Değerlendirme süreci, öğrencinin ne kadar öğrendiğini belirlemek için uygulanır. Programı değerlendirme açısından bakıldığında, değerlendirme, program tasarımı aşamasında verilen kararların değerlendirilmesi için bilgi toplama ve bilgileri yorumlama sürecidir. Programı değerlendirme; öğretim sürecini ve öğretim kaynaklarını gözden geçirmek, karşılaşılan sorunları analiz etmek, öğrencilerin kazandıkları yeterlikler ile programın amaçlarını ve iş hayatında bu görevde çalışan bireylerin niteliklerini karşılaştırarak programı geliştirmek için yapılır (Doğan, 1997).

Karşılaştırmalı Eğitim: Farklı kültürlerde ve ülkelerde, iki ya da daha fazla eğitim sistemini teorik ve pratik anlamda, farklılık ve benzerlikleri ile inceleyen bir araştırma alanıdır (Türkoğlu, 1998).

Dikey Yaklaşım: Karşılaştırmalı eğitim alanında eğitim sistemlerinin tarihi evrimi izlenerek yapılan araştırma yöntemidir (Ültanır, 2000).

Yatay Yaklaşım: Karşılaştırmalı eğitim alanında, eğitim sistemlerinin tüm unsurlarını; ayrı ayrı ve birlikte inceleyerek yapılan araştırma yöntemidir (Ültanır, 2000).

1.6. Kısaltmalar

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

BEP : Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı

BİT : Bilgi ve İletişim Teknolojileri (Information and Communication Technologies)

İng : İngiltere

LEA : Yerel Eğitim Makamı (Local Education Authority)

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

Tür : Türkiye

YÖK: Yüksek Öğretim Kurumu

BÖLÜM 2

ÇALIŞMANIN KURAMSAL TEMELLERİ

Bu bölümde dinin tarihsel gelişimi, bir ders olarak din eğitimi, çalışmaya konu olan ülkelerin eğitim sistemleri ve son olarak da karşılaştırmalı eğitimin ne olduğu bu alanda yapılan araştırmalarla birlikte sunulmaktadır.

2.1 Din'in Tarihsel Gelişimi

Tarih her ne kadar insanlığın varlığıyla başlamış görünse de öncesi ve sonrası da onun oluşumunda etkilidir. İnsanlığın tarih sahnesine çıkışı ise onun kültürel etkileşimlerinin kayıt altına alınması ve ortaya koyduğu yaşam biçimleri olmuştur. İnsanların inanç sistemlerinin yaşam biçimlerini etkilemedeki payı oldukça fazladır. Bu da din ve tarih olgularının beraber incelenerek ele alınmasının yararlı olacağını gösterir.

Genel olarak din olgusu, insana huzurlu bir hayat tarzı sunma amacındaki kutsal ve üstün bir varlığı kabul etme, kendini ona adayarak, madden ve manen gerek birey gerekse toplumsal olarak yükselme amacı taşır. Bu noktada birey; kendisini üstün, hem cinsleri ve diğer varlıklar arasındaki ilişkilerde ise düzen içerisinde yaşamayı kabul etme, irtibat halinde olmayı sağlama, bunu kurallarla, ibadet biçimleriyle, ayinlerle, ahlaki ilkeler ve uygulamalarla gerçekleştiren ve bu bütünlüğüne sahip inançlar sistemini din olgusu şeklinde açıklamak mümkündür (Tümer, 1994).

Tümer'e (1995) göre din; bireyin kişiliğinin oluşturulmasının yanı sıra toplumsal ilişkilerin aktif hale getirilmesi, sürdürülebilir olması, sosyâl dayanışma ve düzenin sağlanmasında etkili olan bir birimdir. Çünkü din, iyiliğin, huzurun ve barışın sağlanmasını amaç edindiği için kötülüğün, kavganın ve olumsuz davranışların ötelenmesini ve yok olmasını ister. Bu da toplumsal ve bireysel saygıyı, düzeni, barışı getirir. Diğer taraftan din, bütün kutsal sembol ve işaretleriyle toplumların kültür haritalarının belirlenmesinde başat rol oynar. Kısaca söylemek gerekirse din yaşamımızın her anında yer alan bir olgudur.

İnsanlık tarihinin en başına bakıldığında bile dini inançtan yoksun olan bir toplulukla karşılaşamaz. Bilinen, yazılı tarihte olduğu gibi bireylerin farklı veya benzer inançlara sahip olarak yaşadığı gerçeği, yazılı olmayan fakat bilimsel araştırmalarla ortaya çıkarılan tarih öncesi dönemlerde de insanların bazı inançlara bağlı olarak yaşadığı bilinmektedir. Bu noktada bireyleri bir arada tutan temel olgunun din olduğu anlaşılmaktadır. Bunun yanında hukuk, felsefe, etik ve ahlâk gibi bilimsel alanların kaynağının da nispeten din olduğu kabul görmektedir (Tümer-Küçük, 1993).

Tarihin bütün zamanlarında, var olan bütün toplumsal süreçlerde sürekli olarak etkileyen ve etkilenen ortak bir değer olarak kabul edilen din, bireyi hem içinden hem de çevreden etkileyerek, insanın düşünce ve davranışlarının oluşmasında etkisini göstermiştir. İnsanlar şimdi de olduğu gibi geçmişte de kendisinden daha güçlü bir varlığa inandığından, sosyal ve ruhsal istekleri için kutsal bir yaratıcıya bağlanması gerektiğine inanmıştır (Tümer, 1994).

Özetle ilahi dinlere göre din, Allah tarafından gönderilmiş dini kurallar bütünüdür. İlahi dinlere göre bireyler, inanma ve dini duygularla yaratılmışlardır. İlahi dinlerden sonuncusu olan İslâm Dini'ne göre insanlardaki dini inanışlar bu bağlamda din duyguları ile insanların yaratılışı benzerlik içinde görülmektedir (Aydın, 2004). Aynı yönde görüşlerini açıklayan Eliade'a göre de somut ve semantik dünya, inanılanların bulunmasıyla doğrudan alakalıdır. Kutsal değerler, insanların düşünce tarihinde bir basamak değil, düşünce evreni yapısı içerisinde bir ana unsurdur. Kültürün en eski, tarih öncesi dönemlerinde insan olarak yaşamak, kişinin kendi içinde bir dinsel eylemdir; çünkü gündelik işlerin ve yaşamı sürdürme çabasının dinsel bir değeri vardır. Diğer bir ifadeyle insan olmak ya da insani davranmak dine bağlı yaşamak demektir (Eliade, 2003).

Dinin ortaya çıkışını açıklamaya çalışan birçok Batılı araştırmacı bilimsel olarak kendi zamanlarında inanılan kuramlara göre bilimsel olarak dinin kaynağını izah etmeye çalışmışlardır. Din olgusunun kaynağını bilimsel yollarla açıklamak oldukça zordur. Bunun nedeni bilimin teoride ve pratikte ispata dayalı hükümleri, farklı materyallerle karşılaştırma yaparak açıklamaya çalışmasıdır. Bunun yanında ortaya çıkan ilk insanın inancı ile ilgili bilgiler, sadece dini, kutsal kitaplarda vardır. Yaşadığımız çağda hiçbir bilim dalı veya kaynak ilk insanın yaşadığı zamanlardan kalma bir belgeye sahip

değildir. Bu noktada dinin kaynağı hakkında ileri sürülen fikirler düşüncelerden öteye geçmemektedir (Aydın, 2004).

Din; bireylerin yaşamına yer veren kişisel, toplumsal ve evrensel bir kavramdır. Bu noktada kutsal ve kaynak kitapların din olgusunun nasıl ortaya çıktığı ve kaynağının ne olduğuna dair bilgilerinin yanında sosyal bilimcilerin dinin tarihi konusu ile ilgili çeşitli araştırmaları vardır. Bu araştırmalar neticesinde ortaya konulan çeşitli görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Bu görüşlerden ilki Evrimci din görüşüdür. 1859 yılında Darwin'in biyolojik evrimle ilgili "Türlerin Kökeni" isimli çalışmasının yayınlanması Batı'da dine ve kiliseye karşı olan kişi ve kurumlar arasında büyük bir heyecan yaratmıştır. Kilisenin ve kutsal metinlerin insanın yaratılış düşüncesine karşın, Darwin bu kitabında canlıların biyolojik evrimle ortaya çıktığını iddia etmiştir. Bu noktada bilim adamları biyolojik evrimle aynı süreklilikte insanın kültür bakımından da evrim geçirdiğinin ispatlanması için çeşitli alanlardan çalışmalara başladılar (Adam-Katar, 2005).

Farklı alanlardaki antropologlar, etnologlar, sosyologlar ve psikologlar arasındaki bazı bilim adamları, dinin kökeninin ilkel hayat yaşayan ilkel kabilelerin din ve kültürlerinin incelenmesiyle bulunabileceği iddiasında idiler. Bunlar Yeni Zelanda, Avustralya, Afrika ve Asya'da yaşayan bazı ilkel kabilelerin inançlarından hareket ederek dinin kökeni hakkında farklı görüşler ortaya atmaya başladılar (Adam-Katar, 2005).

20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yapılan araştırma ve incelemeler, özellikle dinle ilgili öne sürülen evrimci görüşlerin ve pozitivist teorilerin masa başı değerlendirmelerden öteye gitmediğini ortaya koymuştur (Gündüz, 2007).

Animizm görüşünde ise Tylor 1871 yılında yayınladığı "İlkel Kültür" isimli kitabında, ilkel dinlerin kaynağının animizm yani ruhçuluk-ruhlara inanç olduğunu ileri sürmüştür. Ona göre tabiat da insanlar gibi canlıdır ve bir ruhu vardır. İlk insan ruhun varlığına rüyada inanmıştır. Ölümünden sonra ruh yaşamaya devam eder; çünkü uyku veya ölüm sonrası ruh düşlere girmekte, yaşayanları hayallerde ve anılarda izlemekte ve insanların kaderleri üzerinde etkili olmaktadır (Malinowski, 2000; Haviland, 2002, Eliade, 2004).

Tylor'un öğrencisi olan Marett, Animizm Öncesi Din (Animatizm) görüşünde ise 1909 yılında yayınladığı "Dinin Başlangıcı" isimli kitabında dinin ilk şeklinin animizm değil animatizm olduğunu ileri sürer. Burada bireyin çevresini ve doğayı canlı olarak algılamasına verilen isim olan animatizme hakim olan düşünce "mana" teorisidir. Bu teoriye göre dinin ilk aşaması, inanılan ve kutsal kabul edilen kişi, yaratıcı veya güç ile karşılaşmanın meydana getirdiği dinsel korku ve şaşırma duygusudur (Tümer, 1986; Emiroğlu-Aydın, 2003; Eliade, 2004).

Bu dinsel korku ve şaşırma duygusunun, mana ile birleştirilerek dinin ilk evresi olduğu görüşü eleştirilmiş ve bunun doğru bir tespit olmadığı bazı araştırmacılar tarafından belirtilmiştir. Eliade da aynı görüştedir. Mana olgusuna her ne kadar Malenezya çevresi dışındaki dinlerde rastlansa bile evrensel bir unsur değildir ve sonuç olarak mananın dinlerin ilk evresini temsil ettiğini söylemek zordur. Yine manayı kişiye bağlı olmayan bir güç olarak düşünmek doğru bir davranış değildir. Bu temelin üzerine din öncesi evre kuramını temellendirmek yanlış bir çıkış noktasıdır (Eliade, 2000).

Atalara Tapınma görüşünde ise Evrim kuramını Darwin'den daha önce ortaya atan fakat dikkatleri çekmeyen Spencer, doğaüstü inançların doğuşunu açıklarken, doğa olgularının ölüm ve rüya deneyimleriyle ilgili olanları gözlemleyerek; beden ile ruhu ayırarak kavramlaştırmıştır. Bu beden ve ruh şeklindeki birleşik kavramı geçici bilinç dışılıklar, kendinden geçme halleri, sudaki yansımalar vb. üzerindeki gözlemleriyle güçlendirmiş ve böylece Spencer en eski doğaüstü inançların temelini oluşturan, ölümlerin ruhlarına inancı savını öne sürmüştür. Ölü ruhların varlığı düşüncesi, önemli ataların ilahi varlıklara ve onların mezarlarına konulan adakların tanrıların varlığı düşüncesinin varlığını gösterir. Böylece Spencer, "atalar tapımı her dinin kökenidir" sonucuna varmıştır (Morris, 2004).

Dinin kaynağının Naturizm görüşü olduğunu savunanlara göre başlangıçta insan çeşitli tabiat varlıklarını yüceltmeye başlamış ve bu durum zamanla onlara tapınmayla sonuçlanmış, bu tarihi süreç içerisinde din, din kurumu şeklinde kendisini göstermiştir (Gündüz, 1998).

Büyü görüşünde ise dinin kaynağı hakkında öne sürülen görüşlerden birisi de dinin büyüsel inançlardan doğup geliştiği ile ilgilidir. Bu konuda Frazer'in ileri sürdüğü

hipotez önemlidir. Buna göre dinden önce insanlık tarihinde büyü gelmektedir. Böylece büyü törenlerinin insanlığın ilk dini törenleri olduğu belirtilmektedir (Aydın, 2004).

Totemizm görüşüne bakıldığında Totem kelimesi önemlidir. Totem, bir insan grubunun ya da tek başına bireyin mistik ve büyüsel duygularla bağlı bulunduğu hayvan, bitki, doğa olayı ya da cansız nesneyi ifade etmek için kullanılır. Totemizm ise bir insan grubunun ya da bireyin aynı atadan geldiğine inandığı hayvan, bitki, doğa olayı ya da cansız nesneye totemsel mistik ve büyüsel duygularla bağlanma ve bu bağlanıştan doğan görev, yasak ve törenlerden oluşan sistemdir (Emiroğlu-Aydın, 2003).

Dinin kaynağını açıklama konusunda daha önce yer verilen teorilerin yanı sıra, ilkel monoteizm (tektanrıcılık) görüşü de vardır. Bu görüşe göre, insanlığın en eski inancı, tek Tanrı inancıdır ve bu dini evrimin yani dini tarihin başında yer almaktadır (Tümer, 1986).

Neandertaller’de, eski insan türlerine kadar dinin başlangıcına ilişkin olarak yapılan ilk değerlendirmeler vardır. Orta Yontma Taş Çağında yaşamış olan ilk insan türü olan Neandertal insanı, ölü gömme âdetini başlatan ve ölümle ilgili törensel etkinlikte bulunmuştur. Neandertaller’in gömülen ölümlerin yanına çeşitli hediyeler ve ona ait bazı özel eşyaları koydukları tespit edilmiştir (Emiroğlu-Aydın, 2003).

Mağara sanatında, avı etkilemeye çalışan dinsel ve büyüsel motifler ve figürler Paleolitik (Eski Taş, iki milyon yıllık üç dönem) dönemde görülmektedir. Mezolitik (Orta Taş, dört-beş bin yıllık bir dönem) devirde ise hayat ve ölüm hakkında ilk düşünceler oluşmuştur. Bu dönemde venüs heykelticikleri, verimlilik tanrıçaları yapılmaktadır. Neolitik (Yeni Taş, Bakır, Tunç ve Demir birlikte, on bin yıllık bir dönem) devirde ise din, büyü, sanat önem kazanmakta; bu döneme özgü ana doğa, baba tanrı fikirleri, felsefe ve metafizik düşünceler görülmektedir (Güvenç, 2005; Tokarev, 2006).

Bütün ilkel dinlere bakıldığında yaratıcı bir Tanrı ve yüce bir varlık inancı vardır. Ancak anlatım, kabul ve inanış şekilleri farklıdır. Bu Yüce Tanrı’nın görevi hükmetmek veya daha aşağıda bulunan ruh ve tanrıları yönetmektir. Yüce Tanrı, tabiat kuvvetlerini idare eder, yükseklerde durur; izah edilemez; insanları ve her şeyi yaratır. Göğün yükseklerinden dünyaya hükmeden bu Yüce Tanrı veya yüksek ruh, bir Yüce

Varlıktır. Ona, dini hayatta, ilk olarak yer verilmiştir. Aşağıdaki ruhlar ve tanrılar, daha yakın ve samimi görülür. Yüce Tanrıya ancak olağan üstü durumlarda dua edilir (Tümer-Küçük, 1993).

Mısır dininde ise totemizmin birçok izlerine rastlanmaktadır. Bunlar, ölümlerin ileriki yaşamlarına verilen önemle beliren bir animizm ve kimilerinin tektanrıcılığa doğru yönlendirmek istedikleri bir çoktanrıcılık şeklinde de görülebilir. Mısır'da ülkenin her yerinde saygı gösterilen kutsal hayvanlar vardır. Bunun nedeni bazı kutsal hayvanların tanrı haline gelmiş olmaları ya da bunlarda birtakım tanrıların görülmüş olması olabilir. Tanrıların yanlarında, çoğu zaman kendilerine ayrılmış olan hayvanlar da vardır; bu tanrılar hayvan başlarıyla ya da hayvanlar aleminden alınan bazı ayrıntılarla tasvir edilirler. Eski Mısır'ın dinlerinden biri de Animizm olmuştur. Doğada, yıldızlarda ve özellikle güneşte, ağaçlarda, nehirlerde ve en çok da Nil'de ruhlar vardır. Mısırlıları özellikle ölümlerin sonradan yaşamaları konusu ilgilendirmiştir. Mısır dininin belirli niteliklerinden birisi de hükümdara, yani firavuna verilen önemdir. Tanrının oğlu ve Tanrı olarak çoğu zaman tanıtılan Firavun, tanrıların koruması altındadır (Challaye, 1998; Tokarev, 2006).

Sümerler ve onlardan sonra gelen milletlerin Tanrıları uzak semavi varlıklar değildir; bunlar tam insan şeklinde görünen hükümdarlar sayılmışlardır. Ancak bu ilahları insanlardan ayıran, ölümsüzlüktür. İnsanlar ilahların hademeleridir; onlara güzel evler bina edip lazım gelen yemek ve içecekleri sunarlar, onları sevindirip öfkelerini azaltmaya çalışırlar (Challaye, 1998; Schimmel, 1999).

Eski Giritliler'in ise ağaçlara özel bir dikkat ve saygı gösterdikleri bir gerçektir. Bunun sebebi ağaçların, ilahi kuvvetleri barındırdığına dair duyulan inançtır. İlahlar ise çok defa kuş şeklinde tasvir edilmiştir; günümüze ulaşan resimlerde çoğunlukla ilahelere de inanılmıştır (Schimmel, 1999).

Gök Tanrı inancında ise yaratıcı Türkler'in dininin merkezinde bulunmaktadır ve Gök Tanrı, hakim bir Tanrıdır. Hakanları tayin eder, Türkleri korur. Onun gücü, sadece karmaşık olan yaratılışa kendini göstermez. O, evrensel ilah özelliği taşımaktadır. Gök Tanrı tektir. Yüce, yaratıcı ve hakim bir tanrıdır (Günay-Güngör, 1998; Aydın, 2004;).

Zerdüştlükte ise iki tanrı inancı mevcuttur (Eliade, 2003; Tokarev, 2006):

1- Her şeyi bilen ve dünyadaki iyi olan şeyleri yaratan Tanrı Ahura Mazda yani Hürmüz.

2- Dünyadaki bütün kötülükleri yaratan Tanrı Ehrimen ya da Angra Mainyu.

Zerdüştün çağrısının başlangıcı Ahura Mazda'nın her şeye egemen gücünün, kutsallığının ve iyiliğinin vahyedilmesidir. Peygambere doğrudan Tanrı'dan gelen bu vahiy tek tanrılı bir din kurmaz. Mazdeist, Ahura Mazda'yı seçerken kötüye karşı iyiyi seçer. Dolayısıyla her Mazdeist kötülüğe karşı savaşmalıdır. Bu gerilim çok geçmeden iki kutup şekline girerek dünya iyiler ve kötüler olmak üzere ikiye bölünecektir (Eliade, 2003; Tokarev, 2006).

“Her şey acıdır, her şey geçicidir!” düşüncesi etrafında Brahmacılık ve Hinduizm'e inancı yoğunlaşmaktadır: Öğretiler, meditasyon yöntemleri ile varlık nedenlerini bu evrensel acıda bulur, çünkü bunlar insanı “acı”dan kurtardıkları oranda değer kazanırlar. İnsan davranışları nasıl olursa olsun, acı üretir. Bununla birlikte evrensel acının tespit edilmesi kötümserliğe, umutsuzluğa sevk etmez. Tam tersine acının bir varoluş yasası olarak ilan edilmesi, kurtuluşun olmazsa olmaz koşulu olarak kabul edilir; o halde bu evrensel acı olumlu ve harekete geçiricidir (Eliade, 2003).

Budizm'de ise somut bir tanrı yoktur; mevcut olan devler (yani ilahlara ve meleklerle benzeyen nurani varlıklar) yaşayan her şey gibi doğumların silsilesine bağlıdır. Budist, dua ve ibadetle değil, onun yerine kontrol etmek ve ders çıkarmakla meşguldür (Schimmel, 1999). Budizmin temeli şu dört gerçeğe dayanır. Birinci gerçek: Her şey acıdır; doğum, hastalık, yaşlılık, ölüm ve geçici olan her şey. İkinci hakikat: acının kaynağı arzudur. Üçüncü hakikat: acının yok edilmesinin çaresi arzunun ortadan kaldırılışıdır ve dördüncü hakikat: Sekiz kola ayrılan yolu ve acının yok oluşuna götüren orta yolu takip etmektir ki bu sekiz kol şunlardır: Doğru görüş, düşünüş, söz, davranış, yaşam, kuvvet, dikkat ve niyettir (Eliade-Coulano, 1997).

Cayna öğretisi, Mahavira, takipçilerine ve inananlarına sürekli çıplaklık ve sayısız yasağı şart koşan katı çileciliğiyle öne çıkmaktadır. Tanrılar belli bir mutluluğa sahiptir ama ölümsüz değildir. Hayatın başı yoktur, sonu da olmayacaktır. Ruhların sayısı da sonsuzdur. Kurtulmuş ruh dışındaki her şey “karman” yönetimindedir. Caynacılığın tarih öncesi yapısını öne çıkaran ayırt edici bir özelliği, panpsişizmdir.

Buna göre dünyada var olan her şeyin, yalnızca hayvanların değil, bitkilerin, taşların, su damlalarının da bir ruhu vardır. Hayata saygı birinci ve en önemli Cayna buyruğu olduğu için mikroskobik hayvancıkları bilmeden öldürmesin diye keşiş yürürken önünü süpürmek zorundadır ve güneş battıktan sonra dışarı çıkması yasaktır (Eliade, 2003).

Çin’de, her çağda görülen dini özellik, atalara gösterilen saygıdır. Çoğu ilkel dinde atalar ibadeti mevcuttur. Fakat Çin dininde kendini gösteren akrabalık ve aileye bağlılık hissi kadar güçlü değildir. Bu konuda “Her şeyin kökü göklerde; insanın kökü ise ecdadındadır” diyen bir hikmet sözü vardır (Schimmel, 1999).

Konfüçyüs’e dayandırılan Konfüçyüsçülük Çin’e ait inanış ve ayinler birliğidir. Çin dini tarihinde, ne kadar gerilere gidilirse gidilsin, büyük tanrı olarak Gök Tanrı bulunur. Bu “Tien” ile ifade edilir. Bu gök tanrı “Tien”, yukarıdaki tanrı, göğün efendisidir. Onun aşağısında, görünmeyen varlıklar dünyası; hava cinleri, perileri; bulut, su, dağ cinleri ve ata ruhları bulunur (Tümer-Küçük, 1993).

Çin dinlerinden birisi olan Taoizmde ve Çin kültüründe diyalektik görüş çok somuttur. Bütün her şey “Yang” ve “Yin” esasları üzerinde sürekli bir savaş içindedir. “Yang” ve “Yin” bütün eşyanın bünyesinde gizlenmiş olan iki zıt kuvvettir (Şeriatî, 2001). Taoizm’in kurucusu Lao-Tzu’ya göre başlıca erdem nefse hükmetmektir. “Göğe hizmet” ve insanları yönetmek için gerekli olan şey nefse hükmetmeyi uygulamaktır (Tokarev, 2006).

Şintoizm, tanrıların yolu demektir. Bu dinde Tanrıyı, kutsal, acayip, sırlı, korkulan, güçlü, insana kavrayışının üstündeki varlıkları ifade etmek üzere “kami” kelimesi kullanılır. Ruhun ölümden sonra yaşadığına ve ataların nesilleri koruduğuna inanılır. Ölen herkes “kami” olur. Ancak her “kami” Tanrı olmayabilir. Japonlar göremedikleri kamilerin Tanrı evinde olduğuna inanırlar. Şintoistler; dünyanın gök, yer ve yer altı olmak üzere üç tabakadan oluştuğuna; her üç tabakada da tanrıların oturduğuna; yer altı dünyasında ise ölümlerin ve devlerin bulunduğuna inanırlar (Tokarev, 2006).

İlahi dinlere bakıldığında, dünya ve insan hayatının Tanrının buyurduğu planın parçası olduğu ilkesine dayanan kapsamlı bir anlam bulunmaktadır. İlahi adalet şu durumun doğal sonucudur: Uygun bir şekilde yaşanan hayat ödüllendirilecektir.

Bireysel varlığın hayattaki anlamı ilahi olarak buyurulmuştur: Tanrının isteğini ortaya çıkarmak ve yerine getirmek her insanın görevidir. İnsan bu isteği nasıl bilecektir? Dinsel görüş, Tanrının anlamının kutsal sözcüklerde bulunduğunu ve iyi bir hayatın Kutsal kitabın kelimesi kelimesine doğru ve dikkatli bir biçimde yapılan uygulamalarına ve yorumlarına dayandırılabilceğini savunur (Armstrong, 1998).

Hristiyanlıkta ise temel inanç esasları arasında Tanrı düşüncesiyle ilişkili olan Teslis doktrini dikkati çeker. Buna göre üç unsurdan oluşan bir tanrı tasavvur edilir. Tanrısal güç; Baba, Oğul ve Kutsal Ruh üçlüsünden oluşur. Bir bakıma Baba, yaratıcı ve düzenleyici tanrısal gücü; Oğul, kurtarıcı ve yargılayıcı tanrısal gücü; Kutsal Ruh ise bir yönden Oğul'u destekleyici ve kişileri bireysel imanı ulaştırıcı tanrısal güç olarak düşünülür. Baba, Oğul ve Kutsal Ruh'un durumları ve birbirleriyle ilişkileri konularında Hristiyan topluluklar arasında fikir ayrılıkları vardır. Adem ve Havva'dan kaynaklanan ve miras olarak tüm insanlığa aktarılan "ilk günah" düşüncesi, Yahudilik ve İslam'da hayatın her alanına aktarılan ilahi hukukun yerine, hukukun "sevgi" (komşunu seveceksin) kavramına indirgenmiş olması ve ölümden sonra dirilişe, yargılanma gününe, cennet ve cehenneme inanç dikkati çeker (Gündüz, 1998).

İslam Dininde ise kutsal kitabı Kur'an'da anlatıldığı biçimiyle mutlak tek tanrıcılığın en katıksız ifadesini temsil etmektedir. Allah tek Tanrı'dır; tamamen özgür, her şeyi bilen ve gücü her şeye yetendir. Yerin, göklerin ve var olan her şeyin yaratıcısıdır. İslam bir Kilise oluşturmaz ve ayrıcalıklı sınıfı yoktur. Her yerde ibadet edilebilir. Namaz, zekat, oruç, hac önemli ibadetlerdendir (Murata-Chittick, 2000; Eliade, 2003).

Sonuç olarak, toplumlarda öne çıkan dini görüşlere bakıldığında; paleolitik çağda dinsel ve büyüsel motifler, paleantropiyenlerde koruyucu ruhlar, ilkel dinlerde mana denilen tasavvur ve düşünceler, Mısır dininde totemizm unsurları, eski Giritlilerde doğaya bağlılık, Zerdüşlükte iyi-kötü ikilemi vardır. Hinduizm'de ise evrensel ve nihai acı, Budizm'de kurtuluş ögesi olarak Nirvana, Cayna öğretisinde canlılara saygı, Çin dinlerinde ecdada gösterilen hürmet, ilahi dinlerde ise dünya ve insan hayatının Tanrının buyurduğu planın parçası olduğu düşüncesinin ön plana çıktığı görülmektedir. Buradan hareketle dinin herkes tarafından aynı şekilde yaşanmadığı hatta birbirine zıt dini

anlayış şekilleri olduğu sonucuna varılabilir. Bu olgu din tanımı yaparken özellikle üzerinde durulması ve dikkat edilmesi gereken hassas bir noktayı oluşturmaktadır.

Özetle her kültürün farklı bir dini anlayışı benimsediği, din olgusunun ortaya çıkışından günümüze ortadadır. Bu kültürlerin, farklı inanış biçimlerinin ülkelerdeki din öğretilerine ve din öğretim programlarına inanış biçimlerine göre yansıdığı bir gerçektir. Bu öğretim programlarında, din öğretilerinin uyum sağlama süreçlerinden aşağıda kısaca bahsedilmiştir.

1819 yılına bakıldığında, günümüze kadar geçen süreçte Almanya'daki öğretim programlarında öğrencilerin devam ettiği resmi devlet okullarında 6-16 yaş arasındaki eğitim seviyelerinde din derslerinin zorunlu olduğu görülmektedir. Öğrenciler haftada 4 saat din dersini 8 yıl boyunca alırlar. Ayrıca haftada bir saat de dini ayin yapmak zorundadırlar. Böylelikle din dersleri haftada 5 saat olur (Maviş, 1970). Burada geçerli olan Anayasaya göre farklı cemaatler kendi din eğitimi programlayabilir. Örneğin on binden fazla Süryani'nin yaşadığı Hessen eyaletinde, Süryanilik dersi bulunmakta ve bu dersler cemaat tarafından organize edilmektedir. Almanya anayasasında din eğitiminde önemli bir nokta da öğretmenlerin din dersini verirken kendi iradeleri dışında sorumlu tutulmamalarıdır (Bolay; Sarıkavak, 2001).

İngiltere'ye baktığımızda din eğitimi mezhebe dayalı olarak verilmektedir. Mezhebe dayalı din eğitiminde öğretmen dini bilgileri dili ile tekrar eder ve öğrencilerine aktarır öğrencilerden de bu inancı anlatıldığı şekilde uygulamaları istenir. Bu ülkede geçerli olan dini anlayış Hristiyanlıktır. İngiltere Anayasa'sındaki dini anlayış okulların her yeni güne başlarken toplu ibadet davranışını gerçekleştirmelerini zorunlu kılar. Aileler isterlerse çocuklarını bu toplu ibadetten alıkoyabilirler. Fakat böyle bir davranışın gerçekleşmesi çok nadir olmaktadır (Demirkol,1988).

Fransa'daki din eğitiminde ise laik bir ülke olduğu ve halkın çoğunluğunun Katoliklerden oluştuğu görülmektedir. Yönetimsel olarak laiklik ülkede ilk defa eğitime de uygulanmıştır. Bunun sonucunda din dersleri öğretim programlarından çıkartılarak yerine “Ahlâk ve Yurttaşlık Bilgisi” dersi konulmuştur. Fakat ülkede din eğitim ve öğretimini yasaklayan herhangi bir hüküm yoktur. 1886'da da özel okul açma izni verilmiştir. Kilise okullarında din eğitimi verilmektedir ve bu okullar devlet yardımı da

almaktadır. 1904 yılında devlet okullarının orta öğretim programlarından din dersleri kaldırılmıştır fakat özel okullarda din eğitimi yapılmaya devam etmiştir. Fransa'daki özel okulların % 98'i Katolik Kilise'sine aittir. Ayrıca Kiliseler istek üzerine okul dışında her yaştan vatandaşlara dini kurslar düzenlemektedir (Tavukçuoğlu; Erdem, 2005).

2002 yılında UNESCO'nun yaptığı bir araştırmaya göre AB ülkelerinin din derslerine ayırdığı süreler belirlenmiştir. Bu araştırma sonucuna göre AB'ye üye ülkelerde Türkiye'ye göre daha fazla sürede din eğitimi veriliyor. Üstelik AB üyesi ülkelerde ilkokulun 1., 2. ve 3. sınıflarında din dersi varken Türkiye de yoktur. Türkiye'deki din öğretimi AB ülkelerindeki Hristiyanlık, İslam ülkelerindeki İslam dini öğretimi bakımından arka sıralarda kalmaktadır. AB üyesi ülkelere Polanya'da din dersleri diğer derslere oranla % 9.0'u bulurken, İrlanda'da % 8.7, Norveç'te % 8.3, Avusturya'da % 7.6, İspanya'da % 5.7, Yunanistan'da % 5.2, Türkiye'de ise Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders saatlerinin diğer derslere oranı % 4'ü bulmaktadır (Kaymakcan, 2005).

Özetle dinin kavramsal açıklamalarına bakıldığında, dinin tarihsel gelişimi önem kazanmaktadır. Bunun nedeni dinin tarihsel gelişiminde din kavramının ortaya ilk çıkışı ve kültürleri etkileyerek kültürlerden de aynı zamanda etkilenmesidir. Dinin insanlık tarihinden günümüze ortaya çıkışında ilk olarak karşılaşılan dini inançların varlığıdır. Din olgusu, dini inanış biçimlerinde farklılaşarak, kültürlerin kaynaşması ile medeniyetlerin etkilenmesi sonucunda farklı coğrafyalara dağılmıştır. Bu durum ülkelerin dini anlayışlarını öğretim programlarına yansıtma ihtiyacını doğurmuştur. Bu noktada da bir ders olarak din eğitiminin önemi artmaktadır.

2.2. Bir Ders Olarak Din Eğitimi

Din olgusunun eğitimsel olarak bireylere kazandırılması için bir program içerisinde planlanması gerekmektedir. Bu planlama yapılırken bireylerin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor hazır bulunuşlukları önemlidir. Bu noktada din eğitimi ile ilgili program hazırlanırken bir ders olarak din eğitiminin yaşantı ürünü olan istendik yönde değişimleri ortaya çıkarması gerekmektedir.

Bunun için bütün program ve eğitim yaşantılarının öğrencilerin bir arada yaşama kültürüne alıştırılması için bütüncül bir planlama gereklidir. Öğrencilerin toplumsal hayat içerisinde karşılaşabilecekleri her türlü siyasi, kültürel ve iletişimsel sorunlarda daha sağlıklı davranabilmeleri için müfredattaki bütün derslere özellikle toplumsal hayattaki görev, sorumluluk ve davranış biçimlerini aktarmaya yarayan kültürel yapının da aktarılmasını sağlayan din derslerine önemli görevler düşmektedir. Bundan dolayı modern eğitimde vatandaşlık eğitimi din derslerinin de içinde bulunduğu bir üst başlığın oluşturulması gerekliliğini doğurur (Jackson, 2003b).

Kültürler arası bir mesele olarak din eğitiminin fark edilmesi ve vatandaşlık eğitimindeki etkinliği Avrupa Konseyi tarafından bir din eğitimi merkezinin kurulmasının önerilmesini sağlamıştır. Avrupa Konseyinin farklı birimlerinde de tartışılan bu konu din eğitiminin yerel olarak değil kültürler arası insan hakları, tarih ve vatandaşlık eğitimi gibi daha geniş bir bakış açısıyla değerlendirilmesi gerektiği kararıyla sonuçlanmıştır. Bu noktada Avrupa konseyi din eğitimi Demokratik Vatandaşlık Eğitimi (EDC) projesinin bir alt basamağı olarak ele almaktadır (Jackson, 2007).

Din dersi eleştirci ve sorgulayıcı özelliği sayesinde okul kültürüne ve toplumsal ilişkilere katkı sağlayabilir. Değişik felsefi görüşler ve ideolojiler, insanın geleceği, mutluluğu, yaşam tarzı ile ilgili yorumlar yaparken, dinin getirdiği yorum bu yorumlara birer alternatif olacak ve onların da eleştirilebileceğini ortaya koyacaktır. Böylece toplumsal ilişkilerde gerçeğin görülmesinde farklı bakış açılarını ortaya koyarak anlayışlı bir iletişim ortamının oluşmasını sağlayacaktır (Bilgin, 2001).

Sınıfta din öğretimi farklılıklar arası diyalog şeklinde yürütülürse öğrencilerin gerçek yaşamlarına hazırlanmada birer tekrar şeklinde görülebilir. Bunun için din öğretiminde tek bir dini yorumu dayatmak yerine farklı dinlerin yorumlanması, tanıtılması ve onlardan yararlanılarak bireyin kendi kişiliğini yapılandırmasını sağlayan farklı yöntemler uygulanabilir. Böylelikle din öğretimi süreçleri öğrencilerin birbirlerine saygı ve anlayış içerisinde oldukları farklı dini, kültürel geçmişe sahip olan kişilerle aralarında sağlıklı iletişim kurabildikleri ve onları anlamalarını sağlayan, bireylerin sağlıklı sosyal kişilik oluşturmalarını ön gören süreçler olacaktır (Leganger; Krostad, 2003).

Okullardaki din öğretiminin bir önemli faydası da dini olanla olmayan arasında ve geleneksel olanla modern olan arasında denge sağlama yeteneğinin oluşmasıdır. Okullar bilgi ve kültürü yayıcı, yenileyici, iyileştirici fonksiyonları olması nedeniyle bireylerin gerçek dünya ile aralarındaki iletişimi sağlayan önemli bir ara bulucudur. Okulların bu kurumsal kimlikleri ve din dersleri öğrencilerdeki dini tutum ve davranışları geliştirirken onları dogmatik inançlardan alıkoyarak, dini davranış modellerine aşırı bağlılıktan korur ve diğerlerinin dinleri ve kültürel uygulamalarına saygı duymayı, anlamayı ve hoş görü içerisinde olmasını sağlar (Miedema; Bertram; Troost, 2008).

Dinin geniş çalışma alanı nedeniyle, din dersi bireysel ve toplumsal birikim üzerinden fikir yürüterek tartışma imkânı sunan birçok konuyu barındırır (Ipgrave; Weisse, 2003). Öğrencilerin din ve din ile ilgili konular üzerine fikir yürütmelerinin sağlanması onların bilişsel yeteneklerinin de gelişmesini sağlar. Bilişsel olarak gelişimlerini tamamlayamamış bireyler dini meseleler ile tarihi, toplumsal ve kültürel meselelere objektif yaklaşamayacak ve evrensel bir bakış açısı yerine menfaatçi bir yaklaşım içerisinde bulunacaktır (Çiftçi, 2003).

Din öğretiminde uygulanacak yöntem ve teknikler öğrencinin bilişsel ve duyuşsal gelişimlerinin yanında ahlâki gelişimlerine de katkıda bulunarak, onları var olan sorunlar üzerinde sorgulama yapmaya ve dini meseleleri sosyal meselelerle ilişkilendiren ve bir arada yaşama bilincine kavuşturan öğrenci merkezli yöntemlerden oluşturulmalıdır.

2.3. Türkiye’de Din Öğretiminin Tarihsel Gelişimi

Türkiye’de Cumhuriyet yönetiminden önce din eğitimi camilerde, medreselerde, tekkelerde, enderunda, sıbyan mekteplerinde, rüştiyede, idadî ve sultanîler gibi çeşitli öğretim kurumlarında yapıldı. Cumhuriyet yönetiminin ilanından sonra 3 Mart 1924 tarihinde çıkarılan 430 sayılı Tevhid – i Tedrisat Kanunu ile bütün eğitim - öğretim kurumları Maarif Vekaleti’ne bağlanmıştır. Cumhuriyet Dönemi öncesi din dersleri Kur’an – ı Kerim ve Malumatı Diniye adı altında verilirken, 1924 yılı ilköğretim programlarında Kur’an – ı Kerim ve Din Dersleri adıyla haftada ikişer saat; ortaokul 1. ve 2. sınıf programlarında ise haftada 1’er saat olmak üzere düzenlenmiştir. Aynı

zamanda 1924 yılı programlarında Muallim Mektepleri 1. ve 2. sınıflarında ikişer saat din dersleri okutulmuştur. Fakat din bilgisi dersleri liselerin programlarından 1924 yılında, ortaokul programlarından 1927’de, şehir ilkokullarıyla, Muallim Mektepleri’nin programlarından ise kademeli olarak 1929 ve 1931 yılları arasında çıkarılmıştır. Sadece köy ilkokullarının programlarında Perşembe günü ve haftada sadece yarım saat olmak üzere 1939 yılına kadar din dersleri verilmeye devam etmiştir. 1949 yılına kadar 4. ve 5. sınıf programlarında yer alan ve haftada ikişer saat olan din derslerinin sınıf geçmeye etkisi bulunmamaktadır. Fakat 1950 yılında Din Bilgisi dersi ilkokulların 4. ve 5. sınıflarında haftada 1 saate indirilmiş ve sınıf geçmede etkili hale getirilmiştir. İlk öğretmen okullarının 1. ve 2. sınıflarında zorunlu olmak üzere 1953 yılında, ortaokulların 1. ve 2. Sınıflarında sınıf geçmede etkili olmak üzere 1956 – 1957 yıllarında, lise ve dengi okulların 1. ve 2. sınıflarında isteğe bağlı olarak okutulmak üzere ve bu dersi seçen öğrencilerde sınıf geçmede etkili olmak üzere haftada 1’er saat olmak üzere 1967 – 1968 yıllarında Din dersi okutulmaya başlanmıştır. İlkokulların 4. ve 5. sınıflarında, ortaokulların 1. 2. ve 3. sınıflarında, liselerin de 1. ve 2. sınıflarında 1974 – 1975 öğretim yıllarında Ahlâk Dersi zorunlu olarak okutulmaya başlanmıştır. 1975 – 1976 öğretim yıllarında ise ortaokullar ile lise ve dengi meslek okullarında son sınıflarında isteğe bağlı Din Bilgisi dersi, yine aynı okulların son sınıflarına Ahlâk dersleri de konulmuştur. 1982 Anayasası’nda yer alan 24. maddeye göre, Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi öğretimi ilk ve ortaöğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alır, ibaresi nedeniyle Din Bilgisi ile Ahlâk Bilgisi dersi birleştirilmiş ve ilkokullarda, ortaokullarda ve liselerde okutulan zorunlu dersler arasında yer alır (Aydın, 2007).

Din Bilgisi ve Ahlâk Dersi 1982 Anayasasının 14. maddesine göre Din ve Ahlak Bilgisi dersi adı altında birleştirilmiş ve 1982–1983 öğretim yılında 4.sınıftan itibaren haftada iki saat zorunlu olarak okutulmaya başlanmıştır (MEB, 1969).

Talim Terbiye Kurulunun 8.12.1981 gün ve 213 sayılı kararıyla temel eğitim ve orta öğretimde o güne kadar işlenen Din Bilgisi ders programları öğretim programlarından kaldırılmış ve mevcut Din Bilgisi ve Ahlak Bilgisi derslerinin Din ve Ahlak Bilgisi dersi adı altında, bir program bütünlüğü içinde birleştirilerek düzenlemeye gidilmiştir. Buna göre hazırlanan programlar 28 Mart 1982 tarihli Tebliğler Dergisinde yayınlanarak yürürlüğe girmiştir (MEB, 1982). Dersin temel ilkeleri yeniden

düzenlenerek, 30 Ekim 1986 tarih ve 2219 sayılı Tebliğler Dergisinde yayınlanmıştır. Aynı programda birbirinin tekrarı olan bazı üniteler çıkarılarak yapılan bir değişiklikle son program 13 Nisan 1992 tarih ve 2356 sayılı Tebliğler Dergisinde yayınlanmış ve tüm resmi ve özel okullarda uygulanan bu programlarla 2000’li yıllara gelinmiştir (MEB, 1986).

Türkiye’de 2005 ortaöğretim ve 2006 ilköğretim din kültürü ve ahlâk bilgisi programlarında din öğretiminin yöntemi ve öğrencilere kazandırılmak istenen değerler açısından önemli değişiklikler yapılmıştır. Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersi Öğretim Programı’nda yapılandırmacı yaklaşım, çoklu zekâ kuramı, öğrenci merkezli öğrenme gibi yaklaşımlar dikkate alınmıştır. Yapılandırmacı yaklaşım kuramına göre öğrenme sürecinde ön bilgileri harekete geçirme, gelişim düzeyini dikkate alma, etkili iletişim kurma, anlam kurma, uygulama ve değerlendirme gibi önemli kavramlar vardır. Öğrenci merkezli öğrenmeyi temel alan yapılandırmacı yaklaşımda, öğrenme sürecinde öğrenci katılımına ve öğretmen rehberliğine önem verilmektedir. Yeni programlar aynı zamanda düşünceye, insan onuruna, kültürel mirasa saygıyı; bilimsellik, sorumluluk, hoşgörü gibi önemli demokratik vatandaşlık değerlerini merkeze almaktadır (MEB, 2005 - 2006).

2.4. Türk Eğitim Sistemi ve Din Eğitimi

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununa göre 14 Haziran 1973’te Türk Eğitim Sistemi oluşturulmuştur. Bu kanun Türk Eğitim Sistemi’ni örgün ve yaygın olmak üzere iki bölüme ayırır (Akpınar, 2009). Türk Eğitim Sistemi’nin genel amaçları ve temel ilkeleri de bu kanunla belirlenmiştir. Bu kanuna göre, Türk Milli Eğitimi’nin; Genellik ve Eşitlik, Ferdin ve Toplumun İhtiyaçları, Yönelme, Eğitim Hakkı, Fırsat ve İmkan Eşitliği, Süreklilik, Atatürk İnkılap ve İlkeleri ve Atatürk Milliyetçiliği, Demokrasi Eğitimi, Laiklik, Bilimsellik, Planlılık, Karma Eğitim, Okul ile Aile İşbirliği ve Her Yerde Eğitim olmak üzere toplam on dört ilkesi vardır. 1739 sayılı Milli Eğitim Kanunundaki örgün eğitim; okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarını kapsar. MEB mevzuatının 24. maddesinde 2012 yılında yapılan değişiklikle İlköğretim kurumlarının ilkokul ve ortaokul olarak bağımsız okullar hâlinde kurulması gerekmektedir. Ancak imkân ve şartlara göre ortaokullar, ilkokullarla veya liselerle birlikte de kurulabilir (<http://mevzuat.meb.gov.tr/html/88.html>).

Yaygın eğitim ise örgün eğitimin yanında veya dışında düzenlenen eğitim faaliyetlerinin tamamını kapsar (Fidan; Erden, 1998).

Okul öncesi eğitim; Bir diğer adı erken çocukluk eğitimi de olan okul öncesi eğitim, çocukların doğumundan 5-6 yaşına ve ilköğretime başladığı döneme kadar olan süreyi kapsar. Bu süre zarfında çocukların tüm gelişimlerini, toplumun kültürel değerlerinin aktarılmasını, akıl yürütme ve hayata karşı farkındalık yaratmanın gerçekleştirilmesinin sağlanmaya çalışıldığı, duygusal gelişimin bilişsel gelişimle paralel olarak geliştirilmeye yoğunlaşılan bir süreçtir. Bu süreç aynı zamanda çocukların milli, manevi, ahlaki, kültürel ve insani değerlerinin geliştirilmesi ve bağlılığının sağlanmasıyla birlikte, bireyin kendisini ifade etmesinin, öz denetiminin artırılmasının sağlandığı ve bağımsızlık duygusunu kendi kontrolüyle yaşamaya çalıştığı bir uyum sürecidir (Yılmaz, 2003).

Erken çocukluk dönemindeki okul öncesi eğitim özel rehberlik anlayışına uygun olarak ve belli yöntem ve tekniklerden yararlanılarak yuva, kreş ve ana sınıflarında öğrencilerin gördükleri eğitimidir. Bu eğitimde, çocuğun kişisel yeteneklerinin gelişmesine, toplumsal alışkanlıklar kazanmasına ve karşılaştığı sorunları çözmesine çalışılmaktadır (Alaylıoğlu, 1978).

Okul öncesi eğitim ilköğretim çağına gelmemiş (37 – 66 aylar) 3 – 5,5 yaş aralığındaki çocuklar için zorunlu olmayan bir eğitimidir. Bu eğitim anaokulu, ana sınıfı ve uygulama sınıflarında verilir. MEB'in Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliğinin 2012 yılında yaptığı değişikliğe göre 37 – 66 ay arası çocukların eğitimi amacıyla açılan okula anaokulu, 48 – 66 ay arası çocukların eğitimi amacıyla açılan sınıfa ana sınıfı, 37 – 66 ay arası çocukların eğitimi amacıyla mesleki ve teknik öğretim kurumları bünyesinde açılan ana sınıfı denir. Okul öncesi eğitimin amacı çocukların Atatürk, vatan, millet, bayrak, milli ve manevi değerlere bağlı, kendine güvenen, çevresiyle ve kendisiyle sağlıklı ilişkiler kurabilen, hoş görülü bireyler yetiştirilmesi amacıyla çaba göstermek; beden, zihin, duygu gelişmesini sağlamak ve iyi alışkanlıklar kazanmasını sağlamak; Türkçeyi doğru ve düzgün konuşmasını sağlamak; sevgi, saygı, iş birliği, sorumluluk, hoş görü, yardımlaşma, dayanışma ve paylaşma gibi davranışları kazandırmak; hayal güçlerini, eleştirel ve üretici düşünme becerilerinin geliştirilmesinin kazandırılmasının sağlanması ve ilköğretime hazırlamaktır. Bu amaçların öncülüğünde

açılan kurumlar bağımsız anaokulları oldukları gibi kız meslek liselerine bağlı uygulama sınıfları ile diğer öğretim kurumlarına bağlı ana sınıfları olarak da açılabilir (http://mevzuat.meb.gov.tr/html/25486_.html, MEB, Okul Öncesi Öğretim Kurumları Yönetmeliği, 2012).

Tanısı konulmuş özel eğitim gerektiren çocuklar için okul öncesi eğitimi zorunludur (573 Sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, madde 7). Günümüzde okul öncesi eğitim kurumlarının işleyişleri 2004 tarihinde çıkarılan ve 2007, 2011 ve son olarak 2012 yılında bazı maddeleri değiştirilen Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliği ile sağlanmaktadır

(http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_report_s/TR_TR.pdf).

Türkiye’deki okul öncesi eğitim programlarında din eğitimi yoktur.

İlköğretim; kız, erkek bütün çocukların, milli amaçlara uygun olarak bedeni, zihni ve ahlaki olarak yetişmelerini ve gelişmelerini sağlayan temel eğitim ve öğretimdir. Bu eğitim ilköğretim kurumlarında verilir, öğrenim çağına gelmiş kız ve erkek çocukları için zorunlu ve devlet okullarında parasızdır. İlköğretim çağı 6 – 13 yaş arasındaki çocukların eğitim – öğretimini kapsar. Bu dönem çocuğun 5 yaşını bitirdiği yılın eylül ayının sonunda başlar, 13 yaşını bitirip 14 yaşına girdiği öğretim yılı sonunda biter. İlköğretim, İlköğretim ve Eğitim Kanunu’nda 2012 yılında yapılan değişiklikle dört yıl süreli ve zorunlu ilkokul ile yine dört yıl süreli ve zorunlu ve farklı programlar arasında tercihe imkân veren ortaokullar ile imam hatip ortaokullarından oluşmaktadır. İlköğretimin amacı; her Türk çocuğunun iyi birer yurttaş olabilmesi için, gerekli temel bilgi, beceri, davranış ve alışkanlık kazanmasını, millî ahlak anlayışına uygun olarak yetişmesini, ilgi, yeti ve yetenekleri doğrultusunda hayata ve bir üst öğrenime hazırlanmasını sağlamaktır. 1982 Anayasası’nın 24. maddesinde, Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi öğretimi ilk ve ortaöğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alır, hükmü doğrultusunda Din Bilgisi ve Ahlâk Dersi birleştirilerek adı da Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi olarak değiştirilerek; ilkokul ve ortaokullarımızda okutulan zorunlu dersler arasında yer almıştır. Ortaokullarda zorunlu din eğitimin yanında seçmeli ders olarak Kur’an – 1 Kerim ve Hz. Peygamberin hayatı da seçmeli ders olarak okutulur.

Hâlen Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi, ilköğretim 4-8. sınıflarında haftada ikişer, okutulmaktadır (<http://www.meb.gov.tr/mevzuat/liste.asp?ara=4&Submit=Listele>).

Ortaöğretim; ilköğretime dayalı olan, dört yıllık zorunlu ve örgün veya yaygın öğrenim veren genel, mesleki ve teknik öğretim kurumlarında verilen eğitim ve öğretimlerin tümüdür. Orta öğretim okulları en az dört yıl süreli (9. – 12. sınıflar) olup, 14 – 17 yaş grubu öğrencilerden oluşmaktadır. Sosyal Bilimler Lisesi yabancı dil hazırlık sınıfı da dahil 5 yıl sürelidir. Orta öğretimin bazı devlet okulları ile özel ortaöğretim okullarında, eğitim programlarının hedeflerine uygun olarak yabancı dil hazırlık sınıfları bulunmakta, fen grubu ve matematik dersleri yabancı dille yapılabilmektedir

(http://sgb.meb.gov.tr/eurydice/kitaplar/Turk_Egitim_sistemi_2011/Turk_Egitim_Sisteminin_Orgutlenmesi_2011.pdf).

Hem genel hem de mesleki ve teknik ortaöğretimde çok geniş bir okul çeşitliliği vardır. 30'un üzerinde okul türü bulunmaktadır. Bu çeşitlilik hem yukarıda sözü edilen Anadolu Lisesi uygulamasından hem de okulların mesleki alanlara göre açılmış olmasından kaynaklanmaktadır. Örneğin, ticaret ve turizmle ilgili programlar ayrı bir okul türü, endüstriyel programlar ayrı bir okul türü içinde yer almaktadırlar. Bu okul çeşitliliğine karşın, tüm ortaöğretim kurumlarının 9. sınıfında aynı (ortak) genel eğitim dersleri yer almaktadır. Bu sınıftan sonraki dersler alanlara göre farklılık göstermektedir. Tüm okullarda Bakanlıkça hazırlanan ders çizelgeleri ve öğretim programları uygulanmaktadır

(http://sgb.meb.gov.tr/eurydice/kitaplar/Turk_Egitim_sistemi_2011/Turk_Egitim_Sisteminin_Orgutlenmesi_2011.pdf).

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi tüm sınıflarda yer alan ve haftada bir saat olarak okutulan ve Anayasa'da (Madde24) okutulması zorunlu kılınan bir derstir (<http://ttkb.meb.gov.tr/www/201076-orta-ogretim-kurumlari-haftalik-ders-cizelgeleri-ve-aciklamalari/icerik/9>).

Yükseköğretim; Türkiye'de ilköğretime dayalı olan, genel ve mesleki-teknik orta öğretim olmak üzere yükseköğretim sistemi orta öğretim sonrası en az iki yıl süreli

programlar uygulayan tüm kurumları kapsamaktadır. Yükseköğretim sistemi üniversiteler, yüksek teknoloji enstitüleri, meslek yüksek okulları ve üniversite dışı diğer yükseköğretim kurumlarından (polis ve askeri yüksekokullar ve akademiler) oluşur (ISCED 5A, 5B ve 6 kademeleri). Yükseköğretim kurumlarının büyük bir bölümü kamu kurumu, bir bölümü de özel (vakıf) kurumdur (http://sgb.meb.gov.tr/eurydice/kitaplar/Turk_Egitim_sistemi_2011/Turk_Egitim_Sisteminin_Orgutlenmesi_2011.pdf, Eurydice , 2011).

Üniversiteler tam zamanlı olup lisans derecesine ulaştıran dört-beş-altı yıllık fakülteler ve mesleki eğitim ağırlıklı dört yıllık yüksekokullar, ön lisans derecesine götüren tamamen mesleki eğitim içerikli iki yıl süreli meslek yüksek okulları ve lisansüstü programlar uygulayan enstitülerden oluşur. Meslek yüksekokulları bağımsız olarak da kurulabilmektedir. Ayrıca Eskişehir’de bulunan Anadolu Üniversitesi uzaktan eğitim yoluyla eğitim yapan ön lisans ve lisans programlarına sahiptir. Halihazırda Türk Yükseköğretim sistemi içinde 2013 yılı itibarıyla 108’i devlet ve 71’i özel (vakıf) olmak üzere toplam 179 üniversite kurumu yer almaktadır. Üniversiteler her düzeyde mesleki ve akademik dereceleri vermeye yetkili kamu tüzel kişiliğine sahip kurumlardır. Ortaöğretim ile yükseköğretim arasında yer alan herhangi bir okul türü ya da kademesi bulunmamaktadır (YÖK, Üniversite Listesi, <http://www.yok.gov.tr/content/view/527/>).

YÖK, üniversitelerdeki din eğitimi ile ilgili son düzenlemesini 2006 yılında gerçekleştirmiştir. İlahiyat Fakültesi bünyesinde İlahiyat Lisans Programı ile İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümünü birbirinden ayırmıştır. Bu yeni düzenlemeye göre İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümü, İlahiyat fakülteleri bünyesinden çıkartılarak, bulundukları üniversitenin Eğitim fakültelerine bağlanmıştır. Bu düzenlemeye göre sadece İlahiyat Lisans Programı İlahiyat fakültelerinde kalmıştır (Alakuş; Bahçekapılı, 2009)

2.5. İngiltere’de Din Öğretiminin Tarihsel Gelişimi

İngiltere’deki eğitim sisteminin 2000 yıllara doğru oluşması ve gelişmesinin belirli aşamaları vardır. Bu aşamalarda etkisini hâlâ sürdüren kilisenin eskiden beri din eğitimini kontrolünde tutmasıdır. 1902 yılında Yerel Eğitim Otoriteleri’nin (Local Education Authority-LEA) asıl kurulma sebeplerinde kilise etkisinin hafifletilmeye

çalışılması yatmaktadır. Buna rağmen 1902 – 1944 yılları arasında Kilise okullarına desteğin arttığı görülmüştür. Bu destekle birlikte 3 dönem meydana gelmiştir. Bu dönemlerden öncelikli olarak İngiltere’de Din Öğretiminin tarihsel gelişimine bakıldığında 1944 öncesi durum gelmektedir. İngiltere’de eğitim 1870’lerden itibaren Kilise okullarının etkinliğinden devlet okullarının etkinliğine doğru gelişen bir yol izlemiştir. 1870’lerde bir Eğitim Yasası çıkarılmış ve bu yasayla birlikte düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemelerde devlet okullarındaki din eğitimi Hristiyanlığın herhangi bir mezhebini öncelik göstermeyen bir anlayış çerçevesinde uygulanmıştır. Fakat bu mezhepler eğitim alanındaki çatışmalar sonucunda ortaya çıkmıştır (Kaymakcan, 2004).

İkinci dönem olarak İngiltere’de Din Öğretiminin tarihsel gelişiminde 1944 Eğitim Reformu yer almaktadır. Bu reformla, geçmişten süregelen İngiliz devlet yapısının korunması amaçlanarak devlet ile kilisenin eğitim alanındaki ortaklığının devam ettirilmesi sağlanmaya çalışılmıştır. Fakat kilise okulları bir tercih yapma durumunda kalmıştır. Bu okullardaki devlet desteğinin arttırılmasıyla bu okullara “devlet kontrolünde olan kilise okulu” statüsünü seçme hakkı verilmiştir. Bu da devletin kilise okulları üzerindeki etkisinin fazlasıyla artması anlamına gelmektedir. Bununla birlikte devlet de din eğitimi resmi okullarda zorunlu dersler arasına sokmuştur. Ayrıca bu ikinci reformla devlet okullarında okutulacak din derslerinin programlarının hazırlanmasında kilise ve yerel yönetimlerinin katılımlarının sağlanmasına önem verilmiştir (Kaymakcan, 2004).

1944 reformunda getirilen programların yerel yönetimlerce oluşturulması zorunluluğuyla birlikte bu programların kimlerin katılımlarıyla oluşturulacağı da belirlenmiştir. Böylece oluşturulan komisyonda İngiltere Kilisesi, diğer dini gruplar, yerel idare ve öğretmenler birliği temsilcileri bulunmaktadır (Hakney, LEA, 2000). Komisyon oluşturan her bir grubun aynı zamanda alınan kararları reddetme hakkı vardır. Bu komisyonun oluşturduğu program da agreed syllabuses(ortak karar ile oluşturulmuş program) adı verilmiştir (Dunford, 1990).

Bu reformda okullardaki din dersi için “religious instruction” (din öğretimi) kavramı kullanılmıştır. Bu kavram eğitimciler tarafından tartışma konusu olmuş ve 1988 reformunda “religious education” (din eğitimi) olarak değiştirilmiştir. 1944 Eğitim Yasasının Din Eğitimi ile ilgili maddelerinde: bütün devlet ve kilise okullarında din

eğitimi zorunludur; bütün devlet ve kilise okullarında güne toplu ibadet ile başlanacaktır; velilerin isteği üzerine öğrenciler din öğretiminden ve toplu ibadetten muaf tutulabilir; din dersi programları yerel eğitim otoriteleri tarafından hazırlanacak ya da başka bir yerel otoritenin programını kendi bölgesine uyarlayacaktır, ifadeleri yer almaktadır (Dunford, 1990).

1944 reformunun en önemli özelliği, eğitimin birleştirilmesi ve ortak program oluşturularak kilise okulları ile devlet okullarının birlikte eğitim vermeye başlamasıdır. Bu özelliği ile bu reform, İngiltere'nin tevhidi tedrisat kanunudur (eğitim öğretimin birleştirilmesi) denilebilir.

İngiltere'de Din ğretiminin tarihsel gelişiminde üçüncü ve son dönem olarak 1988 Eğitim Reformu gelmektedir. 1988 reformunda ortaya çıkan ulusal programında dersler üç gruba ayrılmıştır. Bu sınıflandırmaya göre din dersleri temel dersler kısmında yer almaktadır (Kaymakcan, 2004). Din dersleri diğer derslerle eşit statüye sahiptir ve zorunlu eğitim süreci içinde din eğitimi de zorunludur (Lee, 2006).

Bu reformda din derslerinin programlarını yapma hakkı Eğitim Bakanlığı'na değil yine yerel yetkililere bırakılmıştır. Bunun dışındaki dersler Eğitim Bakanlığı tarafından merkezi "Ulusal Müfredat Programı" adıyla çıkarılan programa tabi kılınmıştır (http://en.wikipedia.org/wiki/Education_Reform_Act_1988).

Bu programın en önemli zellikleri, Devlet veya özel eğitim kurumlarında yapılan eğitimin, Ulusal Müfredat Programına tabi olmakla birlikte, yerel özellikleri içermesi, Din Eğitimi'nin İngiltere'deki genel dini anlayışın ve diğer dini görüşlerin aleyhine bir içerik taşımaması ve de din eğitiminin öğrencilerin ruhi, ahlaki, kültürel, zihinsel ve fiziksel gelişime katkı sağlayacak şekilde düzenlenme gerektiğidir (Redbridge London Borough, 2000).

Bu reform ile 1944 reformunda benimsenen devlet okullarında din dersinin zorunlu olması ve velilerin isteğine bağlı olarak muaf olabilme hakkı yine korunmuştur. 1988'e kadar Hristiyanlık her okulda tek ve zorunlu din iken, 1988'den itibaren tek dinli din eğitimi anlayışından, çok dinli ve kültürlü din eğitimi anlayışına geçilmiştir. Ulusal program her ne kadar temelde Hristiyan ğretisi ve geleneği üzerine

[oluşturulmuşsa da, İngiltere'deki diğer dinlerin prensiplerini ve uygulamalarını da göstermeye çalışmaktadır \(Schreinder, 2005\).](#)

2.6. İngiltere Eğitim Sistemi ve Din Eğitimi

İngiltere Eğitim Sistemi hem ulusal hem de yerel düzeyde uygulanır. İngiltere'de kamu tarafından ekonomik desteği sağlanan eğitim sistemi hükümet ile Eğitim Bakanlığı (Department for Education) ve İş, Yenilik ve Beceriler Bakanlığı (Department for Business, Innovation and Skills) sorumluluğundadır. Bu iki kurum amaçların belirlenmesinde, finansmanda, niteliğin ve verimliliğin kontrolünde etkindirler. Eğitim sisteminin sorumluluğu tek bir taraftan değil merkezi yönetim, yerel yönetim, kilise, gönüllü kuruluşlar ve eğitim kurumlarının yöneticileri ve öğretmenleri tarafından paylaşılır (<http://www.inca.org.uk>).

Tüm okulların yüksek oranda özerkliği bulunmaktadır. İngiltere'de ilköğretim okulları ve ortaokullar için yasal çerçeve bu okulları üç'e ayırarak; devlet okulu, gönüllü okullar ve vakıf okulları olarak isimlendirir. Okulların çoğunluğu tamamen yerel eğitim makamları (LEA) tarafından kurulan ve finanse edilen devlet okullarından oluşmaktadır. Gönüllü okullar aslında kiliselerin oluşturduğu, okulların üzerinde kontrol sahibi olan gönüllü kurumlar tarafından kurulmuştur. Bunlar şimdi büyük ölçüde LEA'lar tarafından finanse edilmektedir (<http://www.inca.org.uk>).

İngiltere'de zorunlu eğitim 5–16 yaşlarını kapsar. Beş yaşını dolduran öğrenciler, zorunlu eğitim yaşına gelmiştir İngiltere ve Galler'de zorunlu eğitim öğretim programı dört ana aşamaya bölünmüştür: birinci aşama 5–7 arası, ikinci aşama 7–11 yaş, üçüncü aşama 11–14 yaş ve dördüncü aşama 14–16 yaş arasındaki öğrenciler içindir (http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/national_summary_sheets/047_UK_ENG_EN.pdf).

Okul Öncesi Eğitim: Beş yaşın altındaki çocukların katıldığı eğitimdir. Bölge Eğitim Yetkililerinin (Local Education Authority- LEA) sağladığı anaokulları vardır. Zorunlu eğitim öncesi 3 ile 5 yaş arasındaki çocuklar için devletin desteklediği bu okullar İngiltere'de temel eğitim düzeyini oluşturmaktadır. Çocukların kişisel,

toplumsal, duygusal gelişimini, iletişim, dil, okuryazarlık, matematik gelişimini, fiziksel gelişim ve yaratıcılığın geliştirilmesini amaçlanmaktadır

(<http://www.inca.org.uk/1277.html>).

İlköğretim: 5-7 yaş arası “Infant School(Anaokulu) ve 8-11 yaş arası “Junior School(İlkokul)” dan oluşur. İngiltere’de ilköğretim okulları ilköğretim I. devre (Infant School) 5-7 yaşlarındaki bütün çocuklar için zorunlu olmakla birlikte II. Devre (Junior School) 7-11 yaşlarındaki çocuklar için de zorunlu olan okullardır. İlkokul programlarında İngilizce, matematik, fen, bilgi ve iletişim teknolojisi (ICT), tasarım ve teknoloji (DT), tarih, coğrafya, sanat ve tasarım, müzik ve beden eğitimi (PE) ulusal program içinde vardır. Vatandaşlık, kişilik, toplumsal ve sağlık eğitimi (PSHE) gibi derslerin yanın da bir tane de yabancı dil eğitimi genellikle programa dahil edilmektedir (<http://www.inca.org.uk/1277.html>).

İlköğretim I. Basamak (Infant School) okulları: Bunlara I. Basamak okulları da denir. Bu okullar 5-7 yaş arasındaki bütün çocuklar için zorunludur, öğretim süresi 2 yıldır ve parasızdır. Haftada 15 blok ders yapılmaktadır.

İlköğretim II. Basamak (Junior School) okulları: Bunlara II. Basamak okulları da denir. Bu devre 4 yıllıktır. 7-11 yaşındaki çocukların eğitimini içermektedir. Çocuklar ilköğretimin sonunda almak zorunda olduğu (11+) sınavlarına hazırlanırlar. Bu sınava giren çocuğa bir zeka testi uygulanmakta, İngilizce bir kompozisyon yazdırılmakta, bir de ilköğretimde gördüğü derslerle ilgili olarak Genel Bilgi Testi uygulanmaktadır. Ayrıca yöneticiler tarafından tutulan raporlardan ve öğretmenlerin görüşlerinden yararlanılmaktadır. Bu envanterler eğitim idaresi tarafından değerlendirilmekte, veliler çocuklarını bu eğitim idaresinin vermiş olduğu karara göre ya akademik, teknik veya modern okullara göndermektedirler

(<http://www.inca.org.uk/1304.html>).

Tüm okullarda - anaokulu ve ilköğretim okullarında anasınıfı hariç - dini eğitim ve toplu ibadet günlük bir hareket sağlamak için zorunludur. Ebeveynler bu faaliyetlerden çocuklarını geri çekme hakkına sahiptir

(<http://www.inca.org.uk/1304.html>).

Ortaöğretim: 11-18 yaş arası öğrencileri kapsar. Bu dönem iki ana basamaktır. İkincil Alanın Birinci Basamağı 14-16 yaşlar arasındayken; İkincil Alanın İkinci Basamağı 17 – 18 yaşları kapsar

(<http://www.inca.org.uk/england-system-mainstream.html>).

İkincil Alan Birinci Basamak

Programlarda 14 yaş ve üzeri öğrencilerin mesleki eğitime yönelmelerini sağlamak için bir takım değişiklikler yapılmıştır. Bu son değişikliklerle öğrencilere modern yabancı dil ve tasarım ve teknoloji dersleri zorunlu olmaktan çıkmıştır

(<http://www.inca.org.uk/england-system-mainstream.html>).

Öğrenciler, 14-15 yaşlarında, orta eğitimin 3. ve 4. yıllarındaki sınav konularını seçmeye başlarlar. Öğrencilerin eskiden 5 yılda, iki farklı düzeyde genel sınava girdikleri anlaşılmaktadır. Bu sınavlar sonucunda Orta eğitim Sertifikası olan CSE ve GCE alırlar. (Certificate of Secondary Education), (GCE “O” Level -General Certificate of Education at Ordinary Level). “O” level’ların CSE’lerden daha akademik ve değerli olduğu söylenmektedir. Okul, farklı konularda öğrenciyi, yeteneklerine göre bu iki sınavdan birine sokmakta iken, sonradan bu iki sınav Genel Orta Eğitim Sertifikası (General Certificate of Secondary Education - GCSE) adı altında tek bir sınava dönüşmüştür. Bu sınav öğrencinin sınıf dışı ilgilerini de yansıtmaktadır

(<http://www.inca.org.uk/england-system-mainstream.html>).

On altı yaşına kadar eğitim zorunludur. Öğrenciler isterlerse iki yıl daha okuyabilirler. İlk eğitimden sonra orta eğitime geçiş sınavsızdır. 1965’te çıkan yasaya göre ilkeğitim sonucunda öğrencilerinden en başarılı olanlardan % 20’si “Grammar” okullarına, gerisi “Secondary” okullarına kabul edilir. LEA’ların çoğu bu sistemi kaldırmıştır. İngiltere’de zorunlu eğitim 5-16 yaş arasındadır. Zorunlu eğitim yaşında bulunan her çocuğun okula düzenli devam etmesi suretiyle yaşına, istidadına ve kabiliyetine uygun tam verimli bir eğitim sağlamak her velinin görevidir. İlk ve orta eğitim seviyesinde 16 yaşa kadar sınıf geçme ve kalma yoktur

(<http://www.inca.org.uk/1304.html>).

İkincil Alan İkinci Basamak

Bu basamak 17-18 yaş grubunu kapsar. 16 yaşından sonra öğrenci Genel Orta eğitim Sertifikası (General Certificate of Secondary Education - GCSE) alabilir ve bunu takip eden iki yıl sonra 18 yaşında alınan İleri Düzey Eğitim Diploması (Certificate of Education at Advanced Level - GCE, A-Level) sınavına girmeye hak kazanır. Öğrencilerin yüksek eğitim almaları için GCE, A-level almış olmaları gerekmektedir

(<http://www.inca.org.uk/1304.html>).

Ortaöğretim programlarında; Tasarım ve teknoloji, Bilgi ve iletişim teknolojileri (BİT), Tarih, Coğrafya, Yabancı dil, Sanat ve tasarım, Müzik, Vatandaşlık, Beden eğitimi dersleri okutulmaktadır. Okullar aynı zamanda din eğitimi ve toplu ibadet sağlamak ve 14 yaş ile 16 arasında öğrencilere cinsel eğitim, kariyer eğitimi ve rehberlik dersini de planlı bir programla sunması gerekmektedir

(<http://www.inca.org.uk/1303.html>).

Yükseköğretim: Eski politekniklere 1992 yılında üniversite statüsü verilmiştir. Üniversitelerde yürütülen yüksek eğitim programlarının eğitim sürelerine yönelik olarak merkezi veya resmi herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu nedenle, derecelere ilişkin terminoloji ve yapılanmalar, bir üniversiteden diğerine değişiklik göstermektedir. Bunun yanı sıra, İngiltere, İskoçya ve Galler arasında da farklılıklar bulunmaktadır. Birleşik Krallık terminolojisine göre, yüksek eğitimde dereceler iki ana kategoriye ayrılmaktadır: Ön Lisans ve Lisans Düzeyi (Under Graduate Level) ve Lisans Üstü Düzey (Post Graduate Level). Ön Lisans ve Lisans Düzeyi, programın süresine bakılmaksızın, bütün birinci ve alt dereceleri kapsamaktadır. Alt dereceler, iki yıllık Yüksek Okul Diploması (Higher National Diploma) ve bir yıllık Yüksek Okul Sertifikasından (Higher National Certificate) oluşmaktadır. Üniversite Mezunu (Bachelor) derecesi genellikle üç ya da dört yıllık bir eğitim sonunda verilir. Tıp ve Veterinerlik alanlarındaki eğitim süresi beş yıldır. Bachelor dereceleri, programların koşullarına ve öğrencinin kapasitesi ile performansına göre sınıflandırılır. Sınıflandırma, sıradan – niteliksiz (ordinarynon-honours degree), üçüncü sınıf derece

(third class honours), ikinci sınıf derece (second class honours) (iki düzeyde) ve birinci sınıf derece (first class honours) şeklinde yapılmaktadır. Dersler, modüler ve kredi toplama temeline dayanan bir sistemde verilmektedir. Lisans Üstü Düzey (Post Graduate Level), eğitim süreleri bir ya da iki yıl arasında değişen çok çeşitli yüksek lisans programları (bunlardan bazıları tamamen derse, bazıları ise araştırmaya yöneliktir), pek çok sayıda Yüksek Lisans Diploması (Post Graduate Diploma) programları ve Ph. D. derecesine yönelik doktora programlarından oluşmaktadır (Akt: Kilimci, 2006).

Eğitim bölümündeki öğrencilerin Bachelor of Education (BEd), Bachelor of Combined Studies ve Bachelor of Philosophy in Education ya da Bachelor of Arts (BA) derecelerini alma şansı vardır

(https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php/United-Kingdom-England:Higher_Education_#Definition_of_higher_education).

Yüksek öğretim düzeyindeki din eğitimi, üniversitelere bağlı ilahiyat fakülteleri veya bölümlerinde yapılmaktadır. Ayrıca Hristiyan kiliselerinin ihtiyaç duydukları din adamı yetiştirmek için kurdukları papaz okullarında da bu eğitim verilmektedir (Kaymakcan, 2004).

Türkiye ve İngiltere öğretim programlarına ve bu öğretim programlarında din dersine verilen önem incelendikten sonra karşılaştırmalı eğitim çalışmalarının incelenmesi gerekmektedir. Karşılaştırmalı çalışmalarda inceleme alanına taraf olan olguların benzer, ortak veya farklı yönlerinin incelenmesi yapılmaktadır. Bu çalışmaların birkaçından ve içeriklerinden aşağıda kısaca bahsedilmiştir.

2.7. Karşılaştırmalı Eğitim

Karşılaştırmalı eğitim, çeşitli toplumlarda, ülkelerde, bölgelerde ve tarihi dönemlerde uygulanan, eğitim sistemlerini bir bütün olarak bazen de bir kaç yönden karşılaştırılmasıyla yapılan çalışmalardır. Bu çalışmalarda çalışmaya konu olan tarafların ortak yönlerini ve farklı yönlerini tespit ederek bundan eğitimsel teori ve pratiğinde, eğitim politikasında, eğitim planlamasında ve reformlarında, uluslararası

ilişkilerin yumuşatılmasında ve bir barış ortamı sağlanmasında yararlanılmaya çalışılan bir bilimdir (Akt: Ergün, 1985).

Farklı kültürlerde ve ülkelerde karşılaştırmalı eğitim, iki ya da daha fazla eğitim sisteminin, teorik ve pratik anlamda, farklılık ve benzerliklerinin detaylı olarak incelenmesinin sağlandığı araştırma alanıdır (Türkoğlu,1998).

Bu anlamda Varış karşılaştırmalı eğitimi, toplumlarda mevcut olan eğitim sorunlarını ve bunların sebeplerini, diğer toplumlarda benzer faktörlere temas ederek belirleyen bir inceleme ve araştırma alanıdır, şeklinde açıklamıştır. Karşılaştırmalı eğitimin temel amacı, eğitim sistemlerinin sorunlarına ve etkilerine dair geçerli bilgiler elde etmek, eğitimde etkili olan faktörlerin çeşitli ülkelerdeki gelişimini inceleyerek, eğitim politikasının belirlenmesine yardımcı olabilecek görüşler kazandırabilmedir (Demirel, 2000).

Karşılaştırmalı Eğitim Bilimi, bir karşılaştırma araştırması oluştururken ölçüt olarak, psikoloji, sosyoloji ve ekonomideki kuramlardan ve gerektiği anda istatistiksel verilerden yararlanır. Bunlar, olması gerekli olan değerleri oluştururlar. Bu ölçütler ile eğitim alanında yapılan durum tespitlerinde olası aksaklıkları gösterirler. Olan değerden durum saptamaları yapılır. Yani karşılaştırmının yapılması gereken alanlarında ülkeler arasında durum tespitiyle bunlar görünür hale getirilir. Karşılaştırmalı eğitim bilimi karşılaştırmının amacına göre araştırmalar için farklı yaklaşımların sunulmasını sağlar (Ültanır, 2000).

Saf bilimsel bir bakış açısıyla bakıldığında eğitime etki eden faktörlerin çeşitli eğitim sistemlerinde nasıl sonuçlar doğurduğunu incelemek amacı da karşılaştırmalı eğitimin önemli özelliklerindendir. Zaten her gün sıklaşan uluslararası politik, ekonomik, askeri, kültürel sıkı ilişkiler de eğitimde bütün toplumların ve devletlerin kabul edebileceği prensipleri bulmaya yönelik çalışmalar yapmayı zorunlu hale getiriyor. Bunun verilerinin sağlanması da karşılaştırmalı eğitim bilimi ile olacaktır (Akt: Akalın, 2008).

Karşılaştırmalı eğitim çalışmaları; farklı ülkelerin deneyimlerinden yola çıkılarak yapılacak girişimlerin olası sonuçlarını tanımlayabilmeyi sağlayarak, farklı

uygulamaların görülmesini sağlayan geniş bir bilgi birikimi sunarak, eğitim reformlarının geliştirilmesinde destekleyici rol oynamakta ve kültürel farklılıkları ve benzerlikleri tartışarak toplumlar arasında işbirliğini gerçekleştirmeye yardım etmektedir (Philips ve Schweisfurth, 2008).

Tanımlamalardan da anlaşılacağı üzere, karşılaştırmalı eğitim çalışmaları, ülkelerin kendi sorunlarına çözüm ararken benzer sorunlar ile karşılaşmış diğer ülkelerin deneyimlerinden faydalanmalarına yardımcı olmaktadır. Bir ülkenin eğitim sistemi ile ilgili deneyimleri, öteki ülkeler için bir bakıma örnek olay olarak da nitelendirilebilir (Sağlam, 1999).

Karşılaştırmalı eğitim; toplumlarda mevcut eğitim problemlerini ve bu problemleri doğuran nedenleri, diğer toplumlarda benzer faktörlere değinerek saptayan, yorumlayan bir inceleme ve araştırma alanı olarak tanımlamaktadır (Lauwerys; Varış; Neff, 1971). Bu noktada karşılaştırmalı eğitim araştırmalarıyla, ulaşılmak istenen bir ülkedeki eğitim uygulamalarının kökeninin ortaya konulması olarak da tanımlanabilir (Erdoğan, 2003).

2.7.1. Dünyada Karşılaştırmalı Eğitimin Tarihsel Gelişimi

Karşılaştırmalı Eğitim, genç bir disiplin olarak görünmesine rağmen Eflatun'dan bu yana pek çok düşünür ve eğitimci bu alanın kapsamına girebilecek çalışmalar yapmıştır (King, 1979; Noah ve Ekstein, 1969; Holmes, 1981). Örneğin, Eflatun, Atina'nın Isparta'ya yenilmesini, sahip olduğu insan yetiştirme düzenine dayandırmış ve yenileştirme amacıyla Isparta'nın eğitim sistemini incelemiştir (Holmes, 1981). Eflatun'dan başka düşünürlerden Xenophon da Yunan gençlerinin daha iyi yetişmeleri için İran'da aristokrat çocuklarına yönelik olarak uygulanan eğitimi incelemiştir (Bilhan, 1992).

Noah ve Eckstein'e (1969) göre karşılaştırmalı eğitim farklı ülkelerin bu yöndeki gelişimlerinden faydalanarak bir ders çıkarma isteğidir. 19. yüzyılda örnek alınacak hedef ülkelerin başında Fransa ve Prusya gelmiştir. Buradaki başka ülkelerin gelişimlerinden faydalanarak bir ders çıkarma isteğinden kasıt yabancı ülkelerin eğitim

sistemlerinin incelenmesi ve buradaki eğitsel örneklerin ithal edilerek ve uyarlanmasıdır (Akt: Phillips ve Ochs, 2004).

Karşılaştırmalı Eğitimin bilimsel bir disiplin olması Marc Antoine Jullien'in 1817 yılında kaleme aldığı "Karşılaştırmalı Eğitim Üzerine Bir Çalışma Planı ve Ön Görüşler" adlı eserle başlamaktadır. Jullien, bu eserinde karşılaştırmalı araştırmaların yapılabilmesi için sistematik bir yaklaşım ve yöntem sunmaktadır (<http://www.irfanerdogan.com.tr/>).

Karşılaştırmalı Eğitim ile ilgili, Marc Antoine Jullien'in 1817 yıllarında basit bir anket araştırmasına dayalı olarak hazırlamış olduğu, "Karşılaştırmalı Eğitim Üzerine Bir Çalışma Planı ve Ön Görüşler" adlı çalışmayı yayımlaması, onun karşılaştırmalı eğitimin kurucusu olarak bilinmesine sebep olmuştur. Jullien, ilk defa farklı eğitim sistemlerindeki uygulamaları sistematik bir yaklaşımla incelemiş ve eğitim sistemlerinin özelliklerini sınıflamayı denemiştir. Jullien karşılaştırmalı eğitimin pozitif bir bilim olduğunu ve eğitimi karşılaştırmalı çalışmalarla daha iyiye götürmenin mümkün olduğunu belirtmektedir (Green, 2003).

Jullien'den sonra, 19. yüzyılda karşılaştırmalı eğitimciler daha çok başka ülkelerin eğitim sistemlerini inceleyip, elde ettikleri bilgiler doğrultusunda kendi ülkelerinde reform çalışmaları başlatan eğitim yöneticileri olmuşlardır. 19. yüzyılda analitik yöntem kullanılmamış ve eğitimciler çalışmalarını daha çok gezi ve tanımlamalara dayandırmışlardır. Buna rağmen Arnold'un Fransa ve Rusya ziyaretleri hakkında elde ettiği bilgileri incelerken "niçin" ve "nasıl" gibi soruları sorması karşılaştırmalı eğitimin analitik yöntemi kullanarak sorgulayan disiplinler-arası bir alan olmasına öncülük etmiş ve alanın kapsamını büyük ölçüde şekillendirmiştir (Sel, 2004).

19. yüzyıldaki karşılaştırmalı eğitimciler, genelde kendi ülkeleri dışındaki ülkelerin eğitim sistemleri hakkında bilgi toplayan ve daha sonra bu bilgiler ışığında kendi ülkelerinde reform çalışmalarını başlatan eğitim yöneticilerinden oluşmuştur. Örneğin, Karşılaştırmalı Eğitimin ABD'deki öncülerinden olan Horrace Mann, bir eğitim yöneticisi olup 1840 yılında ABD'de eğitim sisteminin teşkilatlandırılması için çaba sarfetmiş bir kişidir (<http://www.irfanerdogan.com.tr/>).

Din ile eğitimi uzlaştırma sorununa çözüm arayan Mann, eğitim giderlerini dinî kurumlar mı, devlet mi, özel sektör mü, yoksa mahallî kurumlar mı karşılayacak? sorusuna cevap bulmak için, Rusya, Fransa ve İsviçre'ye seyahatler yapmıştır. Mann, bu gezilerden döndükten sonra gözlemlerini yazdığı raporlarında seyahat ettiği ülkelerde gördüğü uygulamalara değinirken, bir ülkede gerçekleşen eğitim sorunlarının neden başka bir ülkede gerçekleşmediğini de irdelemeye çalışmıştır

(<http://www.irfanerdogan.com.tr/>).

19. yüzyıl karşılaştırmalı eğitimcileri arasında sayılan Micheal Sadler ve Harris, aynı zamanda 20. yüzyılın da önde gelen karşılaştırmalı eğitimcileri kabul edilir. Sadler, karşılaştırmalı eğitime sosyolojik bakış açısını kazandırmaya çalışmıştır. Bu bakış açısını, eğitim sistemi, demiryolları ağı sistemi gibi transfer edilemez, sözleriyle çok açık bir şekilde dile getirmektedir. Sadler'in bu düşüncesi, karşılaştırmalı eğitimin kuramsal temellerinin köşe taşlarından birisi olarak kabul edilir (Altbach ve Kelly, 1986). 20. yüzyılın bir diğer öncü karşılaştırmalı eğitimcisi sayılan Harris de eğitimle ilgili gelecekteki olayların tahmin edilmesine dayalı bir yaklaşımı kullanmıştır (Holmes, 1981).

20. yüzyıla geldiğimizde, karşılaştırmalı eğitime sosyolojik bir bakış açısı kazandırmaya çalışan Micheal Sadler, bu düşüncesini “eğitim sistemi, toplumun ayrılmaz bir parçasıdır” sözleriyle ifade etmiştir (Bereday, 1964). Bu yüzyılda karşılaştırmalı eğitim alanında çalışma yapan önemli bilim adamları arasında Micheal Sadler, Nicholas Hans ve Isaac Kandel gösterilebilir. Sadler, Hans ve Kandel ortak olarak ulusal sistemleri tanımlamaya ve açıklamaya çalışmışlardır. Micheal Sadler, her ülkenin eğitim sisteminin o ülke gerçeklerine bağımlı olarak oluşabileceği ve bir yerde işe yarayan çok gelişmiş bir sistemin diğer bir sisteme uygulanmasının zorluğu ve karşılaştırmalı eğitimin sosyal bir alan olarak pozitivist bir anlayışla evrensel genel geçer kanunlara sahip olamayacağını ifade eder (Green, 2003). Kandel'in çalışmaları daha çok öğretim programı değişimleri üzerinedir ve fonksiyonistlerin ilkelerini benimsemez. Kandel sistem değişiminde kültürel, tarihsel güç faktörlerinin etkisini, devlet ile kilisenin rollerini, sosyal ve ekonomik organizasyonu incelemiştir (Welch, 1991).

1960'lardan sonra, karşılaştırmalı eğitimi daha bilimsel bir çerçeveye oturtabilmek için yeni yöntem arayışları başladı. Nitekim Comparative Education Review (Karşılaştırmalı Eğitim İncelemesi) adlı dergide, bu tarihlerde, yöntem konusunda 19 ayrı makalenin yayımlandığı gözlenmiştir. Bu konudaki ilk çabalar, George Bereday'in Comparative Method in Education (Eğitimde Karşılaştırmalı Yöntemler) adlı klâsik eserinde görülmeye başlandı. Ayrıca Horald Noah, Max Eckstein, C. Arnold Anderson gibi akademisyenlerin, alanın bilimsel bir çerçeveye oturmasında büyük katkıları oldu. Bu kişiler, karşılaştırmalı eğitimin hipotez formüle etme ve test etme gibi istatistikî işlemlerin kullanılmasını içeren bir metodolojinin kullanılmasıyla bilimsel bir disiplin olabileceğine inandılar. Aynı şekilde, Brain Holmes de karşılaştırmalı eğitimdeki yeni problemlerin ve karmaşıklıkların gerçek veya varsayıma dayalı bir problemten yola çıkılıp çözümler aranması şeklindeki evrelerden oluşan, Dewey ve Popper'in bilimsel araştırma ilkelerine dayalı bir yöntemden oluşması gerektiğini ileri sürmüştür (Holmes, 1981).

Diğer taraftan Eckstein de (1983) alanda kullanılan bazı terim ve kavramları tahlil etmiştir. Örneğin, Comparative Mind (Karşılaştırmalı Düşünce) adlı makalesinde karşılaştırma terimini değişik açılardan tahlil ederek tanımlamaya çalıştı. Eckstein'e göre karşılaştırma, iki şeyin nasıl benzediğini veya benzemediğini görmek için araştırmak, benzerliklerine dikkat çekmek veya birinin diğerine neden olduğunu göstermeye çalışmaktır. Eckstein, karşılaştırmının insanın düşünme sürecinin gelişmesinde ileri bir aşama olduğuna dikkat çeker. Eckstein, karşılaştırmalı düşünceyi (comparative mind) de bilinmeyen bilinenler açısından açıklamak için benzetim (mecaz), modeller ve kuramsal temeller kullanarak figüratif düşünmeye doğru yönelen zihinsel bir etkinlik olarak tanımlar (Eckstein, 1983).

Karşılaştırmalı eğitim araştırmalarında 1960 sonrası dikkati çeken önemli noktalardan birisi de eğitimle ilgili olan sosyoloji, psikoloji, ekonomi ve antropoloji gibi alanların kapsamı içine girebilecek çalışmaların önceki dönemlere göre daha fazla yapılmasıdır. Nitekim karşılaştırmalı eğitim alanında en önemli yayın organlarından birisi olarak kabul edilen Comparative Education Review (Karşılaştırmalı Eğitim İncelemesi)'de yer alan makalelerin başlıklarının sınıflandırılması üzerine yapılan bir araştırmada, bu dergide yayınlanan makalelerin başlıklarının % 19'unun siyaset bilimi,

% 17'sinin sosyoloji, % 11'inin ekonomi, % 6'sının antropoloji ve % 3'ünün de psikolojiyle ilgili olduğu saptanmıştır (Koehl, 1977).

Karşılaştırmalı eğitim yeni hedeflere ulaşmak için eski Yunan tarihine dayanan ve XIX. yüzyıldan beri filozoflar, antropologlar, politikacılar ve sosyologlar gibi farklı disiplinlere sahip araştırmacılar tarafından kullanılan bir yaklaşımdır. 1970'lerden beri de sosyal bilimlerde disiplinlerarası ve uluslararası yardımlaşma ve araştırma amacıyla birçok Avrupalı kurum tarafından karşılaştırma yapılmaktadır. Karşılaştırmalı araştırma yöntemleri uluslararası çalışmalarda farklı toplumlardaki benzerlik ve farklılıkları belirlemek, analiz etmek ve açıklamak amacıyla uzun zamandır kullanılmaktadır. Bir ülkede siyasi, ticari, yönetim ya da eğitim alanında meydana gelen problemlerin çözümünde başka ülkelerin de aynı problemlerle karşılaşp karşılaşmadığını araştırıp, çözüm yollarını bulmaya çalışmak, yalnızca o ülkenin problemlerine değil araştırılan ülkelerin kültürlerini öğrenmeye ve onları daha iyi anlamaya da yardımcı olur (Phillips ve Ochs, 2004).

Eğitim ve ulusal kalkınma arasındaki ilişkinin araştırılması, karşılaştırmalı eğitimle ilgili bu yıllarda açılan kurumların da öncelikli konusu olmaya başladı. Örneğin, Stanford Üniversitesinde kurulan Karşılaştırmalı Eğitim Merkezi'nin amacı, ulusal kalkınmaya yardımcı olacak eğitim stratejistlerini eğitmek ve geliştirmekte olan ülkelerin sosyo ekonomik ve politik açıdan kalkınmaları için yeni stratejiler üretmektir. Yine bu yıllarda Columbia, Harvard ve Chicago gibi üniversitelerde açılan Uluslararası Eğitim ve Kalkınma adı altındaki enstitüler de eğitimin ulusal gelişmeyle olan ilişkisini araştırmaya başladı (Kazamias ve Schwartz, 1977).

Özellikle 1977'den sonra, eğitim sistemi ile diğer toplumsal kurumlar arasındaki karşılıklı ilişkilerin araştırılmasına dayalı olan ve yapısal-işlevselcilik (structural-functionalism) olarak adlandırılan yaklaşım kullanılmaya başlandı. Bu çerçevede, okul çeşitleri (eğitim-içi, intra-educational) arasındaki ilişkiler ve sosyal yapı ile eğitimin çeşitli yönleri (eğitimsel-toplumsal, educational-societal) arasındaki bağlantılar incelenmeye çalışıldı (Demirel, 1992).

Son zamanlarda karşılaştırmalı eğitim araştırmalarındaki eğilim değişmiştir. Karşılaştırmalı eğitim ve uluslararası eğitim çok disiplinli bir alan olmuş ve diğer disiplinlerin teori ve yöntemlerini de kullanan fakat kendi içinde ayırt edici ilgi, kavram ve özellikleri olan bir alan olmuştur. Bunlardan en belirgin eğitim analizinde mikro, makro ve kurum düzeyinde analiz yapılması, uluslararası eğitim politikası ve uygulamalarının transfer edilebilirliğinin incelenmesi, ulusların, zaman ve global çerçeve içinde benzerlik ve farklılıklarının karşılaştırılması alanda faydalı gelişmeler sağlamıştır. Karşılaştırmalı eğitimin yapılması kendi eğitim sistemimizi anlamamızı sağlamanın yanı sıra eğitim sistemlerinde benzer problemlerin çözülmesi adına farklı ülkelerin sistemlerini incelememizi ve gelecekte de bu konuda önlemler almamıza

yardımcı olur. Üçüncüsü toplumun politik, sosyal ve ekonomik sektörleri ile eğitim arasındaki ilişkinin doğasını daha iyi anlamamıza yardımcı olur. Burada bir ülkenin değerlerini ortaya koymaktansa birden fazla ülke için geçerli olabilecek değerlerin ortaya konması ve farklılıklarla benzerliklerin kıyaslanması bu anlamda büyük yardım sağlar. Son olarak da Uluslararası bir yardımlaşma, iyi niyet ve anlayış gelişmesine katkıda bulunur (Crossley ve Jarvis, 2000b).

1980’li yıllarda yapılan karşılaştırmalı çalışmalarda eğitimde kalite ile eğitime ayrılan kaynaklar arasındaki ilişkinin genel anlamda incelenmesi yapılarak, alternatif kaynak arayışlarının belirlenmesine yönelik çalışmalar ortaya konmaktadır. Bu dönemde eğitimde kalitenin artırılması, finansman kaynaklarının yükseltilerek çalışmaların artırılmasının yanında karşılaştırmalı eğitimin kuramsal kısmını ilgilendiren çalışmalar da devam etmiştir. Soğuk savaşın bittiği ve ülkelerarası ayrışmanın sona erdiği bir dönem olan 1990’lı yılların başındaki karşılaştırmalı çalışmalar, savaş öncesi ele alınmayan konu ve kısımların özellikle rakip ulusların eğitim sistemlerini anlamak, eğitim aracılığı ile uluslararası bir anlayış oluşturabilmek ve dünya barışını sağlama amacını güden çalışmalar olarak yaşama geçirilmiştir. Bundan sonraki ve günümüze kadar uzanan süreçte yapılan çalışmalar, yeni dünya düzeninde insanlığın karşılaştığı problemlerin çözümüne yönelik açılımları sağlamak ve bu yönde donanımlı bireyler yetiştirme noktasında yoğunlaşmıştır. Bu amaçla yaşama geçirilen çalışmalara bakıldığında daha çok “silahsızlanma eğitimi”, “barış eğitimi”, “çevre eğitimi” ve “demokrasi eğitimi” uygulamalarının geliştirilmesi ekseni etrafında ele alındığı görülecektir (Aşçı, 2009).

Özetle günümüzde eğitim politikalarında başarılı ülkelerin programlarını alarak bire bir uygulamak yanlış olacaktır. Fakat eğitim politikalarında belli bir başarıyı yakalamış ülkelerin eğitim programları ciddi bir şekilde araştırılarak, eğitsel başarıyı sağlayan faktörlerin tespiti sonucunda ulusal faktörler de düşünülerek, sonrasında hedeflerin değerlendirilerek uygulanmasına bakılabilir.

2.7.2. Türkiye’de Karşılaştırmalı Eğitimin Tarihsel Gelişimi

Türkiye’de karşılaştırmalı eğitim kavramından akademik düzeyde bahsedilmesi 1960’lardan sonra başladı. Ancak bu tarihten önce de bu alanın kapsamına girebilecek çalışmalar yapılmıştır. Örneğin, Orta Asyalı bir bilgin olan Beyruni’nin (978-1039), Hint kültürünü karşılaştırarak incelemesi önemli bir çalışmadır (Bilhan, 1992).

Ali Suavi, Namık Kemal, İsmail Hakkı Baltacıoğlu gibi düşünürler de eğitim sisteminin geliştirilmesi için Avrupa ülkelerindeki eğitim sistemlerini tartışmışlardır. Ayrıca Türk eğitim sisteminde yabancı uzmanlardan yararlanma, öteden beri önemli bir

gelenek olmuştur. Örneğin, Cumhuriyet'in kuruluş yıllarında ünlü eğitimci John Dewey, Omar Buyse gibi eğitimciler, eğitimde reformlar yapmak üzere Türkiye'ye davet edilmişlerdir (Erdoğan, 2003).

Karşılaştırmalı eğitim, alan olarak Türkiye'deki eğitim bilimi çalışmalarında ilk defa Ankara Üniversitesine bağlı Eğitim Fakültesi'nde Fatma Varış ve iki yabancı profesörün katkısıyla 1967 yılında okutulan Mukayeseli Eğitim dersiyle başlar. Bu bilim adamlarının ortaklaşa yazdıkları Mukayeseli Eğitim adlı kitap, bu alanda Türkçe yazılmış ilk eser olarak değerlendirilebilir. 1970'lerden sonra da Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ne bağlı bir Mukayeseli Eğitim Araştırmaları Enstitüsü kuruldu. Bu enstitünün kurucusu Kemal Aytaç'ın yazdığı Çağdaş Eğitim Akımları, Avrupa Okul Reformları adlı eserler ve Karşılaştırmalı Eğitim Üzerine Bir Çalışma Planı ve Öngörüşler adlı tercüme ilk Karşılaştırmalı Eğitim çalışmaları arasındadır. Bu araştırmalar, Türk eğitimcileri için Avrupalı eğitim tarihçilerini ve karşılaştırmalı eğitimcileri tanıtan bir köprü niteliği taşır (Erdoğan, 2003).

1970-1980'lerdeki yapılan bu çalışmalara karşın bugün Türkiye'de ve üniversitelerinde Eğitim Bilimleri alanında, karşılaştırmalı eğitim alanının henüz istenen düzeyde gelişmiş olduğu söylenemez. Dolayısıyla bu alanda yeterli sayıda uzman ve araştırmacı bulunmaması önemli bir sorundur. Bu sebeple karşılaştırmalı eğitim araştırmaları yapanların toplandığı, çalışmalarını ve düşüncelerini paylaştığı organizasyonlar, bilgi şöleni ve kongre türü etkinliklerin sayıca ve içerik yönünden artırılması gereklidir. Bu durum Amerika Birleşik Devletleri'nde ve Avrupa'da uzun yıllardır uygulanmaktadır. Fakat Türkiye'deki üniversite ve eğitim çevrelerinde beklenen düzeyde gerçekleştirilememiş olması önemle üzerinde durulması gereken ayrı bir konudur (Aşçı, 2009).

1985'te yapılan, Adil Türkoğlu'nun Fransa, İsviçre ve Romanya eğitim sistemlerini inceleyen eseri de Türkiye'de yayımlanan karşılaştırmalı eğitim çalışmaları için ilk önemli örnekler arasında sayılabilir. Bu arada Ferhan Oğuzkan'ın 1965 yılında J. F. Cramer ve G. S. Browne tarafından yazılan Contemporary Education adlı eseri 1982 yılında Türkçeye çevirmesi de Türkiye'deki karşılaştırmalı eğitim çalışmaları açısından önemli bir katkıdır. İrfan Erdoğan tarafından 1995 yılında yazılan Çağdaş Eğitim Sistemleri adlı eserde ise karşılaştırmalı eğitimin geniş bir kavramsal tanımlaması, tarihçesi ve yöntemleri hakkında bilgiler yer almaktadır (Erdoğan, 2003).

2.7.3. Türkiye’de Yapılan Bazı Karşılaştırmalı Çalışmalar

Demirel (2003), “Türkiye ve Fransa'daki İlköğretim İngilizce Öğretim Programlarının Karşılaştırılması” adlı yayımlanmış yüksek lisans tezinde Türkiye ve Fransa'daki 4. ve 5. sınıf ilköğretim İngilizce öğretim programlarını karşılaştırarak bu programların benzer ve farklı yönlerini ortaya koymayı amaçlamıştır.

Araştırmada, var olan bir durumu ortaya koymak amaçlandığından evren ve örneklem tayinine gidilmeyerek tarama modeli kullanılmıştır. Öğretim programları ve eğitim sistemleri ile ilgili bilgiler literatür taraması ile kütüphane ve internetten elde edilen belgelerden sağlanmıştır. Araştırmada, Türkiye İlköğretim Birinci Kademe (4. ve 5. sınıf) İngilizce Öğretim Programı ile Fransa CM1 ve CM2 (4. ve 5. sınıf) İngilizce Öğretim Programı hedef, içerik, eğitim durumları ve sınama durumları açısından karşılaştırmıştır. Ayrıca bu veriler seviye grupları baz alınarak tablolastırılmıştır. İlgili programların ayrıntılı betimlemeleri yapılmış, ardından programlar arasındaki benzerlikler ve farklılıklar belirtilmiş, son olarak elde edilen sonuçlar yorumlanmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre: 1. olarak Fransa CM1 ve CM2 İngilizce Öğretim Programı'nda yer alan hedeflerden iletişimsel becerilere yönelik olanlar merkezde iken; Türkiye İlköğretim Birinci Kademe İngilizce Öğretim Programı'nda iletişimsel becerilere yönelik hedefler bulunsa da bunların merkezde olmadığı saptanmıştır. İkinci olarak Fransa CM1 ve CM2 İngilizce Öğretim Programı'nın içeriğinde yer alan işlev kategorisinin iletişimsel becerilere odaklı olduğu görülmektedir. İçerik kategorisinde yer alan dilbilgisi ve sözcük bilgisi unsurlarının gerekli iletişimsel becerilerin kazanımı için araç olduğu; Türkiye İlköğretim Birinci Kademe İngilizce Öğretim Programı'nda ise işlev kategorisinde dilbilgisi ve sözcük bilgisi unsurlarına iletişimsel beceriler kadar çok değinildiği saptanmıştır. 3. olarak Fransa CM1 ve CM2 İngilizce Öğretim Programı'nda CM2 içeriğinin CM1 içeriğini tamamen kapsadığı; Türkiye İlköğretim Birinci Kademe İngilizce Öğretim Programı'nda ise 5. sınıf içeriğinin 4. sınıf içeriğini tamamen kapsamadığı belirlenmiştir. 4. olarak Fransa CM1 ve CM2 İngilizce öğretim Programı'nda yer alan eğitim durumlarının Türkiye İlköğretim Birinci Kademe İngilizce Öğretim Programı'ndan çok daha kapsamlı ve ayrıntılı olduğu saptanmıştır. Son olarak da Türkiye İlköğretim Birinci Kademe İngilizce Öğretim Programı ile Fransa CM1 ve CM2 İngilizce Öğretim Programı'nın sınama durumlarının birbirinden oldukça farklı olduğu, Türkiye İlköğretim Birinci Kademe İngilizce Öğretim Programı'nın sınama

durumlarında ürün değerlendirmenin ağırlıkta olduğu, Fransa CM1 ve CM2 İngilizce Öğretim Programı'nın sınama durumlarında ise süreç değerlendirmenin söz konusu olduğu belirlenmiştir (Demirel, 2003).

İki ülkenin, içerik ve yönetim olarak birbirlerinden çok farklı eğitim sistemlerine sahip olmadığı fakat Fransa'daki ilköğretim İngilizce öğretim programlarının göreceli olarak daha zengin ve esnek bir yapıya sahip olduğu ve Türkiye'deki ilköğretim İngilizce öğretim programlarının geliştirilmesinde ve uygulanmasında birtakım eksikliklerin mevcut olduğu saptanmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen veriler ve değerlendirmeler ışığında, Türkiye'deki ilköğretim İngilizce öğretim programları ve öğretimi ile ilgili eksiklerin giderilmesi adına kapsamlı çözüm önerileri sunulmuştur (Demirel, 2003).

Gün (2007), “Türkiye ve İngiltere İlköğretim 4. ve 5. sınıflar Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının Karşılaştırılması” adlı yayımlanmış yüksek lisans tezinde Türkiye İlköğretim 4. ve 5. sınıflar Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile İngiltere 4 ve 5. Seviyeler Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nı karşılaştırmıştır. Bu karşılaştırılmalı çalışmada programların benzer ve farklı yönleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. İngiltere'de sosyal bilgiler dersi tarih, coğrafya ve vatandaşlık bilgileri dersi adı altında sunulmaktadır. Bu nedenle araştırmada üç derse ait öğretim programları incelenmiştir.

Araştırmada, var olan bir durumu ortaya koyma amacı güdüldüğünden tarama modeli kullanılmış, evren ve örneklem tayinine gidilmemiştir. Öğretim programları ve eğitim sistemleriyle ilgili bilgiler literatür taramasıyla, kütüphanelerden ve genel ağ ortamından elde edilen belgelerden sağlanmıştır. Bu bilgiler “belge çözümleme (document analysis)” yöntemiyle değerlendirilerek araştırma için gerekli olan veriler elde edilmiştir. Hedefler ve konularla ilgili veriler seviye grupları temel alınarak tablolastırılmış ve karşılaştırılmıştır. Eğitim durumlarıyla ilgili veriler içerik, nitelik, nicelik ve dersin işlenişine olan etkisi yönlerinden karşılaştırılmıştır. Sınama durumlarının karşılaştırılması sürecinde ise eğitim sürecindeki değerlendirme sistemleri ve sınama araçları karşılaştırılmıştır. Elde edilen bulgular alt problemlere göre yorumlanmıştır (Gün, 2007).

Sonuç olarak iki ülkenin, içerik ve yönetim olarak birbirlerinden çok farklı eğitim sistemlerine sahip olduğu, İngiltere Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın daha

zengin ve esnek bir yapıya sahip olduğu ve Türkiye Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın geliştirilmesinde ve uygulanmasında birtakım eksikliklerin mevcut olduğu saptanmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen veriler ve değerlendirmeler ışığında, Türkiye'de genel eğitim sistemi problemleri ve sosyal bilgiler eğitim ve öğretimi ile ilgili eksiklerin giderilmesi adına kapsamlı çözüm önerileri sunulmuştur (Gün, 2007).

Tatlı (2010) "Türkiye ve İngiltere İlköğretim 4. ve 5. sınıflar Müzik Dersi Öğretim Programlarının Karşılaştırılması" adlı yüksek lisans tezinde, Türkiye ilköğretim müzik dersi öğretim programı ile İngiltere ilköğretim müzik dersi öğretim programını karşılaştırarak benzerlik ve farklılıkları belirlemeyi amaçlamıştır. Bu araştırma, Türkiye ve İngiltere ilköğretim 4. ve 5. sınıflar müzik dersi öğretim programlarının benzerlik ve farklılıklarının karşılaştırılmasını ve her iki ülkenin öğretim programlarına yönelik önerilerin geliştirilmesini amaçlayan bir karşılaştırmalı müzik eğitimi çalışmasıdır. Araştırmada, veriler doküman incelemesi yöntemiyle elde edilmiş ve verilerin analizinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Araştırma sorularına bağlı olarak bir analiz çerçevesi oluşturulmuştur. Buna göre iki program; genel yapıları, genel amaçları, temel becerileri, kazanımları, içerikleri, öğrenme-öğretme süreçleri ve ölçme-değerlendirme süreçleri yönünden karşılaştırılmıştır. Araştırma sonucunda, elde edilen bulgular doğrultusunda iki ülkenin müzik dersi öğretim programlarına yönelik önerilerde bulunulmuştur (Tatlı, 2010).

Gevat (2011), "Türkiye ve Romanya Lise Coğrafya Dersi Öğretim Programlarının Amaç, İçerik ve Yöntem Açısından Karşılaştırılması" adlı yüksek lisans tezinde, Türkiye Lise Coğrafya Dersi Öğretim Programları ile Romanya Lise Coğrafya Dersi Öğretim Programlarını karşılaştırarak benzerlik ve farklılıkları belirlemeyi amaçlamıştır.

Bu çalışmanın amacı Türkiye ve Romanya'daki Ortaöğretim Coğrafya Dersi Öğretim Programlarını amaç, içerik ve yöntem açısından karşılaştırmaktır. Böylece her iki ülkedeki coğrafya programlarının belirlenen kriterler açısından durumu ortaya konmaya çalışılmıştır. Araştırmada kullanılan yöntem içerik analizine uygun doküman analizi tekniğidir. Her iki ülkenin resmi kurumlarından edinilen coğrafya öğretim programları doküman analizi tekniği ile birbiriyle karşılaştırılarak, tarihi süreç içinde birbirine olan benzerlikleri ve farklılıkları belirlenmeye çalışılmıştır (Gevat, 2011).

Romanya ve Türkiye'nin ulusal öncelikleri, kültürleri, gelenekleri ve tarihi birikimleri birbirinden farklı olduğu için programlar açısından bazı farklılıkların bulunması da doğaldır. Fakat bu çalışma ile her iki ülkenin coğrafya dersleri ve öğretim programları hakkında bilgi sahibi olmak da mümkündür. Bunun yanında her iki ülkenin coğrafya öğretim programlarının amaç, içerik ve yöntem açısından özellikleri karşılaştırılarak, araştırmacı ve okuyuculara belli bir perspektif kazandırılması amaçlanmıştır (Gevat, 2011).

Yapılan doküman analizleri ve literatür çalışmaları sonucunda elde edilen verilere göre, Romanya'nın coğrafya öğretim programında geçmişte yapılan değişiklikler ve ideolojik kaygı baskılarının daha çok ağırlık taşıdığı görülmektedir. Türkiye'deki coğrafya öğretim programlarının ise özellikle 1973'ten sonraki öğretim programı değişikliklerinden sonra fen bilimlerine ait dersler karşısında daha önemsiz hale getirildiği belirtilmiştir. Bu durumun 2005 yılındaki Coğrafya Dersi Öğretim Programı değişimine kadar sürdüğü görülmüştür. Buna karşın Romanya coğrafya öğretim programında özellikle 1994'ten sonra esaslı ve önemli değişimler yaşanırken, ülkedeki öğretmenlik mesleğinin önemsizleşmesine paralel olarak yapılan değişimlerin de yeni Romanya'daki coğrafya eğitimine yeni bir soluk getirmediği belirtilebilir. Buna karşın Türkiye'de özellikle milenyum sonrasında Avrupa Birliği adaylığının da etkisiyle devletçi anlayıştan bireyi merkeze alan anlayışa geçilmiş, bu anlayış da kendini eğitim üzerinde hissettirdiği ortaya konmuştur. Bunun sonucunda Milli Eğitim Bakanlığı, program yaklaşımını öğretmen merkezli geleneksel yapıdan, öğrenci merkezli ve aktif öğrenmeye dayalı yeni yaklaşıma çevirmiştir. Bu akımdan etkilenen derslerin başında gelen coğrafya öğretim programı 2005 yılında değiştirilmiş ve Romanya coğrafya öğretim programına göre oldukça organize ve detaylı bir kılavuz olarak öğretmenlerin hizmetine sunulmuştur (Gevat, 2011).

Mustafa (2011), "Türkiye, Almanya ve Hollanda İlköğretim Yabancı Dil (İngilizce) Öğretim Programlarının Karşılaştırılması" adlı yüksek lisans tezinde Türkiye, Almanya ve Hollanda İlköğretim Yabancı Dil (İngilizce) Öğretim Programlarının çalışmaları incelenmiş ve programlar arasındaki karşılaştırma neticesinde benzerlik ve farklılıkları ortaya koymuştur. Araştırmanın amacı Türkiye, Almanya ve Hollanda eğitim sistemlerini ve adı geçen ülkelerin ilköğretim yabancı dil

öğretim programlarını hedefler, içerik, öğretim süreçleri ve değerlendirme öğeleri bakımından karşılaştırmaktır. Bu çalışma karşılaştırmalı eğitim araştırmasıdır ve kullanılan veriler doküman incelemesi yolu ile elde edilmiştir. Araştırmada kullanılan verilerin birçoğu ülkelerin resmi kaynaklarından alınmıştır (Mustafa, 2011).

Araştırmanın sonuçlarına göre Türk eğitim sisteminin Almanya ve Hollanda eğitim sistemleri ile karşılaştırıldığında daha merkezi bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca, Türkiye İlköğretim İngilizce Programının, esnek olan Almanya ve Hollanda programlarıyla karşılaştırıldığında daha kapsamlı ve ayrıntılı olduğu saptanmıştır. Almanya'nın İngilizce programı bir çerçeve program iken, Hollanda'nın programının tamamı ulaşılması gereken hedefler şeklinde ifade edilmiştir. Almanya ve Hollanda İngilizce öğretim programları öğretmene dersin planlanmasında öğrenci ilgi ve ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmalarına daha fazla özgürlük sağlamaktadır. Her üç ülkenin programlarında içerik, sunuş bakımından farklılık göstermektedir. Almanya ve Hollanda'da öğretmenlere öğrencilerinin ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda içerik seçimi yapma fırsatı verilmiştir. Türkiye İngilizce öğretim programında ise içerik ayrıntılı olarak verilmiştir ve öğretmenler programı takip etmek zorundadır. Öğretim süreçleri ile ilgili olarak Almanya ve Hollanda İngilizce öğretim programlarında açıkça belirtilen yöntem ve teknik bulunmamakta ve öğretim için uygun yöntem ve teknik seçiminde karar verme görevi öğretmenlere bırakılmıştır. Türkiye İngilizce programında ise kullanılacak yöntem ve teknikler sıralanmış, ancak bunların nerede ve nasıl kullanılacaklarına dair açıklamalar bulunmamaktadır. Her üç ülkede de ürün ve süreç değerlendirilmesine yer verildiği belirtilmiştir (Mustafa, 2011).

Obalı (2009), "Türkiye ve İngiltere'deki İlköğretim Fen ve Teknoloji Dersi Öğretim Programlarının Karşılaştırılması Üzerine Bir Araştırma" adlı yüksek lisans tezinde Türkiye ilköğretim fen ve teknoloji dersi öğretim programı ile İngiltere ilköğretim fen dersi öğretim programı karşılaştırılarak benzerlik ve farklılıkları ortaya konulmuştur.

Araştırmada, var olan bir durumu olduğu şekliyle ortaya koyma amaçlandığından betimsel yöntem kullanılmıştır. Öğretim programları ve eğitim sistemleriyle ilgili bilgiler literatür taramasıyla, kütüphanelerden ve internet ortamından elde edilen belgelerden sağlanmıştır. Bu bilgiler üzerinde doküman analizi yöntemi ile karşılaştırmalar yapılarak araştırma için gerekli veriler elde edilmiştir. Araştırmada

Türkiye ve İngiltere ilköğretim fen ve teknoloji dersi öğretim programları kazanım, içerik, eğitim durumları, sınav durumları ve ders kitapları açısından karşılaştırılmıştır. İlgili programların ayrıntılı betimlemeleri yapılmış ardından programlar arasındaki benzerlikler ve farklılıklar belirtilmiş, son olarak elde edilen sonuçlar yorumlanmıştır.

Araştırmanın sonuçlarına (Obalı, 2009) göre;

1. İngiltere ilköğretim fen dersi öğretim programında yer alan kazanımların Türkiye’de kullanılan programa göre daha esnek bir yapıya sahip olduğu, fen ve teknoloji dersinin günlük yaşamda kullanımı ve problem çözme becerilerinin geliştirilmesine daha çok önem verdiği saptanmıştır.

2. İngiltere ilköğretim fen dersi öğretim programındaki eğitim durumlarının (örnek ders planları, işleniş şemaları ve sınıf içi etkinlikler) nitelik ve nicelik açısından Türkiye’deki fen ve teknoloji dersi öğretim programına göre daha zengin bir çeşitlilik içerdiği ve öğretmeni desteklediği belirlenmiştir.

3. Bilgi ve İletişim Teknolojilerine, İngiltere ilköğretim fen dersi öğretim programında kazanımlar ve eğitim durumları bazında ağırlıklı olarak yer verildiği, Türkiye ilköğretim fen ve teknoloji dersi öğretim programında ise bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımının desteklendiği, ancak bu desteğin kazanımlara ve eğitim durumlarına kısmen yansıtıldığı saptanmıştır.

4. İngiliz Eğitim Sistemi’nde sınıfta kalma sisteminin olmayışının öğrencilerin başarısızlık kaygısını önemli ölçüde azalttığı, böylece kuramsal olarak öğrencilerin dersleri başarılı olmak için değil, gerekli oldukları için öğrenmeleri gerektiği düşüncesine yönlendirilme yapıldığı belirlenmiştir.

5. Türkiye ve İngiltere’de uygulanan öğretim programlarının sınav durumlarında alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerinden yararlanıldığı saptanmıştır.

6. İngiltere’de kullanılan ders kitaplarında görsel öğelerden fazlaca yararlanıldığı, ders kitaplarının sınıf bazında değil evre bazında öğretildiği belirlenmiştir.

Bütün ülkelerin, özellikle de Türkiye’nin din dersi programlarının öğretimine ilişkin yapılan uluslararası karşılaştırmalı çalışmalara ihtiyaç duyduğu tartışma ortadadır. Din dersi programlarının öğretimi alanında yapılan çalışmaların istenen seviyede olmaması, bu alanın var olan sorunlarının belirlenmesinde ve oluşturulacak

özüm önerilerinin ortaya konması aşamasında büyük bir engeldir. Bu nedenle yapılacak olan Din dersi programlarının öğretime ilişkin çalışmaların artması hem bu alanın hem de Türk eğitim sisteminin gelişimi açısından yararlı görölmektedir.

BÖLÜM 3

YÖNTEM

Bu çalışmada Türkiye ve İngiltere Temel Eğitim Düzeyi Din Dersi programlarının amaç, içerik, öğretme süreçleri ile değerlendirme boyutları ele alınarak karşılaştırılması amaçlanmıştır. Bu bölümde çalışmanın modeli, çalışma kapsamında ele alınan ülkelerin seçiminde kullanılan ölçütler, verilerin toplanması ve analizi yer almaktadır.

3.1 Çalışmanın Modeli

Bu çalışmada, Türkiye Temel Eğitim Düzeyi 4-8. sınıflar Din Dersi programı ile İngiltere Temel Eğitim Düzeyi 4-8. sınıflar Din Dersi programı karşılaştırılarak, aralarındaki benzerlikler ve farklılıkların belirlenmesi amaçlanmaktadır. Burada var olan bir durumun olduğu gibi ortaya koyulması amaçlandığından tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli Karasar'a (1994) göre çok sayıda birimden oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir sonuca varmak amacı ile evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir. Tarama modelleri, geçmişte ve halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan yaklaşımlardır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde var olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez.

Bu araştırma; niteliksel veri toplamaya yönelik olup Türkiye ve İngiltere Temel Eğitim Düzeyi Din Dersi Programlarını karşılaştırmayı hedeflemiştir. Eğitim sistemlerinin karşılaştırılmasında; yatay ve dikey olmak üzere iki tür yaklaşım kullanılmıştır.

Bu yaklaşımlardan yatay yaklaşımda eğitim sistemlerindeki tüm boyutlar tek tek ele alınıp o döneme ait tüm değişkenler yan yana getirilerek, bütün unsurlardaki farklılıklar saptanmaya çalışılmaktadır (Demirel, 2000)

Dikey yaklaşıma bakıldığında ise incelenen sistemin tarihi evrimi izlenir ve karşılaştırmalı eğitim yapan kişiye geleceğe ait bazı tahminler yapma kolaylığı sağlar (Türkoğlu, 1998).

Bu çalışmada ortaya koyma, tanımlama, açıklama, analiz etme gibi çeşitli teknikler kullanılmakla beraber; kısmen dikey yaklaşım, ağırlıklı olarak da yatay yaklaşım kullanılmıştır. Bu çalışmada genel eğitim sistemlerini anlamak amacıyla Türkiye ve İngiltere'nin eğitim sistemi analiz edilerek dikey yaklaşım kullanılmıştır. Türkiye ve İngiltere temel eğitim düzeyi din dersi programları arasındaki benzerlikler ve farklılıklar karşılaştırılırken yatay yaklaşım kullanılmıştır. Yatay yaklaşıma göre; iki ülkenin okul öncesi, ilköğretim, orta öğretim ve yüksek öğretim kademeleri hakkında bilgiler verilmiştir.

Genel olarak birbirleriyle karşılaştırılabilir olguların karşılaştırılması sonucunda belirli görüş açıları ya da ölçütlere göre değerlendirme yapılarak, bunlar arasındaki benzerlikler ve farklılıklar saptanmıştır.

3.2. Verilerin Toplanması

Verilerin toplanmasında nitel araştırma yöntemlerinden belge tarama yöntemi kullanılmıştır. Var olan kayıt ve belgeleri inceleyerek veri toplanmasına belgesel tarama denir. Belge tarama, belli bir amaca yönelik olarak, kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme işlemlerini kapsamaktadır (Karasar, 2009).

Bu çalışmada nitel veri kaynağı olarak Türkiye ve İngiltere'de yürürlükte olan eğitim alanındaki mevzuat, eğitim sistemleri ve din dersi programları ile ilgili tez, kitap, dergi, makale gibi basılı bilimsel kaynaklardan yararlanılmıştır. Ayrıca, adı geçen ülkelerin eğitim bakanlıklarının yayınlarından ve eğitim ağlarının elektronik sayfalarından da yararlanılmıştır.

Araştırmaya temel oluşturacak dokümanlara konu ile ilgili alan yazının taranması ile bilgiye ulaşımın en hızlı yolu olan ağbağlam (internet) ortamından ulaşılmıştır. Diğer taraftan Türkiye ve İngiltere'de din eğitimi ile ilgili hazırlanan tez, kitap, dergi, makale gibi basılı bilimsel kaynaklardan yararlanılmıştır. Ayrıca, adı geçen

lkelerdeki din dersi programları ile ilgili elektronik sayfalara, yasa ve mevzuata ulaşılmıştır.

3.3. Verilerin Analizi

Bu çalışmada temel olarak nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Çalışma için elde edilen veriler amaçlar doğrultusunda karşılaştırılmıştır. Karşılaştırmalı eğitimin kendine özgü analiz yöntemlerine uygun olarak benzerlik ve farklılıklar analiz edilmiştir. Araştırma sorularından yola çıkarak veri analizi için bir ereve oluşturulmuştur. Bu çerçeveye göre veriler seçilmiş, düzenlenmiş, benzerlikler ve farklılıklar bir araya getirilmiş, karşılaştırılmış ve yorumlanmıştır.

Çalışmada ele alınan İngiltere temel eğitim düzeyi 4.-8. sınıflar din dersi programı aslına bağlı kalınarak ilgili dilden Türkçe'ye çevrilmiştir. Türkçe'ye çevrilen program amaç, içerik, ğretim süreçleri ve değerlendirme boyutlarında Türkiye'de uygulanan temel eğitim düzeyi 4.-8. sınıflar din dersi programları ile karşılaştırılmıştır. Karşılaştırmalar yapılırken elde edilen bilgiler bir araya getirilmiş ve mümkün olduğu kadar benzerlik ve farklılıkları ortaya koyacak şekilde derlenmiştir. Daha sonra bu bilgiler tablolalaştırılmıştır.

BÖLÜM 4

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde Türkiye ve İngiltere Temel Eğitim Düzeyi Din Dersi Programlarının; hedef, içerik, öğretim süreçleri ve sınama durumları karşılaştırılarak, elde edilen bulgular, çalışmanın alt problemleri doğrultusunda ele alınmış ve yorumlanmıştır.

4.1. Çalışmanın Birinci Alt problemine İlişkin Bulgular ve Yorum

Çalışmanın birinci alt problemi olan “Türkiye Temel Eğitim Düzeyi 4-8. sınıflar Din Dersi programının amaçları ve İngiltere’de okutulan aynı düzey ve aynı alan programlarının amaçları ile ne tür benzerlik ve farklılıklar göstermektedir?” sorusu açısından incelenmiştir. Çalışma kapsamında incelenen iki ülkenin Temel Eğitim Düzeyi Din Dersi Programlarının hedefleri arasında bazı benzerlikler ve farklılıklar olduğu görülmektedir. Bu bölümde verilerin alındığı kaynakların, metin içinde defalarca tekrar edilerek verilmesi yerine benzerlik ve farklılıkların belirtildiği tabloların altında bir kez verilmesi tercih edilmiştir. Temel Eğitim Düzeyi’nde yer alan sınıf sayısına göre her konu, sonuçların daha açık bir şekilde ifade edilmesi için sınıf sınıf incelenmiştir. Bu incelemeler, İngiltere’de yer alan 2. Anahtar Evre, Türkiye’de Temel Eğitim Düzeyi 4., 5. ve 6. sınıf düzeyini; 3. Anahtar Evre ise Temel Eğitim Düzeyi 7.ve 8. sınıf düzeylerini temel alarak düzenlenmiştir.

4.1.1. Türkiye ve İngiltere Temel Eğitim Düzeyi 4. Sınıflar

Din Dersi Programlarındaki Benzer ve Farklı Hedefler

İki ülkenin Temel Eğitim Düzeyi 4. Sınıflar Din Dersi Programlarının hedeflerine bakıldığı zaman, ülkeler arasında çok büyük farklılıkların olmadığı görülmektedir. İngiltere’de Dinleri öğrenme ve dinden öğrenme hedefleri çatısı altında iki farklı ana başlıkta bahsedilen hedefler genel anlamda bütün sınıflarda aynı amaçları gütmektedir. Türkiye ve İngiltere Temel Eğitim Düzeyi 4. Sınıflar Din Dersi

Programlarındaki mevcut farklı ve benzer hedeflerin Tablo 1.4 ile gösterilmesi durumun daha açık bir şekilde değerlendirilmesine yardımcı olacaktır.

Tablo 1. 4. Sınıflar Din Dersi Programlarındaki Benzer ve Farklı Hedefler

HEDEFLER/ÜLKELER	Tür	İng
Dinî ifadelerin günlük konuşmalarımızda nerede ve nasıl kullanıldığını fark ederler.	X	X
Selamlaşmanın iletişimdeki önemini fark ederler.	X	X
Kelime-i Tevhit ve Kelime-i Şehadet'in anlamlarını açıklarlar.	X	X
Din hakkında bilgi sahibi olmanın önemli olduğunu fark ederler.	X	X
Din ve ahlak kavramlarını tanımlarlar.	X	X
Güzel söz söyleme ve güzel davranış sergilemeye istekli olurlar.	X	X
Dinin ahlâklî olmayı gerektirdiğini fark ederler.	X	
Sübhâneke duasını ezbere okur ve anlamını söylerler.	X	X
Ünlü bazı Hristiyan dualarını örnekleyen bir sunum hazırlayabilirler ve bu duaların ne zaman kullanıldığını ifade edebilirler.		X
Sessiz ibadeti ve sessiz tefekkürü tecrübe edebilirler; bunun değeri hakkında konuşabilirler.		X
Herhangi bir Kilisenin Hristiyanlık değerlerini ifade etme yöntemini açıklayabilirler. Örn. Salvation Army (Selamet Ordusu).		X
İslam dininin temizliğe verdiği önemin farkında olurlar.	X	
İbadet ile temizlik arasında ilişki kurarlar.	X	
Beden ve giysi temizliğine özen gösterirler.	X	
Çevreyi temiz tutmaya ve korumaya önem verirler.	X	
Beden ve çevre temizliğinin sağlık açısından önemini açıklarlar.	X	
Manevi temizliğin ne olduğunu kavrarlar.	X	
Allah'ın sevgisini kazanmada temizliğin önemini yorumlarlar.	X	
Fâtiha suresini ezbere okur ve anlamını söylerler.	X	X
Hız. Muhammed'in doğduğu çevrenin dinî, sosyal ve ekonomik özelliklerini örnekler vererek açıklarlar.	X	X
Hız. Muhammed'in aile büyüklerini tanırlar.	X	
Hız. Muhammed'in doğumu, çocukluk ve gençlik yıllarını özetlerler.	X	X
Hız. Muhammed'in çocukluk ve gençlik yıllarındaki erdemli davranışlarından örnekler verirler.	X	X
Hız. Muhammed'in çocukluk ve gençlik yıllarındaki davranışlarını kendi hayatı ile ilişkilendirirler.	X	X
Kevser suresini ezbere okur ve anlamını söylerler.	X	X
Hız. Lokman'ın öğütlerinden çıkarımlarda bulunurlar.	X	X
Noel öyküsünün ana olaylarını tanımlayabilirler ve Noel kartlarını kullanarak bunu resimlerle anlatabilirler.		X
Hristiyanlar için Paskalya'nın önemini gösteren bir poster tasarlayabilirler.		X

HEDEFLER/ÜLKELER	Tür	İng
Kaybolmanın ve bulunmanın duygularını düşünebilirler ve kabul edilmenin duyguları hakkında konuşabilirler.		X
Değerli bir şeyden vazgeçmek ve sadaka vermek hakkında konuşabilirler.		X
Hayatın anlamı ve amacı ile ilgili sorulara Hristiyanların verdiği cevapları tartışabilirler.		X
‘Yeni hayat’ mevzusunun kendileri için ne anlama geldiğini gösteren bir sunum hazırlayabilirler.		X
Noel ve Paskalya’nın nasıl ticarileştirildiği ve kendilerinin bununla ilgili neler hissettikleri hakkında konuşabilirler.		X
Kur’an’ın iç düzenine ilişkin ayet, sure ve cüzün anlamlarını kavrayarak Kur’an’dan bunlara ilişkin örnekler gösterirler.	X	X
Kur’an’ın, Allah tarafından insanlara gönderilen son ve evrensel bir kitap olduğunu açıklarlar.	X	
Kur’an’ın Hz. Muhammed’e indiriliş sürecini özetlerler.	X	
Kur’an’ın kitap hâline getirilmesi ve çoğaltılması ile ilgili süreci açıklarlar.	X	
Kitab-ı Mukaddes’ten çeşitli hikâyeler okuyabilirler. Örn. İsa hakkında, Yaratıcı hakkında hikâyeler ve ahlâkî öğretilerle ilgili hikâyeler.		X
Aynı pasajın iki farklı çevirisini okuyabilir ve onlar arasındaki farklılıklar hakkında konuşabilirler.		X
Kitab-ı Mukaddes’i neden okuduklarını anlatan Hristiyanları dinleyebilirler.		X
Kitab-ı Mukaddes’in kilise törenlerinde nasıl okunduğunu bir filmde seyredebilirler veya uygulamada görebilirler.		X
Kitab-ı Mukaddes’in kısa pasajlarının farklı çevirilerini karşılaştırabilirler.		X
Kitab-ı Mukaddes pasajlarında kendi fikirlerini yansıtan şarkılar, şiirler, hikâyeler ve resimlerle karşılaşabilirler.		X
Kitab-ı Mukaddes’in Kiliselerde niçin özel bir statüye sahip olduğunu keşfedebilirler.		X
İnsanların favori Kitab-ı Mukaddes pasajlarını ve onların bu pasajları neden seçtiklerini araştırabilirler.		X
Kendi yaşamlarına ve davranışlarına rehberlik eden şeyler hakkında konuşabilirler.		X
Kitab-ı Mukaddes’in haset, arkadaşlık ve dürüstlük gibi konularda öğüt veren pasajlarını okuyabilirler ve kendi tecrübelerine göre bu pasajlardaki mesajları tartışabilirler.		X
Kitab-ı Mukaddes çevirilerinden en çok hangisini, neden beğendiklerini tartışabilirler.		X
Sevgi ifadesi olan davranışlara örnekler verirler.	X	X
Sevginin Allah tarafından insanlara verilen bir nimet olduğunu örneklerle açıklarlar.	X	X
Sevmenin ve sevilmenin bir ihtiyaç olduğunu fark ederler.	X	X
Sevginin, yaratılmışların hayatlarını sürdürmedeki önemini açıklarlar.	X	
Allah’ın, yarattıklarını sevdiğine dair örnekler verirler.	X	
Sevginin, dostluk ve kardeşlik bakımından önemini irdelerler.	X	X
İslam’da sevgi ve barışın önemini örnekleri ile açıklarlar.	X	
Dostça ve kardeşçe yaşamaya özen gösterirler.	X	X

HEDEFLER/ÜLKELER	Tür	İng
Ailenin birey ve toplum için önemini açıklarlar.	X	
Anne ve babaların, çocuklarının iyiliğini istediğinin farkında olurlar.	X	X
Kardeşleriyle iyi geçinmeye istekli olurlar.	X	X
Ailedeki sevgi, saygı ve yardımlaşmanın aile mutluluğundaki önemini açıklarlar.	X	X
Aile içinde kendi sorumluluklarını yerine getirmeye istekli olurlar.	X	X
Aile bireylerinin birbirlerini anlamalarının önemini açıklarlar.	X	X
Sorunlarını aile bireyleri ile birlikte çözerler.	X	X
Kadınlara ve çocuklara yönelik olumsuz tutum ve davranışların etkilerini fark eder.	X	
İslam dininin aile hayatına ilişkin prensiplerini açıklarlar.	X	X
Hayatın anlamı ve amacı ile ilgili sorular hakkında kendi deneyim ve duygularını düşünebilirler.		X
Doğal dünyadaki ve evrendeki düzenin kanıtları hakkında fikirlerini paylaşabilirler.		X
Hristiyanların Tanrı'nın tüm dünyadaki düzen ve amaçtan sorumlu olduğu inancını kabul etmelerini çeşitli şekillerde araştırabilirler.		X
Genesis 1-2'yi okuyabilirler ve yaratılış günlerini örneklerle açıklayabilirler.		X
Yaratılış hikâyesinde Tanrı ile ilgili inançları açıklayabilirler.		X
Hristiyanlarla yaşamlarında Kilisenin önemi hakkında konuşabilirler.		X
Hristiyan ibadetiyle ilgili obje ve semboller hakkında bir sunum hazırlayabilirler ve onların nasıl kullanıldığını ve önemini ifade edebilirler.		X
İki farklı mezhebin Komünyonu nasıl kutladıklarını araştırabilirler.		X
Önemli bayramlarla ilgili hikâyeleri dinleyebilirler. Örn. Hamsin Yortusu, Kutsal Ruh'un hediyesi.		X
Kiliselere özel papazların dışındaki insanların nasıl kurduğunu ve onların ne tür çalışmalar yaptıklarını keşfedebilirler.		X
Bir okul/kulüp içinde liderlik fikri ile Kilisedeki liderlik fikri arasındaki farklılıkları tanımlayabilirler.		X
Kendi çalışmalarını anlatan rahipleri ve/veya papazları dinleyebilirler.		X
Hristiyan bayramlarının zamanını ve ismini keşfedebilirler. Örn. Advent, Lent.		X
Hristiyan takviminin Hristiyan geleneğindeki anahtar şahsiyetler ve inanışlar arasında bağlantısını gösteren bir sunum hazırlayabilirler.		X
Benzer Kiliselerde bu bayramlarla ilgili hikâyeleri, sembollerini ve renkleri araştırabilirler.		X
İnananlar için Hristiyan sembollerinin anlamlarını açıklayabilirler.		X
Hristiyanlık tarihinde anahtar figürlerin yaşamlarını öğrenebilirler.		X
Bu insanların, hayatlarının sonuna kadar Hristiyanlık inanç ve değerleriyle nasıl yasadıklarını gösterebilirler.		X
Hristiyanlık tarihinde modern örnekleri arayabilirler. Örn. Desmond Tutu		X
Önemli figürleri etrafındaki olaylara bakabilirler. Örn. Augustine Bede, Hilda.		X
Büyük Britanya'daki eski Kelt ve Roma geleneklerini karşılaştırabilirler.		X

HEDEFLER/ÜLKELER	Tür	İng
Hayattaki ritüel ve seremonilerin önemini düşünebilirler. Örn. Doğum günleri, yıldönümleri, spor günleri, okul kutlamaları.		X
İç-disiplin ve tefekkür için zaman ayırmanın değerini düşünebilirler.		X
Bir gruba üye olmanın ve birlikte ortak aktiviteler yapmanın önemi hakkında konuşabilirler.		X
Dinî bir grubun içerdiği teslimiyeti düşünebilirler.		X
Yaşamlarında liderliğin örnekleri hakkında konuşabilirler.		X
Tayin edilen liderlerin sahip oldukları değerler hakkında konuşabilirler.		X
Kendi yaşamlarında önemli veya anlamlı olan hikâyeleri düşünebilirler.		X
Renklerin, sembollerin anlamlarını ve ruhsal durumlarıyla ve duygularıyla bağlantısını açıklayabilirler.		X
Günlük yaşamlarında sembollerin önemini ve değerini düşünebilirler.		X
Hristiyan yılının farklı zamanlarıyla ilgili şiirler, ilahiler ve şarkılar okuyabilirler ve kendi favorilerini örneklerle açıklayan bir sunum hazırlayabilirler.		X
Yaşlılar için hasattan hediyeler hazırlayabilirler ve alanlar ve bağışlayanlar için hasat dağıtımının önemi hakkında konuşabilirler.		X
Geçmişteki ünlü karakterler ve onları ünlü yapan nedenler hakkında konuşabilirler.		X
Korumak için kendilerini feda edebilecekleri ilkeler ve inançlar ile ilgili görüşlerini paylaşabilirler.		X

*Tablo 1'in oluşturulmasında

<http://dogm.meb.gov.tr/www/ogretim-programlari/icerik/>, 14.06.2013, <http://www.mmiweb.org.uk/publications/re/NSNF.pdf>, 06.03.2013 kaynaklarından yararlanılmıştır.

Tablo 1'in de ortaya koyduğu gibi Türkiye Din dersi programı, İnanç öğrenme alanı, Din ve Ahlak Hakkında Ne Biliyorum hedefleri altında yer alan “Dinî ifadelerin günlük konuşmalarımızda nerede ve nasıl kullanıldığını fark eder; Selamlaşmanın iletişimdeki önemini fark eder; Kelime-i Tevhit ve Kelime-i Şehadet'in anlamlarını açıklar; Din hakkında bilgi sahibi olmanın önemli olduğunu fark eder; Din ve ahlak kavramlarını tanımlar; Güzel söz söyleme ve güzel davranış sergilemeye istekli olur; Dinin ahlaklı olmayı gerektirdiğini fark eder; Sübhâneke duasını ezbere okur ve anlamını söyler” hedefleri İngiltere Din dersi program hedefleri ile örtüşmektedir. İngiltere ve Türkiye Temel Eğitim Düzeyi Din dersi programındaki hedefler din ve ahlak hakkında sahip olması gereken bilgiler ile örtüşmekteyse de Türkiye’de din ve ahlak hakkında bilgi sahibi olmanın detayına inilirken İngiltere’de bu hedeflerin detayına inilmemiştir. Detaylara konuyla ilgili yönergelerde yer verilmiştir. Selamlaşma ile kelime-i tevhit ve kelime-i şehadet hedefleri Türkiye’deki programda yer alırken

İngiltere'deki bu hedefler "Hristiyan inançlarının bu insanların yaşamlarını nasıl farklılaştırdığını açıklayabilir" genel hedefi altında, değerler kısmında yer almaktadır. Bunun yanında Türkiye Temel Eğitim Düzeyinde Din dersi programında "Dinin ahlaklı olmayı gerektirdiğini ifade eder" hedefi yer alırken İngiltere Din dersi programında bu hedef yer almamaktadır. Bunun nedeni İngiltere'deki din dersi programının mezhebe dayalı olmaması ve çoğulcu bir toplum anlayışının varlığından genel olarak Hristiyanlık dininin kurallarına uyma eğilimidir.

Türkiye'deki din dersi programında İnanç öğrenme alanında, din ve ahlak hakkında ne biliyorum? bölümünde; İbadet öğrenme alanı, Temiz olalım bölümünde ve Hz. Muhammed (S.A.V.) öğrenme alanı, Hz. Muhammed'i Tanıyalım bölümlerinde dualar ile ilgili hedeflere yer verilmiştir. İngiltere Din dersi programında Hristiyan inancı ile ilgili benzer dua hedefleri yer almaktadır. Türkiye'de ve İngiltere'deki programda Duaların kendileri için ne anlama geldiği hakkında diğerleri ile konuşma; Bazı ünlü duaları bilme; Dua etmenin nedeni, zamanı ve diğer insanların duaları hakkında konuşma; duanın faydalı olup olmadığını tartışma hedefleri ortaktır.

İngiltere Temel Eğitim Düzeyi Din Dersi Programında dua ile ilgili bölümde "Ünlü bazı Hristiyan dualarını örnekleyen bir sunum hazırlayabilirler ve bu duaların ne zaman kullanıldığını ifade edebilirler, Herhangi bir kilisenin Hristiyanlık değerlerini ifade etme yöntemini açıklayabilirler" hedefi ile "Sessiz ibadeti ve sessiz tefekkürü tecrübe edebilirler, bunun değeri hakkında konuşabilirler." Hedefi yer alırken Türkiye din programında bu hedefler yer almamaktadır. Bunun nedeni İngiltere Din programında dua hedeflerinin tartışmaya açık bırakılarak; farklı bilişsel, duyuşsal düzeylere hitap etmesidir.

Türkiye Din dersi programı, İbadet öğrenme alanı, Temiz Olalım hedefleri altında "İslam dininin temizliğe verdiği önemin farkında olur; İbadet ile temizlik arasında ilişki kurar; Beden ve giysi temizliğine özen gösterir; Çevreyi temiz tutmaya ve korumaya önem verir; Beden ve çevre temizliğinin sağlık açısından önemini açıklar; Manevi temizliğin ne olduğunu kavrar; Allah'ın sevgisini kazanmada temizliğin önemini yorumlar" hedefleri yer almaktadır. Bu hedefler İngiltere Din dersi programında yer almamaktadır. Türkiye'de bu hedeflerle öğrencilere, yaşantı yoluyla sağlık ve temizlik arasında ilişki kurdurmak; dinin temelini temizliğin oluşturduğunu ve

bununla birlikte sözünde durmak, dürüst ve güvenilir olmak gibi davranışların da manevi temizlikten ileri geldiğini kavratmak ayrıca inanç sisteminin evrensel değerlere de katkı sunarak bilinçli bireyler yetiştirme çabasının gerçekleştirilmesi amaçlanmaktadır.

Türkiye Temel Eğitim Düzeyi Din dersi programı, Hz. Muhammed (S.A.V.) öğrenme alanı, Hz. Muhammed'i Tanıyalım hedefleri altında "Hz. Muhammed'in doğduğu çevrenin dinî, sosyal ve ekonomik özelliklerini örnekler vererek açıklar; Hz. Muhammed'in doğumu, çocukluk ve gençlik yıllarını özetler, Hz. Muhammed'in çocukluk ve gençlik yıllarındaki erdemli davranışlarından örnekler verir, Hz. Muhammed'in çocukluk ve gençlik yıllarındaki davranışlarını kendi hayatı ile ilişkilendirir" hedefleri yer almaktadır. İngiltere'de bu hedefler Hz. İsa öğrenme alanı, dinleri öğrenme hedeflerinden "Hristiyanların İsa hakkındaki inancını ve bu inancın onlar için önemini düşünme" hedefi ile örtüşmektedir. İngiltere'de bu hedefler İsa Peygamber ön plâna çıkarılarak kısmen yer alarak anlatılmaktadır. Türkiye din dersi programında Hz. Muhammed'in aile büyüklerini tanıma hedefi yer alırken, İngiltere din dersi programında bu hedefle ilgili bir ifade yer almamaktadır. Türkiye Din dersi programında yer alan bu hedef ile aile büyüklerine saygı ve aile kavramının önemi kazandırılmaya çalışılmaktadır.

Öte yandan İngiltere Din dersi programı, Hz. İsa öğrenme alanı, dinden ve dinleri öğrenme hedefleri altında yer alan "Noel öyküsünün ana olaylarını tanımlayabilirler ve Noel kartlarını kullanarak bunu resimlerle anlatabilirler; Hristiyanlar için Paskalya'nın önemini gösteren bir poster tasarlayabilirler; Kaybolmanın ve bulunmanın duygularını düşünebilirler ve kabul edilmenin duyguları hakkında konuşabilirler; Değerli bir şeyden vazgeçmek ve sadaka vermek hakkında konuşabilirler; Hayatın anlamı ve amacı ile ilgili sorulara Hristiyanların verdiği cevapları tartışabilirler; 'Yeni Hayat' mevzusunun kendileri için ne anlama geldiğini gösteren bir sunum hazırlayabilirler; Noel ve Paskalya'nın nasıl ticarileştirildiğine ve kendilerinin bununla ilgili neler hissettikleri hakkında konuşabilirler" hedefleri Türkiye Temel Eğitim Düzeyinde Din dersi programında yer almamaktadır. İngiltere'de yer alan bu hedefler ile dinin ibadete ve özel günlere verilen önem ile dini faaliyetlerin maddi

değerlerle karşılaştırılmayarak, bu tür yanlış faaliyetlerin olmaması gerektiği öğrencilere kazandırılmak istenen davranışlardır.

Türkiye’deki Din dersi programı, Hz. Muhammed (S.A.V.) öğrenme alanı, Hz. Muhammed’i Tanıyalım hedefleri altında yer alan “Hz. Lokman’ın öğütlerinden çıkarımlarda bulunur” hedefi İngiltere Din dersi programı, Hz. İsa öğrenme alanı, dinden öğrenme hedeflerinde yer alan “Model olarak görülen ve saygı duyulan insanlar hakkında konuşabilirler” ve “Bu insanların diğerlerine niçin örnek olarak verildiğinin nedenlerini söyleyebilirler” hedefleri ile ortakır.

Türkiye din dersi programında Kur’an ve yorumu öğrenme alanı, Kur’an-ı Kerim’i Tanıyalım bölümünde yer alan “Kur’an’ın iç düzenine ilişkin ayet, sure ve cüzün anlamlarını kavrayarak Kur’an’dan bunlara ilişkin örnekler gösterir” hedefi ile aynı öğrenme alanının bu bölümünde yer alan “Hz. Lokman’ın öğütlerinden çıkarımlarda bulunur” hedefi İngiltere Din dersi programı, Kitab – Mukaddes öğrenme alanı, dinleri öğrenme hedefleri altında yer alan “Kitab – Mukaddes bölümlerinin Hristiyan ibadetinde nerde ve nasıl kullanıldığını keşfeder” hedefi ile “Kitab – Mukaddes’teki insanların deneyimlerini kendi deneyim ve duygularıyla karşılaştırabilirler” hedefleri ile örtüşmektedir.

Türkiye Din dersi programı; Kur’an ve Yorumu öğrenme alanı, Kur’an-ı Kerim’i Tanıyalım hedeflerinde yer alan “Kur’an’ın, Allah tarafından insanlara gönderilen son ve evrensel bir kitap olduğunu açıklar; Kur’an’ın Hz. Muhammed’e indiriliş sürecini özetler; Kur’an’ın kitap haline getirilmesi ve çoğaltılması ile ilgili süreci açıklar” hedefleri yer alırken bu hedefler İngiltere Din Dersi programında yer almamaktadır. Türkiye Din dersi programında bu hedefler ile Kur’an-ı Kerim’in ortaya çıkışı, çoğaltılması, kutsal sayılma sebeplerinin önemi öğrencilere kazandırılmak istenen davranışlar arasındadır.

Bununla birlikte İngiltere din dersi programı, Kitab-ı Mukaddes öğrenme alanı, dinleri ve dinden öğrenme hedefleri altında yer alan “Kitab-ı Mukaddes’ten çeşitli hikâyeler okuyabilirler. Örn. İsa hakkında, Yaratıcı hakkında hikâyeler ve ahlâkî öğretilerle ilgili hikâyeler; Aynı pasajın iki farklı çevirisini okuyabilir ve onlar arasındaki farklılıklar hakkında konuşabilirler; Kitab-ı Mukaddes’i neden okuduklarını

anlatan Hristiyanları dinleyebilirler; Kitab-ı Mukaddes'in kilise törenlerinde nasıl okunduğunu bir filmde seyredebilirler veya uygulamada görebilirler; Kitab-ı Mukaddes'in kısa pasajlarının farklı çevirilerini karşılaştırabilirler; Kitab-ı Mukaddes pasajlarında kendi fikirlerini yansıtan şarkılar, şiirler, hikâyeler ve resimlerle karşılaşabilirler; Kitab-ı Mukaddes'in Kiliselerde niçin özel bir statüye sahip olduğunu keşfedebilirler; İnsanların favori Kitab-ı Mukaddes pasajlarını ve onların bu pasajları neden seçtiklerini araştırabilirler; Kendi yaşamlarına ve davranışlarına rehberlik eden şeyler hakkında konuşabilirler; Kitab-ı Mukaddes'in haset, arkadaşlık ve dürüstlük gibi konularda öğüt veren pasajlarını okuyabilirler ve kendi tecrübelerine göre bu pasajlardaki mesajları tartışabilirler; Kitab-ı Mukaddes çevirilerinden en çok hangisini, neden beğendiklerini tartışabilirler” hedefleri yer alırken Türkiye Din dersi programlarında bu hedefler yer almamaktadır. Bunun nedeni İngiltere Din dersi programında dinden ve dinleri öğrenme hedefleri altında sıklıkla Kitab – Mukaddes'ten bahsedilmesi ve Hristiyanlık dininin kutsal kitabından bahsedilmesidir.

“Sevgi ifadesi olan davranışlara örnek verir; Sevginin Allah tarafından insanlara verilen bir nimet olduğunu örneklerle açıklar; Sevmenin ve sevilmenin bir ihtiyaç olduğunu fark eder; Sevginin dostluk ve kardeşlik bakımından önemini irdeler; Dostça ve kardeşçe yaşamaya özen gösterir” hedefleri Türkiye Din dersi programı, Ahlâk öğrenme alanı, Sevgi, Dostluk ve Kardeşlik hedefleri altında yer almaktadır. Bu hedefler aynı zamanda İngiltere Din dersi program hedefleri ile de örtüşmektedir.

Türkiye Din dersi programı, Ahlâk öğrenme alanı, Sevgi, Dostluk ve Kardeşlik hedefleri altında “İslâm'da sevgi ve barışın önemi örneklerle açıklar” hedefi yer alırken, bu hedef İngiltere Din dersi programı'nda yer almamaktadır. Fakat İngiltere Din dersi programı, Hristiyan Yaşam Tarzı öğrenme alanı, dinleri öğreniyorum ana hedefleri altında, altında “Sorumluluk, Tanrı ve İnsanlık, dürüstlük, iyiliğin nitelikleri, sevgi ve adalet konularında mesajlar içeren hikâyeler dinleyebilirler” hedefi Türkiye din dersi programında yer alan aynı alan hedefi kadar ayrıntılı olmasa da kısmen örtüşmektedir.

Fakat Türkiye Din dersi programı, Ahlâk öğrenme alanı, Sevgi, Dostluk ve Kardeşlik hedefleri altında yer alan “Sevginin, yaratılmışların hayatlarını sürdürmedeki önemini açıklar; Allah'ın yarattıklarını sevdiğine dair örnekler verir” hedefleri İngiltere Temel Eğitim Düzeyinde Din dersi programında yer almaz. Türkiye Din dersi

programındaki bu hedefler ile inancın; sevgi, dostluk ve kardeşlik gibi davranışları geliştirdiği ve bu değerlerin bireylerde kazandırılması gereken ön davranışlar olduğu belirtilmektedir. Bu da göstermektedir ki Türkiye Din Dersi Programında bu bölüm hedefleri ile ilgili ayrıntılı hedeflere yer verilirken İngiltere Din dersi programında genel hedeflere yer verilmiştir.

Türkiye ve İngiltere Din Dersi programlarında “Anne ve babaların, çocukların iyiliğini istediğinin farkında olur; Ailedeki sevgi, saygı ve yardımlaşmanın aile mutluluğundaki önemini açıklar; Aile içinde kendi sorumluluklarını yerine getirmeye istekli olur, Aile bireylerinin birbirlerini anlamalarının önemini açıklar, sorunlarını aile bireyleri ile birlikte çözer; İslâm dininin aile hayatına ilişkin prensiplerini açıklar” hedefleri ortaktır. Türkiye Din dersi programın, Din ve Kültür öğrenme alanı, Aile ve Din hedeflerinde; Müslümanların ortak dini olan İslâm dininden, islâmi bilgiler verilirken; İngiltere Din dersi programında Hristiyan Dini ile ilgili bilgiler verilmektedir.

Türkiye Din dersi programı, Din ve Kültür öğrenme alanı, Aile ve Din hedefleri altında yer alan “Ailenin birey ve toplum için önemini açıklar” ve “Kadınlara ve çocuklara yönelik olumsuz tutum ve davranışların etkilerini fark eder” hedefleri İngiltere Din dersi programında yer almamaktadır. Fakat İngiltere Din dersi programında 2. kademeye denk gelen 4. sınıf hedeflerinde dinden öğrenme ana hedefi altında bu hedefe ilişkin bilgilere kısmen de olsa yer verilmektedir. Örneğin dinden öğreniyorum ana hedefleri altında “Hristiyan Yaşam Tarzı” öğrenme alanı içinde yer alan “Akrabalık, arkadaşlık, bağlılık, acı, korku, kabul edilme gibi duyguları derinlemesine inceleyebilirler” hedefi Türkiye Din Dersi programındaki hedef ile nispeten örtüşmektedir.

İngiltere Temel Eğitim Düzeyi Din dersi programında, dinden öğrenme ana hedefleri altında, Tanrı öğrenme alanı ile ilgili hedeflerde yer alan “Hayatın anlamı ve amacı ile ilgili sorular hakkında kendi deneyim ve duygularını düşünebilirler; Doğal dünyadaki ve evrendeki düzenin kanıtları hakkında fikirlerini paylaşabilirler” hedefleri ile dinleri öğrenme ana hedefleri altında, Tanrı ile ilgili hedeflerde yer alan “Hristiyanların Tanrı’nın tüm dünyadaki düzen ve amaçtan sorumlu olduğu inancını kabul etmelerini çeşitli şekillerde araştırabilirler” hedefi; Yaratılış hikâyesinde Tanrı ile

ilgili inançları açıklayabilirler; Genesis 1-2'yi okuyabilirler ve yaratılış günlerini örneklerle açıklayabilirler” hedefleri yer alırken bu hedefler Türkiye Temel Eğitim Düzeyi Din dersi programında yer almaz.

İngiltere Temel Eğitim Düzeyi Din dersi programında, dinleri öğrenme ana hedefleri altında, Kilise ile ilgili hedeflerde yer alan “Hristiyanlarla yaşamlarında Kilisenin önemi hakkında konuşabilirler; Hristiyan ibadetiyle ilgili obje ve semboller hakkında bir sunum hazırlayabilirler ve onların nasıl kullanıldığını ve önemini ifade edebilirler; İki farklı mezhebin Komünyonu nasıl kutladıklarını araştırabilirler; Önemli bayramlarla ilgili hikâyeleri dinleyebilirler. Örn. Hamsin Yortusu, Kutsal Ruh’un hediyesi; Kiliseleri özel papazların dışındaki insanların nasıl kurduğunu ve onların ne tür çalışmalar yaptıklarını keşfedebilirler; Bir okul/kulüp içinde liderlik fikri ile Kilisedeki liderlik fikri arasındaki farklılıkları tanımlayabilirler; Kendi çalışmalarını anlatan rahipleri ve/veya papazları dinleyebilirler; Hristiyan bayramlarının zamanını ve ismini keşfedebilirler, örn. Advent, Lent; Hristiyan takviminin Hristiyan geleneğindeki anahtar şahsiyetler ve inanışlar arasında bağlantısını gösteren bir sunum hazırlayabilirler; Benzer Kiliselerde bu bayramlarla ilgili hikâyeleri, sembolleri ve renkleri araştırabilirler; İnananlar için Hristiyan sembollerinin anlamlarını açıklayabilirler; Hristiyanlık tarihinde anahtar figürlerin yaşamlarını öğrenebilirler; Bu insanların, hayatlarının sonuna kadar Hristiyanlık inanç ve değerleriyle nasıl yasadıklarını gösterebilirler; Önemli figürleri etrafındaki olaylara bakabilirler, örn. Augustine Bede, Hilda ve Büyük Britanya’daki eski Kelt ve Roma geleneklerini karşılaştırabilirler” hedefleri ile dinden öğrenme ana hedefleri altında, Kilise ile ilgili hedeflerde yer alan “Hayattaki ritüel ve seremonilerin önemini düşünebilirler, örn. Doğum günleri, yıldönümleri, spor günleri, okul kutlamaları; İç-disiplin ve tefekkür için zaman ayırmanın değerini düşünebilirler; Bir gruba üye olmanın ve birlikte ortak aktiviteler yapmanın önemi hakkında konuşabilirler; Dinî bir grubun içerdiği teslimiyeti düşünebilirler; yaşamlarında liderliğin örnekleri hakkında konuşabilirler; Tayin edilen liderlerin sahip oldukları değerler hakkında konuşabilirler; Kendi yaşamlarında önemli veya anlamlı olan hikâyeleri düşünebilirler; Renklerin, sembollerin anlamlarını ve ruhsal durumlarıyla ve duygularıyla bağlantısını açıklayabilirler; Günlük yaşamlarında sembollerin önemini ve değerini düşünebilirler; Hristiyan yılının farklı zamanlarıyla ilgili şiirler, ilahiler ve şarkılar okuyabilirler ve kendi favorilerini örneklerle açıklayan

bir sunum hazırlayabilirler; Yaşlılar için hasattan hediyeler hazırlayabilirler ve alanlar ve bağışlayanlar için hasat dağıtımının önemi hakkında konuşabilirler; Geçmişteki ünlü karakterler ve onları ünlü yapan nedenler hakkında konuşabilirler; Korumak için kendilerini feda edebilecekleri ilkeler ve inançlar ile ilgili görüşlerini paylaşabilirler ve Hayran oldukları kişiler ve onlardan ilham aldıkları özellikleri hakkında konuşabilirler” hedefleri yer alırken bu hedefler Türkiye Temel Eğitim Düzeyi Din dersi programında 4. sınıf hedefleri arasında yer almamaktadır.

İngiltere Din Dersi programının 2. kademe 4. sınıflarında yer alan bu hedefler Türkiye Din dersi programının 5. ve 6. sınıf hedeflerinde nispeten yer almaktadır.

Genel olarak İnanç (Din ve Ahlâk Hakkında Neler Biliyorum?), Hz. Muhammed (S.A.V.) (Hz. Muhammed’i Tanıyalım), Ahlak (Sevgi, Dostluk ve Kardeşlik), Din ve Kültür (Aile ve Din) öğrenme alanı hedefleri Türkiye ve İngiltere Din Dersi Programları ile örtüşmektedir. İngiltere Din Dersi Programı’ndaki bu konu başlıkları altındaki hedefler iki ana hedef altında yapılandırılmıştır:

1) Dinleri Öğrenme

2) Dinden Öğrenme

Fakat Türkiye’de hedefler, İngiltere’de verilmiş olan bu iki ana hedef altındaki hedeflerden daha ayrıntılı olarak verilmektedir. Türkiye Din Dersi Programı’nda Kutsal Kitap Kur’an-ı Kerim ve Hz. Muhammed’in Hayatı ile ilgili hedefler ayrıntılı bir şekilde verilmişken, İngiltere’de sadece dinleri öğrenme ana hedefi altında kısaca bahsedilmiştir. Bunun nedeni Hristiyanlık din dersi programının, yerel eğitim programlarının okutulma zorunluluğu olduğu devlet okullarında okutulması ve bu dine mensup Kitab-ı Mukaddes ile Hz. İsa’nın hayatına ilişkin ayrıntılı hedeflere yer verilmesinden kaynaklanmaktadır.

4.1.2. Türkiye ve İngiltere Temel Eğitim Düzeyi 5. Sınıflar

Din Dersi Programlarındaki Benzer ve Farklı Hedefler

Temel Eğitim Düzeyi 5. Sınıflar Din Programlarının hedeflerine bakıldığında zaman, ülkeler arasında çok büyük farklılıkların olmadığı gözlemlenmektedir. İnanç öğrenme alanındaki Allah İnancı, İbadet öğrenme alanındaki İbadet Konusunda Bilgilenelim, Hz. Muhammed (S.A.V.) öğrenme alanındaki Hz. Muhammed ve Aile Hayatı, Kur’an ve Yorumu öğrenme alanındaki Kur’an-ı Kerim’in Temel ve Eğitici

Nitelikleri, Ahlak öğrenme alanındaki Sevinç ve Üzüntümüzü Paylaşalım her iki ülkede bu dersin hedefleri arasında yer almaktadır.

İngiltere Temel Eğitim Düzeyi Din Dersi Programının en önemli hedefleri, Hristiyan Yaşam Tarzı, İsa, Kitab- ı Mukaddes, Dua, Tanrı ve Kilise öğrenme alanlarında yer almaktadır. Program boyutunda yer alan bu hedefler problem çözme, akıl yürütme, iletişim becerilerinin ve bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımına yöneliktir. Diğer taraftan bu ders aracılığı ile öğrencilerin, din dersi programındaki hedefleri günlük yaşamda kullanmaları ve diğer derslerle ilişkilendirmeleri amaçlanmaktadır.

Türkiye Temel Eğitim Düzeyi Din Dersi Programında, İnanç öğrenme alanındaki Allah İnancı, İbadet öğrenme alanındaki İbadet Konusunda Bilgilenelim, Hz. Muhammed (S.A.V.) öğrenme alanındaki Hz. Muhammed ve Aile Hayatı, Kur'an ve Yorumu öğrenme alanındaki Kur'an-ı Kerim'in Temel ve Eğitici Nitelikleri, Ahlak öğrenme alanındaki Sevinç ve Üzüntümüzü Paylaşalım, Din ve Öğrenme Alanındaki Vatanımız ve Milletimizi Seviyorum hedefleri programda yer almaktadır.

Temel Eğitim Düzeyi 5. Sınıflar Din Dersi Programında mevcut farklı ve benzer hedeflerin aşağıda sunulan Tablo 2 ile gösterilmesi durumun daha açık bir şekilde değerlendirilmesine yardımcı olacaktır.

Tablo 2. 5. Sınıflar Din Dersi Programlarındaki Benzer ve Farklı Hedefler

HEDEFLER	Tür	İng
İnsanın akıllı ve inanan bir varlık olduğunun farkında olurlar	X	
Evrendeki düzenden hareketle yaratıcının varlığını açıklarlar.	X	X
Allah'ın bizi ve her şeyi yarattığının farkında olurlar.	X	X
Allah'ın eşi ve benzeri olmadığını açıklarlar.	X	X
Allah'ın her şeyi işittiği, bildiği, gördüğü ve her şeye gücünün yettiğinin farkında olurlar.	X	X
Çalışmanın Allah tarafından karşılıksız bırakılmayacağı bilinci ile iyi işler yapmaya istekli olurlar.	X	X
Hayatın anlamı ve amacı ile ilgili sorular hakkında kendi deneyim ve duygularını düşünebilirler.		X
Doğal dünyadaki ve evrendeki düzenin kanıtları hakkında fikirlerini paylaşabilirler.		X
Genesis 1-2'yi okuyabilirler ve yaratılış günlerini örneklerle açıklayabilirler.		X

HEDEFLER/ÜLKELER	Tür	İng
Yaratılış hikâyesinde Tanrı ile ilgili inançları açıklayabilirler.		X
Hristiyan olmanın ne anlama geldiğini anlatan Hristiyanları dinleyebilirler.		X
Herhangi bir Kilisenin Hristiyanlık değerlerini ifade etme yöntemini açıklayabilirler. Örn. Salvation Army (Selamet Ordusu).		X
Hristiyan olmanın ne anlama geldiğini anlatan Hristiyanları dinleyebilirler.		X
Toplumda kişisel veya organize edilmiş Hristiyan çalışmalarına bakabilirler.		X
Kendileri ve diğerleri için değerlerin önemini düşünebilirler.		X
İhlâs suresini ezbere okur ve anlamını söylerler.	X	X
Rabbena dualarını ezbere okur ve anlamını söylerler.	X	X
Fil suresini ezbere okur ve anlamını söylerler.	X	X
Salâvat dualarını ezbere okur ve anlamını söylerler.	X	X
Tahiyyat duasını ezbere okur ve anlamını söylerler.	X	X
İbadetin anlamını yorumlarlar.	X	X
İbadetle ilgili kavramları açıklarlar.	X	X
Niçin ibadet edildiğini gerekçelendirirler.	X	X
Başlıca ibadetlerin hangileri olduğunu belirtirler.	X	X
Camiyi genel özellikleri ile tanırlar.	X	X
Dua etmenin anlamını örneklerle yorumlarlar.	X	X
Niçin ve nasıl dua edilmesi gerektiğini açıklarlar.	X	X
Kur'an'dan ve Hz. Muhammed'in sözlerinden dua örnekleri verirler.	X	X
Kültürümüzden dua örnekleri verirler.	X	X
Her güzel iş ve davranışın (salih amel) dinimizdeki önemini örneklerle açıklarlar.	X	
İbadetlerin davranışlar üzerindeki etkisini fark ederler.	X	
Hz. Muhammed'in Hz. Hatice ile evlilik sürecini özetlerler.	X	X
Hz. Muhammed'in çocuklara verdiği değeri örneklerle açıklarlar.	X	
Hz. Muhammed'in ailesi içindeki davranışlarına örnekler verirler.	X	X
Hz. Muhammed'in aile fertlerinin güzel davranışlarına örnekler verirler.	X	X
İsa'nın hayatını, tarihî kronolojiye yerleştirebilirler.		X
İsa'nın anlattığı hikâyelerin anlamı ve İsa'nın hayatıyla ilgili hikâyeler hakkında konuşabilir ve onları tartışabilirler. Örn. Kayıp Oğul, İyi Samiriyeli, dul kadının çocuğu ve Zaccheus.		X
Hristiyanların İsa hakkındaki inancını ve bu inancın onlar için önemini düşünebilirler.		X
Kaybolmanın ve bulunmanın duygularını düşünebilirler ve kabul edilmenin duyguları hakkında konuşabilirler.		X

HEDEFLER/ÜLKELER	Tür	İng
Değerli bir sedyen vazgeçmek ve sadaka vermek hakkında konuşabilirler.		X
Hayatın anlamı ve amacı ile ilgili sorulara Hristiyanların verdiği cevapları tartışabilirler.		X
‘Yeni hayat’ mevzusunun kendileri için ne anlama geldiğini gösteren bir sunum hazırlayabilirler.		X
Noel ve Paskalya’nın nasıl ticarileştirildiği ve kendilerinin bununla ilgili neler hissettikleri hakkında konuşabilirler.		X
Bu insanların diğerlerine niçin örnek olarak verildiğinin nedenlerini söyleyebilirler.		X
Model olarak görülen ve saygı duyulan insanlar hakkında konuşabilirler.		X
Kur’an’ın İslam dinindeki önemini yorumlar.	X	X
Kur’an’ın hayatımızdaki yeri ve önemini fark eder.	X	X
Kur’an’ın iyiye ve güzele yönlendirip kötülüklerden sakındırdığını örneklerle açıklar.	X	X
Kur’an’ın yol göstericiliğinin ne anlama geldiğini açıklar.	X	X
Hz. İbrahim’in Allah’a inanç konusunda ne tür çabalar gösterdiğini fark eder.	X	X
Aynı pasajın iki farklı çevirisini okuyabilir ve onlar arasındaki farklılıklar hakkında konuşabilirler.		X
Kitab-ı Mukaddes’in kilise törenlerinde nasıl okunduğunu bir filmde seyredebilirler veya uygulamada görebilirler.		X
Kitab-ı Mukaddes pasajlarında kendi fikirlerini yansıtan şarkılar, şiirler, hikâyeler ve resimlerle karşılaşabilirler		X
Kitab-ı Mukaddes’in kısa pasajlarının farklı çevirilerini karşılaştırabilirler.		X
Kitab-ı Mukaddes’in Kiliselerde niçin özel bir statüye sahip olduğunu keşfedebilirler.		X
İnsanların favori Kitab-ı Mukaddes pasajlarını ve onların bu pasajları neden seçtiklerini araştırabilirler.		X
Kitab-ı Mukaddes’in haset, arkadaşlık ve dürüstlük gibi konularda öğüt veren pasajlarını okuyabilirler ve kendi tecrübelerine göre bu pasajlardaki mesajları tartışabilirler.		X
Kitab-ı Mukaddes çevirilerinden en çok hangisini, neden beğendiklerini tartışabilirler.		X
İki farklı mezhebin Komünyonu nasıl kutladıklarını araştırabilirler.		X
Kiliseleri özel papazların dışındaki insanların nasıl kurduğunu ve onların ne tür çalışmalar yaptıklarını keşfedebilirler.		X
Bir okul/kulüp içinde liderlik fikri ile Kilisedeki liderlik fikri arasındaki farklılıkları tanımlayabilirler.		X
Kendi çalışmalarını anlatan rahipleri ve/veya papazları dinleyebilirler.		X
Hristiyan takviminin Hristiyan geleneğindeki anahtar şahsiyetler ve inanışlar arasında bağlantısını gösteren bir sunum hazırlayabilirler.		X
Hristiyanlık tarihinde anahtar figürlerin yaşamlarını öğrenebilirler.		X

Tablonun Devamı

HEDEFLER/ÜLKELER	Tür	İng
Bu insanların, hayatlarının sonuna kadar Hristiyanlık inanç ve değerleriyle nasıl yaşadıklarını gösterebilirler.		X
Hristiyanlık tarihinde modern örnekleri arayabilirler. Örn. Desmond Tutu.		X
Önemli figürleri etrafındaki olaylara bakabilirler. Örn. Augustine Bede, Hilda.		X
Büyük Britanya'daki eski Kelt ve Roma geleneklerini karşılaştırabilirler.		X
Paylaşmanın insan için bir ihtiyaç ve erdem olduğunun farkında olurlar.	X	X
Dinî ve millî bayramların ne zaman ve nasıl kutlandığını açıklarlar.	X	X
Sevinç ve üzüntülerin paylaşılmasında millî ve dinî bayramlarımızın önemini yorumlarlar.	X	X
Cuma gününün Müslümanlar için önemini yorumlarlar.	X	X
Ramazan ayının sevinç ve heyecanla karşılandığını fark ederler.	X	X
Toplumumuzda önem verilen bazı gün ve geceleri açıklarlar.	X	X
Hristiyan bayramlarının zamanını ve ismini keşfedebilirler. Örn. Advent, Lent.	X	X
İnsanları iyilikle anmaya, zor durumda olanlara yardıma, hastaları ziyaret etmeye istekli olurlar.	X	X
Mutluluk ve şükür, suçluluk ve tövbe-kârlık gibi dinî terimlerde ifade edilen insanî duyguları açıklayabilirler.		X
İç disiplin ve tefekkür için zaman ayırmanın değerini düşünebilirler.		X
Bir gruba üye olmanın ve birlikte ortak aktiviteler yapmanın önemi hakkında konuşabilirler.		X
Dini bir grubun içerdiği teslimiyeti düşünebilirler.		X
Yaşamlarında liderliğin örnekleri hakkında konuşabilirler.		X
Tayin edilen liderlerin sahip oldukları değerler hakkında konuşabilirler.		X
Kendi yaşamlarında önemli veya anlamlı olan hikâyeleri düşünebilirler.		X
Renklerin, sembollerin anlamlarını ve ruhsal durumlarıyla ve duygularıyla bağlantısını açıklayabilirler.		X
Günlük yaşamlarında sembollerin önemini ve değerini düşünebilirler.		X
Hristiyan yılının farklı zamanlarıyla ilgili şiirler, ilahiler ve şarkılar okuyabilirler ve kendi favorilerini örneklerle açıklayan bir sunum hazırlayabilirler.		X
Yaşlılar için hasattan hediyeler hazırlayabilirler ve alanlar ve bağışlayanlar için hasat dağıtımının önemi hakkında konuşabilirler.		X
Geçmişteki ünlü karakterler ve onları ünlü yapan nedenler hakkında konuşabilirler.		X
Korumak için kendilerini feda edebilecekleri ilkeler ve inançlar ile ilgili görüşlerini paylaşabilirler.		X
Hayran oldukları kişiler ve onlardan ilham aldıkları özellikleri hakkında konuşabilirler.		X
Toplumdaki engellilere sevgi ile bakar ve onların sorunlarına çözüm önerileri geliştirir.	X	

Tablonun Devamı

HEDEFLER/ÜLKELER	Tür	İng
Vatan ve millet kavramlarını tanımlayarak bu vatanda yaşayan herkesin bir millet olduğunun bilincinde olurlar.	X	
Vatan ve millet sevgisinin önemini açıklarlar.	X	
Vatan ve milletine karşı kendisine düşen görevi yerine getirirler.	X	
Bayrağa ve ulusal marşa saygı göstermenin nedenlerini açıklayarak Bayrağımıza ve İstiklâl Marş'ımıza saygı gösterirler.	X	
Gazilerimize saygı duyarak gereken değeri vermenin ve şehitlerimizi rahmet ve minnet duygusu ile anmanın bilincinde olurlar.	X	
Askerlik yapmanın neden vatan borcu olduğunu açıklarlar.	X	
Atatürk'ün askerliğin kutsallığını ortaya koyan sözlerinden örnekler verirler.	X	
Atatürk'ün "Yurtta barış, dünyada barış!" sözünün ne anlama geldiğini açıklarlar.	X	

*Tablo 2'nin oluşturulmasında

<http://dogm.meb.gov.tr/www/ogretim-programlari/icerik/>, 14.06.2013,

<http://www.mmiweb.org.uk/publications/re/NSNF.pdf>, 06.03.2013 kaynaklarından yararlanılmıştır.

Tablo 2 incelendiğinde görülmektedir ki İnanç öğrenme alanındaki Allah inancı hedeflerinde yer alan "İnsanın akıllı ve inanan bir varlık olduğunun farkında olur" hedefi Türkiye Din Dersi Programı'nda yer alırken İngiltere Din Dersi Programı'nda yer almamaktadır. Türkiye Din dersi programında bu hedeflerle öğrenciler inancın yaratıcıya güveni ve aklını kullanarak çalışması gerekliliği üzerinde durulmaktadır.

Tablo 2'ye dikkatlice bakıldığında her iki ülkedeki Tanrı – Allah İnancı öğrenme alanlarındaki "Evrendeki düzenden hareketle yaratıcının varlığını açıklar; Allah'ın bizi ve her şeyi yarattığının farkında olur; Allah'ın eşi ve benzeri olmadığını açıklar; Allah'ın her şeyi işittiği, bildiği, gördüğü ve her şeye gücünün yettiğinin farkında olur; Çalışmanın Allah tarafından karşılıksız bırakılmayacağı bilinci ile iyi işler yapmaya istekli olur" hedefleri her iki ülke programında ortaktır.

İngiltere'de Tanrı öğrenme alanında, Dinden Öğrenme ve Dinleri Öğrenme hedefleri altında yer alan: "Hayatın anlamı ve amacı ile ilgili sorular hakkında kendi deneyim ve duygularını düşünebilirler; Doğal dünyadaki ve evrendeki düzenin kanıtları hakkında fikirlerini paylaşabilirler; Genesis 1-2'yi okuyabilirler ve yaratılış günlerini örneklerle açıklayabilirler; yaratılış hikâyesinde Tanrı ile ilgili inançları açıklayabilirler"

hedefleri yer alırken Türkiye Din dersi programı'nda bu hedefler yer almamaktadır. İngiltere Din Programı'nda yer alan bu hedefler ile öğrencilerin, Tanrı'nın varlığını kanıtlayacak somut bilgilerle, tartışılabilir bir ortamda bilgi edinmesi amaçlanmaktadır.

İngiltere'de Hristiyan Yaşam Tarzı öğrenme alanında, dinleri öğrenme ve dinden öğrenme hedefleri altında yer alan “Hristiyan olmanın ne anlama geldiğini anlatan Hristiyanları dinleyebilirler; Herhangi bir Kilisenin Hristiyanlık değerlerini ifade etme yöntemini açıklayabilirler, örn. Salvation Army (Selamet Ordusu); Hristiyan olmanın ne anlama geldiğini anlatan Hristiyanları dinleyebilirler; Toplumda kişisel veya organize edilmiş Hristiyan çalışmalarına bakabilirler; Kendileri ve diğerleri için değerlerin önemini düşünebilirler.” hedefleri yer alırken Türkiye Din Dersi programında bu hedefler yer almamaktadır. Bu hedefler Türkiye Programı'nda yer alan benzer hedeflerden farklı olarak Hristiyan Yaşam Tarzı'nı bireylerin benimsemesini kolaylaştırmak için Kilise'den ve model insanlardan örnekler vererek sorgulayabilmelerine fırsat verilmesinden kaynaklanmaktadır.

Her iki ülkede de dua, ibadet ve ibadet yerleriyle ilgili hedefler ortaktır. İngiltere ve Türkiye Din Dersi Programı'nda yer alan: “İhlâs suresini ezbere okur ve anlamını söyler; Rabbenâ dualarını ezbere okur ve anlamını söyler; Fil suresini ezbere okur ve anlamını söyler; Salavat dualarını ezbere okur ve anlamını söyler; Tahiyat duasını ezbere okur ve anlamını söyler; İbadetin anlamını yorumlar; İbadetle ilgili kavramları açıklar; Niçin ibadet edildiğini gerekçelendirir; Başlıca ibadetlerin hangileri olduğunu belirtir; Camiyi genel özellikleri ile tanır; Dua etmenin anlamını örneklerle yorumlar; Niçin ve nasıl dua edilmesi gerektiğini açıklar; Kur'an'dan ve Hz. Muhammed'in sözlerinden dua örnekleri verir; Kültürümüzden dua örnekleri verir” hedefleri ortaktır.

Farklı olarak “Her güzel iş ve davranışın (salih amel) dinimizdeki önemini örneklerle açıklar; İbadetlerin davranışlar üzerindeki etkisini fark eder.” hedefleri Türkiye Din Dersi Programı'nda yer alırken İngiltere Din Dersi Programı'nda yer almamaktadır. Bu hedefler ile Türkiye'de öğrencilerin çevrelerinde ibadet ile ilgili olan gözlemlerinin sınıf arkadaşları ile paylaşılması istenmektedir. Bu da ibadet etme hedeflerinin birey davranışları üzerindeki etkilerini ortaya çıkaran sonuçların daha net değerlendirilmesini sağlamaktadır.

Türkiye Din dersi Programı'nda Hz. Muhammed Öğrenme alanında, Hz. Muhammed ve Aile Hayatı hedefleri arasında yer alan "Hz. Muhammed'in Hz. Hatice ile evlilik sürecini özetler." hedefi; İngiltere Din dersi programı, Hristiyan Yaşam Tarzı öğrenme alanında, dinden öğrenme hedefleri altında yer alan "Akrabalık, arkadaşlık, bağlılık, acı, korku, kabul edilme gibi duyguları derinlemesine inceleyebilirler" hedefi ile ortaktır.

Türkiye Din dersi programı'nda yer alan "Hz. Muhammed'in çocuklara verdiği değeri örneklerle açıklar." hedefi İngiltere Din dersi programı'nda yer almamaktadır. Bu hedef ile Türkiye'de din alanında model alınan insanlardaki çocuk sevgisinin evrensel bir değer olarak görülmesi amaçlanmaktadır.

Türkiye ve İngiltere Din Dersi Programları'nda yer alan "Hz. Muhammed'in ailesi içindeki davranışlarına örnekler verir; Hz. Muhammed'in aile fertlerinin güzel davranışlarına örnekler verir" hedefleri ortaktır.

İngiltere Din Dersi Programı'nda, İsa Öğrenme alanında, Dinleri öğrenme ve Dinden öğrenme hedefleri altında yer alan "İsa'nın hayatını, tarihî kronolojiye yerleştirebilirler; İsa'nın anlattığı hikâyelerin anlamı ve İsa'nın hayatıyla ilgili hikâyeler hakkında konuşabilir ve onları tartışabilirler, örn. Kayıp Oğul, İyi Samiriyeli, dul kadının çocuğu ve Zaccheus; Hristiyanların İsa hakkındaki inancını ve bu inancın onlar için önemini düşünebilirler; Kaybolmanın ve bulunmanın duygularını düşünebilirler ve kabul edilmenin duyguları hakkında konuşabilirler; Değerli bir şeyden vazgeçmek ve sadaka vermek hakkında konuşabilirler; Hayatın anlamı ve amacı ile ilgili sorulara Hristiyanların verdiği cevapları tartışabilirler; 'Yeni hayat' mevzusunun kendileri için ne anlama geldiğini gösteren bir sunum hazırlayabilirler; Noel ve Paskalya'nın nasıl ticarileştirildiği ve kendilerinin bununla ilgili neler hissettikleri hakkında konuşabilirler; Bu insanların diğerlerine niçin örnek olarak verildiğinin nedenlerini söyleyebilirler; Model olarak görülen ve saygı duyulan insanlar hakkında konuşabilirler" hedefleri Türkiye Din Dersi Programı'nda yer almamaktadır. İngiltere Din Dersi Programı'nda bu hedeflerle bireyin, İsa'nın yaşamı hakkında bilgi sahibi olurken, bu bilgileri başkalarıyla konuşması, tartışması ve bu faaliyetleri yürütürken bilgi teknolojilerini de kullanabilmesi amaçlanmaktadır.

Türkiye ve İngiltere Din Dersi Programı'na bakıldığında “Ku’ran’ın İslam dinindeki önemini yorumlar; Ku’ran’ın hayatımızdaki yeri ve önemini fark eder; Kur’an’ın iyiye ve güzele yönlendirip, kötülüklerden sakındırdığını örneklerle açıklar; Kur’an’ın yol göstericiliğinin ne anlama geldiğini açıklar; Hz. İbrahim’in Allah’a inanç konusunda ne tür çabalar gösterdiğini fark eder” hedefleri her iki ülkede de ortak olarak yer almaktadır.

Bununla birlikte İngiltere Din dersi programı, Kitab – 1 Mukaddes öğrenme alanının, dinleri ve dinden öğrenme hedefleri altında yer alan “Aynı pasajın iki farklı çevirisini okuyabilir ve onlar arasındaki farklılıklar hakkında konuşabilirler; Kitab-1 Mukaddes’in kilise törenlerinde nasıl okunduğunu bir filmde seyredebilirler veya uygulamada görebilirler; Kitab-1 Mukaddes pasajlarında kendi fikirlerini yansıtan şarkılar, şiirler, hikâyeler ve resimlerle karşılaşabilirler; Kitab-1 Mukaddes’in kısa pasajlarının farklı çevirilerini karşılaştırabilirler; Kitab-1 Mukaddes’in Kiliselerde niçin özel bir statüye sahip olduğunu keşfedebilirler; İnsanların favori Kitab-1 Mukaddes pasajlarını ve onların bu pasajları neden seçtiklerini araştırabilirler; Kitab-1 Mukaddes’in haset, arkadaşlık ve dürüstlük gibi konularda öğüt veren pasajlarını okuyabilirler ve kendi tecrübelerine göre bu pasajlardaki mesajları tartışabilirler; Kitab-1 Mukaddes çevirilerinden en çok hangisini, neden beğendiklerini tartışabilirler; İki farklı mezhebin Komünyonu nasıl kutladıklarını araştırabilirler; Kiliseleri özel papazların dışındaki insanların nasıl kurduğunu ve onların ne tür çalışmalar yaptıklarını keşfedebilirler; Bir okul/kulüp içinde liderlik fikri ile Kilisedeki liderlik fikri arasındaki farklılıkları tanımlayabilirler; Kendi çalışmalarını anlatan rahipleri ve/veya papazları dinleyebilirler; Hristiyan takviminin Hristiyan geleneğindeki anahtar şahsiyetler ve inanışlar arasında bağlantısını gösteren bir sunum hazırlayabilirler; Hristiyanlık tarihinde anahtar figürlerin yaşamlarını öğrenebilirler; Bu insanların, hayatlarının sonuna kadar Hristiyanlık inanç ve değerleriyle nasıl yaşadıklarını gösterebilirler; Hristiyanlık tarihinde modern örnekleri arayabilirler, örn. Desmond Tutu; Önemli figürleri etrafındaki olaylara bakabilirler, örn. Augustine Bede, Hilda; Büyük Britanya’daki eski Kelt ve Roma geleneklerini karşılaştırabilirler.” hedefleri Türkiye’de yer almamaktadır.

Tablo 2 incelendiğinde Türkiye’de Ahlak öğrenme alanında, Sevinç ve Üzüntülerimizi paylaşalım hedeflerinde yer alan “Paylaşmanın insan için bir ihtiyaç ve erdem olduğunun farkında olur; Dini ve milli bayramların ne zaman ve nasıl kutlandığını açıklar; Sevinç ve üzüntülerin paylaşılmasında milli ve dini bayramlarımızın önemini yorumlar; Cuma gününün Müslümanlar için önemini yorumlar; Ramazan ayının sevinç ve heyecanla karşılandığını fark eder; Toplumumuzda önem verilen bazı gün ve geceleri açıklar; İnsanları iyilikle anmaya, zor durumda olanlara yardıma, hastaları ziyaret etmeye istekli olur.” hedefleri İngiltere’deki Din dersi programı hedeflerinde de yer almaktadır.

Bu seviyede İngiltere Din Dersi Programı’nda, Kilise Öğrenme alanında, Dinden öğrenme hedefleri altında yer alan “Mutluluk ve şükür, suçluluk ve tövbekârlık gibi dinî terimlerde ifade edilen insanî duyguları açıklayabilirler; İç-disiplin ve tefekkür için zaman ayırmanın değerini düşünebilirler; Bir gruba üye olmanın ve birlikte ortak aktiviteler yapmanın önemi hakkında konuşabilirler; Dinî bir grubun içerdiği teslimiyeti düşünebilirler; yaşamlarında liderliğin örnekleri hakkında konuşabilirler; Tayin edilen liderlerin sahip oldukları değerler hakkında konuşabilirler; Tayin edilen liderlerin sahip oldukları değerler hakkında konuşabilirler; Kendi yaşamlarında önemli veya anlamlı olan hikâyeleri düşünebilirler; Renklerin, sembollerin anlamlarını ve ruhsal durumlarıyla ve duygularıyla bağlantısını açıklayabilirler; Günlük yaşamlarında sembollerin önemini ve değerini düşünebilirler; Hristiyan yılının farklı zamanlarıyla ilgili şiirler, ilahiler ve şarkılar okuyabilirler ve kendi favorilerini örneklerle açıklayan bir sunum hazırlayabilirler; Yaşlılar için hasattan hediyeler hazırlayabilirler ve alanlar ve bağışlayanlar için hasat dağıtımının önemi hakkında konuşabilirler; Geçmişteki ünlü karakterler ve onları ünlü yapan nedenler hakkında konuşabilirler; Korumak için kendilerini feda edebilecekleri ilkeler ve inançlar ile ilgili görüşlerini paylaşabilirler; Hayran oldukları kişiler ve onlardan ilham aldıkları özellikleri hakkında konuşabilirler.” hedefleri Türkiye Din Dersi programı hedeflerinde yer almamaktadır.

Bununla birlikte Türkiye Temel Eğitim Düzeyinde Din dersi programı, Din ve Kültür öğrenme alanı, Vatanımızı ve Milletimizi Seviyoruz hedefleri altında yer alan “Toplumdaki engellilere sevgi ile bakar ve onların sorunlarına çözüm önerileri geliştirir; Vatan ve millet kavramlarını tanımlayarak bu vatanda yaşayan herkesin bir millet

olduğunun bilincinde olur; Vatan ve millet sevgisinin önemini açıklar; Vatan ve milletine karşı kendisine düşen görevi yerine getirir; Bayrağa ve ulusal marşa saygı göstermenin nedenlerini açıklayarak Bayrağımıza ve İstiklâl Marş'ımıza saygı gösterir; Gazilerimize saygı duyarak gereken değeri vermenin ve şehitlerimizi rahmet ve minnet duygusu ile anmanın bilincinde olur; Askerlik yapmanın neden vatan borcu olduğunu açıklar; Atatürk'ün askerliğin kutsallığını ortaya koyan sözlerinden örnekler verir; Atatürk'ün "Yurtta barış, dünyada barış!" sözünün ne anlama geldiğini açıklar" hedefleri İngiltere Temel Eğitim Düzeyinde Din Dersi Programı'nda yer almamaktadır.

Tablo 2'ye genel olarak bakıldığında Bilgi ve İletişim Teknolojileri (BİT) ile ilgili hedefler sadece İngiltere'de bulunmaktadır. BİT'i kullanıma yönelik hedeflerin, İngiltere Din Dersi Programında yer alması, İngiltere'nin BİT'i din dersinde kullanımını önemseydiği ve önemli ölçüde kullandığını göstermektedir.

Bununla birlikte Türkiye'de İnanç Öğrenme Alanı'nda Allah İnancı; İbadet Öğrenme Alanı'nda, İbadet Konusu'nda Bilgilenelim; Hz. Muhammed(S.A.V.) Öğrenme Alanı'nda, Hz. Muhammed ve Aile Hayatı; Kur'an Yorumu Öğrenme Alanı'nda, Kur'an – Kerim'in Temel Eğitici Nitelikleri ve Ahlak Öğrenme Alanı'nda, Sevinç ve Üzüntülerimizi Paylaşalım hedefleri çoğunlukla örtüşmektedir. Fakat Türkiye Din Dersi Programı Din ve Kültür öğrenme alanında, Vatanımızı ve Milletimizi Seviyoruz hedefleri altında yer alan hedefler İngiltere Din Dersi Programı'nda yer almamaktadır.

4.1.3. Türkiye ve İngiltere Temel Eğitim Düzeyi 6. Sınıflar

Din Dersi Programlarındaki Benzer ve Farklı Hedefler

Temel Eğitim Düzeyi 6. sınıflar Din Dersi Programlarının hedeflerine bakıldığında zaman, ülkeler arasında çok büyük farklılıkların olmadığı gözlemlenmektedir. İnanç öğrenme alanı, Peygamberlere ve İlâhi Kitaplara İnanç; Kur'an ve Yorumu öğrenme alanı, Kur'an-ı Kerim'in Ana Konuları hedefleri her iki ülkede bu dersin hedefleri arasında yer almaktadır.

İbadet öğrenme alanı, Namaz İbadeti; Hz. Muhammed (S.A.V.) öğrenme alanı, Son Peygamber Hz. Muhammed; Ahlak öğrenme alanı, İslam'ın Sakınılmasını İstediği Bazı Davranışlar ile ilgili hedefler her iki ülke din dersi programlarında kısmen ortaktır.

Türkiye din dersi programında Din ve Kültür öğrenme alanında yer alan İslamiyet ve Türkler hedefleri İngiltere Din Dersi programında yer almamaktadır.

İngiltere din dersi programındaki Hristiyan Yaşam Tarzı öğrenme alanında, dinleri öğrenme hedefleri; İsa öğrenme alanında, dinleri ve dinden öğrenme hedefleri; Kitab-ı Mukaddes öğrenme alanında, dinleri öğrenme ve dinden öğrenme hedefleri; dua öğrenme alanında, dinleri öğrenme ve dinden öğrenme hedefleri; Kilise öğrenme alanında, dinleri öğrenme ve dinden öğrenme hedefleri kısmen ortaktır. Fakat Tanrı öğrenme alanında yer alan dinleri ve dinden öğrenme hedefleri Türkiye Din dersi programında yer almamaktadır.

Temel Eğitim Düzeyi 6. sınıflar Din Dersi Programında mevcut farklı ve benzer hedeflerin aşağıda sunulan Tablo 3 ile gösterilmesi durumun daha açık bir şekilde değerlendirilmesine yardımcı olacaktır.

Tablo 3. 6. Sınıflar Din Dersi Programlarındaki Benzer ve Farklı Hedefler

HEDEFLER	Tür	İng
Peygamber kavramını açıklarlar.	X	X
Kur'an'da adı geçen peygamberleri listelerler.	X	X
Peygamberlerin insanlardan seçilmesinin nedenlerini irdelerler.	X	X
Peygamberlerin sahip oldukları nitelikleri açıklarlar.	X	X
Mucize kavramının ne anlama geldiğini açıklayarak bunun peygamberlere ait bir özellik olduğunun farkında olurlar.	X	X
Bütün peygamberlere gelen vahiylerin ortak yönlerini fark ederler.	X	X
İlahî kitabın anlamını açıklarlar.	X	X
Allah'ın insanlara niçin vahiy gönderdiğini temellendirirler.	X	X
İlahî kitap ve sahifelerin hangi peygamberlere gönderildiğini belirtirler.	X	X
Asr suresini ezbere okur ve anlamını söylerler.	X	X
İsa'nın yaşamındaki olayları kutlayan bayramları araştırabilirler ve kendilerinin bu olaylarla nasıl ilgili olduğunu anlayabilirler.		X
Noel öyküsünün ana olaylarını tanımlayabilirler ve Noel kartlarını kullanarak bunu resimlerle anlatabilirler.		X
Hristiyanlar için Paskalya'nın önemini gösteren bir poster tasarlayabilirler.		X
Kaybolmanın ve bulunmanın duygularını düşünebilirler ve kabul edilmenin duyguları hakkında konuşabilirler.		X
Değerli bir şeyden vazgeçmek ve sadaka vermek hakkında konuşabilirler.		X

Tablonun Devamı

HEDEFLER	Tür	İng
Hayatın anlamı ve amacı ile ilgili sorulara Hristiyanların verdiği cevapları tartışabilirler.		X
‘Yeni hayat’ mevzusunun kendileri için ne anlama geldiğini gösteren bir sunum hazırlayabilirler.		X
Noel ve Paskalya’nın nasıl ticarileştirildiği ve kendilerinin bununla ilgili neler hissettikleri hakkında konuşabilirler.		X
Aynı pasajın iki farklı çevirisini okuyabilir ve onlar arasındaki farklılıklar hakkında konuşabilirler.		X
Kitab-ı Mukaddes’i neden okuduklarını anlatan Hristiyanları dinleyebilirler.		X
Kitab-ı Mukaddes’in kilise törenlerinde nasıl okunduğunu bir filmde seyredebilirler veya uygulamada görebilirler.		X
Kitab-ı Mukaddes pasajlarında kendi fikirlerini yansıtan şarkılar, şiirler, hikâyeler ve resimlerle karşılaşabilirler.		X
Kitab-ı Mukaddes’in Kiliselerde niçin özel bir statüye sahip olduğunu keşfedebilirler.		X
Kitab-ı Mukaddes çevirilerinden en çok hangisini, neden beğendiklerini tartışabilirler.		X
Namaz ibadetinin anlamını ve namazın niçin kılınması gerektiğini açıklarlar.	X	X
Namazın bireysel ve toplumsal katkılarının farkında olurlar.	X	X
Namazın, kişinin duygu dünyası, davranışları, temizlik bilinci ve zamanı iyi kullanma alışkanlığı üzerindeki etkisini açıklarlar.	X	X
Namazın hazırlık şartlarından olan abdestin, boy abdesti nin (gusül) ve teyemmümün hangi durumlarda ve nasıl yapıldığını açıklarlar.	X	
Namaza hazırlık şartlarını belirtirler.	X	
Namazın kılınışı şartlarını açıklarlar.	X	
Ezan ve kametin namazla ilişkisinin farkında olurlar.	X	
Namazın kılınışını açıklarlar.	X	
Namazı bozan durumları örneklendirirler.	X	
Vakit, cuma, bayram cenaze ve teravîh namazlarının ne zaman ve nasıl kılındığını bilirler.	X	
Kunut dualarını ezbere okur ve anlamını söylerler.	X	X
Hristiyan olmanın ne anlama geldiğini anlatan Hristiyanları dinleyebilirler.		X
Herhangi bir Kilisenin Hristiyanlık değerlerini ifade etme yöntemini açıklayabilirler. Örn. Salvation Army (Selamet Ordusu).		X
Akrabalık, arkadaşlık, bağlılık, acı, korku, kabul edilme gibi duyguları derinlemesine inceleyebilirler.		X
Kendileri ve diğerleri için değerlerin önemini düşünebilirler.		X
Hristiyanlığın temelinde bulunan anahtar değerleri tanımlayabilirler ve arkadaşları ve aileleriyle birlikte paylaştıkları değerler hakkında konuşabilirler.		X
Sadakatin kendi yaşamlarında ve arkadaşlık gibi deneyimlerinde oynadığı rol hakkında fikirlerini paylaşabilirler.		X

HEDEFLER	Tür	İng
‘Sahip olduğumuz şeyleri başkalarıyla paylaşmalıyız’ ilkesini tartışabilirler.		X
Hiz. Muhammed’e gelen ilk ayetlerin içeriğini belirtirler.	X	
Hiz. Muhammed’in İslam’a çağrısını neden yakın çevresinden başlayarak yaygınlaştırdığını açıklarlar.	X	
Medine’ye hicretin sebep ve sonuçlarını irdelerler.	X	
Hiz. Ali ve Hiz. Ebu Bekir’in Hicret’teki rolünün farkında olurlar.	X	
Mescid-i Nebi’nin toplumsal işlevini örneklerle açıklarlar.		
Hiz. Muhammed’in sosyal barışa ve eğitim-öğretime yönelik faaliyet ve düzenlemelerini örneklerle açıklar.	X	
Bedir, Uhut ve Hendek savaşlarının neden ve sonuçlarını açıklarlar.	X	
Hiz. Muhammed’in Hudeybiye Antlaşması’nda ve Mekke’nin fethinde sergilediği tavrı barış açısından değerlendirirler.	X	
Veda Hutbesi’nde yer alan mesajların evrensel değerini yorumlarlar.	X	
Hiz. Muhammed’in vefatının sahabe üzerinde bıraktığı tesiri yorumlarlar.	X	
Nasr suresini ezbere okur ve anlamını söylerler.	X	X
Kur’an-ı Kerim’in temel konularını açıklarlar.	X	X
Kıssa kavramını açıklarlar.	X	X
Kur’an’da kıssalara yer verilmesinin nedenlerini belirtirler.	X	X
Hiz. Eyyüp kıssasından hareketle sabrın güçlükler ve olumsuzlukları aşmadaki rolünü açıklarlar.	X	X
Kureyş suresini ezbere okur ve anlamını söylerler.	X	X
İslamiyet’in sakınmamızı istediği bazı kötü davranışları belirterek ayet ve hadislerden örnekler verirler.	X	
İslamiyet’in sakınmamızı istediği bazı kötü davranışların bireysel ve toplumsal zararlarını irdelerler.	X	
Kötü davranışlardan sakınmaya istekli olurlar.	X	
İslamiyet’in sakınmamızı istediği davranışların bireyde görülme nedenlerini araştırarak bu sorunlara yönelik çözüm önerilerinde bulunurlar.	X	
Sakınılması gereken davranışlar konusunda öz değerlendirmede bulunurlar.	X	
Felâk suresini ezbere okur ve anlamını söylerler.	X	X
Bir Hristiyan’ın Tanrı ile ilgili fikirlerini düşünebilirler ve sınıfta kendi kişisel düşüncelerini paylaşabilirler.		X
Hayatın anlamı ve amacı ile ilgili sorular hakkında kendi deneyim ve duygularını düşünebilirler.		X
Doğal dünyadaki ve evrendeki düzenin kanıtları hakkında fikirlerini paylaşabilirler.		X
Hristiyanların Tanrı’nın tüm dünyadaki düzen ve amaçtan sorumlu olduğu inancını kabul etmelerini çeşitli şekillerde araştırabilirler.		X
Genesis 1-2’yi okuyabilirler ve yaratılış günlerini örneklerle açıklayabilirler.		X
Yaratılış hikâyesinde Tanrı ile ilgili inançları açıklayabilirler.		X

Tablonun Devamı

HEDEFLER	Tür	İng
Hristiyanlarla yaşamlarında Kilisenin önemi hakkında konuşabilirler.		X
Hristiyan ibadetiyle ilgili obje ve semboller hakkında bir sunum hazırlayabilirler ve onların nasıl kullanıldığını ve önemini ifade edebilirler.		X
İki farklı mezhebin Komünyonu nasıl kutladıklarını araştırabilirler.		X
Önemli bayramlarla ilgili hikâyeleri dinleyebilirler. Örn. Hamsin Yortusu, Kutsal Ruh'un hediyesi.		X
Kiliselere özel papazların dışındaki insanların nasıl kurduğunu ve onların ne tür çalışmalar yaptıklarını keşfedebilirler.		X
Bir okul/kulüp içinde liderlik fikri ile Kilisedeki liderlik fikri arasındaki farklılıkları tanımlayabilirler.		X
Kendi çalışmalarını anlatan rahipleri ve/veya papazları dinleyebilirler.		X
Hristiyan bayramlarının zamanını ve ismini keşfedebilirler. Örn. Advent, Lent.		X
Hristiyan takviminin Hristiyan geleneğindeki anahtar şahsiyetler ve inanışlar arasında bağlantısını gösteren bir sunum hazırlayabilirler.		X
Benzer Kiliselerde bu bayramlarla ilgili hikâyeleri, sembolleri ve renkleri araştırabilirler.		X
İnananlar için Hristiyan sembollerinin anlamlarını açıklayabilirler.		X
Büyük Britanya'daki eski Kelt ve Roma geleneklerini karşılaştırabilirler.		X
Türklerin Müslüman olma sürecini özetlerler.	X	
Türkler arasında İslam'ın yayılmasında ve İslam anlayışının oluşmasında etkili olan şahsiyetleri tanırlar.	X	
Türklerin İslam medeniyetine ve bilime hizmetlerine örnekler verirler.	X	
Türklerdeki peygamber ve ehl-i beyt sevgisine örnekler verirler.	X	
Hayattaki ritüel ve seremonilerin önemini düşünebilirler. Örn. Doğum günleri, yıldönümleri, spor günleri, okul kutlamaları.		X
Yaşamlarında liderliğin örnekleri hakkında konuşabilirler.		X
Tayin edilen liderlerin sahip oldukları değerler hakkında konuşabilirler.		X
Kendi yaşamlarında önemli veya anlamlı olan hikâyeleri düşünebilirler.		X
Renklerin, sembollerin anlamlarını ve ruhsal durumlarıyla ve duygularıyla bağlantısını açıklayabilirler.		X
Günlük yaşamlarında sembollerin önemini ve değerini düşünebilirler.		X
Hristiyan yılının farklı zamanlarıyla ilgili şiirler, ilahiler ve şarkılar okuyabilirler ve kendi favorilerini örneklerle açıklayan bir sunum hazırlayabilirler.		X
Yaşlılar için hasattan hediyeler hazırlayabilirler ve alanlar ve bağışlayanlar için hasat dağıtımının önemi hakkında konuşabilirler.		X

Tablonun Devamı

HEDEFLER	Tür	İng
Geçmişteki ünlü karakterler ve onları ünlü yapan nedenler hakkında konuşabilirler.		X
Korumak için kendilerini feda edebilecekleri ilkeler ve inançlar ile ilgili görüşlerini paylaşabilirler.		X
Hayran oldukları kişiler ve onlardan ilham aldıkları özellikleri hakkında konuşabilirler.		X

*Tablo 3'ün oluşturulmasında

http://dogm.meb.gov.tr/www/ogretim-programlari/icerik/14_06.03.2013

<http://www.mmiweb.org.uk/publications/re/NSNF.pdf>, 06.03.2013 kaynaklarından yararlanılmıştır.

Tablo 3 incelendiğinde iki ülkede de “Peygamber kavramını açıklar; Kur’an’da adı geçen peygamberleri listeler; Peygamberlerin insanlardan seçilmesinin nedenlerini irdeler; Peygamberlerin sahip oldukları nitelikleri açıklar; Mucize kavramının ne anlama geldiğini açıklayarak bunun peygamberlere ait bir özellik olduğunun farkında olur; Bütün peygamberlere gelen vahiylerin ortak yönlerini fark eder; İlahî kitabın anlamını açıklar; Allah’ın insanlara niçin vahiy gönderdiğini temellendirir; İlahî kitap ve sahifelerin hangi peygamberlere gönderildiğini belirtir; Asr suresini ezbere okur ve anlamını söyler” hedeflerinin ortak oldu görülmektedir.

İngiltere’de Din Dersi programı, İsa öğrenme alanı, Dinleri öğrenme hedefleri altında “Hristiyanların İsa hakkındaki inancını ve bu inancın onlar için önemini düşünebilirler” hedefi yer almaktadır. Bu hedef ile öğrenciler, peygamber kavramı ile karşılaşmaktadır. Başka bir deyişle İngiltere’de öğrenciler Anahtar Evre 2’nin son basamağında peygamberlerin sahip oldukları özellikleri açıklayarak, onların önemli olma nedenlerini belirtirler. Türkiye Din Dersi programında bu hedef “Peygamber kavramını açıklar; Peygamberlerin insanlardan seçilmesinin nedenlerini irdeler; Peygamberlerin sahip oldukları nitelikleri açıklar; Mucize kavramının ne anlama geldiğini açıklayarak bunun peygamberlere ait bir özellik olduğunun farkında olur” hedefleri ile karşılanmaktadır.

İngiltere Din Dersi programında yer alan “İsa’nın yaşamındaki olayları kutlayan bayramları araştırabilirler ve kendilerinin bu olaylarla nasıl ilgili olduğunu anlayabilirler; Noel öyküsünün ana olaylarını tanımlayabilirler ve Noel kartlarını kullanarak bunu resimlerle anlatabilirler; Hristiyanlar için Paskalya’nın önemini

gösteren bir poster tasarlayabilirler; Kaybolmanın ve bulunmanın duygularını düşünebilirler ve kabul edilmenin duyguları hakkında konuşabilirler; Değerli bir sedyen vazgeçmek ve sadaka vermek hakkında konuşabilirler; Hayatın anlamı ve amacı ile ilgili sorulara Hristiyanların verdiği cevapları tartışabilirler; ‘Yeni hayat’ mevzusunun kendileri için ne anlama geldiğini gösteren bir sunum hazırlayabilirler; Noel ve Paskalya’nın nasıl ticarileştirildiği ve kendilerinin bununla ilgili neler hissettikleri hakkında konuşabilirler; Aynı pasajın iki farklı çevirisini okuyabilir ve onlar arasındaki farklılıklar hakkında konuşabilirler; Kitab-ı Mukaddes’i neden okuduklarını anlatan Hristiyanları dinleyebilirler; Kitab-ı Mukaddes’in kilise törenlerinde nasıl okunduğunu bir filmde seyredebilirler veya uygulamada görebilirler; Kitab-ı Mukaddes pasajlarında kendi fikirlerini yansıtan şarkılar, şiirler, hikâyeler ve resimlerle karşılaşabilirler; Kitab-ı Mukaddes’in Kiliselerde niçin özel bir statüye sahip olduğunu keşfedebilirler; Kitab-ı Mukaddes çevirilerinden en çok hangisini, neden beğendiklerini tartışabilirler” hedefleri Türkiye Din Dersi programında yer almamaktadır.

Hiz. İsa’nın yaşamındaki olayları kutlayan bayramları araştırma hedefi İngiltere Din Dersi programında yer alırken Türkiye Din Dersi programında yer almamaktadır. Bunun nedeni Türkiye Din Dersi programında Hiz. Muhammed ile ilgili olan bayram ve özel gün kutlamalarının programda yer almamasıdır.

İngiltere Din Dersi programında yer alan “Hristiyanlar için Paskalya’nın önemini gösteren bir poster tasarlayabilirler” hedefi Türkiye Din Dersi programında yer almamaktadır. Bunun nedeni ise Türkiye Din Dersi programında psikomotor hedeflere yer verilmemesinden kaynaklanmaktadır.

“ ‘Yeni hayat’ mevzusunun kendileri için ne anlama geldiğini gösteren bir sunum hazırlayabilirler.” hedefi İngiltere Din Dersi program hedeflerinde yer alırken Türkiye Din Dersi program hedeflerinde böyle bir hedef yer almamaktadır.

Türkiye Din Dersi programında yer alan “Namaz ibadetinin anlamını ve namazın niçin kılınması gerektiğini açıklar; Namazın bireysel ve toplumsal katkılarının farkında olur; Namazın, kişinin duygu dünyası, davranışları, temizlik bilinci ve zamanı iyi kullanma alışkanlığı üzerindeki etkisini açıklar” hedefleri İngiltere Din Dersi programında da yer almaktadır.

“Namazın hazırlık şartlarından olan abdestin, boy abdestinin (gusül) ve teyemmümün hangi durumlarda ve nasıl yapıldığını açıklar; Namaza hazırlık şartlarını belirtir; Namazın kılınışı şartlarını açıklar; Ezan ve kametin namazla ilişkisinin farkında olur; Namazın kılınışını açıklar; Namazı bozan durumları örneklendirir; Vakit, cuma, bayram cenaze ve teravih namazlarının ne zaman ve nasıl kılındığını bilir” hedefleri Türkiye Din Dersi programında yer alırken İngiltere Din Dersi programında yer almamaktadır. Fakat Türkiye Din Dersi programında, İbadet öğrenme alanı, Namaz İbadeti hedeflerin de yer alan bazı hedefler; İngiltere Din Dersi programı Kilise öğrenme alanı, Dinden öğrenme hedefleri kısmen ortaktır. Bu ortak hedefler İngiltere Din Dersi programında, Kilise öğrenme alanı, Dinden öğrenme hedefleri altında “İç-disiplin ve tefekkür için zaman ayırmanın değerini düşünebilirler; Bir gruba üye olmanın ve birlikte ortak aktiviteler yapmanın önemi hakkında konuşabilirler; Dinî bir grubun içerdiği teslimiyeti düşünebilirler.” hedefleri olarak yer almaktadır.

Türkiye Din Dersi programında yer alan “Kunut dualarını ezbere okur ve anlamını söyler” hedefi; İngiltere Din Dersi programında, Dua öğrenme alanında, Dinleri ve Dinden öğrenme hedefleri ile ortaktır.

İngiltere Din Dersi programında yer alan “Hristiyan olmanın ne anlama geldiğini anlatan Hristiyanları dinleyebilirler; Herhangi bir Kilisenin Hristiyanlık değerlerini ifade etme yöntemini açıklayabilirler, örn. Salvation Army (Selamet Ordusu; Akrabalık, arkadaşlık, bağlılık, acı, korku, kabul edilme gibi duyguları derinlemesine inceleyebilirler; Kendileri ve diğerleri için değerlerin önemini düşünebilirler; Hristiyanlığın temelinde bulunan anahtar değerleri tanımlayabilirler ve arkadaşları ve aileleriyle birlikte paylaştıkları değerler hakkında konuşabilirler; Sadakatin kendi yaşamlarında ve arkadaşlık gibi deneyimlerinde oynadığı rol hakkında fikirlerini paylaşabilirler; ‘Sahip olduğumuz şeyleri başkalarıyla paylaşmalıyız’ ilkesini tartışabilirler” hedefleri Türkiye Din Dersi program hedeflerinde yer almamaktadır. Bunun nedeni İngiltere’de Hristiyan değerlerinin, Kilise ve Hristiyan yaşamında verilen önemin fazla olmasından kaynaklanmaktadır.

Türkiye Din Dersi programında Hz. Muhammed öğrenme alanında, Son Peygamber Hz. Muhammed hedeflerinde yer alan “Hz. Muhammed’e gelen ilk ayetlerin içeriğini belirtir; Hz. Muhammed’in İslam’a çağrısını neden yakın çevresinden

başlayarak yaygınlaştırdığını açıklar; Medine'ye hicretin sebep ve sonuçlarını irdeler; Hz. Ali ve Hz. Ebu Bekir'in Hicret'teki rolünün farkında olur; Mescid-i Nebi'nin toplumsal işlevini örneklerle açıklar; Hz. Muhammed'in sosyal barışa ve eğitim-öğretime yönelik faaliyet ve düzenlemelerini örneklerle açıklar; Bedir, Uhut ve Hendek savaşlarının neden ve sonuçlarını açıklar; Hz. Muhammed'in Hudeybiye Antlaşması'nda ve Mekke'nin fethinde sergilediği tavrı barış açısından değerlendirir; Veda Hutbesi'nde yer alan mesajların evrensel değerini yorumlar; Hz. Muhammed'in vefatının sahabe üzerinde bıraktığı tesiri yorumlar.” hedefleri İngiltere Din Dersi programında yer almamaktadır. Fakat bu hedefler İngiltere Din Dersi programı, Kilise öğrenme alanı, Dinleri öğrenme hedeflerinden “Hristiyanlık tarihinde anahtar figürlerin yaşamlarını öğrenebilirler; Bu insanların, hayatlarının sonuna kadar Hristiyanlık inanç ve değerleriyle nasıl yasadıklarını gösterebilirler; Hristiyanlık tarihinde modern örnekleri arayabilirler, örn. Desmond Tutu; Önemli figürleri etrafındaki olaylara bakabilirler, örn. Augustine Bede, Hilda.” hedefleri ile ortaktır. Bununla birlikte İngiltere Din Dersi programında, İsa öğrenme alanında, Dinleri öğrenme hedeflerinde yer alan “İsa'nın hayatını, tarihî kronolojiye yerleştirebilirler; İsa'nın anlattığı hikâyelerin anlamı ve İsa'nın hayatıyla ilgili hikâyeler hakkında konuşabilir ve onları tartışabilirler, örn. Kayıp Oğul, İyi Samiriyeli, dul kadının çocuğu ve Zaccheus.” hedefleri de Türkiye Din Dersi programı, Hz. Muhammed öğrenme alanında, Son Peygamber Hz. Muhammed hedeflerinde yer alan hedefler ile ortaktır.

“Nasr suresini ezbere okur ve anlamını söyler; Kur'an-ı Kerim'in temel konularını açıklar; Kıssa kavramını açıklar; Kur'an'da kıssalara yer verilmesinin nedenlerini belirtir; Hz. Eyyüp kıssasından hareketle sabrın güçlükler ve olumsuzlukları aşmadaki rolünü açıklar; Kureyş suresini ezbere okur ve anlamını söyler” hedefleri Türkiye ve İngiltere Din Dersi programında ortak olarak yer alan hedeflerdir.

Türkiye Din Dersi programı, Ahlak öğrenme alanında, İslam'ın Sakınmasını İsteddiği Bazı Davranışlar hedeflerinde yer alan “İslamiyet'in sakınmamızı istediği bazı kötü davranışları belirterek ayet ve hadislerden örnekler verir; İslamiyet'in sakınmamızı istediği bazı kötü davranışların bireysel ve toplumsal zararlarını irdeler; Kötü davranışlardan sakınmaya istekli olur; İslamiyet'in sakınmamızı istediği davranışların bireyde görülme nedenlerini araştırarak bu sorunlara yönelik çözüm önerilerinde

bulunur; Sakınılması gereken davranışlar konusunda öz değerlendirmede bulunur.” hedefleri İngiltere Din Dersi programında yer almamaktadır. Fakat bu hedefler İngiltere Din Dersi programında Kilise öğrenme alanında, Dinleri öğrenme hedeflerinde yer alan “Belirli konularda, özellikle kişisel, toplumsal ve global konularda Hristiyan değerlerine başvurmayı düşünebilirler.” , Dinden öğrenme hedeflerinde yer alan “Mutluluk ve şükür, suçluluk ve tövbekârlık gibi dinî terimlerde ifade edilen insanî duyguları açıklayabilirler.” hedefleri ile benzerlik göstermektedir. Aynı zamanda İngiltere Din Dersi programında, Hristiyan Yaşam Tarzı öğrenme alanında, Dinleri öğrenme hedeflerinde yer alan “Hristiyan inançlarının bu insanların yaşamlarını nasıl farklılaştırdığını açıklayabilirler; Sorumluluk, Tanrı ve insanlık, dürüstlük, iyiliğin nitelikleri, sevgi ve adalet konularında mesajlar içeren hikâyeleri dinleyebilirler” hedefleri Türkiye Din Dersi programı Ahlak öğrenme alan, İslam'ın Sakınmasını İstedığı Bazı Davranışlar hedefleri ile ortaktır. Özetle bu öğrenme alanındaki çoğu hedef her iki ülkede de ortaktır. Bu noktada İngiltere Din Dersi programındaki, yukarıdaki hedeflerin öğrenme alanına bakıldığında, var olan hedeflerde Türkiye Din Dersi programındaki gibi var olan veya olabilecek olumsuz durumlardan hiç bahsedilmemiştir. Bununla birlikte İngiltere Din Dersi program hedeflerinde iyi davranışların yapılması sürekli telkin edilirken, olumsuz davranışlar ve sonuçlarından bahsedilmemiştir.

Türkiye Din Dersi programında yer alan “Felâk suresini ezbere okur ve anlamını söyler” hedefi İngiltere Din Dersi programında yer alan Dua öğrenme alanı hedefleri ile ortaktır.

İngiltere Din Dersi programında, Kilise öğrenme alanında, Dinleri öğrenme ve Dinden öğrenme hedeflerinde yer alan “Bir Hristiyan’ın Tanrı ile ilgili fikirlerini düşünebilirler ve sınıfta kendi kişisel düşüncelerini paylaşabilirler; Hayatın anlamı ve amacı ile ilgili sorular hakkında kendi deneyim ve duygularını düşünebilirler; Doğal dünyadaki ve evrendeki düzenin kanıtları hakkında fikirlerini paylaşabilirler; Hristiyanların Tanrı’nın tüm dünyadaki düzen ve amaçtan sorumlu olduğu inancını kabul etmelerini çeşitli şekillerde araştırabilirler; Genesis 1-2’yi okuyabilirler ve yaratılış günlerini örneklerle açıklayabilirler; yaratılış hikâyesinde Tanrı ile ilgili inançları açıklayabilirler; Hristiyanlarla yaşamlarında Kilisenin önemi hakkında konuşabilirler;

Hristiyan ibadetiyle ilgili obje ve semboller hakkında bir sunum hazırlayabilirler ve onların nasıl kullanıldığını ve önemini ifade edebilirler; İki farklı mezhebin Komünyonu nasıl kutladıklarını araştırabilirler; Önemli bayramlarla ilgili hikâyeleri dinleyebilirler, örn. Hamsin Yortusu, Kutsal Ruh'un hediyesi; Kiliseleri özel papazların dışındaki insanların nasıl kurduğunu ve onların ne tür çalışmalar yaptıklarını keşfedebilirler; Bir okul/kulüp içinde liderlik fikri ile Kilisedeki liderlik fikri arasındaki farklılıkları tanımlayabilirler; Kendi çalışmalarını anlatan rahipleri ve/veya papazları dinleyebilirler; Hristiyan bayramlarının zamanını ve ismini keşfedebilirler, örn. Advent, Lent; Hristiyan takviminin Hristiyan geleneğindeki anahtar şahsiyetler ve inanışlar arasında bağlantısını gösteren bir sunum hazırlayabilirler; Benzer Kiliselerde bu bayramlarla ilgili hikâyeleri, sembolleri ve renkleri araştırabilirler; İnananlar için Hristiyan sembollerinin anlamlarını açıklayabilirler; Büyük Britanya'daki eski Kelt ve Roma geleneklerini karşılaştırabilirler” hedefleri Türkiye Din Dersi programında yer almamaktadır. Bunun nedeni Türkiye Din Dersi programında İslam Dininin İbadet yerleri ile ilgili hedefin bir tane olması ve bunun da 6. sınıf kazanımlarında değil, 5. sınıf kazanımlarında yer almasından kaynaklanmaktadır.

Türkiye Din Dersi programında Din ve Kültür öğrenme alanında yer alan, İslamiyet ve Türkler hedefleri altında yer alan “Türklerin Müslüman olma sürecini özetler; Türkler arasında İslam'ın yayılmasında ve İslam anlayışının oluşmasında etkili olan şahsiyetleri tanıır; Türklerin İslam medeniyetine ve bilime hizmetlerine örnekler verir; Türklerdeki peygamber ve ehl-i beyt sevgisine örnekler verir.” hedefleri İngiltere Din Dersi programında yer almamaktadır. Bunun nedeni İngiltere’de farklı ırk ve milletlerin Hristiyan dinini ve yaşam tarzını benimsemesi ve yaşamaya çalışmasından kaynaklanmaktadır.

İngiltere Din Dersi programı hedeflerinde yer alan “Hayattaki ritüel ve seremonilerin önemini düşünebilirler, örn. Doğum günleri, yıldönümleri, spor günleri, okul kutlamalar; yaşamlarında liderliğin örnekleri hakkında konuşabilirler; Tayin edilen liderlerin sahip oldukları değerler hakkında konuşabilirler; Kendi yaşamlarında önemli veya anlamlı olan hikâyeleri düşünebilirler; Renklerin, sembollerin anlamlarını ve ruhsal durumlarıyla ve duygularıyla bağlantısını açıklayabilirler; Günlük yaşamlarında sembollerin önemini ve değerini düşünebilirler; Hristiyan yılının farklı zamanlarıyla

ilgili şiirler, ilahiler ve şarkılar okuyabilirler ve kendi favorilerini örneklerle açıklayan bir sunum hazırlayabilirler; Yaşlılar için hasattan hediyeler hazırlayabilirler ve alanlar ve bağışlayanlar için hasat dağıtımının önemi hakkında konuşabilirler; Geçmişteki ünlü karakterler ve onları ünlü yapan nedenler hakkında konuşabilirler; Korumak için kendilerini feda edebilecekleri ilkeler ve inançlar ile ilgili görüşlerini paylaşabilirler; Hayran oldukları kişiler ve onlardan ilham aldıkları özellikleri hakkında konuşabilirler” hedefleri Türkiye Din Dersi programlarında yer almamaktadır.

4.1.4. Türkiye ve İngiltere Temel Eğitim Düzeyi 7. Sınıflar

Din Dersi Programlarındaki Benzer ve Farklı Hedefler

Temel Eğitim Düzeyi 7. sınıflar Din Dersi Programlarının hedeflerine bakıldığı zaman, ülkeler arasında çok büyük farklılıkların olmadığı gözlemlenmektedir. Hz. Muhammed (S.A.V.) öğrenme alanı, Bir İnsan ve Peygamber Olarak Hz. Muhammed hedefleri ile Ahlak öğrenme alanı, Din ve Güzel Ahlak hedefleri her iki ülke programında yer alan ortak hedeflerdendir. İnanç öğrenme alanı, Melek ve Ahiret İnanıcı; İbadet Öğrenme Alanı, Oruç İbadeti; Kur'an ve Yorumu öğrenme alanı, İslam Düşüncesinde Yorumlar ile Din ve Kültür öğrenme alanı, Kültürümüz ve Din hedefleri her iki ülkede de kısmen yer almaktadır.

İngiltere din dersi programındaki Tanrı'ya İman öğrenme alanında, dinleri ve dinden öğrenme hedefleri; İnciller öğrenme alanında, dinleri ve dinden öğrenme hedefleri; Hz. İsa öğrenme alanında, dinleri öğrenme ve dinden öğrenme hedefleri; Kilise öğrenme alanında, dinleri öğrenme ve dinden öğrenme hedefleri kısmen ortaktır.

Temel Eğitim Düzeyi 7. sınıflar Din Dersi Programında mevcut farklı ve benzer hedeflerin aşağıda sunulan Tablo 4 ile gösterilmesi durumun daha açık bir şekilde değerlendirilmesine yardımcı olacaktır.

Tablo 4. 7. Sınıflar Din Dersi Programlarındaki Benzer ve Farklı Hedefler

HEDEFLER	Tür	İng
Varlıklar âlemini sınıflandırarak özelliklerini örneklerle açıklarlar.	X	
Meleklerin özellikleri ve görevlerinin neler olduğunu belirtirler.	X	
Meleklerin iyiliğin ve güzelliğin sembolü olduğunun farkında olurlar.	X	

HEDEFLER	Tür	İng
Melek inancının, davranışları güzelleştirmedeki rolünü fark ederler.	X	
Cinlerin varlığı ile ilgili Kur'an'dan örnekler verirler.	X	
Şeytanın kötülüğünden korunma hususunda Kur'an'ın öğütlerinden örnekler verirler.	X	
Ruh çağırma, falcılık, sihir ve büyü gibi batıl inançların toplum üzerindeki olumsuz etkilerini fark ederler.	X	
Ahiret, kıyamet, yeniden dirilme gibi kavramların anlamlarını açıklarlar.	X	X
Hesap, mizan, cennet ve cehennem gibi kavramların anlamlarını açıklarlar.	X	
Ahiretin varlığını Kur'an'dan örneklerle açıklarlar.	X	X
Allah'ın adil, merhametli ve affedici olması ile ahiret inancı arasındaki ilişkiyi fark ederler.	X	
Ahiret inancının bireyin hayatı anlamlandırmasına nasıl katkı sağladığının farkında olurlar.	X	X
İnsanın dünya hayatında yaptıklarının karşılığı olduğunu günlük hayattan örneklerle açıklayarak iyi davranışlarda bulunmaya, kötü davranışlardan sakınmaya istekli olurlar.	X	X
Nâs suresini ezbere okur ve anlamını söylerler.	X	X
Tanrı'yı sanat, müzik, şiir ve drama, farklı geleneklerde betimleme yöntemlerini araştırabilirler.		X
'Cisimleşme', 'kurtarma' gibi anahtar kelimelerin yapısını ve anlamını inceleyebilirler.		X
Hristiyanlıkta Kutsal Ruh inancının ortaya çıkma seklini düşünebilirler.		X
Hristiyanlığın bölgeye ne zaman ulaştığını keşfedebilirler.		X
Tüm dünyada Hristiyan halkının dağılımını gösteren bir grafik çizebilirler.		X
Dünya Kiliseler Konsili hakkında araştırma yapabilirler.		X
O ülkede Kilisedeki önemli insanları öğrenebilirler.		X
O ülkede Kilisenin hangi kollarının olduğunu keşfedebilirler.		X
Kiliselerin liderlerini araştırabilirler.		X
Derin duygu veya inançları ifade etmek için kelimelerin yetersizliğiyle ilgili farkındalık düzeylerini genişletebilirler.		X
Ortak inanç ve değerleriyle ayakta duran uluslar arası bir topluma üye olmanın faydaları ve zararları hakkında konuşabilirler.		X
Denizler aşırı bir Kilisedeki 13-19 yaş arası gençlerle bağlantı kurabilirler ve benzerlikleri, ortak fikir ve deneyimleri tespit edebilirler.		X
Tüm dünyada Kiliselerin beraber çalışarak elde ettikleri şeyleri düşünebilirler.		X
Ramazan ayının önemini ve bu ayı önemli yapan hususları açıklarlar.	X	X
Orucu tanımlayarak niçin oruç tutulduğunu açıklarlar.	X	X
Ramazan ayı ve oruçla ilgili kavramları açıklarlar.	X	X
Muharrem orucunu açıklarlar.	X	
Oruç tutan kimsenin dikkat etmesi gereken hususları örnekleri ile açıklarlar.	X	
Orucu bozan durumların neler olduğunu belirtirler.	X	
Orucun birey ve toplum üzerindeki yararlarını çevresinden örnekler vererek açıklarlar.	X	X

HEDEFLER	Tür	İng
Oruç ibadetinin kişi iradesi ve davranışları üzerindeki etkisini açıklarlar.	X	X
Ramazan ayına ve bayramına yönelik duygu ve düşüncelerini paylaşırlar.	X	X
Mâûn suresini ezbere okur ve anlamını söylerler.	X	X
Hiz. Muhammed'in bizler gibi bir insan olduğuna ayetlerden örnekler vererek açıklarlar.	X	X
Hiz. Muhammed'i diğer insanlardan ayıran en önemli özelliğini açıklarlar.	X	X
Hiz. Muhammed'in peygamberlik yönüyle ilgili özelliklerine ayetlerden örnekler verirler.	X	X
Hiz. Muhammed'in görevlerinden birisinin Kur'an'ı açıklamak olduğunu söylerler.	X	X
Hiz. Muhammed'in insanları baskı ve zor kullanmadan uyarma ve aydınlatma görevinin olduğunu fark ederler.	X	X
Hiz. Muhammed'in insanlık için niçin bir rahmet olarak gönderildiğini fark ederler.	X	X
Hiz. Muhammed'in tutumlarından hareketle kendi davranışlarını değerlendirirler.	X	X
Hristiyanların Kitab-ı Mukaddes'i farklı şekillerde yorumlamalarını ve kendilerinin çağdaş, etik ve ahlâkî konularda karar verirken yardım için ona nasıl başvurduklarını tartışabilirler.		X
İsa'nın yaşamı ve öğretileri ışığında önemli soruların cevaplarını düşünebilirler.		X
Kendi yaşamlarında önemli kararlar verme deneyimlerini ve karar verirken seçenekleri nelerin etkilediğini paylaşabilirler.		X
Çağdaş konular hakkında kendi görüşlerini ve bu görüşlere nasıl vardıklarını paylaşabilirler.		X
Gurupça doğal dünyanın güzelliği hakkında kendi duygularını örnekleyen sunum hazırlayabilirler.		X
Hangi değerlerin kendi yaşamlarına ve topluma temel olabileceğini tartışabilirler.		X
Sözlü veya yazılı yöntemlerden baksa bir yöntemle kendi duygularını ve inançlarını ifade etmeye çalışabilirler.		X
Din ve din anlayışı arasındaki farklılığı ayırt ederler.	X	X
Din anlayışındaki yorum farklılıklarını fark ederler.	X	X
İslam düşüncesindeki yorum biçimlerini sınıflandırır.	X	X
İslam düşüncesindeki tasavvufi yorum biçimlerini tanırlar.	X	X
Alevi-Bektaşî geleneğindeki temel kavramları açıklarlar.	X	X
Din anlayışındaki farklılıkların niçin birer zenginlik olduğunu açıklarlar.	X	X
Din anlayışındaki yorumların vukufu olabileceğinin farkında olurlar.	X	
Dinde zorlama olmadığını ayet ve hadislerden örneklerle açıklarlar.	X	
İsa'nın yaşamındaki anahtar olaylarla bütün dünyada kutlanan Hristiyan bayramları arasında bağlantı kurabilirler.		X
Paskalya hikâyesini sanat, müzik ve dram vasıtasıyla ayrıntılı bir şekilde anlayabilirler.		X
Hristiyanların Paskalya'yı nasıl kutladıklarını öğrenmek için bir anket tasarlayabilirler.		X
İncillerin dışında İsa'nın yaşamı ve öğretileriyle ilgili içeriğe sahip edebi metinleri araştırabilirler.		X

HEDEFLER	Tür	İng
İlk dönem Kilise'sinin tarihinde ve yayılmasında anahtar olayları öğrenebilirler. Örn. Constantine.		X
Hristiyanlığın Güney Amerika, Hindistan ve Afrika gibi Avrupa'nın dışına yayılmasını ve Hristiyanlığın bu ülkeleri nasıl etkilediğini öğrenebilirler.		X
Bir çağdaş misyoner topluluğunu keşfedebilirler. Örn. Kilise Misyoner Toplumu (CMS).		X
Günümüzde 'mucize' kelimesinin kullanımıyla ilgili örnekleri toplayabilirler ve bunları İncillerdeki mucize hikâyeleriyle karşılaştırabilirler.		X
İsa'nın farklı resimlerine bakabilirler ve sanatçıların ne anlatmaya çalıştıkları hakkında konuşabilirler.		X
Hristiyan misyonunun en etkili şekillerini tartışabilirler.		X
Bireyin güzel ahlaklı olmasında dinin rolünü açıklarlar.	X	X
İslam'da övülen ahlaki tutum ve davranışlara Kur'an'dan ve Hz. Muhammed'in hayatından örnekler verirler.	X	X
Ahlaklı olmanın birey ve toplum hayatındaki önemini yorumlarlar.	X	X
Ahlaki tutum ve davranışları yerine getirmeye istekli olurlar.	X	X
Ahlaki olmayan tutum ve davranışlara yönelik çözüm önerilerinde bulunurlar.	X	X
Kültürün anlamını ve kültürü oluşturan öğeleri belirtirler.	X	
Din ile kültür arasındaki ilişkiyi açıklarlar.	X	X
Dil, örf, âdet, musiki ve mimarideki dinî motiflere örnekler verirler.	X	X
Kültürel değerleri korumaya özen gösterirler.	X	
Laiklik kavramını açıklarlar.	X	
Bireyin özgür biçimde herhangi bir dini, inancı seçmede ve o inançla ilgili düşüncelerini ifade etmede laikliğin güvence olduğunu açıklarlar.	X	X
Hristiyanlarla Kutsal Ruh anlayışları hakkında konuşabilirler.		X
Hristiyanlar için dinî teslimiyetin yapısını araştırabilirler.		X
Yasal toplumda Kiliselerin rolünü araştırabilirler.		X
Ekmek-Şarap yeme ayininin farklı mezheplerde kutlama yöntemlerini inceleyebilirler.		X
Kilise'yi tanımlamak için kullanılan isimleri gösteren bir grafik yapabilirler ve onların anlamlarını açıklayabilirler.		X
Birlik olmak yerine bölünmenin insanlar için zaman zaman daha kolay olmasının nedenini tartışabilirler.		X
Bir grup içinde birlik olmanın ve bölünmenin sonuçları hakkında fikirlerini söyleyebilirler.		X
'Birlik olmak geriye mi yoksa ileriye mi dönük bir harekettir?' tartışabilirler.		X
Değişme ihtimalinin uyandırdığı korkular hakkında konuşabilirler.		X

*Tablo 4'ün oluşturulmasında

http://dogm.meb.gov.tr/www/ogretim-programlari/icerik/14_06.03.2013,

<http://www.mmiweb.org.uk/publications/re/NSNF.pdf>, 06.03.2013

kaynaklarından yararlanılmıştır.

Tablo 4'ün de ortaya koyduğu gibi Hz. Muhammed (S.A.V.) ve Ahlâk öğrenme alanlarında her iki ülkede de verilen hedefler birbirleriyle örtüşmektedir. Türkiye Din Dersi programında yer alan İnanç, İbadet, Kur'an ve Yorumu, Din ve Kültür öğrenme alanlarındaki hedefleri İngiltere Din Dersi program hedefleriyle kısmen örtüşse de İngiltere'de bu hedeflerin detayına inilmemiştir. Detaylara konuyla ilgili yönergelerde yer verilmiştir.

Türkiye Din Dersi programında İnanç Öğrenme alanında yer alan, Melek ve Ahiret İnancı hedeflerinden “Varlıklar âlemini sınıflandırarak özelliklerini örneklerle açıklar; Meleklerin özellikleri ve görevlerinin neler olduğunu belirtir; Meleklerin iyiliğin ve güzelliğin sembolü olduğunun farkında olur; Melek inancının, davranışları güzelleştirmedeki rolünü fark eder; Cinlerin varlığı ile ilgili Kur'an'dan örnekler verir; Şeytanın kötülüğünden korunma hususunda Kur'an'ın öğütlerinden örnekler verir; Ruh çağırma, falcılık, sihir ve büyü gibi batıl inançların toplum üzerindeki olumsuz etkilerini fark eder; Hesap, mizan, cennet ve cehennem gibi kavramların anlamlarını açıklar; Allah'ın adil, merhametli ve affedici olması ile ahiret inancı arasındaki ilişkiyi fark eder” hedefleri İngiltere Din Dersi programında yer almamaktadır.

Öte yandan Türkiye Din Dersi programında İnanç öğrenme alanı, Melek ve Ahiret İnancı hedeflerinde yer alan “Ahiret, kıyamet, yeniden dirilme gibi kavramların anlamlarını açıklar; Ahiretin varlığını Kur'an'dan örneklerle açıklar; Ahiret inancının bireyin hayatı anlamlandırmasına nasıl katkı sağladığının farkında olur; İnsanın dünya hayatında yaptıklarının karşılığı olduğunu günlük hayattan örneklerle açıklayarak iyi davranışlarda bulunmaya, kötü davranışlardan sakınmaya istekli olur; Nâs suresini ezbere okur ve anlamını söyler” hedefleri İngiltere Din dersi programında da yer almaktadır.

Bu durum her iki ülkede de dinin insan hayatına kattığı anlamın, inanç ve davranış ilişkilerinin kavratılmasından kaynaklanmaktadır. Bu hedeflerle her iki dinin de akla uygun, evrensel bir din olduğu öğrencilere kazandırılmak istenen davranışlar arasındadır.

İngiltere Din Dersi programında Tanrı'ya İman öğrenme alanında, dinleri ve dinden öğrenme hedeflerinde yer alan “Tanrı'yı sanat, müzik, şiir ve dramada, farklı geleneklerde betimleme yöntemlerini araştırabilirler; ‘Cisimleşme’, ‘kurtarma’ gibi

anahtar kelimelerin yapısını ve anlamını inceleyebilirler; Hristiyanlıkta Kutsal Ruh inancının ortaya çıkma seklini düşünebilirler; Hristiyanlığın bölgeye ne zaman ulaştığını keşfedebilirler; Tüm dünyada Hristiyan halkının dağılımını gösteren bir grafik çizebilirler; Dünya Kiliseler Konsili hakkında araştırma yapabilirler; O ülkede Kilisedeki önemli insanları öğrenebilirler; O ülkede Kilisenin hangi kollarının olduğunu keşfedebilirler; Kiliselerin liderlerini araştırabilirler; Derin duygu veya inançları ifade etmek için kelimelerin yetersizliğiyle ilgili farkındalık düzeylerini genişletebilirler; Ortak inanç ve değerleriyle ayakta duran uluslar arası bir topluma üye olmanın faydaları ve zararları hakkında konuşabilirler; Denizler aşırı bir Kilisedeki 13-19 yaş arası gençlerle bağlantı kurabilirler ve benzerlikleri, ortak fikir ve deneyimleri tespit edebilirler; Tüm dünyada Kiliselerin beraber çalışarak elde ettikleri şeyleri düşünebilirler” hedefleri Türkiye Din dersi programında yer almamaktadır.

Bunun nedeni İngiltere programında yer alan din hedeflerinin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor hedef düzeylerine hitap etmesinden kaynaklanmaktadır. Var olan hedeflerin bilgisayar teknolojileri ve sosyal ağı kullanarak dünyanın farklı yerlerindeki bireylerle iletişime girebilmesi gibi davranışlar Türkiye Din Dersi programında yer almamaktadır. Ayrıca Kilise’nin ön planda tutularak din anlayışının yerleştirilmeye çalışılması da yine Türkiye Din dersi programında ibadet yerlerinin pek fazla ön plana çıkarılmadığını göstermektedir.

Türkiye Din dersi programında İbadet öğrenme alanı, Oruç ibadeti hedeflerinde yer alan “Ramazan ayının önemini ve bu ayı önemli yapan hususları açıklar; Orucu tanımlayarak niçin oruç tutulduğunu açıklar; Ramazan ayı ve oruçla ilgili kavramları açıklar; Orucun birey ve toplum üzerindeki yararlarını çevresinden örnekler vererek açıklar; Oruç ibadetinin kişi iradesi ve davranışları üzerindeki etkisini açıklar; Ramazan ayına ve bayramına yönelik duygu ve düşüncelerini paylaşır; Mâûn suresini ezbere okur ve anlamını söyler” hedefleri her iki ülkede ortak olarak yer almaktadır. Bunun nedeni toplum içerisinde olması ve uygulanması gereken değerlerin; yardımlaşma, dayanışma, birlik, beraberlik, dostluk, kardeşlik ve sorumluluk gibi doğru davranışların hedefler aracılığı ile bireylere kazandırılmasının sağlanmasıdır.

Türkiye Din dersi programında İbadet öğrenme alanı, Oruç İbadeti hedefinde yer alan “Muharrem orucunu açıklar; Oruç tutan kimsenin dikkat etmesi gereken

hususları örnekleri ile açıklar; Orucu bozan durumların neler olduğunu belirtir” hedefleri İngiltere Din dersi programında yer almamaktadır. Türkiye Din dersi programında yer alan bu hedeflerle öğrencilerin yaşamış oldukları somut deneyimlerden yararlanılarak oruç ve oruç ibadetinin toplumsal birlik, beraberlik ve dayanışma gibi davranışlardaki yeri ve önemine değinilerek bireylere kazandırılması amaç edinilmektedir. Fakat İngiltere Din dersi program hedeflerinde bu ve benzeri hedefler yer almamaktadır.

Türkiye Din dersi programı Hz. Muhammed (S.A.V.) öğrenme alanı, Bir İnsan ve Peygamber Olarak Hz. Muhammed hedefleri altında yer alan “Hz. Muhammed’in bizler gibi bir insan olduğuna ayetlerden örnekler vererek açıklar; Hz. Muhammed’i diğer insanlardan ayıran en önemli özelliğini açıklar; Hz. Muhammed’in peygamberlik yönüyle ilgili özelliklerine ayetlerden örnekler verir; Hz. Muhammed’in görevlerinden birisinin Kur’an’ı açıklamak olduğunu söyler; Hz. Muhammed’in insanları baskı ve zor kullanmadan uyarma ve aydınlatma görevinin olduğunu fark eder; Hz. Muhammed’in insanlık için niçin bir rahmet olarak gönderildiğini fark eder; Hz. Muhammed’in tutumlarından hareketle kendi davranışlarını değerlendirir” hedefleri İngiltere Din dersi programında yer alan benzer ve ortak hedeflerdendir. Bu hedefler ile bütün peygamberlerin olduğu gibi son peygamber olarak gönderilen Hz. Muhammed’in gönderiliş amacının da insanın kendisini, çevresini, hayatı, varlığı ve Allah’ı doğru anlamasını sağlayarak ve insanı ahlâklı bir varlık olarak yaşaması gerektiğine dikkat çekilmesi amaçlanmaktadır.

İngiltere Din dersi programı Hz. İsa öğrenme alanı, dinleri ve dinden öğrenme hedefleri altında yer alan “Hristiyanların Kitab-ı Mukaddes’i farklı şekillerde yorumlamalarını ve kendilerinin çağdaş, etik ve ahlâkî konularda karar verirken yardım için ona nasıl başvurdıklarını tartışabilirler; İsa’nın yaşamı ve öğretileri ışığında önemli soruların cevaplarını düşünebilirler; Kendi yaşamlarında önemli kararlar verme deneyimlerini ve karar verirken seçenekleri nelerin etkilediğini paylaşabilirler; çağdaş konular hakkında kendi görüşlerini ve bu görüşlere nasıl vardıklarını paylaşabilirler; Gurupça doğal dünyanın güzelliği hakkında kendi duygularını örnekleyen sunum hazırlayabilirler; Hangi değerlerin kendi yaşamlarına ve topluma temel olabileceğini tartışabilirler; Sözlü veya yazılı yöntemlerden baksa bir yöntemle kendi duygularını ve

inançlarını ifade etmeye çalışabilirler” hedefleri Türkiye Din dersi programında yer almamaktadır.

Türkiye Din dersi programı Kur’an ve Yorumu öğrenme alanı, İslam Düşüncesi’nde Yorumlar hedefleri altında yer alan “Din ve din anlayışı arasındaki farklılığı ayırt eder; Din anlayışındaki yorum farklılıklarını fark eder; İslam düşüncesindeki yorum biçimlerini sınıflandırır; İslam düşüncesindeki tasavvufi yorum biçimlerini tanıır; Alevi-Bektaşî geleneğindeki temel kavramları açıklar; Din anlayışındaki farklılıkların niçin birer zenginlik olduğunu açıklar” hedefleri İngiltere Din dersi hedefleri ile örtüşmektedir. Bu hedefler ile her iki ülkede de öğrencilerde dini ifadelerin ve yorumların; zamana ve ortamlara göre dinin anlaşılma biçimlerini ortaya koyan bir zenginlik olduğunu kazandırılmak istenmektedir. Bununla birlikte örtüşen hedeflerde görüldüğü gibi birlik ve beraberliğin sağlanması için farkı inanç ve dini yorumlara saygı duyulması gerektiği de hedeflerde önemle vurgulanmaktadır.

Türkiye Din dersi programı Kur’an ve Yorumu öğrenme alanı, İslam Düşüncesinde Yorumlar hedefleri altında yer alan “Din anlayışındaki yorumların vukufu olabileceğinin farkında olur; Dinde zorlama olmadığını ayet ve hadislerden örneklerle açıklar” hedefleri İngiltere Din dersi programında yer almamaktadır. Bunun nedeni Türkiye Din dersi programında yer alan bu hedefler ile Türkiye Din dersi programında öğrencilere demokrasiyi özümseyen, hoşgörülü birey bilincine ve becerisine sahip olmalarını sağlayıcı, dinin evrensel barış kültürünün oluşturulmasına ve hoşgörü ortamının sağlanmasına katkıda bulunacağına dikkat çekilerek kazandırılması amaçlanmaktadır. Fakat bu İngiltere Din dersi programında yer almamaktadır.

İngiltere Din dersi programında İnciller öğrenme alanı, dinleri ve dinden öğrenme hedefleri altında yer alan “İsa’nın yaşamındaki anahtar olaylarla bütün dünyada kutlanan Hristiyan bayramları arasında bağlantı kurabilirler; Paskalya hikâyesini sanat, müzik ve dram vasıtasıyla ayrıntılı bir şekilde anlayabilirler; Hristiyanların Paskalya’yı nasıl kutladıklarını öğrenmek için bir anket tasarlayabilirler; İncillerin dışında İsa’nın yaşamı ve öğretileriyle ilgili içeriğe sahip edebi metinleri araştırabilirler; İlk dönem Kilise’sinin tarihinde ve yayılmasında anahtar olayları öğrenebilirler, örn. Constantine; Hristiyanlığın Güney Amerika, Hindistan ve Afrika gibi Avrupa’nın dışına yayılmasını ve Hristiyanlığın bu ülkeleri nasıl etkilediğini

öğrenebilirler; Bir çağdaş misyoner topluluğunu keşfedebilirler, örn.Kilise Misyoner Toplumu (CMS); Günümüzde ‘mucize’ kelimesinin kullanımıyla ilgili örnekleri toplayabilirler ve bunları İncillerdeki mucize hikâyeleriyle karşılaştırabilirler; İsa’nın farklı resimlerine bakabilirler ve sanatçıların ne anlatmaya çalıştıkları hakkında konuşabilirler; Hristiyan misyonunun en etkili sekilerini tartışabilirler” hedefleri Türkiye Din dersi hedeflerinde yer almamaktadır. Bunun nedeni bu hedefleri ile Hz. İsa’nın hayatında yaşadığı olaylarla Paskalya töreni arasındaki bağın nedenini bulma; bu bağları sanat, müzik, drama gibi farklı etkinliklerle betimleyerek ifade etmek; farklı edebi metinlerde yer alan Hz. İsa ile ilgili olayları incelemek, Hz. İsa’nın resimlerini inceleyerek bu resimlerde ne anlatıldığını incelemek ve bütün dünya ülkelerinde Hristiyanlığın nasıl yayıldığını incelemek yer almaktadır.

Türkiye Din dersi programında Ahlâk öğrenme alanı, Din ve Güzel ahlâk hedeflerinde yer alan “Bireyin güzel ahlaklı olmasında dinin rolünü açıklar; İslam’da övülen ahlaki tutum ve davranışlara Kur’an’dan ve Hz. Muhammed’in hayatından örnekler verir; Ahlaklı olmanın birey ve toplum hayatındaki önemini yorumlar; Ahlaki tutum ve davranışları yerine getirmeye istekli olur; Ahlaki olmayan tutum ve davranışlara yönelik çözüm önerilerinde bulunur” hedefleri İngiltere Din dersi hedefleri ile örtüşmektedir. Bu hedefler ile Din’de yer alan övülen doğru ve ahlâki tutum ve davranışlar; insanlara iyi davranmak, güzel söz söylemek, hoşgörülü olmak, bağışlamak, sözünde durmak ve alçak gönüllü olmak gibi davranışların kazandırılması amaçlanmaktadır.

Türkiye Din dersi programı, Din ve Kültür öğrenme alanı, Kültürümüz ve Din hedeflerin yer alan “Kültürün anlamını ve kültürü oluşturan öğeleri belirtir; Kültürel değerleri korumaya özen gösterir; Laiklik kavramını açıklar” hedefleri İngiltere Din dersi programında yer almamaktadır. Türkiye Din dersi programında yer alan bu hedefler ile kültür, kültür öğeleri ve dinin kültürel öğeler üzerindeki etkisi, dini doğru anlamının kültürü doğru anlamadaki önemi kazandırılmak istenmektedir. Fakat İngiltere programında bu hedefler yer almamaktadır.

Türkiye din dersi programı, Din ve Kültür öğrenme alanı, Kültürümüz ve Din hedefleri altında yer alan “Din ile kültür arasındaki ilişkiyi açıklar; Dil, örf, âdet, musiki ve mimarideki dinî motiflere örnekler verir; Bireyin özgür biçimde herhangi bir dini,

inancı seçmede ve o inançla ilgili düşüncelerini ifade etmede laikliğin güvence olduğunu açıklar” hedefleri İngiltere Din dersi program hedefleri ile örtüşmektedir. Bu hedefler ile her iki ülkede de dinin tarihsel mirasa duyarlılık, sorumluluk, hoşgörü ve bilimsellik gibi değerlerin kazandırılması hedeflenmektedir.

İngiltere Din dersi programında Kilise öğrenme alanı, dinleri ve dinden öğrenme hedefleri altında yer alan “Hristiyanlarla Kutsal Ruh anlayışları hakkında konuşabilirler; Hristiyanlar için dinî teslimiyetin yapısını araştırabilirler; Yasal toplumda Kiliselerin rolünü araştırabilirler; Ekmek-Şarap yeme ayınınin farklı mezheplerde kutlama yöntemlerini inceleyebilirler; Kilise’yi tanımlamak için kullanılan isimleri gösteren bir grafik yapabilirler ve onların anlamlarını açıklayabilirler; Birlik olmak yerine bölünmenin insanlar için zaman zaman daha kolay olmasının nedenini tartışabilirler; Bir grup içinde birlik olmanın ve bölünmenin sonuçları hakkında fikirlerini söyleyebilirler; ‘Birlik olmak geriye mi yoksa ileriye mi dönük bir harekettir?’ tartışabilirler; Değişme ihtimalinin uyandırdığı korkular hakkında konuşabilirler” hedefleri Türkiye Din dersi programında yer almamaktadır. Bunun nedeni bu ülkedeki ibadet yerlerine verilen önemin ve buralarda yapılan ibadetin kutsallığının bütün kesimlerce desteklenmesinden kaynaklanmaktadır. Fakat bu ve benzeri durumlarla ilgili hedefler Türkiye Din dersi programında yer almamaktadır.

4.1.5. Türkiye ve İngiltere Temel Eğitim Düzeyi 8. Sınıflar

Din Dersi Programlarındaki Benzer ve Farklı Hedefler

Temel Eğitim Düzeyi 8. sınıflar Din dersi programlarının hedeflerine bakıldığında zaman, ülkeler arasında çok büyük farklılıkların olmadığı gözlemlenmektedir. Türkiye Din dersi programında, İnanç, İbadet, Hz. Muhammed (S.A.V.), Kur’an ve Yorumu, Ahlâk, Din ve Kültür öğrenme alanlarında yer alan hedefler İngiltere Din dersi program hedefleri ile örtüşmektedir.

Türkiye Din dersi programında bu düzeyde Kaza ve Kader; Zekât, Hac ve Kurban İbadeti; Hz. Muhammed’in Hayatından Örnek Davranışlar; Kur’an’da Akıl ve Bilgi; İslâm Dinine Göre kötü Alışkanlıklar; Dinler ve evrensel Öğütleri gibi hedef ve davranışlarının kazandırılmasının amaçlandığı görülmektedir.

İngiltere din dersi programında ise bu düzeyde “Tanrı’ya İman; İnciller; Hz. İsa; Kilise öğrenme alanında yer alan hedef ve davranışların kazandırılmasının amaçlandığı görülmektedir. İngiltere Din dersi programının en önemli hedeflerinden biri, problem çözme, akıl yürütme, bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımına yönelik hedeflerin program boyutunda yer almasıdır.

Temel Eğitim Düzeyi 8. sınıflar Din Dersi Programında mevcut farklı ve benzer hedeflerin aşağıda sunulan Tablo 5 ile gösterilmesi durumun daha açık bir şekilde değerlendirilmesine yardımcı olacaktır.

Tablo 5. 8. Sınıflar Din Dersi Programlarındaki Benzer ve Farklı Hedefler

HEDEFLER	Tür	İng
Kaza ve kader kavramlarını açıklarlar.	X	X
Allah’ın her şeyi bir ölçüye göre yarattığına örnekler verirler.	X	X
Evrendeki fiziksel, biyolojik ve toplumsal yasaları fark ederler.	X	X
İnsanın akıl ve irade sahibi olması ile özgür ve sorumlu bir varlık olması arasındaki ilişkiyi açıklarlar.	X	X
İnsanın çalışmasının karşılığını alacağı bilinciyle hareket ederler.	X	X
Her canlının bir sonu olduğunu farkına varırlar.	X	X
Allah’a güvenmenin (tevekkül) pasif bir bekleyiş olmadığını farkında olurlar.	X	X
Kaza ve kaderle ilgili toplumda yaygın olan yanlış anlayışların sebeplerini açıklarlar.	X	
Ayete’l-Kürsi’yi ezbere okur ve anlamını söylerler.	X	X
Tanrı’yi sanat, müzik, şiir ve dramada, farklı geleneklerde betimleme yöntemlerini araştırabilirler.		X
‘Cisimleşme’, ‘kurtarma’ gibi anahtar kelimelerin yapısını ve anlamını inceleyebilirler.		X
Farklı mezheplerden Hristiyanlarla karşılaşırlar ve onlarla Tanrı, Baba, Oğul ve Kutsal Ruh’a iman, ibadet deneyimleri, teslimiyet, Hristiyan toplumuna üye olma konularında röportaj yapabilirler.		X
Hristiyanlığın bölgeye ne zaman ulaştığını keşfedebilirler.		X
Tüm dünyada Hristiyan halkının dağılımını gösteren bir grafik çizebilirler.		X
Dünya Kiliseler Konsili hakkında araştırma yapabilirler.		X
O ülkede Kilisedeki önemli insanları öğrenebilirler.		X
O ülkede Kilisenin hangi kollarının olduğunu keşfedebilirler.		X
Kiliselerin liderlerini araştırabilirler.		X
Farklılıklar hakkında konuşabilirler. Örn. Bayramların kutlama şekilleri.		X

HEDEFLER	Tür	İng
O ülkede müzik, sanat vb. ile inançlarını nasıl ifade ettiklerini ve bunun Büyük Britanya'dan nasıl farklı olduğunu tartışabilirler.		X
Dillerini araştırabilirler. Örn. Kitab-ı Mukaddes'in, ilahilerin ve şarkıların çevirileri.		X
Aynı kutlamanın farklı kültürlerde ülkelerde nasıl farklı şekillerde olabildiğini karşılaştırabilirler.		X
Farklı kültürlerden ve uluslardan Hristiyanların nasıl birbirleriyle iyi ilişkiler kurduklarını araştırabilirler.		X
Paylaşma ve yardımlaşmanın birey ve toplum için önemini yorumlarlar.	X	X
İslam'ın paylaşma ve yardımlaşmaya verdiği önemi yorumlarlar.	X	X
Paylaşma ve yardımlaşma ibadeti olarak zekât ve sadakanın kimler tarafından, kimlere, nelerden, nasıl verileceğini açıklarlar.	X	X
Zekât ve sadakanın birey ve topluma katkılarını yorumlarlar.	X	X
Başkalarına yardım ettiğinde yaşadığı duyguları arkadaşları ile paylaşırlar.	X	X
Ülkemizdeki sosyal yardımlaşma kurumlarını tanırlar.	X	
Hac ve umre ile ilgili mekân ve kavramların anlamlarını açıklarlar.	X	X
Hac ibadetinin nasıl ve niçin yapıldığını açıklarlar.	X	X
Haccın birey ve toplum üzerindeki etkilerini açıklarlar.	X	X
Hac ve umrenin Müslümanlar arası iletişim ve etkileşime nasıl katkı sağladığının farkında olurlar.	X	X
Kurban ibadetinin anlamını, sosyal dayanışma ve yardımlaşma açısından önemini açıklarlar.	X	
Guruplar ve topluluklar içindeki çeşitliliğin faydaları ve sakıncaları hakkında konuşabilirler.		X
Derin duygu veya inançları ifade etmek için kelimelerin yetersizliğiyle ilgili farkındalık düzeylerini genişletebilirler.		X
Ortak inanç ve değerleriyle ayakta duran uluslar arası bir topluma üye olmanın faydaları ve zararları hakkında konuşabilirler.		X
Kendilerini çok sevkli hissettiren ve diğer insanlarla paylaşmak istedikleri bazı şeyler hakkında diğerleriyle konuşabilirler.		X
Denizler aşırı bir Kilisedeki 13-19 yaş arası gençlerle bağlantı kurabilirler ve benzerlikleri, ortak fikir ve deneyimleri tespit edebilirler.		X
Tüm dünyada Kiliselerin beraber çalışarak elde ettikleri şeyleri düşünebilirler.		X
Güzel davranışlara Hz. Muhammed'in hayatından örnekler verir.	X	X
Hz. Muhammed'in örnek davranışlarının toplumsal hayattaki önemini yorumlar.	X	X
Hz. Muhammed'in olaylar karşısındaki tutumlarından hareketle örnek davranışlarına yönelik çıkarımlarda bulunurlar.	X	X
Hz. Muhammed'in hikmetli sözleriyle insanları iyiye ve güzele yönlendirdiğine örnekler verirler.	X	X
Hz. Muhammed'in doğa ve hayvan sevgisiyle ilgili davranışlarına örnekler vererek doğayı ve hayvanları koruma konusunda duyarlı olurlar.	X	
Anahtar Hristiyan inançlarını örnekleyen inanç esaslarının, yazıların, ilahilerin ve şarkıların örneklerini inceleyebilirler.		X

HEDEFLER	Tür	İng
Klasik Batı sanatında sembollerin kullanımını araştırabilirler ve bu sembollerde ifade edilen Hristiyan inançlarını inceleyebilirler.		X
Kendi yaşamlarında önemli kararlar verme deneyimlerini ve karar verirken seçenekleri nelerin etkilediğini paylaşabilirler.		X
Gurupça doğal dünyanın güzelliği hakkında kendi duygularını örnekleyen sunum hazırlayabilirler.		X
Hangi değerlerin kendi yaşamlarına ve topluma temel olabileceğini tartışabilirler.		X
Hristiyanların kendi idealleri doğrultusunda yasarken karşılaştıkları güçlüklerin üstesinden gelme yöntemlerinden neleri öğrenebildiklerini iyice düşünebilirler.		X
Hayatın anlamı ile ilgili soruların cevaplarını araştırabilirler.		X
Sözlü veya yazılı yöntemlerden başka bir yöntemle kendi duygularını ve inançlarını ifade etmeye çalışabilirler.		X
Dini anlamada ve sorumlulukta aklın önemini yorumlarlar.	X	
Kur'an'ın akli kullanmaya verdiği önemi örneklerle açıklarlar.	X	X
Kur'an'ın doğru bilgiyi teşvik ettiğine ayetlerden örnekler verirler.	X	X
Vahiy, akıl ve duyguların Kur'an'a göre bilgi edinme yolları olduğunu açıklarlar.	X	X
Taassubun zararlarını ve doğru bilginin kişiyi taassuba düşmekten korumadaki önemini açıklarlar.	X	
Hız.Yusuf'un yaşadığı zorluklara rağmen ahlaklı davranmayı seçmesinin nedenlerini gerekçeleri ile açıklarlar.	X	
Farklı İncilleri karşılaştırabilirler. Örn. Matta ve Luka'daki doğum hikâyeleri ve her bir yazarın farklı vurgulamalarını tartışabilirler.		X
İsa'nın yaşamındaki anahtar olaylarla bütün dünyada kutlanan Hristiyan bayramları arasında bağlantı kurabilirler.		X
İlk dönem Kilise'si için ve günümüz Hristiyanları için mucizenin önemini araştırabilirler.		X
Paskalya hikâyesini sanat, müzik ve dram vasıtasıyla ayrıntılı bir şekilde anlayabilirler.		X
Hristiyanların Paskalya'yı nasıl kutladıklarını öğrenmek için bir anket tasarlayabilirler.		X
İncillerin dışında İsa'nın yaşamı ve öğretileriyle ilgili içeriğe sahip edebi metinleri araştırabilirler.		X
İlk dönem Kilise'sinin tarihinde ve yayılmasında anahtar olayları öğrenebilirler. Örn. Constantine.		X
Hristiyanlığın Güney Amerika, Hindistan ve Afrika gibi Avrupa'nın dışına yayılmasını ve Hristiyanlığın bu ülkeleri nasıl etkilediğini öğrenebilirler.		X
Bir çağdaş misyoner topluluğunu keşfedebilirler. Örn.Kilise Misyoner Toplumu (CMS).		X
İslam dininin yasakladığı kötü alışkanlıkları ayet ve hadislerden örneklerle açıklarlar.	X	
Kumar, alkollü içki ve uyuşturucunun bireysel ve toplumsal zararlarını örneklerle açıklarlar.	X	X
Sigaranın birey ve toplum sağlığı açısından zararlarına örnekler verirler.	X	X
Kötü alışkanlık ve davranışların nasıl başladığını açıklarlar.	X	X
Kötü alışkanlık ve davranışlardan kaçınmaya yönelik çözüm önerilerinde bulunurlar.	X	X
Başkalarına zarar vermenin kul hakkını ihlal anlamına geleceği bilinciyle kul hakkı konusunda duyarlı olurlar.	X	

HEDEFLER	Tür	İng
Sınıfın farklı üyeleri tarafından tanık olunan ve yazılan aynı olayla ilgili anlatılanları karşılaştırabilirler ve bu anlatılanlar arasında var olan farklılıkların nedeni hakkında konuşabilirler.		X
Günümüzde ‘mucize’ kelimesinin kullanımıyla ilgili örnekleri toplayabilirler ve bunları İncillerdeki mucize hikâyeleriyle karşılaştırabilirler.		X
İsa’nın farklı resimlerine bakabilirler ve sanatçıların ne anlatmaya çalıştıkları hakkında konuşabilirler.		X
Evrenselliğin ve evrensel değerlerin anlamını yorumlarlar.	X	X
Dinin evrensel bir olgu olduğunun farkına varırlar.	X	X
Günümüzde yaşayan dinleri temel özellikleriyle tanırlar.	X	X
İslam’ın dinler arasındaki yerini açıklarlar.	X	
Dinlerin ve İslam’ın evrensel öğütlerine örnekler vererek bunların insanlık için önemini fark ederler.	X	X
Farklı din ve inançlara hoşgörölü olurlar.	X	X
İstismarcı misyonerlik faaliyetleri hakkında duyarlı olurlar.	X	X
Hristiyanlarla Kutsal Ruh anlayışları hakkında konuşabilirler.		X
Hristiyanlar için dinî teslimiyetin yapısını araştırabilirler.		X
Yasal toplumda Kiliselerin rolünü araştırabilirler.		X
Ekmek-Şarap yeme ayininin farklı mezheplerde kutlama yöntemlerini inceleyebilirler.		X
Kilise’yi tanımlamak için kullanılan isimleri gösteren bir grafik yapabilirler ve onların anlamlarını açıklayabilirler.		X
Ziyaretler, inançta benzerlik ve farklılıklar, ibadet ve ritüeller aracılığıyla iki Hristiyan kilisesiyle ilgili karşılaştırmalı bir inceleme yapabilirler.		X
Hristiyanlar için dinî teslimiyetin yapısını araştırabilirler.		X
Yasal toplumda Kiliselerin rolünü araştırabilirler.		X
Birlik olmak yerine bölünmenin insanlar için zaman zaman daha kolay olmasının nedenini tartışabilirler.		X
Bir grup içinde birlik olmanın ve bölünmenin sonuçları hakkında fikirlerini söyleyebilirler.		X
‘Birlik olmak geriye mi yoksa ileriye mi dönük bir harekettir?’ tartışabilirler.		X
İfade farklılığının yaşamlarını zenginleştirdiğini mi yoksa fakirleştirdiğini mi tartışabilirler.		X
Değişme ihtimalinin uyandırdığı korkular hakkında konuşabilirler.		X

*Tablo 5’in oluşturulmasında

<http://dogm.meb.gov.tr/www/ogretim-programlari/icerik/14.06.03.2013>,

<http://www.mmiweb.org.uk/publications/re/NSNF.pdf> 06.03.2013,

kaynaklarından yararlanılmıştır.

Türkiye Din dersi programı, İnanç öğrenme alanı, Kaza ve Kader hedeflerinde yer alan “Kaza ve kader kavramlarını açıklar; Allah’ın her şeyi bir ölçüye göre yarattığına örnekler verir; Evrendeki fiziksel, biyolojik ve toplumsal yasaları fark eder; İnsanın akıl ve irade sahibi olması ile özgür ve sorumlu bir varlık olması arasındaki ilişkiyi açıklar; İnsanın çalışmasının karşılığını alacağı bilinciyle hareket eder; Her canlının bir sonu olduğunun farkına varır; Allah’a güvenmenin (tevekkül) pasif bir bekleyiş olmadığının farkında olur; Ayete’l-Kürsi’yi ezbere okur ve anlamını söyler” hedefleri İngiltere Din dersi hedefleri ile örtüşmektedir. Bu hedefler ile öğrencilerde, insanın evrenden kopuk bir varlık olmadığı bilinci kazandırılmaya çalışılarak, somut deneyimlerle bu davranışların gerçekleşmesi sağlanmak istenmektedir.

Türkiye Din dersi programı, İnanç öğrenme alanı, Kaza ve Kader hedeflerinde yer alan “Kaza ve kaderle ilgili toplumda yaygın olan yanlış anlayışların sebeplerini açıklar” hedefi İngiltere Din dersi program hedeflerinde yer almamaktadır. Türkiye’de programda yer alan bu hedef ile Kader kavramının yanlış yorumlanarak sorumluluktan kaçılmayacağı bilinci öğrencilere kazandırılmak istenen davranışlar arasındadır.

İngiltere Din dersi programı, Tanrı’ya İman öğrenme alanı, dinleri öğrenme hedeflerinde yer alan “Tanrı’yı sanat, müzik, şiir ve dramada, farklı geleneklerde betimleme yöntemlerini araştırabilirler; ‘Cisimleşme’, ‘kurtarma’ gibi anahtar kelimelerin yapısını ve anlamını inceleyebilirler; Farklı mezheplerden Hristiyanlarla karşılaşabilirler ve onlarla Tanrı, Baba, Oğul ve Kutsal Ruh’a iman, ibadet deneyimleri, teslimiyet, Hristiyan toplumuna üye olma konularında röportaj yapabilirler; Hristiyanlığın bölgeye ne zaman ulaştığını keşfedebilirler; Tüm dünyada Hristiyan halkının dağılımını gösteren bir grafik çizebilirler; Dünya Kiliseler Konsili hakkında araştırma yapabilirler; O ülkede Kilisedeki önemli insanları öğrenebilirler; O ülkede Kilisenin hangi kollarının olduğunu keşfedebilirler; Kiliselerin liderlerini araştırabilirler; Farklılıklar hakkında konuşabilirler, örn. Bayramların kutlama şekilleri; O ülkede müzik, sanat vb. ile inançlarını nasıl ifade ettiklerini ve bunun Büyük Britanya’dan nasıl farklı olduğunu tartışabilirler; Dillerini araştırabilirler, örn. Kitab-ı Mukaddes’in, ilahilerin ve şarkıların çevirileri Aynı kutlamanın farklı kültürlerde ülkelerde nasıl farklı şekillerde olabildiğini karşılaştırabilirler; Farklı kültürlerden ve uluslardan Hristiyanların nasıl birbirleriyle iyi ilişkiler kurduklarını araştırabilirler”

hedefleri Türkiye Din dersi programında yer almamaktadır. İngiltere programında yer alan bu hedefler ile yaratıcının farklı sanatlarda tasviri, dünyadaki Hristiyan dinine mensup bireylerin dağılımının bilinmesi, Kilise'nin dini sorumlulukları ve farklı kültürdeki insanların Hristiyanlığı yaşama biçimlerinin fark edilmesi kazandırılmaya çalışılan hedefler arasındadır.

Türkiye Din dersi programı, İbadet öğrenme alanı, Zekât, Hac ve Kurban İbadeti hedeflerinden “Paylaşma ve yardımlaşmanın birey ve toplum için önemini yorumlar; İslam'ın paylaşma ve yardımlaşmaya verdiği önemi yorumlar; Paylaşma ve yardımlaşma ibadeti olarak zekât ve sadakanın kimler tarafından, kimlere, nelerden, nasıl verileceğini açıklar; Zekât ve sadakanın birey ve topluma katkılarını yorumlar; Başkalarına yardım ettiğinde yaşadığı duyguları arkadaşları ile paylaşır; Hac ve umre ile ilgili mekân ve kavramların anlamlarını açıklar; Hac ibadetinin nasıl ve niçin yapıldığını açıklar; Haccın birey ve toplum üzerindeki etkilerini açıklar; Hac ve umrenin Müslümanlar arası iletişim ve etkileşime nasıl katkı sağladığının farkında olur” hedefleri her iki ülkede yer alan ortak hedeflerdendir. Fakat Türkiye Din dersi programında aynı öğrenme alanı ve hedefler altında yer alan “Ülkemizdeki sosyal yardımlaşma kurumlarını tanır; Kurban ibadetinin anlamını, sosyal dayanışma ve yardımlaşma açısından önemini açıklar” hedefleri İngiltere Din dersi programında yer almamaktadır.

Bu hedeflerle bireylerin yardımlaşma kurumlarına gereken önemi vermesi ve toplumsal yardımlaşmayı hayat içerisinde uygulamaya çalışması amaçlanmaktadır.

İngiltere Din dersi programında, Tanrı'ya İman, dinden öğrenme hedeflerinde yer alan “Guruplar ve topluluklar içindeki çeşitliliğin faydaları ve sakıncaları hakkında konuşabilirler; Derin duygu veya inançları ifade etmek için kelimelerin yetersizliğiyle ilgili farkındalık düzeylerini genişletebilirler; Ortak inanç ve değerleriyle ayakta duran uluslararası bir topluma üye olmanın faydaları ve zararları hakkında konuşabilirler; Kendilerini çok sevkli hissettiren ve diğer insanlarla paylaşmak istedikleri bazı şeyler hakkında diğerleriyle konuşabilirler; Denizler aşırı bir Kilisedeki 13-19 yas arası gençlerle bağlantı kurabilirler ve benzerlikleri, ortak fikir ve deneyimleri tespit edebilirler; Tüm dünyada Kiliselerin beraber çalışarak elde ettikleri şeyleri düşünebilirler” hedefleri Türkiye Din dersi program hedeflerinde yer almamaktadır.

İngiltere’de bu hedeflerle öğrencilerde birlikte yapılan dini faaliyetlerin ve bireylerin, sevinç, üzüntü gibi duyguları birlikte yaşamalarının onlara kattığı bilgilere sahip olmayı amaçlamaktadır. Bununla birlikte dine dayalı görüşmelerin, farklı ülkelerde yaşlılarıyla yapılması için bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanılması bireylerin sosyalleşmesi açısından önemlidir.

Türkiye Din dersi programı, Hz. Muhammed(S.A.V.) öğrenme alanı “Güzel davranışlara Hz. Muhammed’in hayatından örnekler verir; Hz. Muhammed’in örnek davranışlarının toplumsal hayattaki önemini yorumlar; Hz. Muhammed’in olaylar karşısındaki tutumlarından hareketle örnek davranışlarına yönelik çıkarımlarda bulunur; Hz. Muhammed’in hikmetli sözleriyle insanları iyiye ve güzele yönlendirdiğine örnekler verir” hedefleri ile İngiltere Din dersi program hedefleri örtüşmektedir. Bu hedefler ile din peygamberlerinin hayatındaki örnek davranışları; örnek olaylar ile verilmeye çalışılmaktadır. Her iki ülke programında yer alan hedefler değer üretmeye yönelik işlenerek, öğrencilerin yaşadıkları somut deneyimlerin, peygamberlerin hayatları ile ilişkilendirilmesi amaçlanmaktadır.

Aynı öğrenme alanında yer alan “Hz. Muhammed’in doğa ve hayvan sevgisiyle ilgili davranışlarına örnekler vererek doğayı ve hayvanları koruma konusunda duyarlı olur” hedefi Türkiye Din dersi programında yer alırken, İngiltere Din dersi programında yer almamaktadır. Bunun nedeni din peygamberinin doğayı ve hayvanları sevmesi bilinci, örnek davranışlar olarak bireylere kazandırılmak istenmektedir.

İngiltere Din dersi programı, Hz. İsa öğrenme alanı, dinden ve dinleri öğrenme hedeflerinde yer alan “Anahtar Hristiyan inançlarını örnekleyen inanç esaslarının, yazıların, ilahilerin ve şarkıların örneklerini inceleyebilirler; Klasik Batı sanatında sembollerin kullanımını araştırabilirler ve bu sembollerde ifade edilen Hristiyan inançlarını inceleyebilirler; Kendi yaşamlarında önemli kararlar verme deneyimlerini ve karar verirken seçenekleri nelerin etkilediğini paylaşabilirler; Gurupça doğal dünyanın güzelliği hakkında kendi duygularını örnekleyen sunum hazırlayabilirler; Hangi değerlerin kendi yaşamlarına ve topluma temel olabileceğini tartışabilirler; Hristiyanların kendi idealleri doğrultusunda yasarken karşılaştıkları güçlüklerin üstesinden gelme yöntemlerinden neleri öğrenebildiklerini iyice düşünebilirler; Hayatın anlamı ile ilgili soruların cevaplarını araştırabilirler; Sözlü veya yazılı yöntemlerden

baksa bir yöntemle kendi duygularını ve inançlarını ifade etmeye çalışabilirler” hedefleri Türkiye Din dersi programında yer almamaktadır. İngiltere programında yer alan bu hedefler ile Hristiyan değerlerinin toplumsal farkındalığını somut olaylar ile kazandırmak amaçlanmaktadır.

Türkiye Din dersi programında, Kur’an ve Yorumu öğrenme alanında, Kur’an’da Akıl ve Bilgi hedeflerinde “Dini anlamada ve sorumlulukta aklın önemini yorumlar” hedefi yer alırken İngiltere Din dersi program hedeflerinde bu hedefler yer almamaktadır. Türkiye Din dersi programında bu hedef ile dini inancın aklın ve bilimin mantığında kavranılarak, akla, akli kullanarak da doğru bilgi edinme yollarıyla bilgi üretilmesi amaçlanmaktadır. Bunun da İslâm dininin kuru bilgi ve yüzeysel davranışlardan ibaret olmadığını, sürekli ilerleme kaydeden ve ileriye dönük bir din olduğu gerçeğini öğrencilere kazandırmak olduğu belirtilir.

Türkiye Din dersi programı, Kur’an ve Yorumu öğrenme alanı, Kur’an’da Akıl ve Bilgi hedeflerinde yer alan “Kur’an’ın akli kullanmaya verdiği önemi örneklerle açıklar; Kur’an’ın doğru bilgiyi teşvik ettiğine ayetlerden örnekler verir; Vahiy, akıl ve duyguların Kur’an’a göre bilgi edinme yolları olduğunu açıklar” hedefleri İngiltere Din dersi program hedefleri ile örtüşmektedir.

Aynı öğrenme alanı hedeflerinden Türkiye Din dersi programında yer alan “Taassubun zararlarını ve doğru bilginin kişiyi taassuba düşmekten korumadaki önemini açıklar; Hz.Yusuf’un yaşadığı zorluklara rağmen ahlaklı davranmayı seçmesinin nedenlerini gerekçeleri ile açıklar” hedefleri İngiltere Din dersi program hedeflerinde yer almamaktadır. Bu hedefler ile Türkiye Din dersi programında dinin akla uygun olduğu ve akli kullanarak doğru bilgi edinme yollarıyla bilgi üretilmesine önem verildiğinin vurgulanması amaçlanmaktadır.

İngiltere Din dersi programı, İnciller öğrenme alanı, dinleri öğrenme hedefleri altında yer alan “Farklı İncilleri karşılaştırabilirler, örn. Matta ve Luka’daki doğum hikâyeleri ve her bir yazarın farklı vurgulamalarını tartışabilirler; İsa’nın yaşamındaki anahtar olaylarla bütün dünyada kutlanan Hristiyan bayramları arasında bağlantı kurabilirler; İlk dönmem Kilise’si için ve günümüz Hristiyanları için mucizenin önemini araştırabilirler; Paskalya hikâyesini sanat, müzik ve dram vasıtasıyla ayrıntılı

bir şekilde anlayabilirler; Hristiyanların Paskalya'yı nasıl kutladıklarını öğrenmek için bir anket tasarlayabilirler; İncillerin dışında İsa'nın yaşamı ve öğretileriyle ilgili içeriğe sahip edebi metinleri araştırabilirler; İlk dönem Kilise'sinin tarihinde ve yayılmasında anahtar olayları öğrenebilirler, örn. Constantine; Hristiyanlığın Güney Amerika, Hindistan ve Afrika gibi Avrupa'nın dışına yayılmasını ve Hristiyanlığın bu ülkeleri nasıl etkilediğini öğrenebilirler; Bir çağdaş misyoner topluluğunu keşfedebilirler, örn. Kilise Misyoner Toplumu (CMS)" hedefleri Türkiye Din dersi programında yer almamaktadır. İngiltere Din dersi programındaki bu hedefler ile öğrencilerin İncil'lerin Hristiyan yaşamındaki bağlantılarını kurabilmesi, Kilise'nin İncil'lerdeki yerinin farkında olunması ve Hz. İsa ile ilgili anahtar olayları bilmesi amaçlanmaktadır.

Türkiye Din dersi programı, Ahlâk öğrenme alanı, İslâm Dinine Göre Kötü Alışkanlıklar hedeflerinden "İslam dininin yasakladığı kötü alışkanlıkları ayet ve hadislerden örneklerle açıklar; Başkalarına zarar vermenin kul hakkını ihlal anlamına geleceği bilinciyle kul hakkı konusunda duyarlı olur" hedefleri İngiltere Din dersi programında yer almamaktadır. Bu hedefler ile Türkiye Din dersi programında kötü alışkanlıklar, özellikle sigara içme alışkanlığının bireysel, toplumsal, ekonomik ve benzeri olumsuz etkileri vurgulanarak öğrencilere kazandırılması amaçlanmaktadır.

Türkiye Din dersi programı, Ahlâk öğrenme alanı, İslâm Dinine Göre Kötü Alışkanlıklar hedeflerinde yer alan "Kumar, alkollü içki ve uyuşturucunun bireysel ve toplumsal zararlarını örneklerle açıklar; Sigaranın birey ve toplum sağlığı açısından zararlarına örnekler verir; Kötü alışkanlık ve davranışların nasıl başladığını açıklar; Kötü alışkanlık ve davranışlardan kaçınmaya yönelik çözüm önerilerinde bulunur" hedefleri İngiltere Din dersi program hedefleri ile örtüşmektedir.

İngiltere Din dersi programında, İnciller öğrenme alanı, dinden öğrenme hedefleri altında yer alan "Sınıfın farklı üyeleri tarafından tanık olunan ve yazılan aynı olayla ilgili anlatılanları karşılaştırabilirler ve bu anlatılanlar arasında var olan farklılıkların nedeni hakkında konuşabilirler; Günümüzde 'mucize' kelimesinin kullanımıyla ilgili örnekleri toplayabilirler ve bunları İncillerdeki mucize hikâyeleriyle karşılaştırabilirler; İsa'nın farklı resimlerine bakabilirler ve sanatçıların ne anlatmaya çalıştıkları hakkında konuşabilirler" hedefler Türkiye Din dersi program hedeflerinde yer almamaktadır. İngiltere Din dersi programında bu hedefler ile öğrencilere mucize

kavramı ve İncil’de yer alan mucize kavramlarıyla ilgili hikayeleri okuyarak, bu kavramın yaşamlarındaki yerini fark etmelerini sağlamak ve İsa’nın resimlerinde anlatılmak istenenleri fark ettirme çalışmaları kazandırılmak istenen davranışlar arasındadır.

Türkiye Din dersi programı, Din ve Kültür öğrenme alanı, Dinler ve Evrensel Öğütler hedeflerinde yer alan “Evrenselliğin ve evrensel değerlerin anlamını yorumlar; Dinin evrensel bir olgu olduğunun farkına varır; Günümüzde yaşayan dinleri temel özellikleriyle tanıır; İslam’ın dinler arasındaki yerini açıklar; Dinlerin ve İslam’ın evrensel öğütlerine örnekler vererek bunların insanlık için önemini fark eder; Farklı din ve inançlara hoşgörülü olur; İstismarcı misyonerlik faaliyetleri hakkında duyarlı olur” hedefleri İngiltere Din dersi program hedefleri ile örtüşmektedir.

İngiltere Din dersi program hedefleri, Kilise öğrenme alanı, dinleri ve dinden öğrenme hedeflerinden “Hristiyanlarla Kutsal Ruh anlayışları hakkında konuşabilirler; Hristiyanlar için dinî teslimiyetin yapısını araştırabilirler; Yasal toplumda Kiliselerin rolünü araştırabilirler; Ekmek-Şarap yeme ayınının farklı mezheplerde kutlama yöntemlerini inceleyebilirler; Kilise’yi tanımlamak için kullanılan isimleri gösteren bir grafik yapabilirler ve onların anlamlarını açıklayabilirler; Ziyaretler, inançta benzerlik ve farklılıklar, ibadet ve ritüeller aracılığıyla iki Hristiyan kilisesiyle ilgili karşılaştırmalı bir inceleme yapabilirler; Hristiyanlar için dinî teslimiyetin yapısını araştırabilirler; Yasal toplumda Kiliselerin rolünü araştırabilirler; Birlik olmak yerine bölünmenin insanlar için zaman zaman daha kolay olmasının nedenini tartışabilirler; Bir grup içinde birlik olmanın ve bölünmenin sonuçları hakkında fikirlerini söyleyebilirler; ‘Birlik olmak geriye mi yoksa ileriye mi dönük bir harekettir?’ tartışabilirler; İfade farklılığının yaşamlarını zenginleştirdiğini mi yoksa fakirleştirdiğini mi tartışabilirler; Değişme ihtimalinin uyandırdığı korkular hakkında konuşabilirler” hedefleri Türkiye Din dersi program hedeflerinde yer almamaktadır. Bu hedefler ile Kilise’yi tanımlamak, inançta benzerlik ve farklılıkları bilmek ve dini teslimiyetin yapısını inceleyerek kazandırılması amaçlanmaktadır.

Türkiye ve İngiltere Temel Eğitim Düzeyi Din Dersi programlarında hedef yazma yaklaşımları aşağıda Tablo 6’da gösterilmektedir.

Tablo 6. Türkiye ve İngiltere’deki Temel Eğitim Düzeyi Din Dersi Programlarında Hedef Yazma Yaklaşımları

Hedef Yazma Yaklaşımları/Ülkeler	Tür	İng
Aşamalı Hedef Yazma Yaklaşımı	X	X
Yeterliliğe Dayalı Hedef Yazma Yaklaşımı	-	-
Modüler Hedef Yazma Yaklaşımı	-	-

*Tablo 7’nin oluşturulmasında

<http://dogm.meb.gov.tr/www/ogretim-programlari/icerik/14>, 06.03.2013,

<http://www.mmiweb.org.uk/publications/re/NSNF.pdf>, 06.03.2013,

kaynaklarından yararlanılmıştır.

Tablo 6 göstermektedir ki; ülkeler programların hazırlanmasında aşamalı hedef yazma yaklaşımı kullanmışlar, modüler hedef yazma yaklaşımı ve yeterliliğe dayalı hedef yazma yaklaşımı ise incelenen ülkelerde hedeflerin hazırlanmasında rastlanmayan bir yaklaşımdır.

4.2. Çalışmanın İkinci Alt problemine İlişkin Bulgular ve Yorum

Çalışmanın ikinci alt problemi olan Türkiye Temel Eğitim Düzeyinde Din dersi programı ve İngiltere’deki Temel Eğitim Düzeyinde Din dersi programının, içerikleri arasında ne gibi benzerlik ve farklılıklar bulunmaktadır?” sorusu açısından incelendiğinde, çalışma kapsamında incelenen her iki ülkenin, Temel Eğitim Düzeyinde Din dersi programının içeriklerine dahil edilen konular arasında benzerlik ve farklılıklar olduğu görülmektedir.

4.2.1. Temel Eğitim Düzeyi 4. Sınıflar Din Dersi Programları İçeriklerindeki

Benzer ve Farklı Konular

Çalışma kapsamında ele alınan iki ülkenin Temel Eğitim Düzeyinde 4. sınıf Din dersi programlarında içeriğe alınan konular benzerlik ve farklılıklar göstermektedir. Türkiye Din dersi programının odağında, dinsel kavram ve ilişkilerin oluşturduğu, altı öğrenme alanı bulunmaktadır. Bunlar; İnanç, İbadet, Hz. Muhammed (S.A.V.) Kur’an

ve Yorumu, Ahlâk, Din ve Kültür, İngiltere Din dersi programında da altı öğrenme alanı vardır. Bunlar Hristiyan Yaşam Tarzı, Hz. İsa, Kitab – ı Mukaddes, Dua, Tanrı, Kilise öğrenme alanlarıdır. Fakat Türkiye programından farklı olarak İngiltere programında Tanrı ve Kilise öğrenme alanı eklenerek, bu alan konuları detaylandırılmıştır. Öğrenme alanları da alt öğrenme alan hedeflerine ayrılarak Din dersi programının içeriği belirlenmiştir. Çalışma kapsamında ele alınan ülkelere, Temel Eğitim düzeyinde 4. sınıflar Din dersi programı, öğrenme alanları ve öğrenme alanlarının içeriğini oluşturan konular karşılaştırıldığında, içeriğin çoğunlukla benzerlik gösterdiği görülmektedir.

Temel Eğitim düzeyinde 4. sınıflar Din dersi programında, içeriğe alınan konuların ülkelere göre dağılımının, Tablo 7 ile gösterilmesi, durumun daha açık bir şekilde değerlendirilmesine yardımcı olacaktır.

**Tablo 7. Türkiye ve İngiltere Temel Eğitim Düzeyi 4. Sınıflar
Din Dersi Programları İçeriklerinin Ülkelere Göre Dağılımı**

İçerik/Ülkeler	Tür	İng
İnanç(Din ve Ahlak Hakkında Neler Biliyorum?)	X	X
Hristiyan Yaşam Tarzı	X	X
İbadet(Temiz Olalım)	X	X
Dua	X	X
Hz. Muhammed(Hz. Muhammed'i Tanıyalım)	X	X
Hz. İsa	X	X
Tanrı	X	
Kur'an ve Yorumu(Kur'an-ı Kerim'i Tanıyalım)	X	X
Kitab – ı Mukaddes	X	X
Ahlak(Sevgi, Dostluk ve Kardeşlik)	X	X
Kilise	X	
Din ve Kültür(Aile ve Din)	X	X

*Tablo 7'nin oluşturulmasında

<http://dogm.meb.gov.tr/www/ogretim-programlari/icerik/14, 06.03.2013>,

<http://www.mmiweb.org.uk/publications/re/NSNF.pdf, 06.03.2013>,

kaynaklarından yararlanılmıştır.

Tablo 7 incelenen ülkelerdeki Temel Eğitim Düzeyinde 4. sınıflar Din dersi programlarında içerikte yer alan konuların, Din dersinin temel kavramlarını içeren konu alanlarından oluştuğunu ve çok büyük bir oranda benzerlik gösterdiğini ortaya koymaktadır. İnanç öğrenme alanı, iki ülkede de Temel Eğitim Düzeyi Din dersi programının büyük bir bölümünü kapsar. Bu öğrenme alanında ana hedef öğrencilerde din ve ahlâk hakkındaki somut deneyimler konu ile sınırlandırılmaktadır. Bununla birlikte günlük konuşmalarda dini ifadeler altında şükür, günah, sevap kavramları, dilek ve dualar üzerindeki hedefler üzerinde durulmaktadır. Türkiye Temel Eğitim Düzeyinde Din dersi programı, inanç öğrenme alanı, Din ve Ahlâk Hakkında Ne Biliyorum? konuları altında her iki ülkede ortak olarak yer alan konular yer almaktadır.

İbadet öğrenme alanının, Temiz Olalım konusunda her iki ülke programında yer almasına rağmen Türkiye programındaki bu öğrenme alanının konularının İngiltere programında yer alan aynı öğrenme alanının konuları ile çoğunlukla örtüşmediği görülmektedir. Bunun nedeni İngiltere Temel Eğitim Düzeyinde Din dersi program konularının Temiz Olalım alt öğrenme alanı konularına yer vermemesinden kaynaklanmaktadır.

Türkiye Temel Eğitim Düzeyi, Din dersi programı, bu öğrenme alanında konular, dinin; beden, giysi, çevre temizliğine verdiği önem, sağlık temizlik ilişkisi ve manevi temizlik gibi davranışlarla sınırlandırılmıştır.

Bununla birlikte sözünde durmak, dürüst ve güvenilir olma gibi davranışların da manevi temizlik olduğu davranışlar bu konu içerisinde verilmektedir. Bunun da dinin temelini temizliğin oluşturduğu, temizliği bir bütün olarak ele almak gerektiği ve sağlık ile temizlik arasında doğrudan bir ilişki olduğu vurgulanarak bu davranışlar konu içerisinde verilmesi amaçlanmaktadır.

Hız. Muhammed (S.A.V.) öğrenme alanı, Hız. Muhammed'i Tanıyalım konusu içerisinde yer alan alt konularda Hız. Muhammed'in çocukluk ve gençlik hayatı genel hatları ile ele alınmaktadır. Özellikle Hız. Muhammed'in çocukluk ve gençlik yıllarındaki erdemli davranışları ele alınmaktadır. Bu davranış konuları somut olaylar örnek verilerek gerçekleştirilmektedir.

Bu öğrenme alanında sevgi ve saygı, doğruluk ve dürüstlük, adalet, sözünde durmak gibi değerlerin öğrenilmesine öncelik verilmektedir.

Kur'an ve Yorumu öğrenme alanı, Kur'an-ı Kerim'i Tanıyalım alt öğrenme alanında konular Kur'an-ı Kerim'in indirilişinden, kitap haline getirilişine ve çoğaltılmasına kadarki süreç ayrıntılara inilmeden genel olarak ele alınmıştır. Bu konuların benzer şekilde Temel Eğitim düzeyinde 4. sınıflar Din dersi programı içeriklerine iki ülkede de dahil edildiği görülmektedir. Kutsal Kitap ve Model İnsan konuları ile her iki ülkede saygı, hoşgörü bilimsellik değerlerinin ilişkilerinin kavratılması amaçlanmaktadır.

Ahlâk öğrenme alanı, Sevgi, Dostluk ve Kardeşlik alt öğrenme alanındaki konularda genel olarak sevgi, dostluk, kardeşlik; özelde ise inanılan dinin bu değerlerle ilişkisi kurulmaya çalışılmaktadır. Bu da öğrencilere somut davranımlar kazandırarak gerçekleştirilmektedir. Eleştirel düşünme, araştırma ve sosyal katılım gibi beceriler önemlidir. İngiltere'de bu öğrenme alanındaki bazı konulara kısmen yer verilmiştir. Bunun nedeni her iki ülkenin de inandığı dinlerin özel hedeflerine yer vermesinden kaynaklanmaktadır.

Din ve Kültür öğrenme alanı, Aile ve Din alt öğrenme alanında yer alan konular ailenin önemi, aile içi iletişim ve inanılan dinin aile ile ilgili öğütleri ile sınırlandırılmıştır. Bununla birlikte öğrencilerin geçmiş yaşantılarından yararlanma yoluna da gidilmiştir.

Sevgi, saygı, güven, aile birliğine önem verme, dayanışma, şefkat, paylaşma, özveri, hoşgörü, anlayış, sorumluluk ve duyarlılık bu öğrenme alanının konularında yer alan ve öncelik verilen değerlerdendir.

Bunun yanında kadın ve çocuklara verilen önem konuları İngiltere Temel Eğitim Düzeyinde Din dersi programında, Türkiye programında yer aldığı gibi yeterince detaylandırılmıştır.

Fakat İngiltere Temel Eğitim Düzeyinde Din dersi programı, Tanrı ve Kilise öğrenme alanında yer alan alt konuların çoğu Türkiye Din dersi programında yer

almamaktadır. Bunun nedeni İngiltere’de programda bu konuların detayına inilerek, tartışmaya ve sorgulamaya açık olan hedeflerle sınırlandırılmış olarak düşünülebilir.

4.2.2. Temel Eğitim Düzeyi 5. Sınıflar Din Dersi Programları İçeriklerindeki Benzer ve Farklı Konular

Çalışma kapsamında ele alınan ülkelerde, Temel Eğitim Düzeyinde Din dersi 5. sınıflar programında, içeriğe alınan konular doğal olarak benzerlik ve farklılıklar göstermektedir. Her iki ülkede, 5. Sınıflar Din dersi programı, içeriğini oluşturan konular karşılaştırıldığında, içeriğin büyük oranda benzerlik gösterdiği görülmektedir.

Temel Eğitim Düzeyinde 5. sınıflar Din dersi programında içeriğe alınan konuların, ülkelere göre dağılımının Tablo 8 ile gösterilmesi, durumun daha açık bir şekilde değerlendirilmesine yardımcı olacaktır.

Tablo 8. Türkiye ve İngiltere Temel Eğitim Düzeyi 5. Sınıflar Din Dersi Programları İçeriklerinin Ünelere Göre Dağılımı

İçerik/Üneler	Tür	İng
İnanç (Allah İnancı)	X	X
Tanrı	X	X
İbadet (İbadet Konusunda Bilgilenelim)	X	X
Hristiyan Yaşam Tarzı	X	X
Hız. Muhammed (Hız. Muhammed ve Aile Hayatı)	X	X
Hız. İsa	X	X
Kur’an ve Yorumu (Kur’an-ı Kerim’in Temel Eğitici Nitelikleri)	X	X
Kitab – ı Mukaddes	X	X
Dua	X	X
Kilise	X	
Ahlak (Sevinç ve Üzüntülerimizi Paylaşalım)	X	X
Din ve Kültür (Vatanımızı ve Milletimizi Seviyoruz)	X	

*Tablo 8’in oluşturulmasında

<http://dogm.meb.gov.tr/www/ogretim-programlari/icerik/14.06.03.2013>,

<http://www.mmiweb.org.uk/publications/re/NSNF.pdf>, 06.03.2013

kaynaklarından yararlanılmıştır.

Tablo 8 incelendiğinde İngiltere ve Türkiye Temel Eğitim Düzeyinde 5. sınıflar Din Dersi programında içerikte yer alan konuların, çok büyük bir oranda benzerlik

gösterdiği görülmektedir. İnanç öğrenme alanı, Allah inancı alt öğrenme alanında yer alan konular İngiltere programı ile büyük oranda örtüşmektedir.

Bu konu alanında insanların akıllı ve inanan bir varlık olma özelliği temel alınarak yaratıcının; yaşatıcı ve gözetici olduğu vurgulanmaktadır. Bu noktada insanların yaratıcıya güveni ve çalışması üzerinde durulmaktadır. Bu konularda verilecek değerlerin başında bilimsellik, çalışkanlık, sevgi, güvenilirlik ve sorumluluk gelir.

Araştırma, zaman, mekân ve kronolojiyi doğru algılama ve eleştirel becerilerin kazandırılması da bu konular içerisinde yer almaktadır. Aynı konu İngiltere Temel Eğitim Düzeyi Din dersi programında Tanrı öğrenme alanı içerisinde yer almaktadır.

Günlük hayatta iletişim ve empati, eleştirel düşünme, dili, doğru, güzel ve etkili kullanma becerileri önemlidir. Bu beceriler Türkiye Temel Eğitim Düzeyi Din dersi programı, İbadet öğrenme alanında, İbadet Konusunda Bilgilenelim konularında her iki ülkede de yer almaktadır.

Din dersinin temelini oluşturan; güvenilirlik, sorumluluk, sevgi ve saygı, dayanışma, kardeşlik, doğruluk ve bağımsızlık gibi değerler iki ülke programında da yer almaktadır. Bu öğrenme alanı konularında inanç – ibadet ilişkisi ve ibadetlerdeki temel ilkeler vurgulanmaktadır. Bununla birlikte konular en genel anlamda ibadet, ibadet ile ilgili kavram ve mekânlar dua ile sınırlandırılmıştır.

Türkiye Temel Eğitim Düzeyi Din dersi programı, Hz. Muhammed (S.A.V.) öğrenme alanı, Hz. Muhammed ve Aile hayatı konularında din peygamberinin aile bireylerine danışması ve onların görüşlerine değer vermesine vurgu yapılmaktadır.

Her iki ülke programında bu konular işlenirken din peygamberinin ailesi içindeki örnek davranışları ve ailesinin örnek davranışları, öğrencinin somut deneyimler ile ilişkilendirilerek verilmektedir.

Din peygamberlerinin insani değerleri yerleştirmek için gönderilmiş peygamberler olduğu bilgisi her iki ülke konuları arasında ortak olarak yer almaktadır. Bu öğrenme alanı konularında yer alan ve verilecek değerler arasında sevgi, saygı, adalet, dayanışma, paylaşma, cömertlik, tutumluluk ve güvenilirlik bulunmaktadır. Bu

konularda araştırma, mekân, zaman ve kronolojiyi algılama öncelikle verilecek beceriler arasında yer almaktadır.

Türkiye Temel eğitim Düzeyi 5. sınıf Din dersi programı, Kur'an ve Yorumu öğrenme alan, Kur'an-ı Kerim'in Temel Eğitici Nitelikleri konusu içerisinde dinin kutsal kitabının, dinin temel kaynağı olduğu vurgulanmaktadır.

İki ülke programı konularında dinin kutsal kitabının açıklayıcı ve yol göstericiliğinden hareketle insan ve yaratıcı arasındaki ilişkiye değinilmektedir. Günlük hayat içerisinde kullanılan ve her iki ülke konularında öncelikle verilecek değerler arasında bilimsellik, sevgi, iffet, doğruluk ve dürüstlük, sabır, sorumluluk, aile birliğine önem verme ve mütevazılık yer almaktadır.

Her iki ülke programında yer alan bu öğrenme alanı konularında kutsal kitabın, içeriğini anlama, problem çözme, eleştirel düşünme, mekânı, zamanı ve kronolojiyi araştırma becerileri öncelikle verilecek beceriler arasındadır.

Ahlâk din programlarının en önemli öğrenme alanlarından bir tanesidir. Türkiye ve İngiltere Temel Eğitim Düzeyinde Din dersi programları, Ahlâk öğrenme alanı, alt konularında öğrencilerin mümkün olduğunca somut deneyimlerinden yararlanmak amaç edinilmiştir.

Her iki ülke konularında dini ve milli bayramların, toplumsal birlik ve beraberliğimizdeki yeri, dayanışma ve paylaşmanın önemi vurgulanmaktadır. Bu konularda verilecek değerler arasında yardımseverlik, paylaşma, dayanışma, hoşgörü, dostluk ve kardeşlik yer almaktadır. Araştırma, iletişim ve empati, Türkçe'yi doğru, güzel ve etkili kullanma ile sosyâl katılım her iki ülkede de aynı konu altında verilecek beceriler arasındadır.

Türkiye Temel Eğitim Düzeyinde Din dersi programında yer alan Din ve Kültür öğrenme alanı, Vatanımızı ve Milletimizi Seviyoruz konuları İngiltere programı ile örtüşmektedir. Bunun nedeni Türkiye'de yer alan bu konu ile özellikle millet olma, birlik ve beraberlik, vatanın bütünlüğü, vatan ve millet için çalışmanın önemi ve benzeri hedefleri kazandırmak amaçlanmaktadır.

Bununla birlikte başta Atatürk olmak üzere Türk büyüklerine saygı, vatanseverlik, çalışkanlık, tarihsel mirasa duyarlılık, sorumluluk, dostluk ve kardeşlik, saygı ve sevgi, bayrağa ve İstiklâl Marşı'na saygı, fedakârlık ve minnet gibi değerlerin konu içerisinde verilmesi amaçlanmaktadır.

Türkiye programında bu konu içerisinde araştırma, sosyal katılım, iletişim ve empati, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma, mekân, zaman, ve kronolojiyi algılama gibi beceriler yer almaktadır. Fakat İngiltere'de bu öğrenme alanı içerisindeki konularda bu değer ve beceriler yer almamaktadır. Yine İngiltere Temel Eğitim Düzeyi Din dersi programında yer alan Kilise öğrenme alanı içerisindeki konular Türkiye programında yer almamaktadır. İngiltere'de yer alan bu konularla kısmen ortak olanların dışında Kilise'nin Hristiyan geleneğindeki yeri ve önemi, Hristiyanlık figürleri ve dini kurumların hayatın içerisindeki etkinliği gibi faaliyetlerin önemi konu içerisinde verilmektedir.

4.2.3. Temel Eğitim Düzeyi 6. Sınıflar Din Dersi Programları

İçeriklerindeki Benzer ve Farklı Konular

Çalışma kapsamında ele alınan ülkelerde, Temel Eğitim Düzeyinde 6. Sınıflar Din dersi programında, içeriğe alınan konular doğal olarak benzerlik ve farklılıklar göstermektedir. Her iki ülkede, Temel Eğitim Düzeyinde 6. Sınıflar Din dersi programı, içeriğini oluşturan konular karşılaştırıldığında, içeriğin büyük oranda benzerlik gösterdiği görülmektedir.

Temel Eğitim Düzeyinde 6. Sınıflar Din dersi programında içeriğe alınan konuların, ülkelere göre dağılımının Tablo 9 ile gösterilmesi, durumun daha açık bir şekilde değerlendirilmesine yardımcı olacaktır.

Tablo 9. Türkiye ve İngiltere Temel Eğitim Düzeyi 6. Sınıflar Din Dersi Programları İçeriklerinin Ülkelere Göre Dağılımı

İçerik/Ülkeler	Tür	İng
İnanç(Peygamberlere ve İlâhi Kitaplara İnanç)	X	X
İbadet(Namaz İbadeti)	X	X
Hristiyan Yaşam Tarzı	X	X
Hız. Muhammed(Son Peygamber Hız. Muhammed)	X	X

Hız. İsa	X	X
Kur'an ve Yorumu(Kur'an-ı Kerim'in Ana Konuları)	X	X
Kitab – Mukaddes	X	X
Ahlak(İslâm'ın Sakınılmasını İstedığı Bazı Davranışlar)	X	X
Dua	X	X
Din ve Kültür(İslamiyet ve Türkler)	X	
Tanrı	X	X
Kilise		X

*Tablo 9'un oluşturulmasında

http://dogm.meb.gov.tr/www/ogretim-programlari/icerik/14_06.03.2013,

<http://www.mmiweb.org.uk/publications/re/NSNF.pdf>, 06.03.2013

kaynaklarından yararlanılmıştır.

Tablo 9; incelenen ülkelerdeki Temel Eğitim Düzeyinde 6. sınıflar Din Dersi programında içeriğe alınan konuların, çok büyük bir oranda benzerlik gösterdiğini ortaya koymaktadır. Türkiye programı, İnanç öğrenme alanı, Peygamberler ve İlahi Kitaplara İnanç konuları İngiltere programında da yer almaktadır. Bu konular her iki ülke programında en genel anlamda peygamber ve ilahi kitap kavramları, peygamberlerin gönderiliş nedenleri ve özellikleri ile dört büyük dinin kitapları ile sınırlandırılmıştır. Soyut konular anlatılırken mümkün olduğunca olaylar somutlaştırılarak verilmektedir.

Genel anlamda hayatın içinde olan bu konu işlenirken doğru olma, güvenilir olma, akıllı ve zeki olma, günah işlemekten korunmuş olma ve yaratıcının ilettiği mesajları olduğu gibi insanlara bildirme niteliklerine yer verilmektedir. Her iki ülkede de bu konu içerisinde yer alan, verilmesi gereken değerler arasında doğruluk, dürüstlük, güvenilirlik ve sorumluluk yer almaktadır.

Bununla birlikte konu içerisinde hedeflerle verilen eleştirel düşünme, problem çözme, kutsal dini kitabın anlamını bilme, araştırma, değişim ve sürekliliği algılama, mekan, zaman ve kronolojiyi algılama gibi beceriler yer almaktadır.

Türkiye Temel Eğitim Düzeyi Din dersi programında yer alan, Namaz İbadeti ile ilgili konular İngiltere'deki aynı alan konusu ile kısmen örtüşmektedir. Bu öğrenme alanındaki konular namaz ibadetinin niçin yapılması gerektiğini, hazırlık ve kılınış

şartları, namazın kılınışı, namaz türleri ve namazın bireysel ve toplumsal katkıları ile sınırlandırılmıştır.

Konunun işlenmesi sırasında öğrenci gözlemlerinden yararlanılmaktadır. Namaz ibadetinin doğru davranışları geliştirmedeki gücü bu süreçte fark ettirilir. Genel olarak ibadetlerin özel de ise namaz ibadetinin yaratıcıya karşı sevgi, saygı ve şükran duygularının ifadesi olması belirtilir. Bununla birlikte bu ibadet şeklinin kişinin sağlığına, toplum fertlerinin birbirine sevgi ve saygı ile bağlanmalarına, yardımlaşmalarına imkan veren, fert ve toplum ilişkilerinin iyi ve düzenli bir şekilde yürütülmesine katkı sağladığı belirtilir. Bu katkı sağlanırken insanı erdeme ve mutluluğa götüren konu içerisindeki hedefler fark ettirilir. Ayrıca konu içerisinde dinlerdeki ibadet olgusunun ortak bir boyut olduğu vurgulanmaktadır.

Bu konu işlenirken din içerisinde yer alan farklı mezheplerde yer alan farklı ibadet şekillerine de yer verilmektedir. Her iki ülkede de ortak olarak yer alan bu konu içerisinde öğrencilere güven, estetik, dayanışma ve yardımlaşma, bağlılık, sorumluluk, temizlik, sevgi, saygı, kardeşlik ve hoşgörü değerlerinin verilmesi gerekmektedir. İletişim, empati, kutsal kitabın anlamını bilme ve kullanma, mekân, zaman ve kronolojiyi algılama ile sosyal katılım gibi beceriler öncelikle verilmesi gereken beceriler arsındadır.

Hz. Muhammed (S.A.V.) öğrenme alanı, Son peygamber Hz. Muhammed konusu her iki ülke programı ile örtüşmektedir. Bu konu içerisinde özellikle din peygamberinin ahlâki yönden öğrencilerin gelişiminde örnek olduğu vurgulanmaktadır. Din peygamberinin güvenilirliği, merhameti, adaleti, kolaylaştırıcılığı, hoşgörüsü, sabrı ve kararlılığı üzerine yeri geldikçe vurgu yapılmaktadır. Konu süresince din peygamberinin sosyal barışı sağlamada gösterdiği faaliyetler somut örnekler verilerek anlatılmaktadır. Bunun amacı öğrencileri bu konu çerçevesinde konuşturarak deneyimlerini keşfettirmektir.

Her iki ülke programında yer alan bu konu alanı ile öğrencilere sorumluluk, adalet, barış, kararlılık, dayanışma, hoşgörü, kardeşlik, yardımseverlik ve eşitlik değerlerinin verilmesi amaçlanmaktadır. Bununla birlikte öncelikle verilecek beceriler arasında araştırma, eleştirel düşünme, kutsal dini kitabın içeriğini anlama ve

kullanabilme, mekân, zaman ve kronolojiyi algılama ile eleştirel düşünme yer almaktadır. Bunun yanında bu konu işlenirken Türkiye Temel Eğitim Düzeyinde Din dersi programı, İnanç öğrenme alanı, Peygamberlere ve İlahî Kitaplara İnanç konusu ile ilişkilendirilerek anlatılmaktadır.

Türkiye Temel Eğitim Düzeyi Din dersi programında yer alan Kur'an ve Yorumu öğrenme alanı, Kur'an-ı Kerim'in Ana Konuları öğrenme – öğretme sürecinde öğrencilere verilirken onların gelişim basamakları, kavram bilgileri dikkate alınarak aktarılmaktadır. Öğrenme sürecinde dinin kutsal kitabı içeriğinde hedeflenen temel ahlâki değerlere vurgu yapılmaktadır. Bu konu içeriği her iki ülke programında da ortak olarak yer almaktadır.

Her iki ülke programında ortak olarak yer alan bu konu içerisinde öncelikle verilmesi gereken değerler arasında bilimsellik, akademik dürüstlük, sorumluluk ve barışseverlik yer almaktadır.

Bununla birlikte her iki ülke programı aynı konu alanı içerisinde dinin kutsal kitabının anlamını bilme ve kullanma, problem çözme, araştırma, değişimi ve sürekliliği algılama becerileri ortak olarak yer almaktadır.

Türkiye Temel Eğitim Düzeyi Din dersi programında yer alan Ahlâk öğrenme alanı, İslam'ın Sakınılmasını İsteddiği Bazı Davranışlar konusu içeriği her iki ülke programında ortak olarak yer almaktadır. Konu boyunca dinin kutsal kitabında yer alan bölümlerden örneklerle öğrencilere inanılan dinin temel amacının ahlâklı bireyler yetiştirmek olduğu fark ettirilmektedir. Konu içerisinde ahlâki olmayan tutum ve davranışlardan olan küfür, taciz, her türlü şiddet, soygun, çalma, kapkaç gibi kötü davranışlara ve toplumdaki olumsuz etkilerine de özellikle vurgu yapılmaktadır.

Ortak olarak her iki ülke programında yer alan bu konu içerisinde dinde model olarak alınan insanların söz ve davranışlarından da örneklerde yer verilmektedir.

Konular işlenirken öğrencilerin somut deneyimlerinden yararlanılmaktadır. Fakat öğrencilerin olumsuz etkilenmelerini sağlayabilecek tutum, davranış ve örneklerden de kaçınılmaktadır. Her iki ülke programında ortak olarak yer alan bu konu içerisinde doğruluk ve dürüstlük, mütevazı olmak, saygı ve duyarlılık öncelikle

verilecek değerler arasındadır. Yine öğrencilerde problem çözme, araştırma, dinin kutsal kitabının anlamını bilme ve kullanabilme, iletişim ve empati, eleştirel düşünme, sosyal katılım becerileri öncelikle verilmesi gereken beceriler arasında yer almaktadır.

Türkiye Temel Eğitim Düzeyi Din dersi programında yer alan Din ve Kültür öğrenme alanı, İslamiyet ve Türkler konusu İngiltere temel Eğitim Düzeyi Din dersi programında yer almamaktadır. Bunun nedeni Türkiye’de bu konu ile Türklerin inandıkları dini seçme ve Müslüman olma süreci, İslâm medeniyetine ve bilimine katkılarında bahsedilmektedir. Bu konu içerisinde inanılan din peygamberinin etrafında yer alan ona yakın ve aileden olan kimselere, peygamberin duyduğu sevgiden bahsedilmekte ve bu konu belli model kişileri ile sınırlandırılmaktadır. Bu konuda Türklerin Müslüman olma süreci de ayrıntılara girilmeden önceki konularla ilişkilendirilerek anlatılmaktadır.

Konular işlenirken öğrencilere farklılıkların birer zenginlik olduğu fark ettirilerek, bir arada yaşama bilinci kazandırılmaya çalışılmaktadır. Bu konu içerisinde bilimsellik, hoşgörü, Türk büyüklerine saygı, tarihsel mirasa duyarlılık, barışseverlik, dostluk ve kardeşlik gibi değerler öncelikle verilecek değerler arasında yer almaktadır. Yine araştırma, sosyal katılım, bilgi teknolojilerini kullanma, mekan, zaman ve kronolojiyi algılama, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma, değişim ve sürekliliği algılama öğrencilere verilmesi gereken beceriler arasında yer almaktadır.

Bu konu İngiltere programında yer almadığı gibi İngiltere Temel Eğitim Düzeyi Din dersi programı Kilise konusu da Türkiye programında yer almamaktadır. İngiltere Temel Eğitim Düzeyi Din dersi programında yer alan Kilise konusu içerisindeki çoğu hedef Türkiye programı ile örtüşmemektedir. Bu konu alanı ile Hristiyan yaşamı içerisinde Kilise’nin öneminden; Hristiyan ibadetinin yapıldığı yerler, obje ve simgelerden; kiliselerin ne tür çalışmalar yaptığından; hayattaki önemli günlerin değerinin farkında olur içerikleri yer almaktadır.

4.2.4. Temel Eğitim Düzeyi 7. Sınıflar Din Dersi Programları

İçeriklerindeki Benzer ve Farklı Konular

Çalışma kapsamında ele alınan ülkelerde, Temel Eğitim Düzeyinde 7. Sınıflar Din Dersi Programında, içeriğe alınan konular doğal olarak benzerlik ve farklılıklar

göstermektedir. Her iki ülkede, bu düzeyde 7. Sınıflar Din Dersi Programı, içeriğini oluşturan konular karşılaştırıldığında, içeriğin büyük oranda benzerlik gösterdiği görülmektedir.

Temel Eğitim Düzeyinde 7. Sınıflar Din Dersi Programında içeriğe alınan konuların, ülkelere göre dağılımının Tablo 10 ile gösterilmesi, durumun daha açık bir şekilde değerlendirilmesine yardımcı olacaktır.

**Tablo 10. Türkiye ve İngiltere Temel Eğitim Düzeyi 7. Sınıflar
Din Dersi Programları İçeriklerinin Ülkelere Göre Dağılımı**

İçerik/Ülkeler	Tür	İng
İnanç (Melek ve Ahiret İnancı)	X	X
Tanrı'ya İman	X	X
İbadet (Oruç İbadeti)	X	X
Kilise	X	X
Hz. Muhammed (Bir İnsan ve Peygamber Olarak Hz. Muhammed)	X	X
Hz. İsa	X	X
Kur'an ve Yorumu (İslâm Düşüncesinde Yorumlar)	X	X
İnciller	X	X
Ahlak (Din ve Güzel Ahlâk)	X	X
Din ve Kültür (Kültürümüz ve Din)	X	X

*Tablo 10'un oluşturulmasında

<http://dogm.meb.gov.tr/www/ogretim-programlari/icerik/14> 06.03.2013,

<http://www.mmiweb.org.uk/publications/re/NSNF.pdf> 06.03.2013

kaynaklarından yararlanılmıştır.

Tablo 10 incelendiğinde görülmektedir ki, incelenen ülkelerdeki Temel Eğitim Düzeyinde İncelenen 7. sınıflar Din Dersi Programında içeriğe alınan konular, çok büyük bir oranda benzerlik göstermektedir. 7. sınıf programlarında Türkiye'de 6 öğrenme alanı yer alırken, İngiltere'de 4 öğrenme alanı yer almaktadır. Türkiye Temel Eğitim Düzeyi Din Dersi Programı, İnanç öğrenme alanı, Melek ve Ahiret İnancı konusu içerisinde dinin insan hayatın anlam kazandırması, inanç – davranış ilişkisi üzerinde durulmaktadır. Her iki ülke konuları ile örtüşen bu alt konular içerisinde

inanılan dinin hurafeden uzak, akla uygun ve evrensel bir din olduğu öğrencilere kavratılması amaçlanmaktadır.

Türkiye ve İngiltere Temel Eğitim Düzeyi 7. sınıf Din Dersi Programında ortak olarak yer alan bu konu içerisinde öğrencilerin konu ile ilgili okul dışından getirdiği yanlış ve eksik dini bilgi ve anlayışlar bilimsel bir yaklaşımla ele alınmaktadır. Bu konu ile öğrencilere bilimsellik ve sorumluluk değerleri verilmeye çalışılırken; öncelikle verilecek beceriler arasında eleştirel düşünme, dinin kutsal kitabını anlama ve kullanabilme, araştırma, mekân, zaman ve kronolojiyi algılama yer almaktadır.

Türkiye Temel Eğitim Düzeyi Din Dersi 7. sınıf programı, İbadet öğrenme alanı, Oruç İbadeti konuları İngiltere programı ile örtüşmektedir. Konu süresince öğrencilerin yaşamış oldukları somut deneyimlerden yararlanılmaya çalışılmaktadır. Her iki dinde de kutsal günler ve bu günlerde yapılan ibadetlerde toplumsal birlik, beraberlik ve dayanışmadaki yeri ve önemi vurgulanmaktadır. Kutsal günler ve bu günlerde yapılan ibadetlerin davranış geliştirmedeki önemine dikkat çekilmektedir. Her iki ülkede ortak olan bu konu içerisinde öncelikle verilecek değerler arasında yardımlaşma, dayanışma, birlik, beraberlik, dostluk, kardeşlik ve sorumluluk yer almaktadır. Bununla birlikte araştırma, iletişim ve empati, sosyal katılım, dinin kutsal kitabını anlama ve kullanma, mekân, zaman ve kronolojiyi algılamadır gibi beceriler kazandırılması gereken öncelikli beceriler arasında yer almaktadır.

Günlük hayatta, gerekli dini bilgi ve becerileri arasında inanılan dinin peygamberi önemli bir yer tutmaktadır. Hz. Muhammed(S.A.V.) öğrenme alanı, Bir İnsan ve Peygamber Olarak Hz. Muhammed konusu inanılan dinin temelinde yer alan bir konu olduğu için her iki ülkenin programında da ayrıntılı olarak yer almaktadır. İnanılan dinin peygamberi ile ilgili öğrencilerin çevreden edindikleri yanlış bilgiler bilimsel bir yaklaşımla ele alınmaktadır. Öğrenme – öğretme sürecinde öğrencilere inanılan dinin peygamberinin ahlâki kişiliği ile ilgili somut örnekler verilmektedir. Tüm peygamberlerin olduğu gibi son peygamber olarak Hz. Muhammed'in gönderiliş amacının insanın kendisini, çevresini, hayatı, varlığı ve yaratıcıyı doğru anlamasını sağlamak ve insanın ahlâklı bir varlık olması gerektiğine konu içerisinde dikkat çekilmiştir.

Bununla birlikte konu süresince inanılan dinin peygamberinin davranışlarının yerel ve evrensel boyutu üzerinde durularak, onu insanların nasıl örnek alması gerektiği vurgulanmıştır. Konu içerisinde verilecek değerler arasında bilimsellik, sorumluluk, güvenilirlik, merhamet, cesaret, sabır ve adalet yer almaktadır. Öncelikle verilecek beceriler ise araştırma, problem çözme, dili doğru, güzel ve etkili kullanma, kutsal dini kitabı anlama ve kullanma, mekân, zaman ve kronolojiyi algılama, değişim ve sürekliliği algılamadır.

Öğrenciler Kur'an ve Yorumu öğrenme alanı, İslâm Düşüncesinde Yorumlar konusu iki ülkenin bu düzeyde Din dersi programı içerisinde yer alan konuları arasındadır. İnanılan din düşüncesindeki farklılıklar verilirken ana hatlarıyla konu içerisinde ayrıntılara girilmeden kavramsal düzeyde ele alınmaktadır. Konu içerisindeki bazı hedefler insan unsuru ve toplumsal değişim ile sınırlandırılmaktadır.

Konu öğretim süresince öğrencilerin araştıran, soran, sorgulayan, demokrasiyi özümsemiş, hoşgörülü birey bilincine ve becerisine sahip olmalarını sağlayıcı, dinin evrensel barış kültürünün oluşturulmasına ve hoşgörü ortamının sağlanmasına katkıda bulunabileceğine dikkat edilerek verilmektedir.

Bu düzeyde iki ülkede de konu içerisinde dini yorumların çağlara ve ortama göre dinin anlaşılma biçimlerini ortaya koyan birer zenginlik olduğu, birlik beraberliği sağladığı ve bu nedenle farklı inanç ve dinî yorumlara saygı duyulması gerektiği vurgulanmaktadır. Bununla birlikte verilecek değerler arasında tarihsel mirasa duyarlılık, hoşgörü, bağımsızlık, saygı, bilimsellik, barış ve güven yer almaktadır. Aynı şekilde öncelikle verilecek beceriler arasında da eleştirel düşünme, problem çözme sosyal katılım, mekân, zaman ve kronolojiyi algılama, kutsal dini kitabı anlama ve kullanma, araştırma yer alır.

Ahlâk öğrenme alanı içerisinde yer alan, Din ve Güzel Ahlâk konusu iki ülkenin bu düzeyde Din dersi programı içeriğinde yer alan konular arasındadır. Bu düzeyde konular inanılan dinde övülen bazı ahlaki tutum ve davranışlar olan doğruluk, dürüstlük, insanlara iyi davranmak ve güzel söz söylemek, emanete sahip çıkmak, adaletli olmak, hoşgörü ve bağışlama, alçakgönüllülük, sözünde durmak, görgülü olmak, savurganlıktan kaçınmak ile sınırlandırılmaktadır. Bu düzeyde yer alan konu

içerisindeki hedefler verilirken kutsal kitap içerisinde yer alan dini parçalardan somut örnekler öğrenme sürecinde işe koşulmaktadır.

Bu konu içerisinde verilecek değerler arasında doğruluk, emanete sahip çıkma, adaletli olmak, kardeşlik, hoşgörü ve bağışlama, alçakgönüllülük, sözünde durmak, görgülü olmak, sorumluluk ve savurganlıktan kaçınma yer almaktadır. Bununla birlikte öncelik verilecek becerilerde kutsal dini kitabı anlama ve kullanma, problem çözme, iletişim ve empati, dili doğru, güzel ve etkili kullanma, sosyal katılım, araştırma, mekân, zaman ve kronolojiyi algılama yer almaktadır.

Din ve Kültür öğrenme alanı, Kültürümüz ve Din konusu dinin önemli bir öğrenme alanıdır ve insanlardaki dinsel düşüncenin önemli bir boyutunu oluşturur. İnsan yaşamında Kültürümüz ve Din konusu farklı din konuları içerisinde de tüm özellikleriyle önemli bir yer tutar. İki ülkede bu düzeyde, öğrencilerin Kültürümüz ve Din konularında kültür ve kültürün öğeleri, dinin kültürün öğeleri üzerindeki etkisi, dini doğru anlamamanın kültürü doğru anlamadaki önemi ile sınırlandırılmaktadır.

Konu içerisinde inanılan dinin kültürümüz, dilimiz, sanatımız, örf ve âdetlerimiz üzerindeki etkisi dikkate alınarak inanılan dininin ve bundan kaynaklanan ahlak anlayışı ile örf ve âdetlerin tanıtılmasına ve öğrenilmesine de önem verilmektedir. Konu içerisinde birey bilincinin gelişiminin yanı sıra öğrencilerin toplumsallığa ve toplumsal duyarlılığa ulaşmaları ve model olarak alınan lider insanların din ve devlet işlerinin ayırımı anlayışının kavranması ve benzeri hususlar dikkate alınmaktadır.

Bu konu içerisinde içerik verilirken diğer derslerle disiplinler arası alt konu alanları içerisinde bağlantılar kurulmaktadır. Konu ile ilgili kavramlara da yer verilmektedir. Konu işlenirken somut kaynaklardan mümkün olduğunca öğrenme-öğretme sürecinde yararlanılmaktadır. Bu düzeyde iki ülke programlarında öncelikle verilecek değerler arasında tarihsel mirasa duyarlılık, sorumluluk, hoşgörü ve bilimsellik yer almaktadır. Yine öncelikle verilecek beceriler arasında sosyal katılım, eleştirel düşünme, araştırma, değişim ve sürekliliği algılama, mekân, zaman ve kronolojiyi algılama her iki ülke programında bu düzeyde yer almaktadır.

4.2.5. Temel Eğitim Düzeyi 8. Sınıflar Din Dersi Programları

İçeriklerindeki Benzer ve Farklı Konular

Çalışma kapsamında ele alınan ülkelerde, Temel Eğitim 8. Sınıflar Din Dersi Programında, içeriğe alınan konular doğal olarak benzerlik ve farklılıklar göstermektedir. Her iki ülkede, Temel Eğitim Düzeyi 8. Sınıflar Din Dersi Programı, içeriğini oluşturan konular karşılaştırıldığında, içeriğin büyük oranda benzerlik gösterdiği görülmektedir.

Temel Eğitim Düzeyi 8. Sınıflar Din Dersi Programında içeriğe alınan konuların, ülkelere göre dağılımının Tablo 11 ile gösterilmesi, durumun daha açık bir şekilde değerlendirilmesine yardımcı olacaktır.

Tablo 11. Türkiye ve İngiltere Temel Eğitim Düzeyi 8. Sınıflar Din Programları İçeriklerinin Ükelere Göre Dağılımı

İçerik/Ülkeler	Tür	İng
İnanç (Kaza ve Kader)	X	X
Tanrı'ya İman	X	X
İbadet (Zekât, Hac ve Kurban İbadeti)	X	X
Hiz. İsa	X	X
Hiz. Muhammed (Hiz. Muhammed'in Hayatından Örnek Davranışlar)	X	X
İnciller	X	X
Kur'an ve Yorumu (Kur'an'da Akıl ve Bilgi)	X	X
Kilise		X
Ahlak (İslâm Dinine Göre Kötü Alışkanlıklar)	X	X
Din ve Kültür (Dinler ve Evrensel Öğütleri)	X	X

*Tablo 11'in oluşturulmasında

<http://dogm.meb.gov.tr/www/ogretim-programlari/icerik/14 06.03.2013>,

<http://www.mmiweb.org.uk/publications/re/NSNF.pdf 06.03.2013>

kaynaklarından yararlanılmıştır.

Tablo 11 incelendiğinde görülmektedir ki, incelenen ülkelerdeki Temel Eğitim Düzeyinde 8. Sınıflar Din Dersi Programında içeriğe alınan konular, çok büyük bir oranda benzerlik göstermektedir. Kilise konusu, konusunun sadece İngiltere'de yer aldığı görülmektedir. Bunun nedeni İngiltere'de ibadet edilen yerlere verilen önemin Anahtar Evre 2 ve 3'te arttırılmasından kaynaklanmaktadır. Bu düzeyde İnanç(Kaza ve

Kader) konusunun, yine iki ülkede de yer aldığı görülmektedir. Fakat Türkiye programında bu konunun düzeyi artırılmıştır.

Türkiye Temel Eğitim Düzeyi Din Dersi programı, İnanç öğrenme alanı, Kaza ve Kader konusu içerikleri her iki ülkede ortak olarak yer almaktadır. Bu öğrenme alanı içerisinde konular, kaza ve kader çerçevesinde, yaratıcının her şeyi bir ölçüye göre yarattığı, evrendeki yasalar, insan iradesi, insanın sorumlu bir varlık olduğu konusu ile sınırlandırılmaktadır. Konun öğretilme süresince öğrenme – öğretme süreçlerinde mümkün olduğunca düşünme biçimlerinin (eleştirel, yansıtıcı vb. düşünme) kullanıldığı etkinlikler işe koşulmaktadır. Konu içerisinde akılcı ve eleştirel bir yaklaşım sergilenerek, insanın evrenden kopuk bir varlık olmadığı bilinci kazandırılmaya çalışılmaktadır. Bu süreçte öğrencilerin somut deneyimlerinden yararlanılmaktadır.

Her iki ülkede ortak olarak yer alan bu konu içerisinde özellikle kader kavramının yanlış yorumlanarak sorumluluktan kaçınılmayacağı bilinci öğrencilerde oluşturulmaya çalışılmaktadır. Konu içerisinde sorumluluk, bilimsellik, estetik, çalışkanlık, güven ve bağımsızlık hedeflenen değerler arasındadır. Her iki ülke programında da bu konu içerisinde verilecek beceriler arasında eleştirel düşünme, kutsal dini kitabı anlama ve kullanma, dili doğru, güzel ve etkili kullanma, değişimi ve sürekliliği algılama, araştırma ve problem çözmedir yer almaktadır.

Türkiye Temel Eğitim Düzeyi Din Dersi Programı, İbadet öğrenme alanı, Zekât, Hac ve Kurban İbadeti konularında yer alan içerik her iki programında da ortak yer almaktadır. Konu süresince öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyleri dikkate alınacak ve onların duygu ve tecrübelerinden, somut deneyimlerinden yararlanılmaktadır. İbadet olgusunun dinin ortak boyutlarından biri olduğuna dikkat çekilmektedir. Konu içerisinde her iki ülkede de öncelikle verilecek değerler arasında yardımlaşma ve dayanışma, dostluk ve kardeşlik, sevgi ve saygı, çalışkanlık, sorumluluk, cömertlik ve paylaşma yer almaktadır. Bununla birlikte hedeflenen beceriler arasında da sosyal katılım kutsal dini kitabı anlama ve kullanma, iletişim ve empati, problem çözme, araştırma, mekân, zaman ve kronolojiyi algılama gibi beceriler yer almaktadır.

İnanılan dinin peygamberi ile ilgili olarak Türkiye Temel Eğitim Düzeyi Din Dersi Programı, Hz. Muhammed (S.A.V.) öğrenme alanı, Hz. Muhammed'in

Hayatından Örnek Davranışlar konusu her iki ülke programı içeriğinde ortak olarak yer almaktadır. Konu süresince inanılan dinin peygamberinin örnek davranışlarından insanlara değer vermesi, sözünde durması, hoşgörüsü, bilgiye önem vermesi, danışarak iş yapması, merhametli ve affedici olması, hakkı gözetmesi, zamanı iyi değerlendirmesi, çalışkanlığı ve yardımlaşması, doğayı ve hayvanları sevmesi, güvenilir olması ile sınırlandırılmaktadır.

Konunun öğretim süresince inanılan dinin peygamberinin hayatındaki örnek davranışları; örnek olaylar ile verilmeye ve değer üretmeye yönelik işlenmekte ve öğrencilerin yaşadıkları somut deneyimleri ve hayatları ile ilişkilendirilmektedir. Bu konu içerisinde öncelikle verilecek değerler; sözünde durmak, hoşgörü, bilimsellik, dayanışma ve yardımlaşma, çalışkanlık, hoşgörü, estetik, doğa sevgisi, doğal çevreye duyarlılık ve hayvan sevgisidir. Bununla birlikte verilecek beceriler arasında araştırma, sosyal katılım, iletişim ve empati, dili doğru, güzel ve etkili kullanma, değişim ve sürekliliği algılama yer almaktadır.

Günlük hayatta da önemli bir yer tutan, inanılan dinin kutsal kitabı ile ilgili konulara her iki ülkede de programda yer verilmiştir. Türkiye Temel Eğitim Düzeyi Din Dersi Programı, Kur'an ve Yorumu, Kur'an'da Akıl ve Bilgi konusu her iki ülke programında ortak olarak yer almaktadır. Bu öğrenme alanında konular; inanılan dinin kutsal kitabında akıl, aklın kullanılması, bilgi ve bilgiye verilen önem, bilgi edinme yolları ile sınırlandırılmaktadır. Konu süresince özellikle inanılan dinin kuru bilgi ve yüzeysel davranışlardan ibaret olmadığı, aksine sürekli canlılık ve ilerleme isteyen bir din olduğu ve bu çerçevede akla, akli kullanarak doğru bilgi edinme yollarıyla bilgi üretilmesine önem verdiği vurgulanmaktadır. Böylece öğrenme sürecinde öğrencilerin bilimsel verileri dikkate alan, öğrenmeyi öğrenme becerisi kazanan ve yaşam boyu öğrenmeyi ve üretmeyi beceri hâline getiren bireyler olma bilincini kazanmalarına yönelik etkinlikler düzenlenmektedir. Konu süresince öncelikle verilecek değerler arasında bilimsellik, akademik dürüstlük, sorumluluk ve çalışkanlık gelmektedir. Bununla birlikte eleştirel düşünme, problem çözme, inanılan dinin kutsal kitabını anlama ve kullanma, değişim ve sürekliliği algılama becerilerin öğrencilere kazandırılması hedeflenmektedir.

Türkiye Temel Eğitim Düzeyinde Din Dersi programı, Ahlâk öğrenme alanı, İslâm Dinine Göre Kötü Alışkanlıklar konu içeriği her iki ülke programında ortak olarak yer almaktadır. Bu konu içerisinde inanılan dininin bireyin sakınmasını istediği kötü alışkanlıklardan olan alkollü içki içmek, uyuşturucu kullanmak, kumar oynamak ve bu türden alışkanlıkların nasıl başladığı, bunlardan nasıl korunulacağı ve insanların hakkını ihlâl etmeme ile sınırlandırılmaktadır. Konular işlenirken özellikle sigara içme alışkanlığının bireysel, toplumsal, ekonomik vb. olumsuz etkileri de vurgulanmaktadır. Her iki ülkede konu süresince öğrencilerin somut deneyimlerinden yararlanılmaktadır. Bu da olumsuz tutum ve davranışlara olumlu, akılcı ve eleştirel bir şekilde yaklaşılacak ve bireysel tercihlerin her zaman doğru olmadığı vurgulanmaktadır. Konu içerisinde öncelikle verilecek değerlerde sorumluluk, bağımsızlık, sağlıklı olmaya önem verme ve haklara saygı yer almaktadır. Bununla birlikte problem çözme, inanılan dinin kutsal kitabını anlama ve kullanma, iletişim ve empati kurma, araştırma, eleştirel düşünme, sosyal katılım gibi beceriler de öğrencilerde hedeflenen beceriler arasındadır.

Günlük hayat içerisinde öğrencilerin etkileşimde bulunduğu Din ve Kültür öğrenme alanı, Dinler ve Evrensel Öğütleri konusu Türkiye Temel Eğitim Düzeyi Din Dersi Programında yer almaktadır. Konu içeriği İngiltere programı ile örtüşmektedir. Bu konular, günümüzde yaşayan İslamiyet, Hristiyanlık, Yahudilik, Hinduizm ve Budizm dinlerinin evrensel öğütleri ile sınırlandırılmaktadır. Konu süresince dinin evrensel bir gerçeklik olduğu; insanlara kendi din, örf ve âdetlerini olduğu kadar, diğer milletlerin din, örf ve âdetlerini de saygı ve hoşgörü çerçevesinde değerlendirebilme becerisini kazandırmaya dikkat edilmektedir. Bu noktada etkinliklerin bu yönde düzenlenmesine çalışılmaktadır. Ayrıca dinlerin ortak amaçlarına dikkat çekilmekte ve öğrencilerin konu içerisinde evrensel değerleri benimsemelerine çalışılmaktadır. Her iki ülkede ortak olarak yer alan bu konu ile dinler hakkındaki bilgiler genel özellikleri itibariyle ön yargıdan uzak, bilimsellik ve objektiflik göz önünde bulundurularak işlenmektedir. Konu işlenirken “Başkalarına Zarar Vermemek” konusunda, öldürmemek, hırsızlık ve yalancı şahitlik yapmamaya vurgu yapılmaktadır.

Her iki ülke konusu ile örtüşen bu alanda istismarcı misyonerlik faaliyetlerinin olabilecek olumsuz etkileri hakkında öğrencilerde duyarlılık oluşturulması sağlanmaktadır. Konu içerisinde öncelikle verilecek değerler; doğruluk, temizlik,

yardımsızlık, sevgi, saygı, doğal çevreye duyarlılık, güzel söz ve davranışlarda bulunmak ve hoşgörüdür. Aynı zamanda iletişim ve empati, eleştirel düşünme, araştırma, sosyal katılım, değişim ve sürekliliği algılama, inanılan dinin kutsal kitabını anlama ve kullanma becerileri hedeflenen konu içeriğinde verilmektedir.

Çalışmada incelenen iki ülkenin din dersi programlarının içeriklerine, kapsadıkları konuların ötesinde teknik açıdan bakıldığında, dikkati çeken noktalar ise şöyledir; öncelikle iki ülkede de öğrencilerin ilgilerinden çok, konuların gerektirdiği bir biçimde içerik düzenlenmesi göze çarpmaktadır. Türkiye Temel Eğitim Düzeyi Din Dersi Programında içerik düzenleme yaklaşımı olarak Sarmal Programlama yaklaşımı ön plana çıkmaktadır.

Sarmal programlama yaklaşımında içeriğin doğrusal bir sıra izlemediği görülmektedir. Daha önce öğrenilen bazı konular, belli zaman aralıklarında tekrar edilmektedir. Bu tekrarların amacı konuyu hatırlatmaktan çok, aynı konuyu daha çok detaylandırarak konunun kapsamını genişletmektir. Bu tip yaklaşımlarla hazırlanmış programların içeriği diğer program yaklaşımlarına göre daha esnektir. Ancak öğrenilecek konular ve öğrenme süresinin kontrollü olması gerekmektedir. Bu programlama yaklaşımı genellikle konuların yeri ve zamanı geldikçe tekrar tekrar öğretilmesi gerektiğinde bu programlama yaklaşımından yararlanılmaktadır. Her konunun kendi içerisindeki alt öğrenme konuları arasında ardışıklık olmak zorundadır. Bu programlama yaklaşımına özellikle dil öğretim programlarının içeriği düzenlenirken ihtiyaç duyulmakta ve uygulanmaktadır (Demirel,2010).

İngiltere Temel Eğitim Düzeyi Din dersi programında ortak olarak yer alan Sarmal programlama yaklaşımına alternatif olarak, Modüler programlama yaklaşımı da içerik düzenleme yaklaşımları içerisinde yer almaktadır.

Modüler programlama yaklaşımında içerik düzenlenirken konular üniteler halinde düzenlenir. Bu ünitelerin ya da modüllerin birbirleriyle aralarında bağın olması gerekmemektedir. Bu program yaklaşımında öğretim sonucunda alınacak neticeler bellidir. Konuların hangi sıra ile öğretileceği esnek olmakla birlikte program çıktısı açısından kontrollü bir programlama yaklaşımıdır. Bu programlama yaklaşımında genel anlamda öğrenme üniteleri modüllere ayrılmıştır. Her modül ise kendi içerisinde

doğrusal, sarmal ya da farklı yaklaşımla düzenlenebilmektedir. Modüller arasında aşamalı bir bağın bulunması gerekmemektedir. Fakat her modülün kendi içerisinde bir bütün ve anlamlı olması gerekmektedir (Demirel, 2010).

İngiltere Temel Eğitim Düzeyi Din Program içeriği iki farklı stratejiyle yazıldığı görülmektedir. Model öğretim programlarının hangisinin kullanılması gerektiği ise yerel eğitim yöneticilerine bırakılmıştır. Tablo 12, çalışma kapsamında incelenen ülkelerin din dersi programı içeriklerinin oluşturulmasında, hangi yaklaşımların kullanıldığını göstermektedir.

**Tablo 12. Türkiye ve İngiltere’deki Temel Eğitim Düzeyinde
Din Dersi Programlarında İçerik Oluşturma Yaklaşımları**

İçerik Düzenleme Yaklaşımları/Ülkeler	Tür	İng
Doğrusal Programlama Yaklaşımı	-	-
Sarmal Programlama Yaklaşımı	X	X
Modüler Programlama Yaklaşımı	-	-
Piramitsel ve Çekirdek Programlama Yaklaşımı	-	-
Konu Ağ-İ-Proje Merkezli Program Yaklaşımı	-	-
Sorgulama Merkezli Programlama Yaklaşımı	-	-

*Tablo 12’nin oluşturulmasında

<http://dogm.meb.gov.tr/www/ogretim-programlari/icerik/>, 14.06.2013,

<http://www.mmiweb.org.uk/publications/re/NSNF.pdf>, 06.03.2013

kaynaklarından yararlanılmıştır.

Tablo 12 göstermektedir ki; ülkeler din dersi programı içeriklerinin oluşturulmasında sarmal programlama yaklaşımını kullanmışlardır. Sadece İngiltere alternatif olarak modüler programlama yaklaşımını hazırlamıştır. Doğrusal, piramitsel ve çekirdek, konu ağ-İ-proje merkezli ve sorgulama merkezli programlama yaklaşımı ise incelenen ülkelerde içerik oluşturulmasında rastlanmayan bir yaklaşımdır.

4.3. Çalışmanın Üçüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum

Çalışmanın üçüncü alt problemi olan, “Türkiye Temel Eğitim Düzeyi 4-8. sınıflar Din Dersi programının öğretim süreçleri ile İngiltere’de okutulan aynı düzey ve aynı alan programında kullanılan öğretim süreçleri ile ne tür benzerlik ve farklılıklar

göstermektedir?” sorusu açısından incelendiğinde, çalışma kapsamında incelenen iki ülkenin öğretim süreçlerinde benzerlik ve farklılıklar olduğu görülmektedir.

Türkiye Temel Eğitim Düzeyi Din Dersi Programında, her öğrenme alanında öğretmenlere yol göstermesi için hazırlanmış etkinlik örnekleri yer almaktadır. Bu etkinlik örnekleri belirlenmiş olan tüm hedefleri kapsamaktadır. Bu sayede her hedefin, öğrencilere ne şekilde sunulabileceğine ilişkin birtakım ipuçları öğretmenlere sunulmaktadır. Programda etkinlik örnekleri sınıf – okul içi etkinliklerin yanı sıra okul dışı etkinlikler ve inceleme etkinlikleri de yer almaktadır. Bu etkinliklerin nasıl uygulanacağı örnek ders planlarıyla birlikte kapsamlı olarak verilmektedir. Tüm bu etkinlik örneklerinin, öğretmenlerce incelendikten sonra kendi okullarının bulunduğu çevreye ve imkânlarına göre aralarından uygun olanlarının seçilmesi beklenmektedir. Ancak bunların içerisinde hazırlık gerektiren etkinlikler de yer aldığından, öğretmenlerin herhangi bir etkinliği uygulamadan önce gerekli olan ön hazırlıkları yapmalarında fayda bulunmaktadır. Bu şekilde süreç içerisinde gerek öğretmen gerekse öğrenciler çeşitli öğretim materyalleri hazırlamaya ve kullanmaya yönlendirilmektedir (MEB, 2010).

İngiltere’de ise genel açıklamalar, İngiliz din dersi öğretim programının hedeflerinde dinî ve ahlâkî bilgilerin yanında birçok tutum, alışkanlık ve değerlerle ilgili davranışların da kazandırılması amaçlanmaktadır. Bu nedenle programın eğitim-öğretim ilkelerinden yaparak yasayarak öğrenme ve açıklık ilkesine uygun olarak hazırlandığını görülmektedir. Öğrenci bir bilgiyi yaparak yasayarak öğrendiği takdirde, bu bilgi kalıcı bir nitelik kazanarak ve öğrencinin davranışlarına yansımaktadır. Böylece gerçek anlamda bir öğrenme meydana gelmektedir. Bu bakımdan İngiltere programında öğretimin öğrenmeyle sonuçlanmasını sağlamak için yaparak yasayarak öğrenme ilkesine öncelikle yer verilmektedir. Konu içerisinde yer alan hedeflere bakıldığında öğrencilerin birden fazla duyu organına hitap edilerek öğretimin kolaylaştırılmasının amaçlandığı görülecektir. Bu da konu ile ilgili olan hedeflerde öğrencilerin din ile ilgili önemli yerlere gitmeleri, dinî objelerle karşılaşmaları, dinî topluluklara mensup insanlarla tanışıp onlarla kendileri hakkında röportaj yaparak bilgi sahibi olmaları, dinî uygulamaları görmeleri, dinî inançları drama, müzik, sanat, sembolizm gibi çeşitli araçlarla ifade etmeleri öğretimde verimliliği arttırmaktadır. Bu da, öğrenilen bilgilerin

görülmeye ve hatta uygulanmasına imkân verdiğinden hedeflerin davranışa dönüştürülmesi böylelikle kolaylaştırmaktadır.

İngiltere Temel Eğitim Düzeyinde Din dersi öğretim programında hedefler öğrencinin mümkün olduğu kadar fazla duyu organına hitap eden açıklık ve yaparak yaşayarak öğrenme ilkelerine uygun yazılmıştır. İngiliz öğretim programında da, öğrencilerin din ile ilgili önemli yerlere gitmeleri, dinî objelerle karşılaşmaları, dinî uygulamaları görmeleri, dinî topluluklara mensup insanlarla tanışıp, onlarla röportaj yapmaları, dinî inançları drama, kompozisyon gibi çeşitli araçlarla ifade etmeleri hedeflerde belirtilmiştir.

Bununla birlikte program içerisinde yönergeler dosyası, örnek iş şemaları, ciddi öğrenme güçlüğü çeken öğrenciler için hazırlanmış ders planları, her Anahtar Evre için hazırlanmış örnek ders planları ve hazırlanmış olan tüm örnek ders planları, ekler bölümünde yer almaktadır. Öğretmene dersin işlenişi ile ilgili bir yönlendirme vermemekle birlikte, ders planları hazırlanmasını kolaylaştırmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, öğretmenlerden bir takım kriterler çerçevesinde, kendileri için en uygun olan ders planlarını, kendilerinin hazırlamaları beklenmektedir. Örnek iş şemaları da benzer şekilde okulların ders yılını nasıl planlayacakları hakkında bir fikir vermek amacıyla hazırlanmıştır. Örnek iş şemalarının uygulanma zorunluluğu yoktur ancak her okulun kendi iş şemasını hazırlaması gerekmektedir (Böke, 2002).

İngiltere’de öğrenme güçlüğü çeken öğrenciler için hazırlanmış olan hedefler ve açıklamalar dosyasında, öğretim programı yapı olarak korunmakla birlikte, hedefleri büyük oranda farklılıklar içermektedir. İngiltere’de öğrencilerin ulaşması gereken hedeflerden bahsedilirken, bu öğretim programında, öğrencilerin ulaşabileceği hedeflerden bahsedilmektedir. Bu bölümde özel eğitim metotlarına ihtiyaç duyan öğrenciler, engelli öğrenciler ve İngilizceyi ikinci dil olarak kullanan öğrencilerin müfredata ve değerlendirme çalışmalarına etkin bir şekilde dahil olmalarını sağlayacak öğrenme yaklaşımları, öğretmenlere önerilmektedir. Her Anahtar Evre için hazırlanmış olan örnek ders planlarında, öncelikli olarak dersin hedeflerine sonrasında etkinliklere yer verilmektedir. Etkinliklerin ardından, süreç sonunda öğrencilerden beklenen hedeflere paralel bir şekilde hazırlanmış olan, öğrenme çıktıları yer almaktadır. En son olarak da öğretmenlere yardımcı olacak süreçle ilgili notlar bölümü bulunmaktadır.

Burada diğerk derslerle ilişkilendirme, bilgi teknolojileri kullanımı, örnek sorular, güvenlik önlemleri vb. yer almaktadır. İstenen düzeye gelememiş öğrenciler için hazırlanmış örnek hızlandırılmış ders planları dosyasında 12 örnek ders planına yer verilmiştir (Böke, 2002).

Ülkelerin din dersi programlarında kullandıkları öğretim süreçlerine bakıldığında; Türkiye Temel Eğitim Düzeyi Din Dersi Programında; anlatım, araştırma, tartışma, soru – cevap, problem çözme, deney, gözlem, proje, ödev, bireysel ve grupla çalışma, drama yöntem ve tekniklerinin kullanıldığı görülmektedir. İngiltere Temel Eğitim Düzeyi Din Dersi Programında ise Türkiye programına benzer şekilde; anlatım, araştırma, tartışma, soru – cevap, problem çözme, deney, gözlem, proje, ödev, bireysel ve grupla çalışma, drama ve farklı olarak bilgisayar ile çoklu ortam destekli yöntem ve teknikleri kullanılmaktadır. Temel Eğitim Düzeyi Din Dersi programlarında kullanılan öğretim süreçlerinin ülkelere göre dağılımı Tablo 13’te sunulmuştur.

Tablo 13. Temel Eğitim Düzeyi Din Dersi Programlarında Kullanılan Öğretim Süreçlerinin Ükelere Göre Dağılımı

Öğretim Süreçleri	Tür	İng
Anlatım	X	X
Bilgisayar Destekli	-	X
Çoklu Ortam Destekli	-	X
Tartışma	X	X
Soru-Cevap	X	X
Araştırma	X	X
Bireysel Çalışmalar	X	X
Grup Çalışmaları	X	X
Problem Çözme	X	X
Drama	X	X

*Tablo 13’ün oluşturulmasında

<http://dogm.meb.gov.tr/www/ogretim-programlari/icerik/>, 14 06.03.2013,

<http://www.mmiweb.org.uk/publications/re/NSNF.pdf>, 06.03.2013

kaynaklarından yararlanılmıştır.

Tablo 13'te görüldüğü üzere anlatım yöntemi, araştırma, problem çözme, tartışma, soru-cevap, oyun, bireysel ve grup çalışmaları öğrencilerin yürüttükleri projeler ve araştırma öğretim süreçlerinden yararlanılması incelenen ülkelerde, Temel Eğitim Düzeyi Din dersinin öğretilmesinde başvurulan yöntem ve tekniklerdir. Tabloya bakıldığında iki ülkenin Temel Eğitim Düzeyi Din dersi programındaki öğretim süreçleri benzer özellikler göstermektedir. Bireyi merkeze alan ve aktif kılan bazı öğretim süreçleri, incelenen ülkelerin tamamında yer aldığı görülmektedir. Bunun yanı sıra, bireysel ve grupla yapılan çalışma ve projeler de araştırmaya dahil olan her ülkede uygulanan yöntemler arasındadır.

Türkiye'de seviyelerine göre gruplama yapmadan, tüm öğrenciler için tek program uygulanmaktadır. Farklı seviyedeki öğrenciler için çalışmalar, sınıf düzeyinde öğretmenler tarafından uygulanmaktadır. İngiltere'de ise farklı olarak, tek program olmasına rağmen farklı yetenek düzeyindeki öğrenciler için farklı zorluk seviyesi sağlanmaktadır. Türkiye'de tüm öğrenciler için tek program vardır ve farklı yetenek seviyelerine sahip öğrencilere, programın hitap etmesi, öğretmenlerin uygulamalarına bağlıdır. Türkiye Din Dersi Programının giriş kısmında, öğretmenlerin bireysel farklılıklara hitap edecek etkinlikler yapması gerektiği vurgulanmıştır. Fakat öğretmenlerin bireysel farklılıkları göz önünde tutarak, hangi etkinlikleri planlayıp planlamayacaklarına dair yeterli veri yoktur. Programın tüm öğrencilere etkili şekilde ulaşmasında, öğretmenlerin eğitimi ve duyarlılığının oldukça önemli olduğu düşünülebilir.

İngiltere'nin kapsam olarak Türkiye'den en büyük farkı, öğrenme gücü çeken öğrenciler için özel olarak yeniden düzenlenmiş öğretim programıdır. Değerlendirme etkinliklerinin de benzer şekilde, bu öğrencilerin söz konusu olan durumlarının dikkate alınarak düzenlenmesi beklenmiştir. Bu anlamda İngiltere'nin Türkiye'ye göre daha zengin bir çeşitliliğe sahip olduğu söylenebilir. İngiltere bu açıdan bütün öğrenciler için geçerli olacak etkin öğrenme fırsatlarının sunulmasını hedeflemekte ve bunun için de öğretmenlerin gereken durumlarda öğrenciler için uygun olan destekleyici çalışmaları hazırlayarak her bir Anahtar Evrede birtakım değişiklikler yapabilmelerine imkân sunmaktadır.

İngiltere Ulusal Programında, BİT(Bilgisayar İletişim ve Teknolojileri)'nin programda kullanımı ile ilgili bölüm bulunmaktadır. BİT ile öğrencilere tüm konulardaki öğrenmelerini desteklemek için BİT araçlarını kullanma yoluyla, yeteneklerini uygulama ve geliştirme fırsatları verilmesi amaçlanmıştır. BİT'in kullanımıyla, din dersinin doğası da oldukça değişmiştir. Açıklama, tartışma, anlatma, onaylama, yorumlama ve bilgiye ulaşma süreçleri oldukça önemli hale gelmiştir. Türkiye Din Dersi Programı giriş kısmında, din dersi öğretiminde, teknolojinin kullanımı ile ilgili açıklamalara yer vermiştir, “Çağımızda hızla gelişen bilim ve teknoloji, eğitimin her alanını etkilemekte ve özellikle eğitim yaklaşımlarında köklü değişimleri zorunlu kılmaktadır” (MEB, 2010). Fakat BİT’e hedef düzeyinde yer verilmemiştir.

4.4. Çalışmanın Dördüncü Alt problemine İlişkin Bulgular ve Yorum

Çalışmanın dördüncü alt problemi olan, “Türkiye’de Temel Eğitim Düzeyi 4-8. sınıflar Din Dersi programında öğrenci başarısının değerlendirilmesi ile İngiltere’deki Temel Eğitim Düzeyi 4-8. sınıflar Din Dersi programında öğrenci başarısının değerlendirilmesinde ne gibi benzerlik ve farklılıklar bulunmaktadır?” sorusu açısından incelendiğinde, çalışma kapsamında incelenen iki ülkenin sınama durumlarında bazı benzerlik ve farklılıklar olduğu görülmektedir.

Çalışma kapsamında ele alınan iki ülkenin Temel Eğitim Düzeyi Din dersi programında, öğrenci başarısının değerlendirilmesinde, ürüne ve sürece dayalı bir yaklaşım sergilenmektedir. Ürünün yanında, sürecin de değerlendirilmesi hem öğrencinin gelişimi hem de öğrenme eksikliklerinin görülmesi açısından önemli kabul edilmektedir. Çalışma kapsamında incelenen iki ülkenin Temel Eğitim Düzeyi Din Dersi programında, öğrencileri yazılı ve sözlü olarak sınamanın yanında gözlem, tartışma, sergi, performans ödevleri, görüşmeler, öğrenci ürün dosyaları, projeler, posterler, öz değerlendirme ölçekleri, çoktan seçmeli, eşleştirmeli, boşluk doldurmalı, açık uçlu sorulardan oluşan testler kullanılır.

Türkiye Temel Eğitim Düzeyi Din Dersi Programında, öğrenci başarısının ölçülmesinde ve değerlendirilmesinde, ders programlarında belirtilen özel ve genel hedefler esas alınır. Ölçme ve değerlendirmede; okul, il ve ülke genelinde birlik sağlanır. Öğrencilerin başarısının değerlendirilmesinde; bilişsel, duyuşsal, sosyal ve

psikomotor özellikleri, bir bütün olarak ele alınır. Türkiye Temel Eğitim Düzeyi Din Dersi Programında, öğrenci başarısının değerlendirilmesinde çeşitli teknikler kullanılır. Bunlar; görüşme yöntemi, gözlemler, sözlü sunum, projeler, öz değerlendirme, akran değerlendirme, dereceli puanlama anahtarı (rubric), öğrenci ürün dosyası, performans değerlendirme, kavram haritaları ve tutum ölçekleridir. Öğrencilerin başarısı; sınavlar, projeler, performans ödevleri ve derse katılım, ders içi performanslarından alınan puanlara göre tespit edilir. Günlük yapılan çalışmalarını değerlendirmek için araştırma kâğıtları, ödevleri, alıştırmaları, kısa sınavlar, kontrol listeleri, öz değerlendirme ve akran değerlendirme yöntemleri kullanılır (MEB, 2010).

İngiltere Eğitim Sistem’inde değerlendirmeler günlük öğretmen değerlendirmeleri ile Anahtar Evre sonunda yapılan öğretmen değerlendirmeleri olmak üzere iki şekilde yapılır. Günlük öğretmen değerlendirmesinin amacı öğrencinin ilerlemesi hakkında ayrıntılı bilgiye sahip olmaktır ve böylece ileriki öğrenmeleri uygun olarak hedeflenebilir ve öğrencilerin ilerlemesine yardımcı olunur. Anahtar Evre sonu testler ve değerlendirmelerin amacı, okullara ve velilere öğrencinin bireysel ilerlemesi hakkında anlaşılır bilgiler sağlamaktır. Bu hem ulusal standartlarla hem de ulusal performans ile ilişkili olmayı gerektirir. Diğer bir deyişle, sonuçlar hem aileler hem de halka sunulan eğitimin kalitesini değerlendirmek için önemli bilgiler sağlar (INCA, 2010).

Öğretmen değerlendirmesi ve yasal testler ve ödevler eşit statüye sahiptir ve öğrencilerin becerileri hakkında tamamlayıcı bilgiler vermek için tasarlanmışlardır. Testler, Anahtar Evre sonunda konunun seçilen parçası ile ilgili öğrencilerin ne başardıklarını gösterir. Öğretmen değerlendirmesi, Anahtar Evre dersleri sırasında sınıf içinde yapılan uygulamalı ve sözel çalışmaların gözlemleri ile sınıfta tamamlanan yazılı çalışmaları temel alarak, süreç içindeki tüm konular için performans değerlendirmesi sağlar. Testler ve ödevler, ödev ve test materyallerinden sağlanan rehberliğe göre okullar tarafından idare edilir ve puanlandırılır. Puanlandırılmış kâğıtlar haricen denetlenir (Kaytan, 2007).

Değerlendirme sınavları Anahtar Evrelerin bitimlerinde, yani 11, 14 ve 16 yaşlarında uygulanır. Sınav sonuçları öğrenci, okul ve ulusal ortalamalar yönünden hazırlanan değişik listelerle ilan edilir. Okullar ve öğretmenler, müfettişler tarafından

sınav sonuçları dikkate alınarak denetlenir ve başarısız olan okullar başarı düzeylerini geliştirmek için müfettişlerle birlikte, eksikliklerini belirleyip düzeltmeye yönelik uzun vadeli planlar hazırlarlar. Bu planlar Yerel Eğitim Otoriteleri tarafından halka duyurulur ve müfettişler tarafından belirli zamanlarda denetlenir (Böke, 2002).

Türkiye ve İngiltere Temel Eğitim Düzeyi Din Dersi Programlarında, öğrencilerin değerlendirilmesinde seçilen tekniklere genel olarak bakıldığında, dikkati çeken hususlar ise şöyledir; din dersinde ağırlıklı olarak ürüne ve sürece dayalı değerlendirme yaklaşımlarının kullanıldığı durumlar tespit edilmiştir. Öğrencilerin sınıf içinde yaptıkları bireysel ve grup çalışmaları ile hazırladıkları projeler ve performans ödevleri de öğrencilerin ders başarılarını belirleme de kullanılmaktadır. Din dersinin değerlendirmesinde kullanılan ölçme araçları, genel olarak birbirine benzemektedir.

BÖLÜM 5

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada Türkiye ve İngiltere Temel Eğitim Düzeyi 4-8. sınıflar Din Dersi Programları incelenmiştir. İki ülkedeki, Temel Eğitim Düzeyi 4-8. sınıflar Din Dersi Programlarının karşılaştırmalı olarak incelenmesi sonucu, benzerlik ve farklılıklar ortaya konmuş ve tablolastırılarak ilgili kısımlarda tartışılmıştır. Bu bölümde elde edilen bulgular ışığında sonuçlar ve öneriler sunulmuştur.

5.1. Çalışmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Sonuçlar

Çalışmanın birinci alt problemi olan “Türkiye’de Temel Eğitim Düzeyi 4-8. sınıflar Din Dersi programının amaçları ve İngiltere’de okutulan aynı düzey ve aynı alan programlarının amaçları ile ne tür benzerlik ve farklılıklar göstermektedir?” sorusu açısından incelenmektedir. İki ülkenin Temel Eğitim Düzeyi 4-8. sınıflar Din Dersi Programlarının hedefleri arasında dikkati çeken hususlar şöyledir:

Çalışma kapsamında incelenen İngiltere Temel Eğitim Düzeyi Din Dersi Programının hedeflerine genel olarak bakıldığında, Türkiye Temel Eğitim Düzeyi Din Dersi Programı hedeflerinden, belirgin bir biçimde ayrılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Din Dersi programlarında, çalışma kapsamında ele alınan ülkelerin hepsinde; inanç, ibadet, din peygamberi, kutsal kitap, ahlâk, din ve kültür öğrenme alanları bölümleri yer almaktadır. Her iki ülkede 4 ve 5. sınıfta dinî kavramların tanımı yapılmakta, inanılan dinin peygamberinin davranışları ile ilgili bilgi verilmekte, ibadetler tanıtılıp bazı ahlâkî konulara yer verilmektedir. Türkiye’de din dersi öğretim programlarında dikkat çeken bir nokta şudur, konular bölümünde ahlâk ilkeleri çoğu zaman genel olarak verilmekte din kaynaklı olarak ayet ve hadis destekli verilmemektedir. Ancak ders kitaplarında konu ile ilgili ayet ve hadislerle değinilmiştir. İngiltere’de ise ahlâkî öğretiler, yaratıcının ve din peygamberinin isteği olarak ve hikâye tarzında verilmektedir. Ayrıca inanılan din peygamberi ile ilgili konular sadece bilgi tarzında olup bu yaş çocuklarının ilgisini çekecek şekilde hikâyelerle desteklenmemektedir. Türkiye ve İngiltere programında

ortak olarak 6, 7 ve 8. sınıfta namaz, zekât, oruç, hac gibi ibadetler; meleklerle, kitaplara, ahirete kaza ve kadere iman; din peygamberinin örnek ahlâkı; ahlâkî konular; inanılan din içerisindeki mezhepler; inanılan din dışındaki dinler; din-bilim, din-kültür ilişkisi; vatan millet sevgisi konularına ağırlık verilmiştir. Bununla birlikte Temel Eğitim Düzeyinde Din Dersi programında hemen hemen her ünitenin sonunda dualara ve anlamlarına yer verilmistir.

Türkiye ve İngiltere Din Dersi Programı hedefleri, çok fazla ayrıntıya girmeden kısa ve öz olarak verilerek, sade bir yapıda olması sağlanmıştır. Fakat Türkiye Din Dersi Programında yer alan hedefler, her öğrenme alanında, İngiltere’yi sayıca geçmiştir. Bu durum Türkiye Din Dersi Programı içeriğinin, kapsamlı olduğunu ve daha ayrıntılı hedeflere yer verdiğini göstermektedir.,

Türkiye Din Dersi Programının merkezinde kavram ve ilişkiler bulunmaktadır. Bundan dolayı Din Dersi Programının yaklaşımı, Temel Eğitim Programlarının yenilenmesi çalışmalarıyla beraber “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı” yeniden geliştirilmiştir. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin içeriğinin belirlenmesinde “dinin temel bilgi kaynakları dikkate alınarak İslam’ın kök değerleri çerçevesinde “mezhepler üstü (herhangi bir mezhebi esas almayan, mezhebi tartışmalara girmeyen) ve dinler açılımı” anlayış olarak ifade edilebilecek bir yaklaşım benimsenmiştir (MEB, 2010). Belirlenen bu yaklaşımla; öğrencilerin somut deneyimlerinden, sezgilerinden dinsel anlamları oluşturmalarına ve somutlama yapabilmelerine yardımcı olma amaçlanmıştır. Bu yaklaşımla; dinsel kavramların geliştirilmesinin yanı sıra, bazı önemli becerilerin geliştirilmesi de hedeflenmiştir (MEB, 2010). Bu beceriler; anlama, sıralama, sınıflandırma, sorgulama, ilişki kurma, eleştirme, tahmin etme, analiz-sentez yapma ve değerlendirme, bilgiyi araştırma, yorumlama ve zihninde yapılandırma, kendini ifade etme, iletişim kurma, arkadaşlarıyla iş birliği yapma, tartışma gibi çeşitli ve üst düzey zihinsel becerileri kazanmaları hedeflenmektedir. Aynı becerilere, İngiltere Din Dersi Programında da yer verilmiştir. İki ülkede de bu beceriler ile ilgili hedefler yer almaktadır.

Türkiye’de bu beceriler, programın yaklaşım bölümünde yer alırken İngiltere’de bu beceriler, hedef düzeyinde din dersi programında yer almıştır. Kilise ile ilgili

hedefler sadece İngiltere’de yer almıştır. Türkiye programında Kilise ile benzer olan İslâm dininin ibadet yeri olarak cami hedefinden 5. sınıfında sadece bahsedilmiştir.

Yine Bilgi ve İletişim Teknolojileri ile ilgili, BİT’i de içeren hedefler sadece İngiltere’de bulunmaktadır. Türkiye programında BİT ile ilgili hedeflere yer verilmemesine karşılık, BİT’in önemi ve gerekliliği programda açıklanmıştır.

Genel olarak, din programlarında Türkiye ve İngiltere’de aşamalı hedef yazma yaklaşımı kullanılmıştır. Modüler hedef yazma yaklaşımı ve yeterliliğe dayalı hedef yazma yaklaşımı ise incelenen ülkelerde hedeflerin hazırlanmasında rastlanmayan bir yaklaşımdır.

5.2. Çalışmanın İkinci Alt Problemine İlişkin Sonuçlar

Çalışmanın ikinci alt problemi olan “Türkiye’de Temel Eğitim Düzeyi 4-8. sınıflar Din Dersi programının içerikleri ile İngiltere’deki Temel Eğitim Düzeyi Din Dersi programının içerikleri arasında ne tür benzerlik ve farklılıklar bulunmaktadır?” sorusu açısından incelendiğinde, çalışma kapsamında incelenen iki ülkenin din dersi programlarının içeriklerine ilişkin sonuçlar şöyledir:

Din dersi programlarında içeriklere bakıldığında, inanç, ibadet, inanılan din peygamberi, dinin kutsal kitabı ve yorumu, ahlak, din ve kültür incelenen ülkelerin din dersi programı içeriklerinde yer aldığı tespit edilmiştir. Yine aynı şekilde dua konularının da benzer olarak çalışma kapsamındaki bütün ülkelerin din dersi programı içeriklerinde yer aldığı tespit edilmiştir. Din dersi programı içeriği, Türkiye’de altı(İnanç, İbadet, İnanılan Din Peygamberi, Dinin Kutsal Kitabı ve Yorumu, Ahlak, Din ve kültür) öğrenme alanı üzerine, İngiltere’de ise dört(Tanrı’ya İman, İnciller, İnanılan Din Peygamberi, Kilise) öğrenme alanı üzerine yapılandırılmıştır. İngiltere Din Dersi Programının öğrenme alanları, Türkiye ile benzeşmektedir. İngiltere farklı olarak Kilise öğrenme alanını vermiştir. Türkiye’deki Temel Eğitim Düzeyi Din Dersi Programı içeriği ile İngiltere Temel Eğitim Düzeyi Din Dersi içeriğini oluşturan konu başlıkları arasında, yakın bir ilişki tespit edilmiştir.

Türkiye Temel Eğitim Düzeyi Din Dersi Programında, içeriklerin belirlenmesinde öğrencilerin, konulara ilişkin anlayış ve bilgi edinmeleri temel

alınmıştır. Aynı zamanda üniteler belirlenirken; öğrencilerin gelişim özellikleri, öğrenme ilkeleri (yakından-uzağa, kolaydan-zora, basitten-karmaşığa, somuttan-soyuta) ön şart ve birbiriyle ilişkililik, birimler arasındaki anlam ve bütünlük gibi hususlar göz önünde bulundurulmuştur. Bunların yanı sıra üniteler öğrencilerin ilgi ve gereksinimlerini karşılayacakları, yeteneklerini geliştirebilecekleri şekilde kapsamlı olarak belirlenmiştir (MEB, 2010).

Genel olarak çalışmada, Temel Eğitim Düzeyi Din Dersi Programları incelenen ülkelerde, Din Dersi programlarının içeriklerinin oluşturulmasında, Sarmal programlama yaklaşımının benimsendiği söylenebilir. Bu yaklaşımda içeriğin doğrusal bir sıra izlemediği görülmektedir. Daha önce öğrenilen bazı konular, belli zaman aralıklarında tekrar edilmektedir. Bu tekrarların amacı konuyu hatırlatmaktan çok, aynı konuyu daha çok detaylandırarak konunun kapsamını genişletmektir. Bu tip yaklaşımlarla hazırlanmış programların içeriği diğer program yaklaşımlarına göre daha esnektir. Ancak öğrenilecek konular ve öğrenme süresinin kontrollü olması gerekmektedir. Bu programlama yaklaşımı genellikle konuların yeri ve zamanı geldikçe tekrar tekrar öğretilmesi gerektiğinde bu programlama yaklaşımından yararlanılmaktadır. Her konunun kendi içerisindeki alt öğrenme konuları arasında ardışıklık olmak zorundadır.

5.3. Çalışmanın Üçüncü Alt Problemine İlişkin Sonuçlar

Çalışmanın üçüncü alt problemi olan “Türkiye’de Temel Eğitim Düzeyi 4-8. sınıflar Din Dersi programında kullanılan öğretim süreçleri ile İngiltere’deki Temel Eğitim Düzeyi 4-8. sınıflar Din Dersi programında kullanılan öğretim süreçleri ne tür benzerlik ve farklılıklar göstermektedir?” sorusu açısından incelenmiştir. Çalışma kapsamında incelenen iki ülkenin Temel Eğitim Düzeyi Din Dersi programında, öğretim süreçleri arasında benzer ve farklılıklara ilişkin sonuçların şu şekilde olduğu tespit edilmiştir.

Temel Eğitim Düzeyi Din dersi programları incelenen İngiltere ve Türkiye’de, öğretim süreçleri arasında büyük farklılıklar görülmemektedir. Bireysel ve grupla yapılan çalışma / projeler, öğretmenlerin çalışmaya dahil olan her ülkede uyguladıkları yöntemler arasındadır. Bu ders kapsamında, öğretmenler kendi istedikleri yöntemleri

kullanmakta serbesttir. Ancak programlar öğretmenlere ünitelerin işlenmesinde kullanılan örnek yöntem ve teknikleri önermektedir. Bu öğretim yöntemlerine bakıldığında; genel olarak işbirliğine dayalı öğrenme, araştırma, tartışma, soru – cevap, problem çözme, deney, gözlem, proje, ödev, bireysel ve grupla çalışma yöntem ve tekniklerinin kullanıldığı sonucuna varılmıştır. İngiltere’de BİT’in kullanımına önem vermekte ve öğretimde kullanılmaktadır. Türkiye bu kullanımdan programa giriş sürecinde bahsetse de desteklenmemektedir. Türkiye Din Dersi Programında teknolojinin, din dersi öğretiminde kullanımının, öğretmenlere bırakıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

İki ülkenin öğretim programında da örnek ders planları ve din dersinde kullanılması önerilen materyaller yer almaktadır. Fakat Türkiye’de örnek ders planları ve materyaller din dersi programında yer verilirken, İngiltere’de örnek ders planları, öğretim programının internet sitesinde ekler kısmında yer almıştır. Bunun yanında İngiltere’de öğrenme güçlüğü çeken ve zihinsel olarak yetersiz öğrenciler için hafifletirilmiş din dersi programı hazırlanarak, öğretmenlerin kullanacağı yöntem ve teknikler açıklanmıştır. Türkiye’de ise öğrenme güçlüğü çeken ve zihinsel olarak yetersiz öğrenciler için hazırlanmış bir din dersi programı ve bu öğrenciler için din dersi öğretiminde önerilen yöntem ve teknikler bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Türkiye Temel Eğitim Düzeyi Din Dersi Programında, hedeflere paralel olarak hazırlanan öğrenme - öğretme etkinliklerinde, öğrenci merkezli yöntem, teknik ve strateji kullanımı gerekli kılınmıştır. Tüm hedefler, soyut olduğundan somut modellenmiş öğrenmeye dayalı etkinlikleri gerektirmektedir. Bunun için öğrencinin bizzat keşfederek ve anlayarak öğrenmesi esas alınmıştır. Öğrenci ve öğretmenin çevresinde kolayca bulabileceği ya da ucuza satın alabileceği eğitim araç ve gereçlerinin kullanıldığı hedefleri somutlaştırıcı etkinliklere yer verilmiştir (MEB, 2010).

5.4. Çalışmanın Dördüncü Alt Problemine İlişkin Sonuçlar

Çalışmanın dördüncü alt problemi olan “Türkiye’de Temel Eğitim Düzeyi 4-8. sınıflar Din Dersi programında öğrenci başarısının değerlendirilmesi ile İngiltere’deki Temel Eğitim Düzeyi 4-8. sınıflar Din Dersi programında öğrenci başarısının değerlendirilmesinde ne gibi benzerlik ve farklılıklar bulunmaktadır?” sorusu açısından

incelenmektedir. Çalışma kapsamında incelenen iki ülkenin Din Dersi Programında kullanılan değerlendirme teknikleri arasında benzer ve farklılıklara ilişkin sonuçların şu şekilde olduğu tespit edilmiştir:

Din dersinde öğrenci başarısının değerlendirilmesinde, Türkiye’de hem ürün hem de süreç (gözlem, performans ödevleri, görüşmeler, öz değerlendirme ölçekleri, öğrenci ürün dosyaları, projeler, çoktan seçmeli, eşleştirmeli, boşluk doldurmalı, açık uçlu sorulardan oluşan testler) göz önüne alınırken, İngiltere’de ise günlük öğretmen değerlendirmeleri ile Anahtar Evre sonunda yapılan öğretmen değerlendirmelerine yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. İngiltere’de yazılı sınavların ve çoktan seçmeli testlerin uygulandığı ve bu sınavların sonucu yapılan değerlendirme ile öğretmenlerin günlük olarak yaptığı değerlendirmelere göre öğrenci başarısına karar verildiği belirlenmiştir. Çalışma sonuçları ışığında aşağıdaki öneriler sunulmuştur.

5.5. Öneriler

Din dersi, Temel Eğitim Düzeyinden Yükseköğretime kadar en önemli dersler arasında yer almaktadır. Çağımızın gerektirdiği nitelikli insan özelliklerine sahip bireylerin yetiştirilmesinde, Din Dersi öğretiminin önemi yadsınamaz bir gerçektir. Bu amaca ulaşmak üzere, bu çalışmada ulaşılan sonuçlar ışığında aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir.

5.5.1. Çalışmanın Birinci Alt Problemine Yönelik Öneri:

Türkiye Temel Eğitim Düzeyi Din Dersi Programının hedefleri, sadece kavramlar ve konular değil, problem çözme, akıl yürütme ve düşünme becerileri gibi üst düzey bilişsel beceriler ile ilgili hedefler, programın merkezinde yer almalıdır. Hedefler, öğrencilerin zihinsel becerilerini geliştirmeye dönük olmalıdır. BİT araçlarının kullanımı ile ilgili hedeflere programda yer verilebilir. Programın öğrencilere kazandırmak istediği hedeflerin fazla olması, içeriğin de o denli artmasına sebep olmuştur. Bu nedenle programın hedef boyutu yeniden gözden geçirilerek hedefler azaltılabilir.

Türkiye Temel Eğitim Düzeyi Din Dersi Programının, öğrencilere kazandırmayı öngördüğü hedeflerin fazla olması, içeriğin de yoğunlaşmasına neden olmuştur. Bu

nedenle programın hedef boyutu gözden geçirilmelidir. Hedef sayısı diğer ülkelerin hedeflerinden fazla olup, gerçekleştirilme düzeylerinin saptanmasına ve daha gerçekçi hedeflerin belirlenmesine ihtiyaç vardır. Aynı konuda birbirine yakın olan hedef ve davranışların, bir başlık altında birleştirilerek davranış kargaşasının önüne geçilebilir.

5.5.2. Çalışmanın İkinci Alt Problemine Yönelik Öneri:

Türkiye Temel Eğitim Düzeyi Din Dersi Programının içeriğinde yer alacak konular, öğrencilerin ilgi, seviye ve ihtiyaçları göz önüne alınarak, aşırı tekrar ile fazla ayrıntıya inmeden yeniden düzenlenebilir. Bu tür düzenlemeler yapılırken ilk yıllarda sezgiye dayalı konuların ağırlıklı yer alması yerine, ölçümlere, gözlemlere dayalı konular yer almalı, daha sonraki yıllarda ayrıntıya inme yolları denenmelidir. Din dersinin genel anlamda soyut olmasından, soyut konulara, 4, 5 ve 6. sınıflar Din Dersi Programında daha az yer verilebilir. Bu sınıflarda somut ve somutlaştırılmaya daha yatkın hedeflere yer verilebilir. Din Dersi Programında, konular arasındaki yatay bağlantılar ile programın diğer derslerle olan (ara disiplinler arasındaki ve farklı derslerle) dikey bağlantılarındaki olumsuzlukların ortadan kaldırılması yoluna gidilebilir.

5.5.3. Çalışmanın Üçüncü Alt Problemine Yönelik Öneri:

Türkiye Temel Eğitim Düzeyi Din Dersi Programı kapsamında öğretim süreçleri, çağdaş öğrenme ve öğretme yaklaşımları dikkate alınarak seçilmeli, öğretilcek konuların özelliklerine ve öğrencilerin farklı öğrenme stilleri göz önüne alınarak belirlenmeli ve öğretmenlere içerikle uyumlu örnek öğretim süreçleri sunulmalıdır. Temel Eğitim Düzeyinde, din dersinin öğretiminden sorumlu sınıf öğretmenlerinin, zengin bir yöntem-teknik bilgisine sahip olmaları, en az alan yeterlilikleri kadar önemli görülmektedir. Bu yüzden yöntem ve teknik seçimi, mümkün olduğu kadar hazırlanan programlarda belirtilmeli, bu seçim öğretmenin yeterliliğine ya da isteğine bırakılmamalıdır. Çalışma kapsamında ele alınan ülkelerin programlarında, öğretim sürecinin seçilmesi öğretmenlere bırakılmış ve örnek olarak programda bazı öğretim süreçlerine yer verilmiştir.

Türkiye’de BİT araçlarının, din dersi öğretiminde kullanımı işe koşularak, arttırılmalı ve BİT araçlarının, öğretimde daha etkin ve verimli bir şekilde kullanılması

için rretmenlerin yeterlilikleri geliştirilmelidir. Bu konuda rretmenlere yönelik hizmet içi eğitimlerle, rretmenlerin bilgi ve beceri düzeyleri geliştirilerek, bu teknolojilerin öğretimde daha verimli kullanılması sağlanabilir. Farklı ğrenme biçim ve hızlarındaki öğrencilere ve öğrenme güçlüğü çeken öğrenciler için programda rretmenlerin hangi yöntem ve teknikleri ve hangi araç gereçleri kullanacağı belirtilmelidir.

5.5.4. Çalışmanın Dördüncü Alt Problemine Yönelik neri:

Temel Eğitim Düzeyinde Din Dersi programında hem ürün hem de süreç birlikte değerlendirilmelidir. rn değerlendirme, hem hazırlanan program, hem de ğrenci başarısı hakkında ayrıntılı olmayan, dar kapsamlı değerlendirme yapma olanağı sağlamaktadır. Bu yaklaşımı süreç değerlendirme ile birlikte ele almak, öğrencilerin gelişim süreçlerinin takibi ve ulaştıkları noktayı görme açısından hem öğrencilere hem de ilgililere daha sağlıklı veriler sunacaktır. Diğer taraftan bu veriler, programın değerlendirilip geliştirilmesinde de etkin rol oynamaktadır. Çalışma kapsamında incelenen ülkelerden İngiltere’de ürün değerlendirmenin yanında sürecin de değerlendirildiği gözlemlenmiştir. Türkiye’nin de din derslerinin değerlendirilmesinde hem ürünün hem de sürecin değerlendirilmesi yaklaşımını benimsemesi önemli görülmektedir.

KAYNAKÇA

- 1.Adam, B. (2005) ve diğerkleri, Dinler Tarihi, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.
- 2.Akalın, F. 2008 “Türk İngiliz Eğitim Sistemlerini Karşılaştırma ve Model Oluşturma”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- 3.Akbaş, O. 2004, “Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinde Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi”, Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- 4.Akpınar, B. (2009), Eğitim ve Program, Elazığ: Data Yayınları.
- 5.Alakuş, F. ve diğerkleri, (2009), Din Eğitimi Açısından İngiltere ve Türkiye, İstanbul.
- 6.Alaylıoğlu, R. ve diğerkleri, (1976), Ansiklopedik Eğitim Sözlüğü, İstanbul.
- 7.Altbach, Philip G. Et al, (1986), New Approach to Comparative Education, Chicago: University of Chicago Press.
- 8.Armstrong, K., (1998), Tanrı’nın Tarihi, (Çev., Özel, O. ve diğerkleri), Ankara: Ayraç Yayınları.
- 9.Aşçı, M. (2009). Almanya, Amerika Birleşik Devletleri, Fransa, İngiltere ve Türkiye’de Genel Lise Sosyal Bilimler Programlarının Karşılaştırılması ve Bir Model Önerisi. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ankara.
10. Aydın, M. Z., 2007, “Okulda Din Dersi Tartışmaları (Türkiye’de Din Dersinin Tarihi, Teorik Yapısı, Bazı Ülkelerle Karşılaştırılması)”, C.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi C. XI/2, S.7-5, s.10-12.
11. Aydın, M. (2004), Dinler Tarihine Giriş, Konya: Din Bilimleri Yayınları.

12. Başaran, İ.E. (1998), Eğitime Giriş. Ankara: Umut Yayın Dağıtım.
13. Bilgin, B. (1980), Türkiye’de Din Eğitimi ve Liselerde Din Dersleri, Ankara: 1980.
14. Bilgin, B. (1995), Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi, Ankara: Yeni Çizgi Yayınları.
15. Bilgin, B. (2001), Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi, Ankara: Gün Yayıncılık.
16. Bilhan, S. (1992), Eğitim Felsefesi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
17. Bolay, S.H. (2001), Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
18. Boydak, A. (2001). Öğrenme Stilleri, İstanbul: Beyaz Yayınları.
19. Böke, C.H. 2002, “Türkiye ve İngiltere’deki Temel Eğitim Düzeyi Matematik Programının Karşılaştırılması”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
20. Budak, S. (2000), Psikoloji Sözlüğü, Ankara: Bilim ve Sanat. Yayınları..
21. Büyükdüvenci, S. (1987), Eğitim Sosyolojisine Giriş “Yazılar”, Ankara: Yargıçoğlu Matbaası.
22. Büyükkaragöz, S. (1997). Program Geliştirme Kaynak Metinler, Konya: Kuzucular Ofset.
23. Büyükkaragöz, S. (1995), Yükseköğretim Programları ve Demokratik Tutumlar, Ankara: Türk Demokrasi Vakfı.
24. Challeye, F. (1998), Dinler Tarihi, (Çev. Tiryakioğlu, S.), İstanbul: Varlık Yayınları.
25. Cilacı, O. (1995), Günümüz Dünyası Dinleri, Ankara: DİB Yay.

26. Crossley, M. Et al., 2000b, “Comparative Education For The Twenty - First Century”, Comparative Education, c.36, S.23, s.3. (<http://www.irfanerdogan.com.tr/>) (14.11.2012).
27. Çiftçi, N. (2003), “Kohlberg’in Bilişsel Ahlak Gelişimi Teorisi: Ahlak ve Demokrasi Eğitimi”, Değerler Eğitimi Dergisi, S.1, s.43–77.
28. Demirel, M. 2003, “Türkiye ve Fransa'daki İlköğretim İngilizce Öğretim Programlarının Karşılaştırılması”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: [Hacettepe Üniversitesi](#), [Sosyal Bilimler Enstitüsü](#), [Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı](#), [Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı](#). (<http://tez2.yok.gov.tr/>)(22.11.2012).
29. Demirel, Ö. (1992), Karşılaştırmalı Eğitim, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Basımevi.
30. Demirel, Ö. (1992), Türkiye’de Program Geliştirme Uygulamaları, Ankara: H.Ü., Eğitim Fakültesi.
31. Demirel, Ö. (2000), Karşılaştırmalı Eğitim, Ankara: PegemA Yayıncılık.
32. Demirel, Ö. (2004), Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme, Ankara: PegemA Yayıncılık.
33. Demirel, Ö., (2010), Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme, Ankara: PegemA Yayıncılık.
34. Demirkol, B. 1988, “İslam ve Din Eğitimi(Mezhebe Dayalı Olmayan Yaklaşım)”, Din Öğretimi ve Din Hizmetleri Semineri, Ankara.
35. Doğan, H. (1997), Eğitimde Program ve Öğretim Tasarımı, Ankara: Önder Matbaacılık.
36. Doğan, H. 1997, “Mesleki ve Teknik Eğitimin Yeniden Yapılandırılması”, Ankara: Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fak. Dergisi. S.30(1), s.18-19.
37. Doğan, R. 2002, “Eğitim Sisteminde Din Dersinin Gerekliliği”, Kırgızistan: Oş Devlet Üniversitesi, İlâhiyat Fakültesi Dergisi, S.2, s.42.

38. Doğan, R. 2003, “1980’lere Kadar Türkiye’de Din Öğretimi Program Anlayışları(1924–1980)”, Din Öğretiminde Yeni Yöntem Arayışları Uluslararası Sempozyum Bildiri ve Tartışmalar(28–30 Mart 2001), Ankara: MEB, s.616. (<http://dogm.meb.gov.tr/www/ogretim-programlari/icerik/14>) (14/10/2012).
39. Dunford, J.P.S. 1990, The Education System in England and Wales, London: Longman.
40. Durkheim, E. 1978, “Les Formes Elementaires de la Vie Rcligieuse, Condusion”, (Çev. Armaner, N., “Din Eğitiminde Psikolojinin Önemi”, s.217-218), AÜİF Dergisi, S.23, s.215-220.
41. Eckstein, M. A. (1983), The Comparative Mind, Comparative Education Review, C. 27, S.3.
42. Eliade, M. Et al. (1997), Dinler Tarihi Sözlüğü, (Çev., Erbaş, A.), İstanbul: İnsan Yayınları.
43. Eliade, M. (2000), Dinler Tarihine Giriş, (Çev., Arslan, L.), İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
44. Eliade, M. (2003), Dinsel İnançlar ve Düşünceler Tarihi I-II-III, (Çev., Berktaş, A.), İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
45. Eliade, M. (2004), Dinin Anlamı ve Sosyal Fonksiyonu, (Çev., Aydın, M.), Konya: Din Bilimleri Yayınları.
46. Emiroğlu, K. ve diğerleri, (2003), Antropoloji Sözlüğü, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
47. Erdoğan, İ. 2003, “Karşılaştırmalı Eğitim: Türk Eğitim Bilimleri Çalışmaları İçinde Önemsinmesi Gereken Bir Alan”, Ankara: Gazi Üniversitesi, Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, C.1, S.3. (<http://www.tebd.gazi.edu.tr/c1s3.html>)(12.11.2012).
48. Ergün, M. (1985), Karşılaştırmalı Eğitim Ders Kitabı, Malatya.
49. Ergün, M. (1999), Öğretmenlik Mesleğine Giriş, Ankara: Ocak Yayınları.

50. Erkal, M. (1998), Sosyoloji, İstanbul: Der Yayınları.
51. Ertürk, S. (1972), Eğitimde Program Geliştirme, Ankara: Yelkenstepe Yayınları.
52. Ertürk, S. (1975), Eğitimde Program Geliştirme, Ankara: Cihan Matbaası.
53. Fidan, N. ve diğerleri, (1998), Eğitime Giriş, İstanbul: Alkım Yayınevi
54. Fidan, N. (1986), Okulda Öğrenme ve Öğretme, Ankara: Kadioğlu Matbaası.
55. Fromm, E. (2004b), Psikanaliz ve Din, (Çev.. Arıtan, A.), İstanbul: Arıtan Yayınları.
56. Garavan, T., (1997). The Learning Organization: A Review and Evaluation. The Learning Organization, S.4 (1), s.18-29.
57. Geir, S. 2006, “Çoğulculuk Kavramı ve Din Eğitimi Açısından Anlamı”, Çok Kültürlülük, Eğitim, Kültür ve Din Eğitimi, (Kaymakcan, R. (ed.)), İstanbul: Dem Yayınları.
58. Gevat, M.D. 2011, “Türkiye ve Romanya Lise Coğrafya Dersi Öğretim Programlarının Amaç, İçerik ve Yöntem Açısından Karşılaştırılması”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: [\(http://www.acikarsiv.gazi.edu.tr/index.php?menu=2&secim=10&YayinBIK=7048#\)](http://www.acikarsiv.gazi.edu.tr/index.php?menu=2&secim=10&YayinBIK=7048#)(10/05/2014)
59. Gökalp, Z. (1992), Terbiyenin Kültürel ve Sosyal Temelleri I (Haz. Kardaş, R.), İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
60. Gün. E.S. 2007, “Türkiye ve İngiltere İlköğretim 4. ve 5. Sınıflar Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının Karşılaştırılması”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: [Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı.](http://tez2.yok.gov.tr/) (http://tez2.yok.gov.tr/)(22.11.2012)
61. Günay, T. ve diğerleri, (1994), Din, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA), İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM), C. IX, , s.312-316.

62. Günay, Ü. ve diğerleri, (1998), Türk Din Tarihi, Kayseri: Laçın Yayınları.
63. Gündüz, Ş. (1998), Din ve İnanç Sözlüğü, Ankara: Vadi Yayınları.
64. Gündüz, Ş. (2007), Yaşayan Dünya Dinleri, Ankara: Türkiye Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
65. Gürol, M. (2004), Öğretimde Planlama, Uygulama ve Değerlendirme, Ankara: Üniversite Kitapevi.
66. Güven, B. ve diğerleri, 2006, “Program Değerlendirme Kavramı ve İlköğretim’de Program Değerlendirme Çalışmalarına Kuramsal Bir Bakış”, Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, S.10(1-2), s.141-163.
67. Güvenç, B. (1996), İnsan ve Kültür, İstanbul: Remzi Yayınevi.
68. Güvenç, B. (2005), İnsan ve Kültür, İstanbul: Remzi Kitabevi.
69. Halis A. (2007), Eğitim Bilimine Giriş, İstanbul: Şule Yayınları.
70. Halis, A. (1985), Din Eğitimi ve Öğretimi, Diyanet Yayınları, Ankara.
71. Halis, A. (2004), Türkiye’de Din Eğitimi, İstanbul: DEM Yayınları.
72. Haviland, W. A. (2002), Kültürel Antropoloji, (Çev., H. İnaç ve diğerleri), İstanbul: Kaknüs Yayınları.
73. Holmes, B. (1981), Comparative Education: Some Considerations of Method. London: Ailen and Unwin Publication.
74. Hoşgörür, V. ve diğerleri, 2007, “Ekonomik ve Sosyal Kalkınmada Eğitim”, Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Elektronik Eğitim Fakültesi Dergisi, C.2, S.1, s.2.
([http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/TRpdf\(08.04.2012\).](http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/TRpdf(08.04.2012).))
75. Igrave, J., 2003, “Dialogue, Citizenship and Religious Education, International Perspectives on Citizenship, Education and Religious Diversity”, (Jackson, R. (ed.)), Publishedby: Routledge Falmer, London.

76. INCA, 2010, “Summary Profile – Education in England (2010, Jul 10), International Review of Curriculum and Assessment Frameworks”.
(<http://www.inca.org.uk/england-system-mainstream.html>)(04.05.2014).
77. İlköğretim DKAB Dersi (4., 5., 6., 7. ve 8. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu, (2010), T.C. MEB Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, ME Basımevi, Ankara.
78. İşman, A. ve diğerleri, (2003), Eğitimde Planlama ve Değerlendirme. İstanbul: Değişim Yayınları.
79. Jackson, R. 2003b, “Citizenship as a Replacement for Religious Education or RE as Complementary to Citizenship Education, International Perspectives on Citizenship, Education and Religious Diversity”, (Jackson, R. (ed.)), Publishedby: Routledge Falmer, London.
80. Jackson, R. 2007, “Avrupa’da Kurumlar ve Din Öğretimi – Öğreniminin Kamusal Alandaki Genel Eğitime Katkısı,Avrupa Birliği Sürecinde Dini Kurumlar ve Din Eğitimi, Milletler Arası Tartışmalı İlmi Toplantı(17 – 19 Kasım 2006)”, İstanbul: Ensar Neşriyat, s.139-144.
81. Kaymakcan, R. (2004), Günümüz İngiltere’inde Din Eğitimi, İstanbul: Dem Yayınları.
82. Kaymakcan, R. (2005), AB Çerçevesinde Türkiye’nin Din Eğitimi Politikaları Üzerine, Eğitime Bakış, Ankara.
83. Kaytan. E. 2007, “Türkiye, Singapur ve İngiltere Temel Eğitim Düzeyi Matematik Öğretim Programlarının Karşılaştırılması”, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
84. Kazamias, A. M. Et al., 1977, “Intellectual and Ideological Perspectives in Comparative Education: An Interpretation”, Comparative Education Review, s.153-176.

85. Kısakürek, M.A. 1969, “Eğitim Programlarının Geliştirilmesi ile Öğretim Süreçleri Arasındaki İlişkiler”, Ankara: A.Ü, Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, S.2(1), s.45-53.
86. Kilimci, S. 2006, “Almanya, Fransa, İngiltere ve Türkiye’de Sınıf Öğretmeni, Yetiştirme Programlarının Karşılaştırılması”, Doktora Tezi, Adana: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri ABD.
87. King, E. (1979), Other Schools and Ours Comparative Studies For Today. London: Holt.
88. Koçer, H.A. (1980), Eğitim Tarihi 1, Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları, No:89, s.5.
89. Koçer, H.A. 1981, “Genel Eğitimin Bütünlüğü İçinde Din Eğitiminin Yeri”, Türkiye I. Din Eğitimi Semineri, Ankara: İlahiyat Vakfı Yayınları, s.18.
90. Koehl, R. (1977), The Comparative Study of Education: Prescription and Practice Comparative Education Review.
91. Kuzgun, K. ve diğerleri, 1997, “Öğrencilerin Akademik Danışmanlarından Bekledikleri Görevler ve Danışmanların Görev Algıları”, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, S.30 (1), s.27-43.
92. Lauwerys, J. A. Et al., (1971), Mukayeseli Eğitim, Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi.
93. Lee, W. (2006), Teaching Religious Education in England and Walles: a Multi – Faith Society, London.
94. Leganger, K.H., 2003, “Dialogue Among Young Citizens in a Pluralistic Religious Education, International Perspectives on Citizenship, Education and Religious Diversity”, (Jackson, R. (ed.)), Publishedby: Routledge Falmer, London.
95. M.E.B. (1969), Ankara: Tebliğler Dergisi, C.32, S.1546, s.84-85.
96. M.E.B., (1992), Ankara: Tebliğler Dergisi, S.2356.

97. Malinowski, B. (2000), Büyü, Bilim ve Din, (Çev. Özkal, S.), İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
98. Marsh, C.J. Et al., (2007), Curriculum: Alternative Approaches, Ongoing issues. New Jersey: Pearson Prentice Hall.
99. Maviş, H. (1970), Almanya, Avusturya ve Türkiye’de Din Eğitimi, İstanbul.
100. MEB, (1982), Tebliğler Dergisi, Ankara: S.2109.
101. MEB, (2005), Ortaöğretim (9.10.11.12 sınıflar) Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programı, Ankara: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı.
102. MEB, (2006), İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (4., 5., 6., 7. ve 8. Sınıflar) Öğretim Programı, Ankara: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, s.410.
103. MEB, (2008b), İlköğretim Halk Kültürü Programı (6–8. sınıflar), Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
104. Miedema, S. Et al., 2008, “Democratic Citizenship And Religious Education: Challenges And Perspectives For Schools In The Netherlands”, British Journal of Religious Education, Volume: 30, s.123–132.
105. Milli Eğitim Bakanlığı, (1986), Ankara: Tebliğler Dergisi, S.2219.
106. Morris, B. (2004), Din Üzerine Antropolojik İncelemeler, (Çev. Atay, T.), Ankara: İmge Yayınevi.
107. Murata, S. Et al., (2000), İslam’ın Vizyonu, İstanbul: İnsan Yayınevi.
108. Mustafa, S. 2011, “Türkiye, Almanya ve Hollanda İlköğretim Yabancı Dil (İngilizce) Öğretim Programlarının Karşılaştırılması”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: [Gazi Üniversitesi](http://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp) , [Eğitim Bilimleri Enstitüsü](http://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp) , [Eğitim Programları ve Öğretimi Anabilim Dalı](http://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp), [Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı](http://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp), (<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>)(11.05.2014).

109. Noah, H. J. Et al., (1969). Toward a Science of Comparative Education. London: Macmillan.
110. Numanoglu, G. 1999, "Bilgi Toplumu-Eğitim-Yeni Kimlikler-II: Bilgi Toplumu ve Eğitimde Yeni Kimlikler", Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, S.32(1-2), s.341-350.
111. Oliva, P. F. (1988), "Devoloping The Curriculum". New York: Scott, Foresmand& Company.
112. Özdemir, S. (2000), Eğitimde Örgütsel Yenileşme, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
113. Özden, Y. (2002), Eğitimde Dönüşüm: Eğitimde Yeni Değerler, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
114. Philips, D. Et al., (2008), Comparative and International Education, London: Continuum International Publishing Group.
115. Phillips, D. Et al, 2004, "Researching Policy Borrowing: Some Methodological Challenges in Comparative Education", British Educational Research Journal, C.30., s.6.
116. Ryals, K. et al., (2001), Classroom Climate and Value Teaching. Education, S.95, s.354-359.
117. Redbridge London Borough, 2000, "Directorate of Educational Services, The RedbridgeAgreed Syllabus For Religious Education", Hakney, London, .
118. Sağlam, M. 1999, "Avrupa Ülkelerinin Eğitim Sistemleri", Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
119. Sarı, M. 2007, "Demokratik Değerlerin Kazanımı Sürecinde Örtük Program: Düşük ve Yüksek "Okul Yaşam Kalitesi"ne Sahip İki İlköğretim Okulunda Nitel Bir Çalışma", Doktora Tezi, Adana: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
120. Schimmel, A. (1999), Dinler Tarihine Giriş, İstanbul: Kırkambar Yayınları.

121. Schreinder, P., Religious education in Europe, Oslo: Oslo University, 8 September 2005, s.9.
122. Sönmez, V. (1996), Eğitim Felsefesi, Ankara: PegemA Yayıncılık.
123. Şaban, A. (2000), Öğrenme Öğretme Süreci Yeni Teori ve Yaklaşımlar, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
124. Şeriatî, A. (2001), Dinler Tarihi, (Çev., Vatansever, E.), İstanbul: Kırkambar Kitaplığı.
125. Tanilli, S. (2006), İslâm Çağımıza Yanıt Verebilir mi?, Alkım Yay.: İstanbul..
126. Taştekin, O., 2003, “İnanç Öğretiminin Psiko-Pedagojik Temelleri”, Diyanet İlmi Dergi, C.39, S.1, s.109-128.
127. Tatlı, S. 2010, “Türkiye ve İngiltere İlköğretim 4. ve 5. Sınıflar Müzik Dersi Öğretim Programlarının Karşılaştırılması”, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir: [Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı](http://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp), (<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>)(11.05.2014).
128. Tavukçuoğlu, M. ve diğerleri, (2005), Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Ankara: Nobel Yayınları.
129. Tezcan, M. (1981), Eğitim Sosyolojisine Giriş, Ankara: A.Ü., Eğitim Fakültesi Yayınları, No:91,.s.4.
130. Tillich, P., (2000), İmanın Dinamikleri, (Çev. Terkan, F. ve diğerleri.), Ankara: Ankara Okulu Yayınları.
131. Tokarev, S. A. (2006), Dünya Halklarının Dinler Tarihi, (Çev., Aksungur, R.), İstanbul: Ozan Yayıncılık.
132. Tosun, C. (2005), Din Eğitimi Bilimine Giriş, Ankara: PegemA Yayıncılık.

133. Turgut, M.F. (1983), Program Değerlendirme: Cumhuriyet Döneminde Eğitim, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
134. Tümer, G. ve diğerleri, (1993), Dinler Tarihi, Ankara: Ocak Yayınları.
135. Tümer, G. (1986), “Çeşitli Yönleriyle Din”, Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi, C.XXVIII, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
136. Tümer, G. (1994), “Din” md. ve “Din Bilimleri” md., İslam Ansiklopedisi, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, C.IX.
137. Türkoğlu, A. (1998), Karşılaştırmalı Eğitim, Adana: Baki Kitabevi, s.18.
138. Ültanır, G. (2000), Karşılaştırmalı Eğitim Bilimi Kuram ve Teknikler, Ankara: Eylül Kitap ve Yayınevi.
139. Varış, F. (1996), Eğitimde Program Geliştirme, Teoriler, Teknikler, Ankara: Alkım Kitapçılık Yayıncılık.
140. Varış, F. (1996), Eğitimde Program Geliştirme, Ankara: Alkım Yayınevi.
141. Varış, F. 1998, “Temel Kavramlar ve Program Geliştirmeye Sistematiik Yaklaşım İçinde, Eğitim Bilimlerinde Yenilikler”, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Açık Öğretim Fakültesi Yayınları, s.3-19.
142. Weber, M. (1985), Protestan Ahlâkı ve Kapitalizmin Ruhı, (Çev. Aruoba, Z.), İstanbul.
143. Weisse, W., 2003, “Difference Without Discrimination: Religious Education as a Field of Learning for Social Understanding?”, International Perspectives on Citizenship, Education and Religious Diversity, (Jackson, R. ed.), Publishedby: Routledge Falmer, London: s.191-208.
144. Wiles, J. Et al., (1993), Curriculum Development: A Guide To Practice. NY: Mc Millan Publishing Company.
145. Wood, D. (1998), How Children Think and Learn. Second Ed. USA: Blackwell Publishers Inc.

146. Yıldırım, R., (2001), Öğrenmeyi Öğrenmek, İstanbul: Sistem Yayıncılık, s.16.
147. Yılmaz, N. (2003), Türkiye’de Okulöncesi Eğitim, Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar, İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
148. Yüksek Öğretim Kurumları Üniversite Listesi
([165](http://www.yok.gov.tr/content/view/527/>(18.08.2013))</p></div><div data-bbox=)

ONLINE KAYNAKÇA

1. (http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/national_summary_sheets/047_UK_ENG_EN.pdf)(10.11.2012).
2. (http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/national_summary_sheets/047_UK_ENG_EN.pdf)(10.11.2012).
3. (http://mevzuat.meb.gov.tr/html/25486_.html)(MEB, Okul Öncesi Öğretim Kurumları Yönetmeliği, 2012) (08.11.2012).
4. (<http://mevzuat.meb.gov.tr/html/88.html>)(15.02.2014).
5. (http://sgb.meb.gov.tr/eurydice/kitaplar/Turk_Egitim_sistemi_2011/Turk_Egitim_Sisteminin_Orgutlenmesi_2011.pdf)(15.02.2011).
6. (http://sgb.meb.gov.tr/eurydice/kitaplar/Turk_Egitim_sistemi_2011/Turk_Egitim_Sisteminin_Orgutlenmesi_2011.pdf)(Eurydice, 2011).
7. (http://sgb.meb.gov.tr/eurydice/kitaplar/Turk_Egitim_sistemi_2011/Turk_Egitim_Sisteminin_Orgutlenmesi_2011.pdf)(10.11.2012).
8. (http://sgb.meb.gov.tr/eurydice/kitaplar/Turk_Egitim_sistemi_2011/Turk_Egitim_Sisteminin_Orgutlenmesi_2011.pdf)(15.02.2014).
9. (<http://ttkb.meb.gov.tr/www/201076-orta-ogretim-kurumlari-haftalik-ders-cizelgeleri-ve-aciklamalari/icerik/>)(09.11.2012).
10. (<http://ttkb.meb.gov.tr/www/ogretim-programlari/icerik/72>)(11.02.2014).
11. (<http://www.inca.org.uk>)(10.11.2012).
12. (<http://www.inca.org.uk/1277.html>)(30.04.2012).
13. (<http://www.inca.org.uk/1303.html>)(30.04.2012).
14. (<http://www.inca.org.uk/1304.html>)(30.04.2012).
15. (<http://www.inca.org.uk/england-system-mainstream.html>)(10.11.2012).

16. (<http://www.irfanerdogan.com.tr/>)(14.11.2012).
17. (<http://www.meb.gov.tr/mevzuat/liste.asp?ara=4&Submit=Liste>)(08.11.2012).
18. ([https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php/United-Kingdom England:Higher Education#Definition_of_higher_education](https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php/United-Kingdom_England:Higher_Education#Definition_of_higher_education))(01.05.2012).
19. (http://en.wikipedia.org/wiki/Education_Reform_Act_1988)(08/05/2014).
20. (<http://www.mmiweb.org.uk/publications/re/NSNF.pdf>)(06.03.2013).